T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

XVI. YÜZYILDAN XIX. YÜZYILA OSMANLI GEMİ TASVİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mustafa Gürbüz BEYDİZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Seyfi BAŞKAN

Ankara - 2008

ONAY

Mustafa Gürbüz BEYDİZ tarafından hazırlanan “16. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Osmanlı Gemi Tasvirleri” başlıklı bu çalışma 20/06/2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat Tarihi Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

(İMZA)

……

……(Başkan)

(İMZA)

……

……

(İMZA)

……

……

ÖNSÖZ

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu kapılarına oradan Avrupa'ya kadar uzanan güçlü siyaset ve askeri başarıların devamını sağlayan bir diğer öğe olan denizcilik, Osmanlı'da doruğa ulaşmıştır. Osmanlı'nın kurduğu donanma birliği, disiplinli ve görkemli gemilerden oluşmaktadır.

Fatih Sultan Mehmet döneminde alınan İstanbul'un fethinin en büyük etkileyici faktörü Haliç'e karadan indirilen kadırgalardı. Bir çağın kapanıp yeni bir çağın başlangıcını oluşturan bu olayla Osmanlı tüm dünyaya varlığını bir kez daha ispatlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bu güçlü yapısı dönemin sanatçılarını ve ustalarını oldukça etkilemiştir. Öyle ki, eserlerde büyük, ihtişamlı ve bir o kadar güçlülüğü temsil eden kalyonlar, düşman ordularına da korku salmıştır.

Osmanlı gemilerinin tasvirleri üzerinden yapılan araştırmada sanatçıların döneme bakış açılarını, realist çizgilerini ve gücü yansıtmalarını, ustaların da en az sanatçılar kadar eserlere kendi üslup özellikleriyle ruh verdikleri görülmüştür.

Uzun bir maraton koşusundan sonra bitiş noktasına ulaşmamda katkılarını asla yadsıyamayacağım başta tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Seyfi BAŞKAN olmak üzere, Gazi Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümünden Yrd.Doç.Dr. Murat ÇERKEZ, Dr. Hür Kamil BİÇİCİ ve bölümdeki diğer saygıdeğer hocalarıma, çalıştığım kurum olan İMEAK Deniz Ticaret Odası Bodrum Şubesi'nde Yönetim Kurulu Başkanı Gündüz NALBANTOĞLU ile Şube Müdürü Oya KAPTANOĞLU ve diğer mesai arkadaşlarıma, Sayın Fatih YILMAZ, Sayın Orhan VAROL, Sayın Yüksel ÇİÇEKDAL ile İngilizce çevirimde yardımcı olan arkadaşım Sayın Ayşegül ASAR ile ismini sayamadığım diğer dostlarımın verdikleri emek ve desteğe, bu yaşıma kadar

varlıklarıyla bana her zaman güç ve enerji veren, azimle çalışmama katkıları olan sevgili aileme sevgi, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Anne ve Babam'a

Mustafa Gürbüz BEYDİZ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
İçindekiler	iii
Resimler Dizini	vii
Tablolar Dizini	xxii
1. GİRİŞ	1
1.1. Konu	1
1.2. Konunun Amacı	1
1.3. Konunun Önemi	2
1.4. Kapsam ve Sınırlıklar	3
1.5. Konunun Yöntemi	4
BİRİNCİ BÖLÜM	
2. DENİZ ULAŞIM TAŞITLARININ ANADOLU'DAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ	6
İKİNCİ BÖLÜM	
2.1. GEMİ TİPLERİ	45
2.1.1.KÜREKLİ GEMİLER	45
2.1.1.1.BÜYÜK DONANMA GEMİLERİ	45
2.1.1.1.1.FİRKATE	46
2.1.1.1.2.PERGENDE	46
2.1.1.1.3.KALYATA	46
2.1.1.1.4.KADIRGA	46
2.1.1.1.5.BAŞTARDA	47
2.1.1.1.6.MAVNA	48
2.1.1.2.İNCE DONANMA GEMİLERİ VE KAYIKLAR	49
2.1.1.2.1.KARAMÜRSEL	49
2.1.1.2.2.ŞAYKA	49
2.1.1.2.3.İŞKAMPOYE	49
2.1.1.2.4.ÜSTÜAÇIK	50
2.1.1.2.5.AKTARMA	50

2.1.1.2.6.ÇEKELEVE 51
2.1.1.2.7.KANCABAŞ 51
2.1.1.2.8.PALAŞKERME 51
2.1.1.2.9.AT GEMİLERİ 51
2.1.1.2.10.TAŞ GEMİLERİ 52
2.1.1.2.11.TOP GEMİLERİ 52
2.1.1.2.12.BOROZAN GEMİSİ 52
2.1.1.2.13.GEÇ GEMİSİ 52
2.1.1.2.14.TONBAZ 52
2.1.1.2.15.MELEKSE 53
2.1.1.2.16.ATEŞ KAYIĞI 53
2.1.1.2.17.MENZİL 54
2.1.1.2.18.DOLAP KAYIĞI 54
2.1.1.2.19.FUNDA KAYIĞI 54
2.1.1.2.20.SANDAL 54
2.1.1.2.21.FİLUKA 54
2.1.1.2.22.BROLİK 55
2.1.1.2.23.AKABE 55
2.1.1.2.24.KIYASE 55
2.1.1.2.25.CERİM 55
2.1.1.2.26.GIRAB 56
2.1.1.2.27.KIRLANGIÇ 56
2.1.1.2.28.USKUNA 56
2.1.1.2.29.ŞEHTİYE 57
2.1.1.2.30.ÇAM GEMİSİ 57
2.1.1.2.31.ŞALOPA 57
2.1.1.2.32.ŞAHTUR 58
2.1.1.2.33.BRİK 58
2.1.1.2.34.BOMBA GEMİSİ 58
2.1.1.2.35.MONİTÖR 58
2.1.1.2.36.NAVİ 59
2.1.1.2.37.DUBA 59

2.1.1.2.38.KELEK 59
2.1.1.2.39.KÜTÜK 60
2.1.1.2.40.İNEBOLU KAYIĞI 60
2.1.1.2.41.PİYADE 60
2.1.1.2.42.İZMİR KAYIĞI 61
2.1.1.2.43.SU KAYIĞI 61
2.1.1.2.44.KOTRA 61
2.1.1.2.45.KİK-GİG 61
2.1.1.2.46.GAMBOT 62
2.1.1.2.47.GULET 62
2.1.1.2.48.BUMBARTA 62
2.1.1.2.49.KORVET 62
2.1.1.2.50.İSTİMBOT 63
2.1.1.2.51.PEREME 63
2.1.1.2.52.VAPUR 63
2.1.1.2.53.TUZ KAYIĞI 64
2.1.1.2.54.PİNK 64
2.1.1.2.55.MİSTİKA 64
2.1.1.2.56.GALYOT/KALYOT 64
2.1.1.2.57.KAZA KAYIĞI 65
2.1.1.2.58.PAZAR KAYIĞI 65
2.1.1.2.59.KARAVELE 65
2.1.2.YELKENLİ GEMİLER 66
2.1.2.1.KALYON 66
2.1.2.2.BARÇA 67
2.1.2.3.GÖKE 67
2.1.2.4.AĞRİBAR 68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. OSMANLI SANATINDA GÖRÜLEN DENİZ ULAŞIM TAŞITI TASVİRLERİ 69
3.1. Minyatürler 69
3.2. Tablolar 156

3.3. Gravürler 176
3.4. Duvar Boyalıları ve Çizimleri 193
3.5. Çini ve Seramik 222
3.6. Hat Sanatı 240
3.7. Camaltı Sanatı 252
3.8. İşleme Sanatı 257
3.9. Mezartaşları 261
3.10. Kaat'ı Sanatı 265

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME 271

SONUÇ 279

KAYNAKÇA 287

EKLER 296
Tablolar 296
Resimler 314

ÖZET 422
ABSTRACT 424

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1	……	Antik Mısır Kayığı
Resim 2	……	Antik Uluburun Gemisi
Resim 3	……	Geç Tunç Çağı Deniz Ticaret Rotası
Resim 4	……	Antik Yunan Trirem Tipi Gemi
Resim 5	……	Myken Dönemi Fildişi Plaka
Resim 6	……	Myken Dönemi Fildişi Plaka
Resim 7	……	XVIII. Yüzyılda Kalyonların Direk Ve Serenleri
Resim 8	……	XVII. Yüzyılda Kalyon Yelkenleri
Resim 9	……	Fırkate
Resim 10	……..	Perkende
Resim 11	……..	Kalyata
Resim 12	……..	Kadırga
Resim 13	……..	Baştarda
Resim 14	……..	Mavna
Resim 15	……..	Karamürsel
Resim 16	……..	Şayka
Resim 17	……..	İşkampoye
Resim 18	……..	Üstüaçık
Resim 19	……..	Aktarma
Resim 20	……..	Çekeleve
Resim 21	……..	Kancabaş
Resim 22	……..	At Gemisi
Resim 23	…….	Topçeker Gemisi
Resim 24	…….	Geç Kayığı
Resim 25	…….	Tonbaz

Resim 26	…….	Ateş Gemisi/Kayığı
Resim 27	…….	Ateş Gemisi/Kayığı
Resim 28	…….	Sandal
Resim 29	…….	Filuka
Resim 30	…….	Brolik
Resim 31	…….	Akabe
Resim 32	…….	Kıyase
Resim 33	…….	Cerim Cerm
Resim 34	…….	Gırab Gırlaç
Resim 35	…….	Kırlangıç
Resim 36	…….	Uskuna
Resim 37	…….	Şehtiye
Resim 38	…….	Çam Gemisi
Resim 39	…….	Şalopa
Resim 40	…….	Şahtur
Resim 41	…….	Brig
Resim 42	…….	Bomba Gemisi
Resim 43	…….	Monitör
Resim 44	…….	Navi
Resim 45	…….	Duba
Resim 46	…….	Kelek / Mezopotamya
Resim 47	…….	Kelek
Resim 48	…….	Kütük
Resim 49	…….	İnebolu Kayığı
Resim 50	…….	Piyade
Resim 51	…….	İzmir Kayığı
Resim 52	…….	Su Kayığı
Resim 53	…….	Kotra
Resim 54	…….	Kik
Resim 55	…….	Gambot
Resim 56	…….	Gulet
Resim 57	…….	Bumbarta

Resim 58	…….	Korvet
Resim 59	…….	İstimbot
Resim 60	…….	Pereme
Resim 61	…….	Yandan Çarklı Vapur
Resim 62	…….	Tuz Gemisi
Resim 63	…….	Pink
Resim 64	…….	Mistika
Resim 65	…….	Galyot
Resim 66	…….	Kaza Kayığı
Resim 67	…….	Pazar Kayığı
Resim 68	…….	Kalyon
Resim 69	…….	Barça
Resim 70	…….	Göke
Resim 71	…….	Ağribar
Resim 72	…….	Kadırga/ XVI. Minyatür
Resim 73	…….	Kaptan Paşa'nın Üç Fenerli Kadırgası/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 74	…….	Barça/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 75	…….	Kadırga/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 76	…….	Tunus Serdarı Sinan Paşa'yı Bekleyen Kadırga/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 77	…….	Yemen Serdarı Sinan Paşa'nın Muha'dan Kadırga ile Cide'ye Gelişi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 78	…….	Balıkçıların Geçidi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 79	…….	Çift Sandallı/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 80	…….	Nice Seferine Katılan

		Kadırgalar/ XVI.Yüzyıl Minyatür
Resim 81	……	Kadırga/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 82	……	Toulon Limanına Osmanlı Donanması/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 83	……	Ceneviz Limanında Osmanlı Kadırgaları/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 84	……	İstanbul Tasviri/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 85	……	Kıbrıs Haritası/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 86	……	Venedik Şehri/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 87	……	Tersane-i Amire/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 88	……	Şarap Yüklü Gemilerin Yakılması/XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 89	…….	İbrahim Paşa'nın Cenazesinin Topkapı'dan Çıkarılışı/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 90	…….	Kılıç Ali Paşa'nın Bindiği Baştarda/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 91	…….	İskenderiye Limanı/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 92	…….	Şark Serdarı Özdemiroğlu Osman Paşa ile Kılıç Ali Paşa'yı Bekleyen Kadırga/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 93	……	Azak Kaptanı Mehmet Bey'in

		Gürcistan Seferi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 94	……	III. Murat'ın Bindiği Feridun Bey'in Kalyatası/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 95	……	Mısır Şehri/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 96	……	Mısır Şehri/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 97	……	Kahverengi Gavur Gemisi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 98	…….	Sinan Paşa'nın Tunus Seferi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 99	…….	Paşa Kadırgası/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 100	……	Afrika'dan Karavele İle Getirilmiş Olan Yabani Bir Hayvan/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 101	……	Nuh'un Gemisi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 102	…….	Nuh'un Gemisi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 103	……	Nuh'un Gemisi/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 104	……	Nuh Peygamber/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 105	……	Yunus Peygamber/ XVI. Yüzyıl Minyatür
Resim 106	……	Yunanistan Korint Körfezinde Osmanlı Kadırgaları/ XVI. Yüzyıl Minyatür

Resim 107	……..	II. Osman'ın Saltanat Kayığı/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 108	…….	II. Osman'ın Saltanat Kayığı İle Saraya Gelişi/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 109	…….	Pazar Kayığı/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 110	…….	Çanakkale Boğazından Geçen Kalyon/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 111	…….	Boğaz'dan Geçen Barça/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 112	…….	Tenedos (Bozcaada) Deniz Savaşı/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 113	…….	Kırım Kazaklarıyla Karadeniz'de Savaş/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 114	…….	Nuh Peygamber/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 115	…….	II. Beyazıd Dönemi Göke/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 116	…….	II. Beyazıd Dönemi Göke/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 117	…….	II. Beyazıd Dönemi Göke/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 118	…….	Paşa Kadırgası/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 119	…….	Güzelce Ali Paşa'nın Düşman Kalyonlarını Ele Geçirişi/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 120	…….	Güzelce Ali Paşa'nın Düşman Kalyonlarının Ele Geçirişi/ XVII. Yüzyıl Minyatür

Resim 121	…….	Malkoçoğlu Ali Paşa'nın İskenderiye Limanına Vali Olarak Varışı/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 122	…….	Baştarda/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 123	…….	Venedik Mavnası/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 124	…….	Kalyon/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 125	…….	Kalyon/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 126	…….	Kalyon/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 127	…….	Kalyon/ XVII. Yüzyıl Minyatür
Resim 128	…….	III. Ahmed'in Oğlunun Sünnet Töreni/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 129	…….	Şehbaz-ı Bahri Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 130	…….	Kapudane-i Humayün Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 131	…….	Tek Ambarlı Kalyon/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 132	…….	Baştarda-i Hümayun/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 133	…….	Baştarda-i Hümayun/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 134	…….	Tek Ambarlı kalyon/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 135	…….	Bir Kadırga ve Direkler Arasındaki Kalyonlar/ XVIII. Yüzyıl Minyatür

Resim 136	…….	Osmanlı Fırkate ve Kancabaşlar/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 137	……..	Osmanlı Baştarda ve Kadırgaları/ XVIII. Yüzyıl Minyatürleri
Resim 138	……..	Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 139	……..	Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 140	……..	Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 141	……..	Özi Önlerinde Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 142	……..	Akdeniz Fırkatesi/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 143	……..	Adakule'nin Osmanlı Tarafından Kuşatılması/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 144	…….	Kalyon/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 145	…….	Delibalta Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 146	…….	Cezayir Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 147	…….	Topal Ahmed Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 148	…….	Lori Burnu Muharebesi/ XVIII. Yüzyıl Minyatür

Resim 149	…….	Anadolu Hisarı Önünden Geçen Kalyon/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 150	…….	Aynalıkavak Kasrı Önündeki “Keşti-i Sultani”/ XVIII. Yüzyıl Minyatür
Resim 151	…….	XIX. Yüzyıl İstanbul planı/ XIX. Yüzyıl Minyatür
Resim 152	…….	Ağa Hüseyin Paşa Gemisi/ XIX. Yüzyıl Minyatür
Resim 153	…….	Çanakkale Boğazı ve Gemiler/ XIX. Yüzyıl Minyatür
Resim 154	…….	Pera Önündeki Gemiler/ XVIII. Yüzyıl Suluboya Tablo
Resim 155	…….	Boğaziçi/ XIX. Yüzyıl Suluboya Tablo
Resim 156	……..	Kız Kulesi ve Kayık/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 157	……	Pereme/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 158	……	Azapkapı ve Unkapanı Arası/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 159	……	Boğaziçi’nde Kayıklar/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 160	……	Tophane’deki Saltanat Kayığı/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 161	……	Galata Köprüsü/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 162	……	Boğaz Kıyısında/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 163	……	Boğaz Manzarası/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo

Resim 164	……	Boğaziçi'nde Balıkçılar/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 165	……	İstanbul Görünümü/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 166	……	Trabzon Açıklarında Rus ve Türk Gemileri/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 167	……	Türk Donanması/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 168	……	Sakız Adası'nda Deniz Savaşı/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 169	……	Haliç/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 170	……	İstanbul Manzarası/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 171	……	Dolmabahçe Rıhtımında Kaiser Willhelm II/ XIX. Yüzyıl Yağlıboya Tablo
Resim 172	……	Çanakkale/ XVI. Yüzyıl Gravür
Resim 173	……	İstanbul/ XVI. Yüzyıl Gravür
Resim 174	……	Türk Kadırgaları/ XVI. Yüzyıl Gravür
Resim 175	……	Ali Paşa'nın Baştardası/ XVI. Yüzyıl Gravür
Resim 176	…….	Çanakkale/ XVII. Yüzyıl Gravür
Resim 177	…….	Osmanlı Baştardası/ XVII. Yüzyıl Gravür
Resim 178	…….	Çanakkale/ XVII. Yüzyıl Gravür
Resim 179	…….	Çanakkale/ XVII. Yüzyıl

		Gravür
Resim 180	……	Bozcaada/XVIII.Yüzyıl Gravür
Resim 181	……	Çanakkale/ XVIII-XIX. Yüzyıl Gravür
Resim 182	……	Salacak'tan Haliç Giriş Bölümü/ XIX. Yüzyıl Gravür
Resim 183	……	Beyoğlu'ndan Sarayburnu ve Çevresi/ XIX. Yüzyıl Gravür
Resim 184	……	Salacak'tan Kız Kulesi ve Haliç/ XIX. Yüzyıl Gravür
Resim 185	……	Boğaziçi'nde Kuleli Süvari Kışlası/ XIX. Yüzyıl Gravür
Resim 186	……	Beşiktaş Sahil Sarayı/ XIX. Yüzyıl Gravür
Resim 187	……	Kalyon ve Saltanat Kayıkları/ XVIII. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 188	……	Kalyon ve Saltanat Kayıkları/ XVIII. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 189	……	Kalyon ve Saltanat Kayıkları/ XVIII. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 190	……	Göksu Nehri Ve Kalyon/ XVIII. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 191	……	Yandan Çarklı Vapur/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 192	……	Kadırga ve Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 193	……	Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 194	……	Kalyon ve Kadırga/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 195	……	Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar

Resmi
Resim 196 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 197 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 198 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 199 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 200 ……. Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 201 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 202 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 203 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 204 ……. Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 205 …… Kalyon/ XVII. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 206 …… Uskuna/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 207 …… Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 208 …… Kalyon ve Yandan çarklı Vapur/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 209 …… Korvet/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 210 …… Kalyon ve Kadırga/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi

Resim 211	……	Kadırga/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 212	……	Kalyon/ XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Resim 213	……	Çark Sistemi
Resim 214	……	Sucuk Tekniğiyle Seramik Hamuru Şekillendirme
Resim 215	……	Kalıp Tekniğiyle Seramik Yapma
Resim 216	……	Gemi Bezemeli İznik Seramiği/ XVI. Yüzyıl İznik Seramiği
Resim 217	……	Gemi Bezemeli İznik Vazosu/ XVI. Yüzyıl İznik Seramiği
Resim 218	……	Gemi Bezemeli İznik Kupası/ XVI. Yüzyıl İznik Seramiği
Resim 219	……	Gemi Bezemeli İznik Seramiği/ XVI. Yüzyıl İznik Seramiği
Resim 220	……	Gemi Bezemeli Amorf Parça/ XVI. Yüzyıl İznik Seramiği
Resim 221	……	Gemi Bezemeli İznik Seramiği/ XVII. Yüzyıl İznik Seramiği
Resim 222	……	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 223	……	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 224	……	Gemi Tasvirli Çanakkale

		Seramiği/ XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 225	……	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 226	……	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 227	……	Gemi tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 228	……..	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XVIII. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 229	…….	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XVIII. Yüzyıl Çanakkale Seramiği
Resim 230	…….	Yedi Uyurlar Efsanesi/ XVIII – XIX. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 231	…….	Nuh Peygamber Efsanesi/ XVIII – XIX. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 232	……	Yedi Uyurlar Efsanesi/ XVIII – XIX. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 233	……	Yedi Uyurlar Efsanesi/ XVII. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 234	……	Kufi Yazılı Gemi/ XIX. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 235	……	Köşklü Kadırga/ XIX. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 236	……	Köşklü Kadırga/ XIX. Yüzyıl Hat Sanatı
Resim 237	……	Amentü Kayığı/ XIX. Yüzyıl

		Hat Sanatı
Resim 238	……	Ahab-ı Kehf Gemisi/ XIX. Yüzyıl Camaltı Sanatı
Resim 239	……	Ashab-ı Kehf Gemisi/ XIX. Yüzyıl Camaltı Sanatı
Resim 240	……	Ashab-ı Kehf Gemisi/ XIX. Yüzyıl Camaltı Sanatı
Resim 241	……	Ashab-ı Kehf Gemisi/ XIX.Yüzyıl Camaltı Sanatı
Resim 242	……	Kalyon Motifli İşlemeli Havlu/ XIX. Yüzyıl İşlemeli Dokuma
Resim 243	……	Saray ve Bahçesi/ XIX. Yüzyıl Sofa Örtüsü Eteği İşlemeli Dokuma
Resim 244	……	Kadırga Tasvirli Mezartaşı/ XIX. Yüzyıl Mezartaşı
Resim 245	……	Kadırga Tasvirli Yeniçeri Mezartaşı/ XVIII. Yüzyıl Mezartaşı
Resim 246	……	Kalyon ve Kadırga Tasvirli Yazı Çekmecesi/ XVIII. Yüzyıl Kaat'ı Sanatı
Resim 247	……	Sarayburnu, Kız Kulesi, Harem/ XVIII. Yüzyıl Kaat'ı Sanatı
Resim 248	……	Haliç, Tersane, Kaptan Paşa Sarayı/ XVIII. Yüzyıl Kaat'ı Sanatı
Resim 249	……	Boğaz Manzarası/ XVIII. Yüzyıl Kaat'ı Sanatı
Resim 250	……	Sarayburnu Harem Kıyıları/ XVIII. Yüzyıl Kaat'ı Sanat

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1	……	Gemi Tipleri
Tablo 2	……	Sancaklar
Tablo 3	……	XVI. Yüzyıl Minyatürler
Tablo 4	……	XVII. Yüzyıl Minyatürler
Tablo 5	……	XVIII. Yüzyıl Minyatürler
Tablo 6	……	XIX. Yüzyıl Minyatürler
Tablo 7	……	XVIII – XIX. Yüzyıl Tablolar
Tablo 8	……	XVI. Yüzyıl Gravürler
Tablo 9	……	XVII. Yüzyıl Gravürler
Tablo 10	……	XVIII. Yüzyıl Gravürler
Tablo 11	……...	XIX. Yüzyıl Gravürler
Tablo 12	……..	XVIII. Yüzyıl Duvar Resmi
Tablo 13	……..	XIX. Yüzyıl Duvar Resmi
Tablo 14	……	XVI - XVII. Yüzyıl İznik Seramikleri
Tablo 15	……	XVIII – XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramikleri
Tablo 16	……	Hat Eserler
Tablo 17	……	Camaltı Eserler
Tablo 18	……	Mezartaşı Eserler
Tablo 19	……	İşlemeli Dokuma Eserler
Tablo 20	……	Kaat'ı Eserler

1. GİRİŞ

1.1.KONU

XVI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Kadar Osmanlı Gemi Tasvirleri

1.2.AMACI

Osmanlı sanatında plastik sanat özellikleri gösteren (minyatür, gravür, resim, çini, duvar resmi, mezar taşı, cam işleri, işleme sanatı vb.) eserler ile ürünlerde görülen deniz ulaşım taşıtlarının plastik sanat özelliklerinden oluşmaktadır.

M.Ö. 3000'li yıllara kadar uzanan deniz ticareti, Kenani Ülkeleri, Mısır, Kıbrıs, Anadolu hattı üzerinde başlamış ve günümüze kadar gelişerek devam etmiştir. Dünyanın en eski omurgalı batığı olarak tanımlanan Geç Tunç Çağı'nda (M.Ö. 1300) kullanılan Uluburun Batığı ülkemizde Antalya Kaş açıklarında bulunmuştur. Tarihsel çerçeve içinde o dönemin şartları açısından daha kolay ve hızlı bir ulaşım sağlaması nedeniyle tercih edilen deniz yolları, günden güne daha sağlam ve çeşitli ulaşım taşıtlarının geliştirilmesine neden olmuştur. Zamanla urbanizm olgusunun gelişmesiyle dünyanın çeşitli ülkeleri arasındaki ilişki sıklaşmış, bu ise uluslar arası ekonomik ve askeri yönden ilerlemeyi körüklemiş ve sonucunda da kara ile deniz kuvvetlerinin güçlenmesine sebep olmuştur. Artık savunma amacıyla da üretilmeye başlanan deniz ulaşım taşıtları çeşitlilik göstererek tasvir sanatçıları ile ustalarına da ilham kaynağı oluşturmuştur.

Osmanlı sanatında (minyatür, gravür, resim, çini, duvar resmi, mezartaşı, taş işleri, ağaç işleri, cam işleri, tekstil işleri vb.), çeşitli eser tiplerinde görülen ve şimdiye kadar hiçbir tezde incelenmemiş olan deniz ulaşım taşıtlarının tasvirlerinden yola çıkılarak, bunların plastik sanat özellikleri detaylı araştırılacaktır. Tasvir edilen deniz ulaşım taşıtlarının işlev ve türlerine göre dağılımları , direk, kürek, yelken ve renk ile üzerlerinde betimlenmiş şekillerin farklılığı ve benzerliği, pruvalarında yer alan gemi baş

figürlerinin (aslan ve koç başı vb.) çeşitliliği üzerinde durularak, grafiksel dökümleri yapılarak, örneklerin yapıldığı dönem itibariyle sanatçı ve ustaların Osmanlı deniz ulaşım taşıtlarına bakış açıları değerlendirilecektir. Osmanlı'nın veya yabancı uyruklu gemi tiplerinin uyumluluğu, donanma güçleri sanatçı ile ustalarının gözüyle ele alınacaktır.

1.3. KONUNUN ÖNEMİ

Dünya denizcilik tarihinde önemli bir yere sahip olan Türk dünyası, ilk kaptan-ı deryası Emir Çaka Bey[1] (1090) ile donanma gücünü oluşturmuştur. Zamanla Akdeniz'in Türk Gölü haline gelmesiyle yüzlerce gemiden oluşan filolara sahip olmuşlardır. Baltaoğlu Süleyman Bey[2], Piri Reis[3], Turgut Reis[4], Oruç Reis[5], Uluç Reis[6], gibi önemli denizcilerin görev yaptığı bu filolarda bir çok sefere çıkılmış ve zaferler kazanılmıştır.

16. yüzyıldan itibaren üç tarafı denizlerle çevrili Anadolu'ya gelen seyyah, tarihçi, mimar, siyasetçi, sanatçı gördükleri güzellikleri notlarıyla, çizimleriyle ayrıntılı bir şekilde tasvir etmeye başlamışlardır. Özellikle Boğaziçi ve İstanbul tasvirleriyle karşımıza çıkan eserlerde çok sayıda deniz ulaşım taşıtı da yer almaktadır. Osmanlı günlük yaşamına konu edinmiş eserlerde dönemin sosyal yaşantısı kadar kıyılarımızda bağlı olan deniz ulaşım taşıtları da sanatçı ve ustaları etkilemiştir. Tasvir sanatındaki eserlerin sanatçıdan sanatçıya, ustadan ustaya farklılık göstermesi gibi öğeleri de düşünürsek dönem itibariyle Osmanlı deniz ulaşım taşıtlarındaki zenginliğin de ne derece olduğu farklı bir bakış açısıyla daha iyi anlaşılmış olacaktır.

---

[1] Emir Çaka Bey; 1081-1097 tarihlerinde İzmir Beyliği'nin kuran ilk Türk denizcisidir.
[2] Baltaoğlu Süleyman Bey; İstanbul'un fethi sırasında büyük rol oynamış olan Osmanlı denizcisidir.
[3] Piri Reis; Doğum tarihi kesin bilinmemekle birlikte 1554 yılında idam edilerek öldürülmüş Osmanlı denizcisidir. Kitab-ı Bahriye en önemli eseridir.
[4] Turgut Reis; Doğum tarihi tam bilinmiyor, 1565 yılında Malta Kuşatmasında şehit olmuş Osmanlı denizcisidir.
[5] Oruç Reis; Barbaros Hayreddin Paşa'nın büyük kardeşidir. Korsanlıkla başladığı denizcilik yaşamına Osmanlı Kaptan-ı Deryası olarak devam etmiştir. 1518 yılında öldürülmüştür.
[6] Uluç Reis; XVI. Yüzyılda yaşamış önemli Osmanlı denizcisidir. Sonraları Kılıç Ali Paşa olarak anılmıştır. 21 Haziran 1587 yılında vefat etmiştir.

Türk sanatında deniz ulaşım taşıtlarının sanat tarihi çerçevesinde tek başlarına incelenmemiş olmaları, dolayısıyla Osmanlı'da kullanılan deniz ulaşım taşıtları hakkında sadece teknik ve sosyal bakımdan bilgi sahibi olmamıza neden olmuştur.

Yapılacak olan çalışma ile tasvirli sanat dallarında betimlenen deniz ulaşım taşıtları plastik sanatlar açısından değerlendirilecek, sanatçı ve ustaların estetik kaygısıyla Osmanlı donanmasını ne şekilde eserlerine yansıttıkları hakkındaki konulara çalışılacaktır.

Osmanlı donanması ile ilgili GÜLERYÜZ Ahmet, **"Osmanlı'da Yelken Mikyas-ı Sefain,İstanbul 2004"**, BOSTAN İdris, **"Osmanlı Gemileri, İstanbul 2005"** adlı eserler yayımlanan kitaplar içinden birkaçıdır. Bu kitaplarda tasvir sanatını inceleme perspektifinden ziyade deniz ulaşım taşıtlarının teknik özellikleri ön plana çıkarılmıştır.

Araştırmamın sonucunda görsel yazılı kaynaklar ışığında ulaşabildiğim eserler üzerindeki deniz ulaşım taşıtlarının en çok hangi sanat dalında karşımıza çıktıkları, ne şekilde betimlendikleri, eserlerdeki deniz ulaşım taşıtlarının tiplerini ve özelliklerini, yerli ve yabancı sanatçı ile ustaların Osmanlı donanmasına bakış açılarını hazırlanacak olan gözlem fişleri bilgileri dahilinde ele alınarak grafiksel açılımlar yoluyla sonuçsal veriler ortaya konulacaktır.

1.4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Osmanlı Döneminin özellikle 16-19. yüzyıl üzerinde yapılacak olan çalışma, gözden geçirilen görsel yazılı kaynakların ve elde edilen örneklerin dönemsel yoğunluğuna göre değerlendirilerek belli bir zaman sınırlaması getirilecektir.

16. yüzyıldan sonra yapılan, günümüzde ise görsel yazılı kaynaklarda karşılaştığımız ve tezin konusunu oluşturabilecek değerdeki deniz ulaşım

taşıtları, tasvir edildikleri eser tipi ile betimlemelerindeki tipolojik sınıflandırmalarını kapsayacaktır.

1.5. KONUNUN YÖNETİMİ

Taranacak olan eserler üzerindeki deniz ulaşım taşıtlarının tipolojik olarak ayrılması ve eserlerin aynı koşullar altında değerlendirilmesi amacıyla hazırlanacak olan gözlem fişleri sonuca ulaşmamızda bize rehberlik edecektir. Bu itibarla Osmanlı deniz ulaşım taşıtları sanatsal özelliklerine göre kendi aralarında;

a) Minyatürler
b) Tablolar
c) Gravürler
d) Duvar Resimleri
e) Çini
f) Hat
g) Camaltı Sanatı
h) İşleme Sanatı
i) Mezar Taşları
j) Kaat'ı Sanatı (Oyma) görülen gemi tasviri örnekleri olarak gruplara ayrılacaktır.

Tez çalışmasında konu ile ilgili müzelerin gezilmesi, duvarlarında deniz ulaşım taşıtı tasviri barındıran yapıların ve oradaki eserlerin incelenmesi ve ulaşılarak yayımlanmış olan kitaplarda inceleyecek olduğumuz dönemlerle ilgili tasvirlerin titizlikle seçilmesi ve oluşturulacak olan katalog yardımıyla veri ve bulgulardan yola çıkılarak bir değerlendirme yapılacaktır.

Eserler ve ürünler incelenirken benzer veya farklılıkları göz önünde tutularak Osmanlı tasvir sanatı içindeki önemleri başka bir açıdan bir kez daha vurgulanacaktır.

Genellikle görsel yazılı kaynakların taranması yoluyla yürütülecek olan tez projesinin konuya bilgileriyle yardımcı olacağı düşünülen kaynak kişilere başvurulacak ve ulaşılabilinen eserler üzerinde yoğunlaşılarak bilimsel çalışmanın gerektirdiği normlarda sorduğumuz sorulara cevap aranacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. DENİZ ULAŞIM TAŞITLARININ ANADOLU'DAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanın tarih sahnesine çıktığı dönemlerden itibaren en basit araç kullanma yetisini takip eden teknolojik ilerleme, gündelik yaşamı daha da kolaylaştırmış ve bir iş için harcanacak olan zaman ile emek kavramları asgari düzeye indirilmeye çalışılmıştır.

Tekerleğin bulunmasının ardından günümüzde km/sn cinsinden hız limitlerini zorlayan otomobillerin yaşamımızda yer alması, insanoğlunun çevresindeki sularda da özgürce hareket etme ve yük taşıma gereksinimi sonucunda şişirilmiş keçi postlarından veya sazlıklardan yapılan teknelerden günümüzdeki büyük tonajlı gemilerin varlığına kadar süregelmiştir.

Eski toplumların gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorlukları aşabilmeleri için icat ettikleri araçlardan biri de su üstünde yüzebilen ve kendilerini taşıyabilecek oranda, dönemin mühendislik zekasıyla inşa ettikleri teknelerdir.

Yeni Zelanda yerlileri, saz demetlerine ata biner gibi oturarak, Iraklı çobanlar ise şişirilmiş keçi postlarının üzerinde nehirleri aşmışlardır. Gelişmemiş toplumlarda bu geleneklerin ilkel de olsa biraz daha gelişmişleri hala kullanılmaktadır.

Zamanla gezginler bu tür araçların yetersiz geldiğini anlamış ve büyük sulara açılma gereksinimi doğrultusunda birden fazla kişiyi taşıyabilen salların yapımına başlamıştır. Ağaçların yetiştiği yerlerde kütüklerin birleştirilmesiyle yapılan bu deniz araçlarının en çok Nil kıyılarında ve Dicle

ile Fırat nehirlerinde kullanıldığı bölgelerde bulunan tasvirlerden anlaşılmaktadır.[7]

Bugün için bilinen en eski tekne, 1954 yılında Mısır'da yapılan kazılar sırasında ortaya çıkarılmıştır. Keops Pramidi içine 4500 yıl önce gömülen tekne, parçaları birleştirildiğinde 43.40 cm. uzunluğundadır. Bu tekne dünya denizcilik tarihi açısından teknik olarak omurgasız olarak inşa edilmiştir ve Nil nehri çevresindeki sazlar ile ağaç liflerinin birbirlerine bağlanması metoduyla parçalar birleştirilmiştir.[8] (Resim 1). Nil Vadisinde az olan ormanlık alanlar sebebiyle teknelerini genellikle sazlıklardan yapan Mısırlılar zamanla yük taşımacılığı için daha büyük ve sağlam tekne yapma gayreti içine girmişleridir. Piramitlerin yapımında kullanılan taş blokların uzaklardan getiriliyor olması nedeniyle daha az zahmetli olan suyolları tercih edilmiştir. Mısır'da hakim rüzgar yönünün kuzeyden esmesi ve rüzgarın Nil'deki akıntı yönünün tersine doğru olması, Mısır'lı denizcileri fazla yormamıştır. Aşağıya doğru inerken suyun akıntısına bırakılan tekneler, ters yönde ilerlemek içinde yelkenlerini açarak kuzey rüzgarının etkisiyle ilerlemektedir. Zaman zaman kürekçilerin yardımıyla seyreden tekneler dönemin en önemli aracı olmuş ve dünya denizcilik tarihinde önemli ilkleri gerçekleştirmişlerdir.

Heredot[9], Mısır'a yaptığı gezi sırasında konuyla ilgili; *"Yük gemileri için akasya ağaçlarını kullanırlar. Akasyayı iki dirsek uzunluğundaki parçalar halinde doğrarlar, gemileri, bunları tuğla gibi çatarak yaparlar. Boylamasına kesimli uzun omurgaların arasına bu iki dirseklik tahta parçalarını çakarlar, gemi teknesi ortaya çıkar. Sonra iki bordayı omurgalar üzerine enlemesine konulan bir tabanla birleştirirler. Yanları tutmak için kaburga eğrisi kullanmazlar"* diye bahsetmiştir.[10]

[7] Bkz. Casson Lionel; 2002
[8] Bkz. Köküöz A.N., Kuyaş Ö. ; 1995
[9] Heredot; M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan Yunanlı tarihçi ve antik yazardır.
[10] Bkz. Casson Lionel; 2002

Asya Türk toplumlarının beslenme, ulaşım ve mal mübadelesi amacıyla ve çeşitli araçlar kullanarak nehirlerin, göllerin ve iç denizlerin nimet ve kolaylıklarından yararlanma istek ve çabaları da M.Ö.3000 yıllarında başlamaktadır. Bu tarihlerde Altay-Sayan, Semerci-Orhun bölgelerinde, Kazakistan, Baykal ve Aral gölleri çevresinde kısmen yerleşik tarım ve balıkçılıkla uğraşan kısmen göçer şekilde yer alan toplulukların özellikle balık oltaları, zıpkınlar, su üzerinde durabilen sallar ve bu salları harekete geçirebilen çeşitli tahta ve odundan yapılmış kürekler kullandıkları bilinmektedir. M.Ö. 3000-2000 tarihleri arasında Isık ve Aral göllerinde balık avcılığının çok geliştiği, bir kıyıdan diğerine insan ve yük taşımacılığı yapıldığı, ticari faaliyetin başladığı bilinmektedir. Özellikle M.Ö. 2000 yıllarında yolların başlangıç ve bitiş noktaları genellikle iç sular ile deniz kıyılarıdır. Yolların güzergahları da genellikle büyük nehir havzalarıdır. M.Ö. 1000'de her alanda büyük ilerleme gösteren ve siyasi, askeri örgütlenmelerini tamamlayan Asya Türk toplumları, Altaylar, Aral Gölü ve çevresi, Çin'in kuzey ve kuzeybatı bölgeleri ile ve özellikle Ordos'ta Asya'nın güç merkezini oluşturmuşlardır. Bu sayılan yerlerin ortak özellikleri ticaret yolları üzerinde olmalarıdır. Asya Türk toplumları göçebelikten düzenli devlet kurana kadar, suyun verdiği tüm nimetlerden yararlanmasını bilmiştir. Büyük nehir, göl ve iç denizlerde başta balıkçılık olmak üzere, ulaştırma, ticaret yapmışlardır.[11]

Ticareti oluşturan hammaddelerin ve işlenmiş malların çeşitliliği günden güne artmıştır. Bu nedenle ticarette harcanan emek ve zaman ilişkisi ön plana çıkmaya başlamıştır. İnsanoğlunun zamanla yarışının ilk etapları olan bu dönemlerde dönemin tüm teknolojik imkanları kullanılmış ve kara yolculuğuna göre daha kolay taşımacılık imkanı sağlayan deniz taşıtları gelişim göstermiştir.

Küçük Asya'nın coğrafi konumu itibariyle önemli ticaret yolları üzerinde yer alması ve üzerinde önemli ticaret merkezleri barındırması ile hammadde

[11] Bkz. DURAN Tülay; 2004

zenginliği ve çeşitliliği diğer toplumlar tarafından önemsenerek hem kara hem de deniz ticaretinin gelişmesine etken olmuştur. Kara ticareti özellikle Dicle ve Fırat nehirlerini takip etmiştir. Eski Tunç Çağı'nda (M.Ö. 3000 – 2000) ticaret yolları oluşmaya başlamış Orta Tunç Çağı'nda Anadolu'da çeşitli yerlerde ticaret merkezleri kurulmuş (Kaniş Karum / Kayseri), Geç Tunç Çağı'nda ise ticaret en üst seviyeye çıkarak kültürler etkileşimlerini sürdürmüş ve birbirlerine olan bağımlılıkları artmıştır.

Akdeniz özellikle M.Ö. I. Binde önemli deniz ticaret yollarına ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Mısır, Kenani Ülkeleri (Suriye – Filistin), Kıbrıs, Güney Anadolu kıyılarını takip eden tekneler kürek ve rüzgar gücüyle gitmek üzere yola çıktıkları liman şehirlerine ulaşmışlardır. Aynı zamanda Anadolu'nun iç kısımlarından Menderes Nehirleri vasıtasıyla kıyı şehirlerine de mallar sallarla taşınmıştır. Suyun ticaret üzerindeki etkisi zamanla kuvvetlenmiştir.

Bugüne kadar dünya denizcilik tarihi açısından önemli sayılan ilk omurgalı tekne batığı da kıyılarımızda bulunmuştur. M.Ö. 1300'lü yıllara tarihlenen tekne kalıntısı Antalya'nın Kaş ilçesinin Uluburun mevkiinde rastlantı sonucu ele geçmiştir. Bulunduğu mevkii itibariyle "Uluburun Batığı" olarak adlandırılan batıkta, kazı çalışmalarına 1994 yılında Amerika Teksas Üniversitesinden Prof. Dr. George Bass tarafından başlanmıştır. Tarihteki ilk ele geçen omurgalı tekne olması nedeniyle önemini hala korumaktadır. (Resim 2). Uluburun Batığı'ndan çıkarılan tunç silahlar ve aletler farklı kültürlere aittir; yani Miken, Kenani ve Mısır tasarımları oldukları anlaşılmıştır. Özellikle takılar Kenani özellikleri göstermektedir. Batıkta bulunan türden Mezopotamya silindir mühürleri, Kıbrıs ve Yunanistan'da da bulunmuştur. Bunların firavunlara armağan olarak yollandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda batıktan çıkarılan 16 adet taş çapanın benzerleri, Kıbrıs, Mısır ve Suriye'de bulunmuştur. Buradan hareketle Uluburun Batığı'nın batmadan önce Akdeniz'de dairesel bir rota izlediği ortaya çıkmaktadır. Suriye-Filistin kıyısından Kıbrıs'a, oradan Ege'ye, bazen Sardunya'ya uğrayarak

istikametini Afrika ve Mısır'a çevirmiştir (Resim 3). Bu batık 3000 yılı aşkın bir süre önce Akdeniz'deki yük gemilerine ve ticaret yollarına dair ayrıntılı bir bilgi vermektedir.[12]

Tunç Çağında kullanılan savaş gemilerine ise "uzun gemi" adı verilmiştir. Boyu eninin on katı kadar olan bu gemiler yelken ve küreklerle idare edilmiştir. En önemli silahları ise mahmuzlarıdır. Teknenin pruvasında yer alan mahmuz, omurganın devamına monte edilen ve dışarı doğru uzanan bir bıçak gibidir. Düşman gemilerinin alt kısımlarına delik açmak için kullanılmışlardır. Bunların üzerleri ya bronz kaplanmıştır ya da yekpare bronz yapılmışlardır. Bunlar daha sonraki dönemlerde ise biri su altında, diğeri su üstünde keski benzeri bıçak şeklini almıştır. Mahmuzlama tekniğinin en önemli unsuru, geminin hızı ve manevra kabiliyetidir. Geminin hızı ne kadar fazla olursa düşman gemisine o kadar hasar vermekteydi. Burada kürekçilere çok iş düşmüştür, bu nedenle gemiler savaş sırasında esir kürekçiler tarafından değil, askerler tarafından çekilmiştir. Kürekçilerin hızı düşürmesi ya da hatalı manevra yapmaları savaşın kaybedilmesi anlamına gelmekteydi. Bu nedenle hızı arttırmak için "tek sıralı kürekçili" gemilerden (Pentekonter), "çift sıra kürekçili" (Bireme), "üç sıra kürekçili" gemilere (Trireme) geçilmiştir.[13](Resim 4)

Yunanlıların gemi inşasındaki özel yöntemleri antik kalıntıların yardımıyla anlaşılmıştır. Homeros M.Ö. 8. yüzyılda yaşamıştır ve yazdığı Odysseia destanı tarihsel bilgileri günümüze taşıması açısından önem arz etmektedir. Odysseus fırtınada gemisini ve mürettebatını kaybettikten sonra muhtaç bir şekilde Nymphe Kalypso'nun adasına çıkışını, orada yedi yıl boyunca kaldığını, sonrasında da tanrıların Kalypso'ya, kendisini bırakmalarını istemeleri üzerine Kalpyso'nun, kendisine tekne inşa etmesi için malzeme sağladığından bahseder.[14]

---

[12] Bkz. BASS F.George; 2001
[13] Bkz. ÖNİZ Hakan; 2006
[14] Bkz. CASSON Lionel; 2002

Homeros bunu şöyle anlatır;

"Odysseus da koyuldu odun kesmeye,
Yirmi ağacı bir çırpıda deviriverdi,
Baltayla yontup düzeltti güzelce,
Bir ip çekip denk getirdi hepsini,
Derken delgiler getirdi Kalypso, yüce tanrıça,
O da delikler açıp takozlar yaptı,
Sonra birbirlerine çaktı tahtaları,
Sık mertekler dikip kurdu küpeşteyi,
Sonra geniş tahtalarla kaplayıp tamamladı onu,
Bir direk yaptı, sereni taktı ona,
Bir dümen yaptı yönetmek için salı,
Boydan boya örttü her yanını saz örgülerle." (...)[15]

M.Ö. 500'den M.Ö. 300'ün hemen öncesine kadar denizlerin hakimi olarak hizmet veren ve Roma İmparatorluğunun görkemli zamanlarında bütün filolardaki en önemli gemisi olan "Trirem" tipi gemiler döneme damgasını vurmuştur. Tunç Çağından beri kullanılan bu gemiler savaşlarda zaferler kazandırdıklarından dolayı Romalılar tarafından da sıkça tercih edilmişlerdir. Yunanlı ve Romalı yazarlar ondan çok bahsettikleri için hakkında çok fazla bilgiye ulaşılmıştır. Kaynaklar, geminin çeşitli özellikleri, kürekçiler, deniz erleri, performansı, savaş için üzerinde yapılan değişiklikler ve benzeri konular hakkında not düşmüşlerdir. Özellikle Atina donanmasındaki triremlerin önemi, dönem tarihçileri Thukydides[16] ve Ksenephon[17] tarafından anlatılan, Atina ve müttefikleri ile Sparta, Korinthos ve diğer Peloponnesos şehirleri arasında M.Ö. 431'den M.Ö. 404'e kadar

[15] Bkz. Homeros; 1996
[16] Thukydides; M.Ö. 460-395 yıllarında yaşamış antik tarihçidir.
[17] Ksenephon; M.Ö. 430-335 yılları arasında yaşamış Yunan filozofu ve yazarıdır.

sürmüş olan Peloponnessos Savaşında[18] gösterdikleri performanslarıyla kavranmaktadır.[19]

Milada yaklaştıkça Anadolu'da önemli bazı liman kentleri ön plana çıkmıştır. Günümüzde bile yoğun olarak kullanılan mavi yolculuk ile deniz ticaret yollarının son bulduğu liman kentlerinden bazıları, Amastris (Amasra), Antiphellos (Kaş), Aphrodision (Kıbrıs), Daidala (Yenice), Eleus (Bodrum civarı), Erythrai (Ildırı – İzmir civarı), Knidos (Datça), Halikarnassos (Bodrum), Milletos (Didim), Smyrina (İzmir) vb. sayılabilir.[20] Anlaşılacağı üzere liman kentlerinin artması deniz ticaretinin ne kadar iyi olduğunu göstermektedir. Dönem kentlerinde ele geçen tekne tasvirleri fildişi plaka ve boyalı seramiklere işlenmiştir. (Resim 5 – 6).

Türklerin Anadolu'ya ayak basmalarından itibaren başlayan yeni süreçte, savaşçı ve göçebe bir toplum olarak Anadolu'yu yurt edinen bir milletin denize verdiği önem zamanla kendini göstermiştir. Anadolu'nun coğrafi konumu itibariyle Türklerin denizcilikle iştigal olmamaları mümkün değildir.

XI. yüzyılın başlarında kuzey, batı ve güney sahillerinin hedef olarak gösterildiği Oğuz kafilelerinden ikisi Marmara ve Ege Denizi sahillerine yerleşmişleridir. Bitinya'ya (İznik Civarı) yerleşerek burayı merkez yapan kafilenin başında Süleyman Bey; İzmir kalesini merkez yapan kafilenin başında da Emir Çaka Bey vardır.

Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusu olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın[21] İznik'i ele geçirmesi ve Türklerin Marmara kıyılarına yerleşmiş olmaları denizlere yönelik politikanın netleşmesini sağlamıştır.

---

[18] Peloponnessos Savaşı; M.Ö. 5. yüzyılda Atinalılar ile Spartalılar arasında yapılmış olan savaşın adıdır. Thukydides, savaşı anlatan bir eser yazmıştır.
[19] Bkz. CASSON Lionel; 2002
[20] Bkz. Strabon; 1993
[21] Kutamışoğlu Süleyman Şah; (Ö.1086) Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusudur.

1086 yılında Süleyman Şah'ın vefatından sonra tahta geçen Kadı Ebü'l Kasım[22], 1088 yılında İznik'i geri almak isteyen Bizanslılara karşı geldiği gibi, İstanbul'u fethetmek ve Marmara kıyıları ile adaları ele geçirmek için çalışmalara başlamıştır. Bizans'ın elinde bulunan Gemlik'in alınmasıyla, Türkler ilk defa burada Türk tersanesi kurma faaliyetlerine başlamışlardır. Bunun üzerine Türklerin İstanbul'u alma girişimlerinden korkan Bizans İmparatoru Aleksi Kommen[23], Gemlik'i kuşatmış ve henüz kurulma aşamasında olan Türk tersanesi ile gemilerini yakmıştır.

Anadolu'da karmaşaların devam ettiği süreçte 1078-1079 yıllarında Bizans'a esir düşen Emir Çaka Bey, sahibi olduğu konumu itibariyle doğrudan Bizans İmparatoru Nikeforos Botaneiatenis[24]'e takdim edilmiş ve imparator tarafından kendisine nişan ve rütbeler verilmiştir. Zamanla Bizans'ın içinde devlet anlayışını ve Latince ile Grekçe'yi çok iyi öğrenen Emir Çaka Bey, esirliği döneminde kendisini geliştirmiştir. Ancak 1081 yılında Bizans tahtında meydana gelen değişiklikle başa geçen Bizans İmparatoru Aleksi Kommen, Emir Çaka Bey'in tüm nişan ve rütbelerini geri almıştır. Bunun üzerine bir fırsatını bulup saraydan kaçan Emir Çaka Bey akıncı Türklerin başına geçerek ilk hedef olarak kendisine İzmir'i belirlemiş ve burayı Bizanslıların elinden almıştır (1081). Böylece İzmir Emir Çaka Bey döneminde Türklerin eline geçmiştir.

İzmir'in alınmasıyla denizcilik faaliyetleri hız kazanmıştır. Ege Denizinde hakimiyet kurmak isteyen Emir Çaka Bey gemi inşasına önem vermek gerektiğini anlamış ve Saint Piyer Kalesinin iç limandaki tersanenin uygun bir yer olduğuna karar vermiştir. Çok sayıda yetişmiş usta ve işçi hızlı bir şekilde gemileri kızağa oturtmuşlar ve hazırlıklara başlamışlardır. Kısa

[22] Kadı Ebü'l Kasım; Büyük Selçuklu Devletine karşı Bizanslılarla işbirliği yapan ve Anadolu Selçuklu Devletinin tahtını koruyan Türk devlet adamıdır. Anadolu Selçuklu Devleti'nde Fetret Döneminin yaşanmasına neden olmuştur.
[23] Aleksi Kommen; 1081-1118 yılları arasındaki Bizans İmparatorudur.
[24] Nikeforos Botaneiatenis; 1078-1081 yılları arasındaki Bizans imparatorudur.

sürede 40'a yakın geminin inşası tamamlanmıştır. Türklerin tarih içinde tespit edilen ilk donanması bu olarak bilinir.[25]

Türk donanması 1083 yılında denize açılarak ilk hedef olarak Urla Kalesini belirlemişler ve almışlardır. Burada da hemen inşa faaliyetlerine başlamışlar ve 17 çektiri ile 33 parça yelkenli daha donanmaya katılmıştır. Bizans'ın günden güne güçlenen Selçuklu donanmasına karşı gelmek için Ege Denizinde Foça yakınlarında yapmış oldukları deniz savaşında Türkler galip gelmişler ve Bizans gemilerini yakmışlardır. Daha sonrasında 1086 yılında Midilli Adasının alınmasıyla Ege Denizinde hakimiyet kurmaya başlamışlardır. 1087 yılında yine Bizans donanmasıyla karşılaşan Emir Çaka Bey, yine düşman donanmasını mağlup ederek Rodos Adasında Türk bayrağını dalgalandırmıştır.

Tarihteki Türklerin ilk donanma savaşı olarak bilinen "Koyun Adaları Savaşı"[26] 19 Mayıs 1090 tarihinde Koyun Adaları civarında gerçekleşmiştir. Bizans donanmasıyla yapılan savaşta galip gelen yine Türkler olmuştur. Bu savaşın sonucunda Sisam ve Sakız Adaları alınmıştır. Ege Denizinde artık tamamen Türk hakimiyeti söz konusudur.

Emir Çaka Bey kazanılan zaferlerden sonra gözünü Çanakkale'ye dikmiş, oradan Trakya üzerinden İstanbul'u fethetme planları yapmıştır. Bu plan üzerine damadı olan İznik Sultanı Kılıç Arslan[27] ile ittifak kurmuştur. İznik Sultanı Kılıç Arslan karadan hareketle Bursa ve Gemlik'i ele geçirmiştir. Emir Çaka Bey ise denizden Bizanslılara ait toprakları teker teker almaya başlamıştır. Bunun üzerine telaşa kapılan Bizans İmparatoru Aleksi Kommen Papadan ittifak çağrısında bulunmuş ve İznik Sultanı Kılıç Arslan'a tehdit dolu bir mektup yazmıştır. Hedefine kilitlenmiş olan Türk ordusu ilerlemesine

[25] Bkz. İŞİPEK Ali R., AYDEMİR Oğuz ; 2006
[26] Koyun Adaları Savaşı; 19 Mayıs 1090 tarihinde Çaka Bey ile Bizans donanması arasında olmuş ve tarihe Türk donanmasının ilk deniz savaşı olarak geçmiştir ve zaferle sonuçlanmış bir savaştır.
[27] Sultan Kılıç Arslan; Kutalmışoğlu Süleyman Şah'dan sonra Anadolu Selçuklu Devletinin başına geçmiş olan sultandır.

devam etmiş ve Çanakkale'yi hem karadan hem de denizden kuşatmıştır. Abidos Kalesi önünde verdikleri mücadele sonrasında kaleyi almışlardır fakat bu kalenin Türklerin eline geçmesi çok pahalıya mal olmuş, Emir Çaka Bey burada şehit düşmüştür. Bazı kaynaklarda Emir Çaka Bey'in, damadı İznik Sultanı Kılıç Arslan tarafından öldürüldüğü belirtilmektedir.

İzmir Beyi Emir Çaka Bey'in ölümü Türk denizcilik tarihi açısından duraklama dönemine girmiş, yaklaşık iki yüzyıl sürecek olan bir sessizliğe gömülmüştür. Hristiyan dünyasının 1096'dan 1291 yılına kadar ordu ve donanmalarıyla gerçekleştirmiş oldukları Haçlı Seferleri olarak bilinen akınları ile Türkler başkentlerini İznik'ten Konya'ya taşıma kararı almışlardır, kıyıdan iç kesimlere doğru geri çekilmek zorunda kalan Türklerin denizlere verdiği önem azalmıştır. Türkler XIV. yüzyılın başlarına kadar denizlerde eskisi kadar güçlü olamamışlardır.

Selçuklu Devletinde, deniz bakanlığı ve donanma komutanlığı bir tek makam tarafından yönetilmekteydi. Önce Emîrü's-sevâhil, sonraları Reisü'l-bahr adı ile anılan komutanlar bütün deniz teşkilatının amiri ve donanmanın başkomutanı idiler.[28] Yine bu dönemde I. Gıyaseddin Keyhüsrev[29] 1207 yılında Antalya'yı, oğlu I. İzzettin Keykavus[30] ise 1214 yılında Sinop'u alarak buralarda da Türk filosunun kurulmasını sağlamışlardır. Selçuklular döneminde denizcilik alanındaki en önemli tesis Alaiyye Tersanesidir. Alanya'da 1227 yılında inşa edilen tersane iç limanda olup doğu cephesinde beş göz bulunmaktadır. Döneminin ve sonraki dönemlerinde en önemli tersanesi niteliğinde olup büyük kalyonlar inşa edilmiştir.[31]

[28] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet; 2004
[29] I. Gıyaseddin Keyhüsrev; Anadolu Selçuklu Devletinde II. Kılıçarslan'dan sonra ilk 1192 yılında ve daha sonra 1205 yılında ikinci kez tahta çıkan sultandır.
[30] I. İzzeddin Keykavus; I.Gıyaseddin Keyhüsrev'in büyük oğludur, 1211 yılında babası öldükten sonra tahta çıkmıştır.
[31] Bkz. BOSTAN İdris; 2005

XIV. yüzyılda Anadolu'da görülen beylikler arasında denizciliğe en fazla önemi veren Aydınoğulları Beyliği[32] olmuştur.

Germiyanoğulları Beyliği'nin[33] bir uç beyi olarak görülen Aydınoğulları Beyliği Mehmet Bey tarafından kurulmuştur. Denizlerde güçlü olmayı hedefleyen beylik kendi bölgesinin kıyısında yer alan Ayaslug (Selçuk) ve Birgi'yi ele geçirdikten sonra hemen tersane kurmuş ve hafif kadırgalar inşa etmek için denizcilik faaliyetlerine başlamışlardır.

Selçuk ve İzmir tersanelerinde oluşturdukları filolar ile Ege Denizine açılmışlar, daha sonra Saruhanoğulları[34] ve Menteşeoğulları Beyliklerinin[35] desteklerini de alarak XV. yüzyılın ortalarına kadar güçlenmişlerdir.

Aydınoğulları Beyliği'nin denizcilik çıkış noktasını Aydın Bey oluşturmuştur ama asıl parlak dönemini Umur Bey[36] zamanında göstermiştir. 18 yaşında askeri yaşama başlayan Umur Bey, 20 yaşında bey olmuştur. 21 yaşında denizciliğe atılmış ve 40 yaşında da vurularak öldürülmüştür. Aydınoğulları Beyliğine 8 yıl başkomutanlık ve 12 yıl beylik yapmıştır. Girit ve Mora'ya kadar uzanan yakın doğu denizinde hakimiyet kurmuştur. Umur Bey 1328 yılında İzmir'i almış ve denizcilik açısından bir üs olarak kullandığı Selçuk Limanının yanında İzmir'de bir tersane kurdurmuştur. Günümüzde İzmir Valiliği ile Büyükşehir Belediye Başkanlığı binalarının olduğu yerde kurulan ilk tersane de 1 kadırga ve 7 kayıktan oluşan bir filo inşa ettirmiştir.

---

[32] Aydınoğulları Beyliği; Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla başlayan 14. yüzyılın başlarında Aydın ve çevresinde, Aydınoğlu Mübarizüddin Mehmet Bey tarafından kurulmuş olan bir beyliktir. 1426 yılında Osmanlı Devleti tarafından yıkılmıştır.

[33] Germiyanoğulları Beyliği; Anadolu Selçuklu Devletinin dağılmasıyla Kütahya ve çevresinde kurulmuş olan bir beyliktir. 1411 yılında Karamanoğulları tarafından yıkılmıştır.

[34] Saruhan Beyliği; Anadolu Selçuklu Devletinin dağılmasıyla Manisa ve çevresinde kurulmuş olan bir beyliktir. 1410 yılında Osmanlı Devleti tarafından yıkılmıştır.

[35] Menteşeoğulları Beyliği; Anadolu Selçuklu Devletinin dağılmasıyla Muğla ve çevresinde kurulmuştur. 1424 yılında Osmanlı Devleti tarafından yıkılmıştır.

[36] Umur Bey; Aydınoğulları Beyi Aydınoğlu Mehmet Bey'in oğludur. 1334-1348 yılları arasında Aydınoğulları Beyliğine beylik etmiştir.

Kızağa konulan kadırgalardan birine "Gazi" adını vermiştir. İsmi bilinen ilk Türk savaş gemisinin adı "Gazi Kadırgası" olarak bilinmektedir.[37]

Haçlı Donanması 1344 yılında İzmir'e girerek, Aydınoğulları Beyliğine büyük bir darbe vurmuştur. Fakat Umur Bey, Haçlıların İzmir'e çıkışlarına karşılık hafif bir kara ordusu öne sürüp onları iç bölgelere doğru çekerek, pusuda beklettiği asıl kuvvetleri ile bozguna uğratmıştır. Papa VI. Clement[38] bu durum karşısında tüm Avrupa'daki hükümdarları din savaşına çağırmış ve bu şekilde yeniden tertiplenen Haçlı donanması 26'sı kadırga olmak üzere 76 parçalık bir donanma ve 15.000 asker ile İzmir'e gelerek buradaki ekiplerine takviye yapmıştır.

Umur Bey, Efes tersanesinde yeniden meydana getirdiği yeni filosuyla Liman Kalesini geri almak için hazırlıklarını tamamlamıştır. Kale ilk önce karadan kuşatılmıştır. Türk askerinin verdiği mücadele sonuç vermeye yakınken 1348 yılında bu kuşatmada Umur Bey şehit düşmüştür. Bu Türkler arasında kargaşalığa sebebiyet vermiş, bu olaydan cesaretlenen Haçlılar ise İzmir'e daha fazla yığınak yapmaya başlamışlardır.

Umur Bey'in ölümünün ardından Aydınoğulları Beyliğinin başına geçen kardeşi Hızır Bey, Haçlılarla mücadele etmek yerine onlarla anlaşma yoluna gitmiştir. Anlaşma gereği Türkler denizlerdeki güçlerini zayıflatacaklardır. Haçlıların asıl hedefi olan Türklerin denizlerdeki gücünü kırma girişimi bu anlaşma ile sağlanmıştır.

Umur Bey ile yükselişe geçen Türk denizciliği onun ölümünün ardından tekrar inişe geçmiştir.

Eski gücünü kaybeden Aydınoğulları Beyliği, Osmanlı Devletinin varlığını 1390 yılında Yıldırım Beyazıt zamanında kabul etmiş, ama 1402

[37] Bkz. İŞİPEK Ali R., AYDEMİR Oğuz; 2006
[38] Papa VI. Clement; 1342-1352 yıllarında görev yapmış papadır.

yılındaki Ankara Savaşı[39] ile mağlup olan Osmanlı'nın otorite boşluğundan faydalanarak tekrar bağımsızlığını kazanmıştır. 1426 yılında ise son kez Osmanlı Devletinin egemenliğine girmişlerdir.

XI. yüzyıldan XIV. yüzyılın ortalarına kadar Türk Denizcilik tarihinin parlak dönemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'nin 1450'li yıllara kadar oluşturmaya çalıştığı kurumlarına ve askeri birliğine temel oluşturmuştur.

Bu yüzyıllarda Türklerin büyük düşmanı olan Bizans donanmasına baktığımızda ise; güçlü bir yapının olduğunu görüyoruz. İstanbul'un yüzyıllar boyunca fethedilememesi Bizans'ın denizcilik konusunda ne kadar ileri olduğunun bir göstergesidir.

M.S. 900'lü yıllara ait Bizans donanmasıyla ilgili bilgilerin çoğu VI. "Filozof" Leon (886-912)'un yazmış olduğu el kitabından el edilmiştir. Gemiler çok hafiftir ve dromon (yarışçı) adıyla anılmışlardır. Bu gemiler iki katlıdır ve her katın bir tarafında 25 kürekçi bulunmakta olup toplam 100 adet kürekçi görev yapmaktadır.

Gemilerin büyüklükleri, deniz erlerini barındırma kapasitelerine göre ayarlanmıştır. En büyüğü olan dromon, en az 200 adam alabilmektedir. Bunların ellisi alt küreklerinin başında, geri kalanlar ise ya üst kat küreklerinde ya da deniz eri olarak görev yapmaktadır. Çünkü gerektiğinde kürekleri bırakıp silaha sarılmaktaydılar. Gemilerde kürekçileri korumak amacıyla iskele boyunca kalkanların asılabildiği korkuluk monte edilmiştir. Kürekler için kafes sistemi yoktur, her kattaki kürekler gemi üzerindeki lombardan çekilmektedir. Büyük gemilerde uçta ve ortada rahat savaşmak amacıyla yükseltilmiş bir platform yer almaktadır. Donanım bir "Mayistra Yelkeni" (Ana serenler üzerine açılan yelkenlerdir. Bu yelkenler açıldıkları

[39] Ankara Savaşı; 1402 yılında Ankara Çubuk Ovasında Yıldırım Beyazıd ile Timur arasında yapılan bir savaştır. Osmanlı devleti yenilmiştir.

ana serenlerin isimleri ile anılırlar. Trinket Yelkeni, Mayistra Yelkeni, Foa Yelkeni) ve bir "Pruva Direğinden" (İki veya daha fazla direği bulunan yelkenlilerde ön direk) oluşmaktadır. Dromon'da ise bir tane "Mizana Direği" bulunmaktadır (Üç veya daha fazla direği bulunan yelkenlilerde arka direk). Büyük olasılıkla "Latin Yelken" (Bir serene bağlanarak direğe eğik bir durumda kaldırılan üçgen yelken) taşımaktadırlar.

Dromonu destekleyen çeşitli ve tek katlı gemiler de bulunmaktadır. Bunlardan "galea" olarak adlandırılan tip, bizim kullandığımız "kalyon" kelimesinin atasıdır. Dromon'un en küçük boyuna bu ad verilmiştir.[40] Ortaçağ yazarları ve tarihçileri bir sebepten dolayı bütün kürekli gemileri tamamlayan bir terim olarak kullanmışlar ve İngilizce'ye de bu anlamıyla geçmiştir.

Dromon yakın savaş için tasarlanmış ve donatılmış bir gemiydi. Başlıca silahı "Yunan Ateşiydi." Leon'a göre her dromonun pruvasında ateşin hazırlandığı ve düşmana fırlatıldığı bronzla kaplı siphon (üzeri bronz ile kaplanmış topa benzer bir tüp) bulunmaktaydı.

Bizans kadırgalarını resmeden bütün geç dönem tasvirlerinde mahmuzlar kaybolmuştur. Dolayısıyla, şekli hakkında bir fikir bulunmamaktadır. Büyük bir ihtimalle Roma İmparatorluğu gemileri gibi tek uçluydu, çünkü mahmuz ikinci planda kalmıştır, yapımı daha kolay ve ucuzdur. [41]

Osmanlının denizlerdeki gücü kuruluş yıllarında Selçuklu geleneğinin devamı niteliğinde olup, Bizans'tan alınan kıyı kentlerinde zamanla tersanelerin kurulmasıyla gelişim göstermiştir. Gerek Selçuklular gerek Osmanlılar doğudan Anadolu'ya geldikleri zaman, ilk olarak kıyılardaki Bizans gemileri ile tanışmışlardır. Kürekli veya küreksiz, çoğu latin yelkenli bu gemiler sonradan Akdeniz hakimiyetini ele alacak olan Osmanlı

[40] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet; 2004
[41] Bkz. CASSON Lionel; 2002

Donanmasına birer örnek oluşturmuşlardır.[42] Hüküm sürdüğü topraklar üzerindeki tersanelerde (Gelibolu[43], Sinop[44], İzmit[45], Süveyş[46], Birecik[47], Basra[48], Rusçuk[49], Samsun[50], Kefken[51] vd.)[52] kendine has bir çok tipte gemi inşa etmiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun denizlerde oldukça etkili olduğu gözlenmiştir. Büyük çektirilerin yanında ince donanma adı verilen gemilerle deniz aşırı ülkelere seferler düzenlenmiş ve çoğunda başarı kazanılmıştır. Özellikle İstanbul'un alınması sırasında Fatih Sultan Mehmet'in Osmanlı kadırgalarını karadan kızaklarla yürüterek Haliç'ten denize indirmesi yeni bir çağın başlamasına neden olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun teknik açıdan her türlü donanıma sahip olan donanmaları bir çok komşu ülkesini

---

[42] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet; 2004

[43] Gelibolu Tersanesi; Bizans Döneminde de deniz üssü olan Gelibolu, düzenli ve büyük ilk Osmanlı tersanesinin ilk kurulduğu merkezdir. Yıldırım Beyazid zamanında başlayan inşaat sırasında (1390) şehrin harap olmuş dış kalesi yıkılarak, bir tepe üzerinde bulunan iç kalesi takviye edilmiştir. Gemilerin barınması için iç içe iki havuzdan oluşan yapay liman temizlenmiş ve gerektiğinde zincirle kapatılabilen limanın ağzına, muhafaza amaçlı iki kule yapılmıştır. Bu limanla birlikte gemi inşa tezgahları, malzeme muhafaza depoları, gemilerin su ihtiyacını temin için sahile yakın çeşmeleri, peksimed fırınları ve baruthaneleri ile tam teşekküllü bir tersane konumuna gelmiştir.

[44] Sinop Tersanesi; Karadeniz'de ormanlık alanların bol olmasından dolayı Tersane-i Amire'nin kereste, kendir, zift ve üstüpü ihtiyacının karşılanması açısından önemli bir yerdi. Osmanlı İmparatorluğu, Sinop'taki tersaneyi Candaroğulları'ndan almışlardır. XVI. ve XVII. Yüzyılda ihtiyacı olan bir çok harp gemisi burada yapılmıştır.

[45] İzmit (İznikmid) Tersanesi; gemi tezgahları ve kereste mahzenleri olan bir tersanedir. Osmanlıların fethinden çok daha öncelerinden beri var olan bu tersane, Köprülüler tarafından kısmen tamir edilmiş ve genişletilmiş, II. Mahmud devrinde de büyük ölçüde tamir görmüştür.

[46] Süveyş Tersanesi; Osmanlılar Mısır'ın fethinden çok önceleri, Kızıldeniz'e gelen Portekizlilere karşı, Memlük donanmasına yardım maksadıyla Süveyş'de donanma inşasına başlamışlardır. Daha sonra 1513'te bir Osmanlı denizcisi olan Selman Reis'in nezareti altında 20 gemi tamamlanmış ve Memlük Sultanı Kansu Gavri'nin huzurunda denize indirilmiştir. Süveyş Tersanesinde inşa olunacak gemiler için lüzumlu kereste, demir, çivi, çuka, yelken bezi ve sair malzemeler Tersane-i Amire mahzenlerinden veya o civarda temin edildiği gibi, çalışan ustalar da İstanbul'dan gelmiştir.

[47] Birecik Tersanesi; Kuruluş tarihi tam bilinmemekle birlikte XVI. Yüzyılın ilk yarısında faaliyette olduğu anlaşılmaktadır. Kereste ihtiyacı Maraş, Malatya, Behisni, Antep, Kahta ve civarındaki ormanlardan temin edilmiştir. Diğer lüzumu görülen malzemeler ise İstanbul'dan getirilmiştir.

[48] Basra Tersanesi; 1538 yılında Osmanlılar Basra'yı alarak yeni bir liman ve üs elde etmişlerdir. Gerekli görülen kereste Maraş, Behisni, Antep, Kahta ve diğer bölgelerden gelmiştir. XVI. Yüzyılda kadırga inşası yapılmıştır.

[49] Rusçuk Tersanesi; Rusçuk Sahilindeki tersane, Tuna'daki gemilerin kışladıkları emin bir yer olduğu gibi, aynı zamanda Tuna donanmasının inşası ve tamiri hususunda Tersane-i Amire'nin bir kısım vazifesini görmüştür. Tuna için kullanışlı kalyata, firkate, şayka ve üstüaçık gibi gemiler inşa edilmiştir.

[50] Samsun Tersanesi; Sinop'tan sonra Karadeniz'in en fazla gemi inşa edilen ve özellikle kendir teli dokunan tersanesi buradadır. XVI. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla kadar kadırga, firkate ve kalyon gibi gemilerin inşası yapılmıştır.

[51] Kefken Tersanesi; İnşa edilen gemi miktarlarından burada büyük derecede faaliyet olduğu anlaşılmaktadır. XVI. Yüzyılda 15 kadırga, XVIII. Yüzyılda 2 firkate burada yapılmıştır.

[52] Bkz. BOSTAN İdris,; 2003

rahatsız etmiş ve Osmanlıyı yıkma çabaları içinde Osmanlı gemilerini sabote ve yakma girişimlerinde bulunmuşlardır.

Osmanlı donanmasının yanı sıra padişahın ve halkın günlük hayatta kullandıkları sivil hizmete mahsus kayıklar, İstanbul'u ziyaret eden gezginler tarafından dikkat çekmiştir. Seyahatnamelerinde, resimlerinde, gravürlerinde İstanbul Manzaraları adı altında tasvir etmişlerdir.

Genel anlamda bakıldığında Osmanlı gemi teknolojisinde üç dönem dikkat çekmektedir. Kuruluştan 1650'lere kadar "kürekli kadırgalar dönemi", 19. yüzyılın ortalarına kadar "yelkenli kalyon dönemi", bu tarihten sonra yıkılışa kadar ise "buharlı gemiler dönemi" olarak adlandırılmaktadır.[53]

Zamanla gücünü yitiren Osmanlı İmparatorluğu kendi gemilerini inşa edemeyecek kadar zayıflamış, eski donanmasını yenileyememiş, batılılaşma akımları içinde Avrupa'nın teknik egemenliğini kabul etmiştir. Bundan sonra gemilerinin inşasını Avrupalı ülkelere sipariş veren Osmanlı, bu konuda bir çok sorun yaşamış hatta yaptırdığı gemilerini teslim dahi alamamıştır.

Osmanlı'nın denizcilik faaliyetlerinin başlangıcını Osmanlı'nın, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Karesi[54], Teke[55] ve İsfendiyaroğulları[56] (Candaroğulları) Beyliklerini almasıyla bunların denizcilik bilgilerinin mirası üzerine oluşturduğu bilinmektedir. Osman ve Orhan Gazi Bey devrinde Marmara Denizi'nin Anadolu sahillerinde Osmanlıların Karamürsel, İzmit, Gemlik gibi yerlerde deniz üssü kurduğu kesindir.

---

[53] Bkz. BOSTAN İdris; 2007

[54] Karesi Beyliği; Yaklaşık 1297-1360 yılları arasında bugünkü Balıkesir ve Çanakkale dolaylarında hüküm sürmüş ve Osmanlılar tarafından yıkılmış bir beyliktir.

[55] Teke Beyliği; 1308-1426 yıllarında Antalya ve çevresine hakim olan bir beyliktir.

[56] İsfendiyaroğulları Beyliği; 1292-1461 yılları arasında Sinop ve Kastamonu civarında kurulmuş bir beyliktir. Diğer adı Candaroğulları Beyliği olarak bilinir ve Fatih Sultan Mehmet tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Eskiden "Prenetos" denilen Karamürsel'in alınmasıyla (1327), İzmit Körfezinin güney sahilleri Selçuklu Devrinde "Emîrü's-sevâhil" tarzında bir amiral sancağı kurulmuştur. Bu sancağın ilk beyi olan Kara Mürsel Bey[57], burada kendi adını taşıyan bir gemi tipi yaptırarak hızlı bir ince donanma meydana getirmiş ve Marmara bölgesinde egemen bir durum sağlayarak, Osmanlı denizciliğinin ilk devrini oluşturması açısından önem taşımaktadır.

1335 yılında Karesi Beyliği'nin alınmasıyla Erdek Körfezindeki Edincik Tersanesi de ele geçirilmiştir. 1358'de ise Bizanslıların elinden ikinci defa alınan Gelibolu, bu tarihten 32 yıl sonra tersane ve deniz üssü haline gelmeye başlamıştır (1390). Sarıca Paşa'nın[58] nezaretinde 11 yıl süren inşaattan sonra istenen düzeyde bir üs konumuna gelmiştir. [59]

Başlangıçta, Osmanlı İmparatorluğunun en büyük deniz amirinin adı, Selçuklu Devletinde olduğu gibi Reisü'l-bahr'dir. Sonraları bu ad bırakılarak "Kaptan-ı Derya" denilmeye başlanmıştır. Barbaros'un devlet hizmetine girmesi ile Kaptan-ı Deryalara vezir rütbesi verilmiş ve bu isimde değişerek "Kaptan Paşa" adı kullanılmaya başlanmıştır. İmparatorluğun kuruluşundan, Barbaros'un hizmete girmesine kadar (1299-1534) Kaptan-ı Deryalar'ın devlet teşkilatındaki konumları Sancak Beyliğidir. Bazı önemli durumlarda vezir rütbesinde olanların da Kaptan-ı Derya'lığa getirildikleri olmuştur.

Batı Hun İmparatoru Atilla'dan[60] beri İstanbul'u fethetme hayalleri kuran Türk Devletleri amaçlarına ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde ulaşmışlardır. Bilhassa Yıldırım Beyazid'in[61] çabaları çok önemlidir. Anadolu Hisarı onun döneminde yapılmıştır.[62]

---

[57] Kara Mürsel Bey; Orhan Bey zamanında yaşamış Osmanlı denizciliğinin ilk öncülerinden biridir.
[58] Sarıca Paşa; Yıldırım Beyazıd zamanında yaşamış ve Gelibolu'da Kaptan-ı Derya olarak görev yapan ve ilk tersaneyi kişidir.
[59] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet; 2004
[60] Atilla; 434-453 yılları arasındaki Batı Hun İmparatorudur.
[61] Yıldırım Beyazid; (D.1360-Ö.1403). Sultan I. Murad'ın oğludur. Osmanlı tahtına geçen dördüncü padişahtır. 1389-1402 yılları arasında padişahlık yapmıştır.
[62] Bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; 2006

Gerçekleştirilen tüm çabalar ve gayretler, çeşitli siyasi, askeri ve diğer sebeplerden dolayı başarıya ulaşmamıştır.

1451 yılında tahta geçen II. Mehmet'in (Fatih)[63] ilk ve en önemli hedefi İstanbul'u almak olmuştur. Bu düşünce ile planlarını yapan, İstanbul'un stratejik ve coğrafi konumunu iyi inceleyen II. Mehmet, daha önceki kuşatmaların başarısızlıklarını araştırmaya çalışmıştır. Yaptığı tüm incelemeler konusunda İstanbul'un alınamamasının tüm askeri,siyasi ve lojistik sebeplerini bulmuş ve konular üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bizanslılar tarafından Haliç'in ağzı zincirlerle kapalı olduğundan gemilerin karadan Haliç'e indirilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır. Hem denizden hem karadan kuşatılan İstanbul bu gayretler neticesinde alınmıştır.

Osmanlı Döneminin en önemli tarihçilerinden Katip Çelebi[64] İstanbul'un alınmasıyla ilgili;

"İstanbul ile Galata arasını ayıran Haliç üzerine zincir çekilip gemilerin geçeceği yol kapandığından o yana gemi geçirmek bayağı imkan hududundan uzaktır diye Yeni Hisar tarafından gemiler sürüp Galata ardından geçirilmesi ferman olundukta Cerrül eskal ilminin usta kişileri insanı şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüren tedbirlerle denizden karaya çekip yağlarla terbiye edilmiş kızakların üzerinde kuru yerde gemileri yürütüp denize indirdiler. Ve içine metris kurup kahraman yiğitlerle dopdolu olunca Hisar'a saldırıp kafirleri şaşırttılar. Sonradan bu güzel tedbir şehrin alınmasına yol açtı."[65] diye anlatmıştır.

---

[63] II. Mehmet (Fatih); (D.1432-Ö.1481). Sultan II. Murad'ın oğludur. Osmanlı tahtına geçen yedinci padişahtır. 1451-1481 yılları arasında padişahlık yapmıştır,1453 yılında İstanbul'u fethetmesiyle Orta Çağ kapanmış, Yeni Çağ başlamıştır.

[64] Katip Çelebi; (D.1608-Ö.1656). Tarih,coğrafya,bibliyografya alanlarında çalışma yapmış Osmanlı alimi.

[65] Bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; 2006

İstanbul'un alınması sırasında 72 parça geminin Haliç'e karadan yürütülerek indirildiği bilinmektedir. Bu gemilerin çoğunluğunun kadırgalardan oluşması, fethin ne kadar zor şartlar altında gerçekleştiğini göz önüne getirmektedir. Osmanlı donanmasında kadırgalar büyük donanma gemileri sınıfına girmektedir. Kadırgalar, gayet uzun ve ensiz gemilerdir. Genelde 25 oturak ve 49 kürek yer almaktadır. Buna göre normal şartlarda her kadırgada 100 savaşçı ile birlikte, 196 kürekçi, 30 alatçı, 2 dümenci, 1 yelkenci, 2 gûmi, 2 kürek yapıcı, 2 kalafatçı (gemilerin kalafat ve ziftlenmesi işlerinde görevlidirler), 2 neccar (marangoz) ve hepsine hükmeden harita ve pusula kullanan 1 reis olmak üzere toplam 338 kişi görev yapmaktadır.[66]

İstanbul'un alınmasından sonra 1453-1455 yılları arasında Bizans'tan kalan Haliç Tersanesini geliştirme çalışmaları yürütülmüştür. Konuyla ilgili babadan denizci bir aileden gelen Hamza Bey[67] görevlendirilmiştir. Hamza Bey, ilk iş olarak Ege Denizi'ne açılmış Midilli, Sakız, Rodos ve İstanköy dolaylarında dolaşarak bölgeyi Rodos Şövalyelerinden temizlemek istemiştir. Fakat başarısız olduğundan dolayı 1456 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından Anadolu Beylerbeyi yapılarak görevinden azledilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet'in padişahlığı döneminde Taşöz, Limni ve Midilli'yi almış, Sakız'ı vergiye bağlamıştır. Donanmadaki gemilerin sayısını hızla arttırarak Karadeniz ve Akdeniz'e yönelmiştir. Kuzey ve Güney Karadeniz kıyılarını ele geçirdikten sonra, Orta Akdeniz'e doğru ilerlemiş Otranto'ya[68] asker çıkarmıştır, Rodos'u kuşatmıştır. Denizlerde varlık gösteren "denizci gaziler" bu dönemde ortaya çıkmıştır. Osmanlı'da denizlerde düzenli devlet donanması yanında gayr-ı nizami denizciler faaliyet

[66] Bkz. BOSTAN İdris; 2003
[67] Hamza Bey; Malkoçoğlu Mustafa Bey'in oğludur. Fatih Sultan Mehmet Döneminde Niğbolu Sancak Bey'i olarak görev yapmıştır ve 1461 yılında Eflak Voyvodası tarafından şehit edilmiştir.
[68] Otranto; İtalya'nın güneyinde bir kenttir. Fatih Sultan Mehmet'in amirali Gedik Ahmet Paşa tarafından 11 Ağustos 1480 tarihinde fethedilmiştir.

göstermişlerdir, çeşitli dönemlerde "deniz gazileri" adı verilen bu gönüllü reisler damgalarını vurmuştur.[69]

Haliç (Galata) Tersanesinin ilk yıllarda pek bir öneme sahip olmadığı görülmüştür. Gelibolu Tersanesinin Osmanlı'nın deniz yükünü karşıladığı anlaşılmaktadır.[70]

Gelibolu, Bizans devrinde bir üs olarak kullanılmıştır. Yıldırım Beyazid zamanında ilk Osmanlı tersanesi burada inşa edilmiştir. (1390). Şehrin harap olmuş dış kalesi yıkılarak bir tepe üzerinde bulunan iç kalesi takviye edilmiş, gemilerin barınması için iç içe iki havuz bulunan liman temizlenmiş ve gerektiğinde zincirle kapatılabilen limanın ağzına güvenlik amaçlı iki kule yapılmıştır. Bu tersaneyle birlikte gemi inşa tezgahları, malzeme muhafaza depoları, gemilerin su ihtiyaçları için sahile yakın su çeşmeleri, peksimed fırınları ve baruthanelerinin yapılmasıyla ile tam teşekküllü bir tersane halini almıştır. Yıldırım Beyazid, bunları yapmakla Çanakkale Boğazı üzerinde tam bir kontrol sağlamayı düşünmüştür. Burasının deniz üssü olmasından dolayı İznikmid (İzmit), Karamürsel ve Edincik gibi diğer tersanelerdeki gemiler de Gelibolu'ya nakledilmiştir. 1403 yılında bu nakillerle birlikte Gelibolu Tersanesindeki mevcut gemi sayısı 40'a ulaşmıştır. Yavuz Sultan Selim[71] zamanına kadar önemini koruyan Gelibolu tersanesinin kuruluşundan itibaren tüm gemi inşa faaliyetleri takip etmek mümkün olmamıştır. XV. yüzyılın sonlarına ait iki harc-ı hassa defterinden öğrenilen bilgiye göre, 1496-1498 yılları arasında burada 20 kadırga, 5 kalyata, 8 kayık ve 25 sandal inşa edilmiştir. Ayrıca 19 kadırga, 5 top gemisi ve 24 at gemisine çekek hizmeti vererek tamirlerini yapmıştır. İstanbul'da yeni bir tersanenin kurulması buradaki gemi inşa faaliyetlerini yavaşlatmıştır. Zamanla önemini yitiren tersanede XVIII. yüzyılda yıkılmalar olmuş, duvarları yıkılan iç limana, lodos rüzgarlarının etkisiyle dolan kumların içeriye gemi girmesini engellediği

[69] Bkz. BOSTAN İdris; Ağustos 2005
[70] Bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; 2006
[71] Yavuz Sultan Selim; (D.1470-Ö.1520). II. Beyazıd'ın oğludur. Osmanlı'nın dokuzuncu padişahıdır. 1512-1520 yılları arasında padişahlık yapmıştır.

bildirilerek tamir ve içinin temizletilmesi için yardım gönderilmiştir. XVIII. yüzyılın son çeyreğinde ise tersane tamamen harap olmuştur.[72]

1515 yılında ana üssün Gelibolu'dan İstanbul'a taşınması kararlaştırılmıştır. Haliç tersanesi genişletilerek Hasköy ile Kasımpaşa arasındaki bölgeyi kaplamıştır. Resmi donanmanın inşa ve donatımı Haliç (Galata) Tersanesinde ve ilaveten İznikmid (İzmit) ve Sinop tersanelerinde yapılmıştır. Bu dört yer dışında tüm deniz sancaklarında, kendi gemilerini tamir edip donatabilecek yeterlilikte birer küçük tersane yer almıştır.[73]

İznikmid (İzmit) Tersanesi, çevresindeki çok fazla ormanlık alan olmasından dolayı her dönemde gemi inşasını teşvik edici olmuştur. Şile ve Gebze'ye ait avarız gelirlerinden sağlanan İznikmid (İzmit) Tersanesinin gelirleri 1539-1540 yıllarında 100.000 akçe dolaylarında olup, bunun 23.982 akçesi gemi tamiri ve malzemelerin tamiri için kullanılmıştır. Burada mecbur kalındığı dönemlerde büyük gemiler de inşa edilmiştir. Nitekim, 1650 senesinde bütün imparatorluk tersane ve tezgahlarında 30 kalyonun inşa edilmesi düşünüldüğünde, 2 kalyonun da burada yapılması planlanmıştır. Bunu yanında kalyata, fırkate ve işkampoye, İznikmid (İzmit) Tersanesinde inşa edilen çeşitli gemi tiplerindendir.

Sinop Tersanesi ise, Sinop'un Karadeniz kıyısındaki tek doğal liman olması ve gemi inşası için gerekli kaynaklara sahip olması açısından tersane için uygun bir konumdadır. Başta kereste olmak üzere, kendir, zift, üstüpü bu yerde temin edilen hammadelerdir. Buradaki kereste aynı zamanda İstanbul'a dahi gönderilmiştir. Osmanlı buradaki tersaneyi İsfendiyaroğulları Beyliğinden almıştır. XVI – XVII. yüzyılda bir çok savaş gemisi burada yapılmıştır. Burada inşa edilen gemiler arasında, 1566 yılında 15 kadırga, 3 mavna; 1571 yılında 25 kadırga; 1601 yılında 10 kadırga; 1609 yılında baştarda ve kadırga; 1628 yılında 2 kadırga; 1630 yılında 2 kadırga; 1656

[72] Bkz. BOSTAN İdris; 2003
[73] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet; 2004

yılında 4 kalyon, 7 kadırga ve 1696 yılında da 2 kalyon ve 20 kalyata bulunmaktadır. İnşa edilen gemi çeşit ve miktarları bakımından Sinop Tersanesinin, Galata ve Gelibolu Tersanelerinden sonra üçüncü büyük tersane olduğu anlaşılmaktadır.[74]

Gemilerin inşa ve bakımları, tersanelerin kapasitesi, ülkenin sanayi ve ekonomik gücüne bağlıysa da tersaneler bir plan ve program altında faaliyet göstermişlerdir. Tersanelerin mutlak hakimi padişahtır ve Osmanlı tersanelerinde her sene 40 gemi yapmak kanundur ancak padişahın iradesi olmadan hiçbir şey yapılamıyordu.[75]

İstanbul'da aynı zamanda "Bahriye Divanhanesi" kurulmuştur. Bahriyeye yönelik faaliyetlerin merkezi olarak kullanılan bu yer, Osmanlı Devleti denizciliğinin beyni olarak kabul görmüştür.

Fatih Sultan Mehmet'den sonra denizcilikteki yükseliş devam etmiştir. II. Beyazid[76] ve I. Selim (Yavuz Sultan Selim) dönemlerinde denizlerde dramatik olaylar yaşanmamıştır. Kemal Reis ile Burak Reis, II. Beyazid döneminin kaptanlarıdır. Gene bu dönemde, Osmanlı donanması Ege'deki adaları vurmaktan daha cüretli işlere kalkışacak duruma gelmiştir.[77]

II. Beyazid zamanında Osmanlı yönetimi, Cezayir ve civarındaki yerleşmiş olan Müslüman denizcilerle yakın bir işbirliği içinde bulunmuş ve buradaki gemi inşa tekniklerini öğrenmişlerdir. O dönem Avrupalı denizciler gemi inşası için çam kereste kullanırken, Cezayir'li ustalar ise hafif olması nedeniyle köknar kullanmışlardır. Omurga için meşe veya çam kerestesini tercih etmişleridir. Avrupalılar bindirme kaplama sistemi ile inşa ederken, Cezayir'de gemiler armuz kaplama sistemi ile inşa edilmişlerdir ve dış

[74] Bkz. BOSTAN İdris; 2003
[75] Bkz. İŞİPEK Ali R., AYDEMİR Oğuz; 2006
[76] II. Beyazıd; (D.1447-Ö.1512). Fatih Sultan Mehmed'in oğludur. Osmanlı'nın sekizinci padişahıdır. 1481-1512 yılları arasında padişahlık yapmıştır.
[77] Bkz. BELGE Murat; 2005

kaplamalar katran ile balmumu vasıtasıyla sıvanmıştır. Bu tür gemilerin en sağlam yerinin pruva kısımlarının olmasına özen gösterilmiştir. Pruvanın sancak ve iskelesinde mahmuzlar bulunmaktadır.[78]

II.Beyazid Döneminde 1484 yılında Karadeniz'in en önemli ticaret limanlarından Kili[79] ve Akkerman'ın[80] alınması kuzey ve güney kıyılardaki tüm çıkış noktaları Osmanlı hakimiyeti altına girmiştir. Karadeniz'de hakimiyet sağladıktan sonra yeniden Akdeniz'e yönelen Osmanlı Donanması günden güne tersanelerde inşa edilen gemilerle güçlenmiştir. Bunun sonucunda da 1499'da İnebahtı[81], 1500'de Modon[82], Koron[83] ve Navarin'i[84] aldılar.

Dönemin uzun süren savaşları sonucunda Venedik, Ceneviz ve İspanyol gemilerini yakından inceleyen Osmanlı denizcileri Venedik gemileri tarzında çekdiri, kalyon, İspanyol gemileri tarzında göke inşa etmişlerdir. Kadırga ve kalyon arasında iki katlı yelkenli bir gemi çeşidi olan gökeden iki tane yaptırarak Kemal ve Barak ismini vermişlerdir.[85]

Yavuz sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman[86] dönemlerinde İstanbul Tersanesi bir kış mevsiminde 200 parça gemi yapabilecek kapasiteye ulaşmıştır. Bu kapasite diğer tersanelerin yardımı ile 300 gemiye çıkmıştır. Bu çalışmaların ne derece uygulanmış olabileceğini anlamak için A.Hess'in "1515 senesinde Yavuz'un 400 gemilik bir donanma oluşturduğu

[78] Bkz. İŞİPEK Ali R., AYDEMİR Oğuz; 2006
[79] Kili; Ukrayna'nın güneybatısında bulunan bir liman kentidir.
[80] Akkerman; Ukrayna'nın güneybatısında bulunan tarihi Basarabya Bölgesinde yer alan bir liman kentidir.
[81] İnebahtı; Yunanistan'ın Korint Körfesinde yer alan bir yer.
[82] Modon; Yunanistan'ın Mora Yarımadasında Mesinya vilayetine bağlı bir liman kentidir.
[83] Koron; Yunanistan'ın Mora Yarımadasında Mesinya vilayetine bağlı bir beldedir.
[84] Navarin; Yunanistan'ın Mora Yarımadasının batı kıyısında bulunan bir kenttir.
[85] Bkz. BOSTAN İdris; 2006
[86] Kanuni Sultan Süleyman; (D.1494-Ö.1566). Yavuz Sultan Selim'in oğludur. Osmanlı Devleti'nin onuncu padişahıdır. 1520-1566 yılları arasında padişahlık yapmıştır.

haberlerinin Memlükler[87] tarafından korkuyla takip edildiği" konusunda verdiği bilgiler konunun ne kadar gerçekçi olduğuna işaret etmektedir.

Osmanlı padişahları içinde denizlerin önemini en fazla idrak eden şüphesiz Kanuni Sultan Süleyman'dır. Onun deniz siyasetine verdiği önem en az kara siyasetine verdiği önem kadar eşdeğerdir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında Doğu Akdeniz'in Osmanlı hakimiyetine girmesi üzerine mücadele Orta ve Batı Akdeniz'e taşınmıştır. Bu sıralarda bir Türk denizcisi Kuzey Afrika'da İspanyollarla kıyasıya bir mücadele içindedir. Bu kişi korsanlıktan yetişen Barbaros Hayreddin Paşa'dır[88].

İlk olarak 1533 yılında bizzat padişah tarafından İstanbul'a çağrılan Barbaros Reis Derya Beylerbeyi'ne getirilmesi uygun görülmüştür. Irakeyn Seferi[89] hazırlıkları yapmakta olan İbrahim Paşa'nın yanına gönderilen ve burada sadrazam olan Hayreddin Reis, 1534'te Cezayir Beylerbeyi (mirmiran-ı derya) olarak tayin edilmiştir.

İstanbul'a döndükten sonra gemi inşa faaliyetlerine yönelen Barbaros Hayreddin Paşa, gemi mühendisliği ve inşası konusunda Osmanlı'nın eksikliklerini gidermeye çalışmıştır. Yoğun çalışmalar neticesinde imparatorluğa yakışır bir donanma ile tekrar denize açılan Hayreddin Paşa 1534 yılında 100 gemiden oluşan filosuyla Tunus'a doğru yola çıkmıştır. İtalya kıyılarını yağmalayan Barbaros, Tunus civarında güçlü bir donanmayla karşılaşmış ve geri çekilmek zorunda kalmıştır.[90]

---

[87] Memlükler; 1250 yılında kölelikten gelen Türkler'in Mısır'da kurmuş oldukları askeri aristokrasisi devletidir. 1517 yılında Osmanlı Devleti tarafından yıkılmıştır.

[88] Barbaros Hayreddin Paşa; (D.1473-Ö.1546). Kanuni Sultan Süleyman döneminde denizlerde büyük başarılar kazanmış Kaptan-ı Derya'dır. Birleşik Avrupa Donanmasını Preveze Deniz Savaşı'nda yenmiştir.

[89] Irakeyn Seferi; Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1533-1536 yılları arasında Bağdat'a yapılan seferdir. Buradaki Safevi egemenliği sona erdirilmiştir.

[90] Bkz. BOSTAN İdris; 2006

Barbaros Hayrettin Paşa'nın Akdeniz'deki hakimiyet mücadelesinde en önemli başarısı Osmanlı denizciliği için bir dönüm noktası olan Preveze Deniz Savaşı'dır[91].(1538). Avrupa Devletleri bu dönemde Osmanlı'ya tek başına karşı koyabilecek güçte değildir ve Venedik'in öncülüğünde bir ittifak kurarlar. İspanya, Portekiz, Ceneviz ve Malta donanmalarının katılımıyla gerçekleşen bu ittifakın komutanlığını Ceneviz asıllı olan Andrea Doria[92]'ya verirler. Haçlı donanmasında en az 300 gemiden oluşan kalyon ve kadırgalar mevcutken, Osmanlı donanmasında ise 122 adet çektiri bulunmaktadır. Buna rağmen kadırgalardan mevcut olan Osmanlı donanması Barbaros hayrettin Paşa'nın üstün savaş taktikleri ile galip gelmeyi bilmiştir.

Kanuni ve oğlu II. Selim devirlerinde gelişmesini sürdüren Tersane-i Amire, Barbaros Hayrettin Paşa ve onun yetiştirdiği ünlü denizciler zamanında Akdeniz'de Osmanlı hakimiyeti sağlayan donanmanın merkez üssü olarak görev yapmıştır. Bu dönemde Azab Kapısı'ndan Hasköy'e kadar uzanan tersane de sayıları 200'e kadar varan gözler, çeşitli mühimmat depoları, imalathaneler, idare binaları, cami, zindan, hamam ve çeşmeler ile birlikte tam olarak günümüzdeki gibi sanayi bölgesine dönüşmüştür. Bu özelliğiyle XVI. yüzyılda dünyanın en ünlü tersanelerinden biri haline gelmiştir.

II.Selim döneminde Osmanlı, Haçlılara karşı verdiği İnebahtı Deniz Savaşında[93] çok büyük kayıplar vermiştir. 20.000 kişinin öldüğü, 300 kişinin ise esir düştüğü bu savaşta Osmanlı donanması 190 adet gemisini kaybetmiştir. Bu ağır kayıptan sonra Osmanlı inşa faaliyetlerine büyük önem

[91] Preveze Deniz Savaşı; 27 Eylül 1538 yılında Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı Donanmasıyla, Andrea Doria komutasındaki Haçlı Donanması arasında Adriyatik Denizi'ndeki Preveze önlerinde gerçekleşen bir savaştır. Osmanlı Devleti'nin kazanmasıyla Akdeniz'deki askeri üstünlük Osmanlı'nın eline geçmiştir.

[92] Andria Doria;(D.1466-Ö.1560). Preveze Deniz Savaşı'nda Kanuni Sultan Süleyman komutasındaki Osmanlı Donanmasına yenilen Haçlı Donanması komutanı Cenevizli bir amiraldir.

[93] İnebahtı Deniz Savaşı; 7 Ekim 1571 yılında Haçlı Donanmasıyla Osmanlılar arasında yapılmıştır. Osmanlı Donanması yenilmiştir.

vermiştir. Başta İstanbul, Gelibolu, İzmit ve Sinop tersaneleri olmak üzere Varna, Silistre, Semendire, Burgaz, İğneada, Vize, Ahyolu, Süzebolu, Midye, Kefken, Bartın, Samsun, Biga, Gemlik, Rodos, Alanya, Antalya ve Sakarya tersanelerinde gemi inşasına başlanmıştır. Ellisi Rumeli ve ellisi Anadolu'da olmak üzere yüz geminin inşası kararlaştırılmıştır. Bu çalışmaların sonunda 250 kadırga ve 300 civarında gönüllü reisin çektiklerinden oluşan Osmanlı Donanması, 13 Haziran 1572'de Kılıç Ali Paşa'nın Kaptan-ı Deryalığında denize açılmıştır.

XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Akdeniz'de Tersane-i Amire'nin tek benzeri sayılabilecek olan Venedik Tersanesinin aynı yıllardaki gemi inşa faaliyetlerinin kıyaslarsak, 1583'te Venedik Tersanesinde on sekiz kadırga inşası tamamlandığı halde, Tersane-i Amire'de on üç baştarda inşa ve on bir baştarda ile otuz altı kadırga tamir edilmiştir.[94]

Akdeniz, XV. Yüzyılın sonlarına doğru önce büyük yelkenli gemilerin gelişimine şahit olmuş, XVI. Yüzyıl ile daha küçük gemiler ön plana çıkmıştır. Büyük gemiler genellikle uzun yolculuklar ve korsan saldırılarına karşı güvenlik amaçlı kullanılmışlardır. XVI. Yüzyılda gemi mühendisleri genellikle kalyon tarzı gemilerin üretimine ağırlık vermişlerdi. Bu dönemde yapılmaya başlanan kalyonlar İspanyol menşeliydi. İngiliz ve Hollandalılar ise bu tip gemileri alıp teknik açıdan geliştirmişlerdi. Osmanlıların ise bu gelişimlerden etkilenerek zamanla yürüttüğü gemi inşa faaliyetlerini batının etkisi altında yapmaya başlamıştır.

Osmanlı'nın denizcilik tarihine baktığımızda üç dönemden oluştuğunu söylemek mümkündür.

1 – İmparatorluğun kuruluşundan XVII. Yüzyılın ikinci yarısına kadar kürekli gemiler (çektiri veya kadırga)

[94] Bkz. BOSTAN İdris; 2005

2 – XIX. yüzyılın ortalarına kadar devam eden yelkenli gemiler (kalyon) dönemi

3 - İmparatorluğun yıkılışına kadar süren buharlı gemiler dönemi.

İmparatorluğun yükselişinden itibaren kullanılan kürekli gemiler zamanla yerini hem kürekli hem yelkenli veya sadece yelkenli gemilere bırakmıştır. Yapılan savaşlarda kalyonların zaman zaman kaybedilmesi düşman eline geçmesi nedeniyle, Osmanlı Sinop, Samsun, Ereğli, Balıklağı, Varna, Kemer, İzmit ve Silivri'de yirmi kalyonun yapılmasını kararlaştırmıştır. Ayrı bir ustalık isteyen kalyonlardaki mürettebatın yetersiz donanımsal bilgisi nedeniyle Osmanlı'nın bu dönemdeki kayıpları fazladır, ancak güçlü devlet yapısı bu açığı kapatmıştır.

Bu sebeple 1661 yılında Kara Mustafa Paşa'yı[95] kapudan tayin eden ve bahriyede ıslahat ıslahat yapmak isteyen Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa[96] kalyonları kaldırarak kadırgaya dönülmesini emretmiştir. Bu amaçla tersanede kırk ve derya beylerinin emrinde kırk kadırga olmak üzere seksen kadırgadan oluşan bir filo oluşturmuştur. Bu karar üzerine kalyon döneminin ilk safhası kapanmıştır. Gelişen teknolojik ilerlemeler ve Osmanlı'nın bunun gerisinde kalması neticesinde savaş alanlarında zayıf duruma düşmeye başlayan Osmanlı, özellikle Venedik donanmalarından kaçmaya başlaması neticesinde yeniden kalyonlar gibi güçlü ve dayanıklı gemiler inşasına dönmüştür. (1682).

XVII. yüzyılın sonlarında kadırga inşasının durduğunu, kadırgaların yerine kalyonların aldığını söylemek mümkündür. 1701 tarihli Bahriye Kanunnamesi ile getirilen düzenlemelerde kalyon inşasının hızla geliştiği görülmüştür. Bu kanunnameye göre kalyon sayısı kırka tamamlandığı halde

[95] Kara Mustafa Paşa; (D.1634-Ö.1683) II. Viyana Kuşatması'nı yaparak başarısız olan ve 3 Kasım 1676- 15 Aralık 1683 yılları arasında görev yapmış bir sadrazamdır.
[96] Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa; (D.1635-Ö.1676) Dördüncü Mehmed zamanında sadrazamlığa getirilmiştir. 30 Ekim 1661-3 Kasım 1676 yılları arasında görev yapmıştır. Köprülü olarak bilinir ve Girit'i almıştır.

eskilerin yanında birer ikişer yeni kalyonların yapılması gerektiği ve bunun içinde kereste hazırlanması gerektiği söylenmiştir.

Bu dönemden itibaren XVIII. yüzyıl boyunca Osmanlı denizciliği kalyonların gelişmesi yönünde bir yol izlemiş ve denizlerde yeniden varlık göstermeye başlamıştır. Kadırgalar ise, diğer devletlerle paralel olarak yüzyılın ortalarından itibaren tarih sahnesinden silinmiştir.[97]

Kalyonlar ile kadırgalar arasında gerek inşa teknikleri gerekse mürettebat, malzemeleri bakımından çok büyük farklılıklar olmasa bile yaptığımız araştırmalar neticesinde pek iyi bilgilere de ulaşılamamıştır. Kalyonlarla kadırgalar arasındaki en büyük fark yelkenlerdi. Bir kadırgada üçgen biçiminde cankurtaran, orta ve borda adında üç, dörtgen biçiminde tirinkete denilen bir olmak üzere toplam dört yelken bulunmaktadır.

Kalyonlarda ise mayistra, tirinkete, mancana, gabya, babafingo, cıvadora ve albarto denilen büyük ölçülü yelkenler yer almaktadır. (Resim 7)

XVIII. yüzyılda daha da ilerleyen denizaşırı savaşlar, Osmanlı'yı zor duruma sokmuştur. Bu dönemde Koyun adaları Savaşları, Çeşme Faciası yaşanmıştır. Ruslar sıcak denizlere inme politikası çerçevesinde Osmanlı topraklarında yürüttükleri kışkırtıcı politikalar neticesinde bir çok yerde ayaklanma çıkartıyor, Osmanlı'yı zayıf hale getirmeyi planlıyordu.

Ruslarla yapılan deniz savaşlarında Osmanlı donanması ağır kayıplar verdi. Koyun Adaları Savaşında[98] Cezayirli Hasan Bey[99], Burcuzafer isimli kalyonunun yara alması sonucu Ruslara karşı rampa etmiş ve bir ateş gemisi gibi ateşe verip Rus donanmasının üzerine sürmüştür. Rusların cephaneliği

[97] Bkz. BOSTAN İdris, 2006
[98] Koyun Adaları Savaşı; (5 Temmuz 1770) Osmanlılar ile Ruslar arasında olmuştur. Kaptan-ı Derya Cezayirli Hasan Paşa'dır. Osmanlı Donanması Çeşme Limanına çekilmiştir.
[99] Cezayirli Hasan Paşa; (D.1713-Ö.1790). III.Selim zamanında Kaptan-ı Derya olmuş, donanmayı iyileştirme çalışmalarında bulunmuştur. Aslanı evcilleştirerek, aslanla dolaşmıştır.

patladığı gibi Osmanlı donanmasında da bir çok gemi zayi olmuştur. Diğer gemilerde çıkan yangından etkilenmiş ve Osmanlı donanması Çeşme Limanına doğru geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Osmanlı donanmasının zayıf durumunu öğrenen İngiliz amiral Elfinston, bir tek ateş gemisiyle Osmanlının tüm donanmasının yakılabileceğini söyleyerek Ruslara bu konuda telkinde bulunmuştur. Bunun üzerine İngiliz donanması Çeşme Limanı önlerine gelerek birkaç top atışı sonrasında, bir İngiliz denizcinin kullandığı ateş kayığı ile Osmanlı donanmasının üzerine gitmiş ve Hüsamettin Paşa'nın baştardası dışında tüm donanma yanarak kül olmuştur. Bu olay tarihe Çeşme Faciası[100] olarak geçmiştir.

Bu facia Osmanlıya çok büyük bir ders olmuş ve denizciliğe verilmesi gereken önemini arttırmıştır. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru III. Selim tahta çıktığında Cezayirli Hasan Paşa'yı hemen Kaptan-ı Deryalığa getirmiştir. Cezayirli Hasan Paşa göreve geldiği ilk günden itibaren tersanelere ve yeni inşa çalışmalarına başlamıştır. Donanmadaki revizyonun en önemli ayağını teknik ve deneyimli personel olarak görmüş, 1773 yılında Kasımpaşa'da tersanede Darağacı semtinde "Hendese Odası" açmıştır. İşte bu okul, "Mühendishane-i Bahr-i Humayün" un, bugünkü bahriye okulunun çekirdeğini oluşturan okuldur. Yurt dışından bir çok hoca getirilmiş ve bahriye teşkilatı dönemin çağdaşlığı çerçevesinde eğitim vermeye başlamıştır.[101]

III. Selim'in[102] denizciliğe verdiği önem ile güçlenmeye başlayan Osmanlı donanmasına bir çok yeni kalyon, fırkateyn ve korvet katılmıştır. Bu dönemde inşa edilen teknelere bakmak istediğimizde;[103]

---

[100] Çeşme Faciası; (5-6 Temmuz 1770)Ruslar, Osmanlı donanmasını Çeşme'de baskın yaparak yakmıştır. Osmanlı donanması tamamen yanmıştır.
[101] Bkz. GÜLEN Nejat, 2001
[102] III.Selim;(D.24 Aralık 1761-Ö.28 Temmuz 1808). Babası III. Mustafa'dır. Osmanlı devletinin yirmisekizinci padişahıdır. 1789-1807 yılları arasında padişahlık yapmıştır.
[103] Bkz. GÜLEN Nejat, 2001

Kalyonlar	Pers.Sayısı	Top Sayısı	İnşa Yılı	Tersane
Selimiye	1200	128	1796	İstanbul
Tavusubahri	900	82	1798	İstanbul
Heybetendaz	850	76	1796	Bodrum
Besaretnuma	850	76	1796	Bodrum
Bediinüsret	900	82	1797	İstanbul
Arslanıbahri	850	76	1794	İstanbul
Şehbazibahri	850	74	1793	Bodrum
Sayyadıbahri	850	74	1793	Çanakkale
Ejderibahri	850	74	1793	Gemlik
Ziveribahri	700	68	1796	Midilli
Pernevinusret	700	68	1793	Sinop
Asarınusret	800	74	1793	İstanbul
Kaplanıbahri	800	76	1799	Rodos
Seddülbahir	850	76	-	İstanbul
Fatihibahri	550	60	1791	Sinop
Bahrizafer	750	72	1789	İstanbul
Fevzihüda	650	72	1789	Sinop
Hilalizafer	650	66	1790	Bodrum

Fırkateynler	Pers.Sayısı	Top Sayısı	İnşa Yılı	Tersane
Merkenigazi	450	50	1796	İstanbul
Şahiniderya	450	50	1797	Kd.Ereğli
Bedrizafer	450	50	1799	Ereğli
Hümayızafer	450	50	1793	İstanbul
Şehperizafer	450	50	1796	Rodos

Şevketnüma	450	50	1796	Limni
Şiarınusret	450	50	1793	Rodos
Nesimizafer	375	40	1793	Rodos
Gazailibahri	375	40	1798	Kemer
Bülheves	275	40	1797	Kalas
Hediyetülmülk	200	46	1797	Sinop
Tizhakaret	200	32	1797	Rodos
Ferahnüma	150	24	-	Fransa
Küşadıbahri	250	40	-	Fransa

Kabakçı Mustafa Paşa Ayaklanması[104] ile birlikte tahttan indirilen III. Selim'den sonra padişahlığa IV. Mustafa[105] getirilmiştir. IV. Mustafa'nın çok kısa süren padişahlığı Kabakçı Mustafa Paşa isyanı sonrasında, Alemdar Mustafa Paşa[106] tarafından yerini II. Mahmut'a[107] bırakmıştır.

II. Mahmut, Osmanlı Devletinin zayıfladığı bir döneminde, babası III. Selim gibi ıslahat çalışmalarına devam etmiştir. Bu dönemde çok sayıda isyan çıkmış, batıdaki özgürlük ve insan hakları devrimleri Anadolu'ya kadar sıçramıştır. II. Mahmut, bu olaylara duyarsız kalmamış, batının Magna Carta'sına[108] karşın Sened-i İttifak'ı[109] imzalamıştır. Yeniçeri ocağını kapatmıştır. İlk Türkçe gazete basıldığı gibi, denizcilik açısından ilk buharlı gemi bu dönemde getirilmiştir, hatta II. Mahmut bu gemi ile gezmiştir (20

[104]Kabakçı Mustafa Paşa Ayaklanması;(25 Mayıs 1807). III.Selim'in batılılaşma çabaları içerisinde yapılan ıslahatları benimsemeyen yeniçeri ve Nizam-ı Cedid askerleri Kabakçı Mustafa Paşa önderliğinde padişaha karşı ayaklanmışlardır.
[105] IV. Mustafa;(D.8 Eylül 1779-Ö.17 Kasım 1808). III. Selim'in büyük oğludur. Osmanlı Devletinin yirmidokuzuncu padişahıdır. 1807-1808 yılı arasında padişahlık yapmıştır.
[106] Alemdar Mustafa Paşa; 18 Haziran 1808-15 Kasım 1808 yılları arasında sadrazamlık yapmış devlet adamıdır.
[107] II. Mahmut;(D.20 Temmuz 1785-2 Temmuz 1839). Babası III.Selim'dir.Osmanlı Devletinin otuzuncu padişahıdır. 1808-1839 tarihleri arasında padişahlık yapmıştır.
[108] Magna Carta;İngilizler tarafından 1215 yılında yayımlanan büyük özgürlükler sözleşmesi olarak bilinen bir belgedir.
[109] Sened-i İttifak;(28 Eylül 1808). II. Mahmut döneminde, Alemdar Mustafa Paşa'nın çabalarıyla Rumeli ve Anadolu ayanları arasında imzalanmış anayasal bir belgedir.

Mayıs 1828). Ayrıca yaşanan Navarin Faciası[110], Osmanlı donanmasının XIX. yüzyılda yaşadığı en büyük felakettir. Rus, İngiliz, Fransız donanmaları savaş halinde olmayan, hazırlıksız Osmanlı Donanmasına sinsice yaklaşarak ateşe vermiş ve 57 kalyonumuz yanmış ve 6000 civarında denizcimiz şehit olmuştur.

II. Mahmut döneminde gemi inşa faaliyetleri tüm hızıyla devam etmiştir. Teknolojinin ve gemi inşasında gelişen teknik bilgi ile birlikte yapımda kullanılan malzemelerde de değişiklikler olmuştur. 26 Aralık 1812'de "Mahmudiye" Kalyonunu ve 1829 yılında da 64 toplu "Şerefresan" fırkateynini Mehmet Efendiye inşa ettirmiştir. Mahmudiye Kalyonu, 51,5 m. (68 zirâ) uzunluğunda ve üç ambarlı olarak inşa edilmiştir.. Baş kısmında aslan figürü bulunmaktadır. 1874 yılında da çok eskidiği için feshine karar verilmiştir.[111]

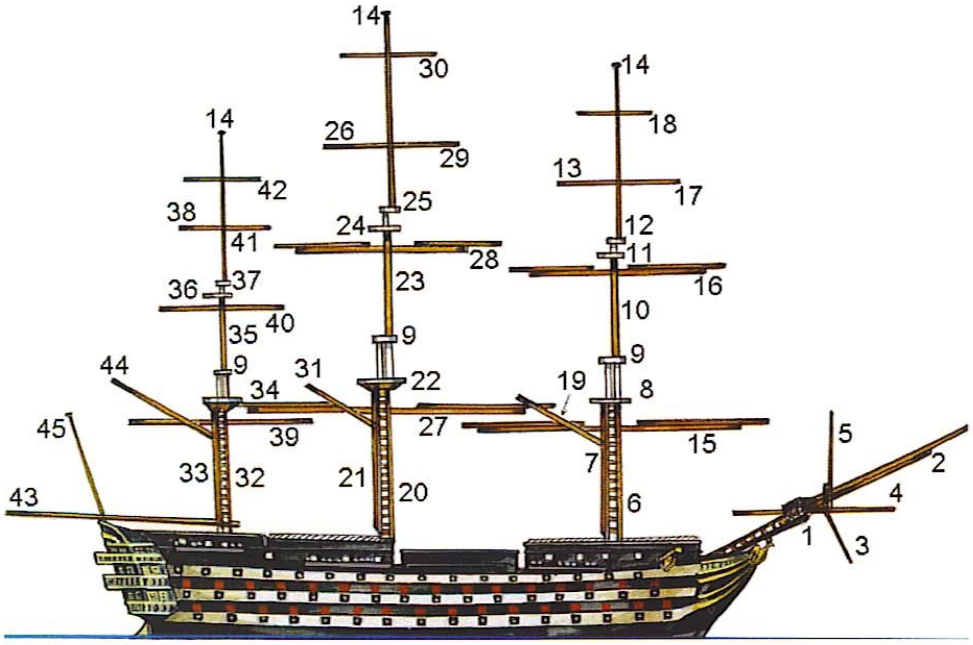
1830-1840'lı yıllarda ise İstanbul'da kömürle işleyen, yandan çarklı, buharlı gemiler görülmeye başlanmıştır.[112] 1860'lı yıllarda buharlı gemilerin sayılarında artma olmuştur. İstanbul'da inşa edilmeye başlanan bu gemilerde kullanılan İngiliz Newcastle kömürü nedeniyle kullanım maliyeti yüksek olan bu gemilerde daha sonraları Karadeniz Ereğli'den çıkartılan kömürler kullanılmaya başlanmıştır. Bu buharlı gemilerden bazılarının isimleri ise, Fecrisürur, Huma-i Tevfik, Saiki Şadi, Boyona Hayrettin, Hümaipervaz, Tecmişeref, Musul, Trablusgarb, Basra, Sulhiye, Rağber, Tayif, Ceylanıbahri, Gemlik, Tuna, Ereğli, Pesendere, Ömer Paşa'dır. Abdülaziz zamanında 1863 yılında inşa edilen, 2897 ton ağırlığındaki Ertuğrul Fırkateyni[113], 14 Temmuz 1889 tarihinde İstanbul'dan hareketle, 7 Haziran 1890 tarihinde Japonya'ya kadar gitmiştir. 16 Eylül 1890 tarihinde dönmek üzere çıktığı yolda

[110] Navarin Faciası;(20 Ekim 1827).İngiliz,Fransız ve Rus donanmaları, Osmanlı ve Mısır donanmasını Navarin'de yakmışlardır.
[111] Bkz. BOSTAN İdris,2005
[112] Bkz. GÜLEN Nejat, 2001
[113] Bkz. GÜLEN Nejat, 2001

Japonya'da Kushimoto kentinde (eski adı, Oshima Köyü) batmıştır. 650 kişilik mürettebattan sadece 69 kişi kurtulabilmiştir.[114]

Abdülaziz zamanında yaptırılan, 1867 Fransız yapımı Asar-ı Tevfik ile 1874 İngiliz yapımı Mesudiye gemileri, I.Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı Donanmasına katkı sağlamışlardır.

[114] T.C. Tokyo Büyükelçiliği, http://www.turkey.jp/tr/kronoloji.htm

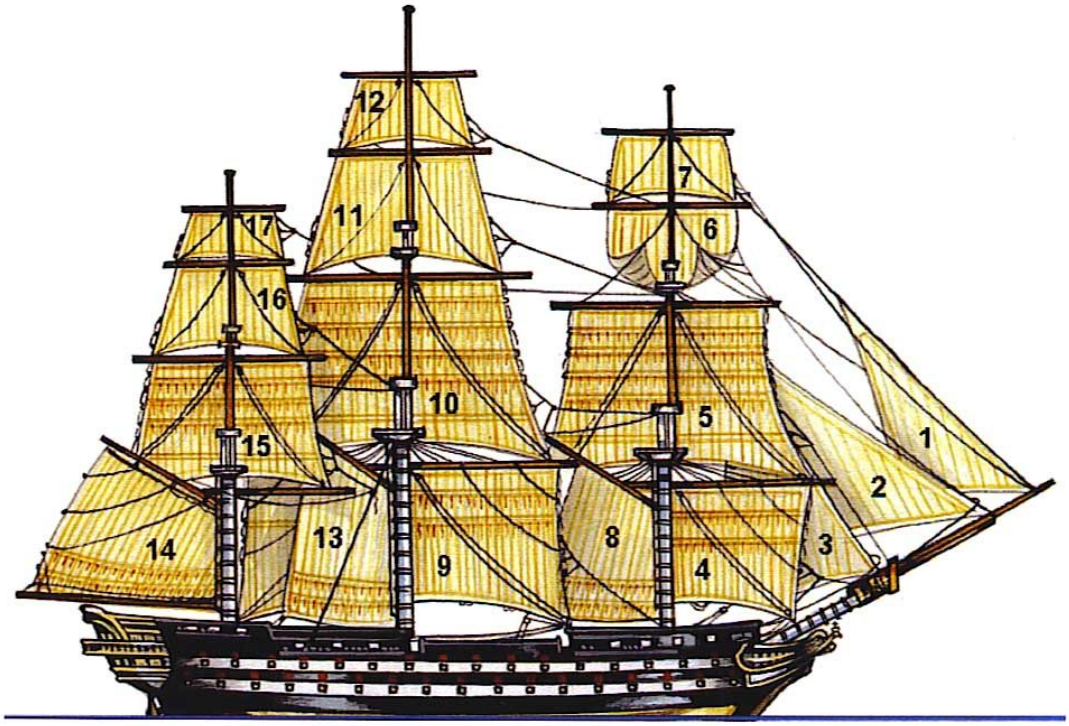

Resim 7 : XVIII. Yüzyılda Kalyonların Direk ve Serenleri[115]

1- Civarda
2- Baston
3 – Sakal
4 – Bıyık
5 – Civarda Gönderi
6 – Pruva Direği
7- Pruva Yan Yelken Direği
8 – Pruva Çanaklığı
9 – Destamora
10- Pruva Gabya Çubuğu
11- Pruva Gabya Gurcatası
12- Pruva Gabya Destamorası
13- Pruva Babafingo Çubuğu
14- Gönder Şapkası
17- Pruva Babafingo Sereni
18- Pruva Kontra Sereni
19- Veleıstralya Gizi
20- Grandi Direği
21- Grandi Yan Yelken Direği
22- Grandi Çanaklığı
23- Grandi Gabya Çubuğu
24- Grandi Gabya Gurcatası
25- Grandi Gabya Destamorası
26- Grandi Babafingo Çubuğu
27- Mayıstra Sereni
28- Grandi Gabya Sereni
29- Grandi Babafingo Sereni
30- Grandi Kotra Sereni

[115] Bkz. İŞİPEK Ali Rıza, AYDEMİR Oğuz, 2006,syf.114

15- Trinket Sereni
16- Pruva Gabya Sereni
33- Mizana Yan Yelkeni
34- Mizana Çanaklığı
35- Mizana Gabya Çubuğu
36- Mizana Gabya Gurcutası
37- Mizana Gabya Destamorası
38- Mizana Babafingo Çubuğu
39- Foa Sereni
31- Pokruva Gizi
32- Mizana Direği
40- Mizana Gabya Sereni
41- Mizana Babafingo Sereni
42- Mizana Kotra Sereni
43- Bumba
44- Randa Gizi
45- Kıç Gönder

Resim 8: XVII. Yüzyılda Kalyon Yelkenleri[116]

1- Kontra Flok

2- Dış Büyük Flok

3- İç Büyük Flok

4- Trinket Yelkeni

5- Pruva Gabya Yelkeni

6- Pruva Babafingo Yelkeni

7- Pruva Kontra Yelkeni

8- Veleistralya Yelkeni

9- Mayıstra Yelkeni

10- Grandi Gabya Yelkeni

11- Grandi Babafingo Yelkeni

12- Grandi Kotra Yelkeni

13- Pokrava Yelkeni

14- Randa Yelkeni

15- Mizana Gabya Yelkeni

16- Mizana Babafingo Yelkeni

17- Mizana Kotra Yelkeni

[116] Bkz. İŞİPEK Ali Rıza, AYDEMİR Oğuz, 2006,syf.115

2.1. GEMİ TİPLERİ VE SANCAKLAR

2.1.1. KÜREKLİ GEMİLER

2.1.2. YELKENLİ GEMİLER

1-Kalyon
2-Barça
3-Göke
4-Ağribar

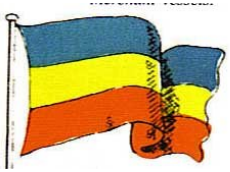
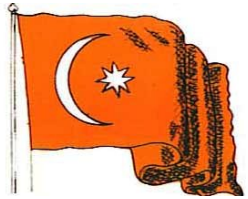
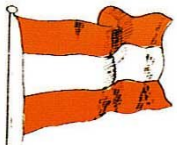
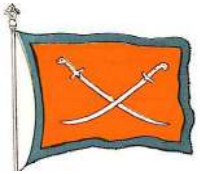
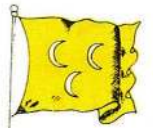
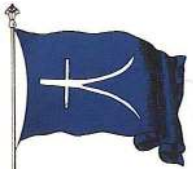
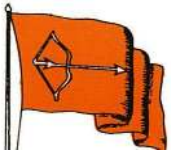
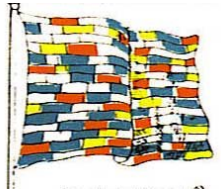
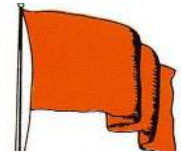
2.1.1.1. Büyük Donanma Gemileri

1- Firkate
2- Pergende
3-Kalyata
4-Kadırga
5-Baştarda
6- Mavna
7-Celiye

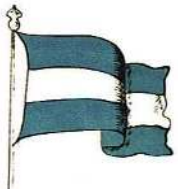
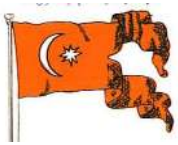
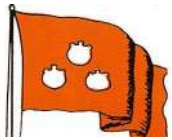
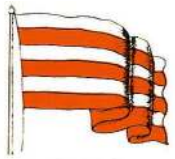
2.1.1.2.İnce Donanma Gemileri ve Kayıklar

1-Karamürsel
2-Şayka
3-İşkampoye
4-Üstüaçık
5-Aktarma
6-Çekeleve
7-Kancabaş
8-Palaşkerme
9-At Gemileri
10-Taş Gemileri
11-Top Gemileri
12-Borozan Gemisi
13-Geç Gemisi
14-Tonbaz
15-Melekse
16-Ateş Kayığı
17-Menzil Kayığı
18-Dolap Kayığı
19-Funda Kayığı
20-Sandal
21-Filuka
22-Brolik
23-Akabe
24-Kıyase
25-Cerim
26-Gırab
27-Kırlangıç
28-Uskuna
29-Şehtiye
30-Çam Gemisi
31-Şalopa
32-Şahtur
33-Brik
34-Bomba Gemisi
35-Monitör
36-Navi
37-Duba
38-Kelek
39-Kütük
40-İnebolu Kayığı
41-Piyade
42-İzmir Kayığı
43-Su Kayığı
44-Kotra
45-Kik-Gig
46-Gambot
47-Gulet
48-Bumbarta
49-Korvet
50-Istimbot
51-Pereme
52-Vapur
53-Tuz Kayığı
54-Pink
55-Mistika
56-Galyot/Kalyot
57-Kaza Kayığı
58-Pazar Kayığı
59-Karavele

Tablo 1: Gemi Tipleri

					
Akdeniz Tüccar Kalyonları	Beylik Gemilerinin Kıç Gönderi	Girit Sancağı	Hüseyin Ağa'nın Sancağı	İlk Dönem Kalyonlarda Kullanılan Sancaklar	İran Sancağı
					
İzmir Sancağı	İzmir Tüccar Gemileri İçin	Kalyon Süvarilerine Ait	Kaptan Paşa Sancağı	Kaptan Paşa Sancağı	Kaptan Paşa Sancağı
					
Kaptane-i Hümayun Sancağı	Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa Sancağı	Kaptane-i Hümayun Kalyonu Sancağı	Kaptane-i Hümayun Sancağı	Karadenizli Tüccarlar Sancağı	Karavel Kalyonlar İçin

Tablo 2: Sancaklar

					
Mısır Sancağı	Orta Direk Sancağı	Ölgünlü	Patronlar Sancağı	Patronlar Sancağı	Raya Tüccar Gemilerinin Kıç Gönderi Sancağı
					
Riyalar Sancağı	Riyalar Sancağı	Tersanedeki “Hümayun Sefinesi” Sancağı	Trablusgarp Beylerbeyi Sancağı	Tunus Sancağı	Tunus Beyleri Sancağı
					
Tüccar Gemi Sancağı	Üç Ambarlı Kalyonların Sancağı				

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.GEMİ TİPLERİ

2.1.1.KÜREKLİ GEMİLER

2.1.1.1.BÜYÜK DONANMA GEMİLERİ

2.1.1.1.1.Firkate:

İtalyanların “Frigata”, Fransızların “Fregate” ve İngilizlerin ise “Frigate” ismini verdikleri bu tip gemiler, XVIII. Yüzyıl ile XIX. yüzyıl başlarında Avrupalı denizciler tarafından kullanılmıştır. 20 ile 25 top taşıyabilen ve karakol vazifesi gören bu gemiler Osmanlı tarafından “Firkateyn” adıyla anılmıştır.

Firkateler genellikle 10 ile 17 oturaklı uzun ve dar, ince ve narin gemilerdendi. Donanmada genellikle haberleşmeyi sağlamışlardır. İnce donanma gemileri sınıfında olmalarından dolayı da nehirlerde de kullanılmıştır. XVIII. yüzyılın başlarında Tuna Nehri’nde beşi büyük ve yirmi sekizi küçük olmak üzere otuz üç firkate bulunmaktaydı.

Bu sınıfa giren gemilerin küçük olanlarında ön güvertede baş tarafta bir batarya topu bulunurdu. Firkatelerin hızları ve manevra yetenekleri dolayısıyla, Latin yelkenlerinin sağladığı kolay kullanımları ile ikinci sınıf ama önemli bir donanma gemisi olma ünvanını taşıyorlardı. (Resim 9)

2.1.1.1.2.Pergende:

XVI. yüzyılda firkate ile aynı kabul edilen bu gemi sınıfı, kürekle yürümekte ve yardımcı yelken donanımına sahip olup 18-19 oturaklı savaş gemilerindendir.[117](Resim 10)

2.1.1.1.3.Kalyata:

Kürekli gemi sınıfından olan kalyatalarda kürekçiler için 19-24 oturak kısmı bulunmaktaydı. Baş kısımlarında topu ve savaş zamanlarında ise 220 kadar da savaşçısı bulunmaktaydı.

XVIII. yüzyılın başlarında Tersane-i Amire'den özel bir şahsa yapılan kalyatanın, rayiç değerini öğrenmemiz mümkün olmaktadır. 1701 yılında Köseoğlu isimli bir tüccara satışı yapılan kalyatanın 30.000 akçe karşılığında satışı yapılmıştır.[118](Resim 11)

2.1.1.1.4.Kadırga:

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş dönemlerinden XVII. Yüzyılın sonlarına kadar donanmada savaş gemileri içinde en çok tercih edilen ve vurucu gücü teşkil eden gemi tipidir.

Kadırgalar, Osmanlılardan önce Marmara ve Ege kıyılarındaki Türk Beylikleri tarafından da kullanılmıştır.

Kadırgalar uzun ve ensiz olup, neredeyse su seviyesinde denecek kadar alçak ve seri hareket kabiliyeti olan ancak, XVII. yüzyıldan sonra fırtınalara daha fazla dayanıklılığını arttırmak amacıyla karpuz kıçlı olarak inşa edilmişlerdir. Kadırgaların kıçları genelde baş kısımlarından daha yüksekte inşa edilmişlerdir.

[117] Bkz. İnce Donanma Gemileri; 2005
[118] Bkz. BOSTAN İdris; 2003

Her bir küreği yerine göre dört veya beş kişi çekmiştir. Buna göre normal olarak bir kadırgada 100 savaşçı ile 196 kürekçi, 20 alatçı (tirinkete yelkeni kullanan görevli), 2 dümenci, 1 yelkenci, 1 gûmi (yelkencinin mahiyetinde, yardımcı yelken görevi gören kişilerdir.), 2 kürek yapıcı, 2 kalafatçı (Tersane-i Amire'de gemilerin kalafat işlerine bakan ve ziftlenmesi için çalışan kişilerdir.), 2 neccar (Tersane-i Amire'de gemi inşa ve tamirinde çalışan günümüzde marangoz olarak bildiğimiz görevlilerdi.) ve hepsine hükmeden, harita ve pusula kullanabilen bir reis olmak üzere 328 kişi görev yapmaktaydı. (Resim 12)

2.1.1.1.5.Baştarda:

Kadırgalardan daha büyük, mavnadan daha uzun ama daha alçak olan baştardalarda 26-36 oturak bulunmaktaydı. Her bir küreğinde 5-7 arasında kürekçi görev yapmaktaydı. Büyüklükleri itibariyle kendi içinde 3'e ayrılmıştır.

i) Orta Baştarda: 26 oturaklı olup, XVII. yüzyılda Kapudan Paşa Yedeği, Tersane-i Amire Kethudası ve Tersane-i Amire Eminine verilirlerdi.

ii) Paşa Baştardası: Oturak sayısı 36 olup, kürek sayısı 71 olan gemilerdi. Her bir küreğini 7'şer kürekçi çekerdi. Kürekçiler arasında her mangada 3'er savaşçı yer alırdı. Buna göre 500 kürekçi, 216 savaşçı ile gemici, topçu ve diğerlerinin eklenmesiyle 800'ü bulan mürettebatı vardı. Denizcilik konusunda deneyim sahibi bir reis de baştardayı kumanda ederdi. XVII. yüzyıldan itibaren karpuz kıçlı olarak inşa edilmeye başlanmıştır. Kıç kısmında paşa gemisi olduğu anlaşılması amacıyla üç adet fener enine konulurdu. Kapudan Paşa XVIII. yüzyıl başlarına kadar donanmanın başında denize çıktığında Paşa Baştardasına binebilirdi. 1701-1702 yıllarından sonra Kapudan Paşalar savaş zamanlarında baş kapudane denilen

kalyona binmeleri, üç fener ve üç bayrak takmaları ve savaşın olmadığı dönemlerde ise yine baştardaya binmeleri kanun olmuştur.

iii) Baştarda-i Hümâyûn: Hünkar Gemisi olarak da bilinen Baştarda-i Hümâyûn padişahlar tarafından inşa ettirilirlerdi. Diğer gemilere nispetle süslü, tekne, kürek, direk ve yelkenleri yeşile boyalı ve sancağının yeşile boyalı olması nedeniyle "yeşil kadırga" olarak tanımlanan gemi tipiydi. Bunlar yine üç fenerli ve karpuz kıçlıydılar. İlk defa Kanuni Sultan Süleyman tarafından Has Bahçede kurulan tersanede inşa edilmişlerdir. Daha sonraları II.Selim[119], III. Murad[120] ve Kapudan-ı Deryası olan Kılıç Ali Paşa'ya[121] aynı yerde baştardaların inşa edildikleri bilinmektedir.[122] (Resim 13)

2.1.1.1.6.Mavna:

Baştardadan daha geniş inşa edilen bu gemiler ilk defa Osmanlı tarafından XV. yüzyılda kullanıldıklarını görmekteyiz. 26 oturaklı olan, genellikle iki, bazen üç direkli ve iki katlı olarak yapılmışlardır. Yaklaşık olarak 600 civarında mürettebatı bulunmaktaydı. Bir mavnada 16 okka atan iki koğuş topu, 6 kolonborna topu, kıç içinde ve üzerinde 4, her iki yanında da altışardan 12 saçma topu olmak üzere toplam 24 top bulunmaktaydı. (Resim 14)

[119] II. Selim; (D.28 Mayıs 1524-15 Aralık 1574).Babası Kanuni Sultan Süleyman'dır. Osmanlı Devletinin onbirinci padişahıdır. 1566-1574 yılları arasında padişahlık yapmıştır.
[120] III.Murad;(D. 4 Temmuz 1546-Ö.16 Ocak 1595)II. Selim'in oğludur. Osmanlı Devletinin onikinci padişahıdır.1574-1595 yılları arasında padişahlık yapmıştır.
[121] Kılıç Ali Paşa; (D.1500-Ö.1587). İnebahtı Deniz savaşında başarılar göstermiş önemli bir Kaptan-ı Derya'dır.
[122] Bkz. BOSTAN İdris; 2003

2.1.1.2.İNCE DONANMA GEMİLERİ VE KAYIKLAR

2.1.1.2.1.Karamürsel:

Venedik ve Bizans gemilerinden esinlenerek Türk denizcileri için geliştirilmiş bir gemidir.

Bu gemi, Osmanlı Devleti'nin ilk derya beyi olarak kabul edebileceğimiz Karamürsel Bey tarafından Bizanslılardan aldığı Prainetos kasabasında, günümüzde Karamürsel'in Kavak Bölgesinde yapılmış olan tezgahlarda ortaya konmuştur. Bu bölgede inşa edildikleri ve ilk tezgahının Karamürsel Bey tarafından konulması açısından bu isimle anılmışlardır.

Karamürsel tipi gemiler, nakliyat ve lojistik amaçlı kullanılmışlardır ancak kuruluş dönemlerinde Osmanlı'nın ilk donanma gücünü oluşturmuşlardır. (Resim 15)

2.1.1.2.2.Şayka/Çayka:

Şayka tipi kayıklar, özellikle Don Kazaklarının üretmiş olduğunu ve bunların Karadeniz, Hazar Denizi, Don, Dinyeper ve Volga gibi nehirlerde kullanıldığı görülmüştür. Rusça kökenli olarak kabul gören isimleri Rusça'da martı anlamına gelmektedir. Bu tekneler baş ve kıçları bir, suyla beraber denecek kadar alçak ve hafif malzemeyle inşa edildikleri için, yaralansalar dahi suya batmayan teknelerdi. Altları düz, hızlı ve de kullanışlı olan bu tekneleri Osmanlı Denizcileri de benimsemiş ve özellikle Tuna ile Karadeniz kıyıları başta olmak üzere bir çok yerde kullanılmışlardır. Şaykalarda üç top bulunmaktadır. (Resim 16)

2.1.1.2.3.İşkampoye:

Kürekli gemi sınıfından olup haberci gemisi olarak görev yapmışlardır. Büyük donanma gemilerinin yanında asker veya ağır işlerde kullanılmak üzere kullanılan malzemelerin taşınması amacıyla kullanılmışlardır. Kürek ve yelken işleyen büyük filikalara da işkampoye adı verilmiştir. Ahşaptan inşa edilen işkampoye, günümüzde Türk Silahlı

Kuvvetleri'ndeki fonksiyonu, personel ve malzeme taşıması bakımından tarihten günümüze görevini sürdürmektedir.(Resim 17)

2.1.1.2.4.Üstüaçık:

Tuna donanmasından olan üstüaçıklar, nakliye işlerinde kullanılan önemli teknelerdendi. Bu tekneler Belgrad'a Rusçuk ve Ziştovi kasabalarındaki iskelelerden un ve buğday taşımacılığı yapmıştır. Teknenin kıç omurgası bulunmamaktadır. Altı düz olup, birbirine geçen kalasların çivilenmesiyle inşa edilmişlerdir. Geminin arkasında bulunan uzun bir kürek dümen görevi görmektedir.(Resim 18)

2.1.1.2.5.Aktarma:

Düşmandan esir olarak alınan ve sancağı üzerinde bırakılmış şekilde yedeğe alınarak, ganimet olarak limanlarımıza getirilen gemilere aktarma denmektedir.

Aynı zamanda Tuna Nehri boyunca nakliye ve muhafaza amaçlı kürekli ince donanma gemilerine de bu ad verilmekteydi. Nehir taşımacılığında malzemeleri bir kıyıdan bir kıyıya aktardığı için Türkler bu adı vermişlerdir.

Genellikle Akdeniz ve adalar civarında ele geçirilen gemilere bu ad verilmektedir. Hristiyanlığı temsilen sancaklar geminin kıç tarafında denize yönelik sarkıtılırdı.[123]

Zaman zaman donanmaya refakat eden aktarmalardan, 1040 (1631-I) senesinde Mehmed Reis'in aktarmasının tamirinde 25 neccar (marangoz) ve 35 kalafatçı (geminin ziftlenmesi görevinde bulunurlar)

[123] Bkz. İnce Donanma; 2005

çalışmıştır ve tamirinde çalışan herkese 4465 akçe ödeme yapılmıştır.[124] (Resim 19)

2.1.1.2.6.Çekeleve:

Hızlı hareket edebilen nakliye gemilerinden olan çekeleve, iki kısa direkli ve yelkenlidirler. Yelkenleri kendileriyle özdeşleştiği için, çekeleve yelkeni olarak adlandırılmışlardır. Yaklaşık olarak on beş metre uzunluğundadırlar ve on ile on üç oturaklıdırlar. Aynı zamanda büyük gemilerden kabul edilen bu tekneler ile meyva ve küçük kereste gibi yükler taşınmıştır.(Resim 20)

2.1.1.2.7.Kancabaş:

Hafif filolar sınıfında olan ve kancaya benzediği için kancabaş adı verilen bu tekneler nehirlerde görev yapmıştır. XVIII. yüzyılın başlarında sığ yerlerde zahire, asker, mühimmat ve cephane taşımak için kullanılmışlardır. Kancabaşlar savaş dönemlerinde, nehirler üzerinde yan yana getirilerek geçiş özelliği sağlayarak köprü görevi yapmışlardır. Kancabaşlar genel olarak 12 yada 13 oturaklı olup, 28-30 civarında mürettebatı olan kayıklardı. (Resim 21)

2.1.1.2.8.Palaşkerme:

XVII. yüzyılda Tersane-i Amire'de inşası yapılan hafif yelkenli filika tipi teknelerin bir başka türüdür. Palaşkermeler, 1522 yılında Rodos'un fethinde de kullanılmıştır.

2.1.1.2.9.At Gemisi:

Fatih Sultan Mehmet devrinde, Kefe'nin fethi için yapılan hazırlıklar arasında atları taşımak amaçlı kullanıldıklarını gördüğümüz at gemilerinin, baş ve kıç taraflarında çıtalı rampalar yapılarak hayvanları düşmesi önlenmeye çalışılmıştır. Nakliyede kullanılan at gemileri, özellikle Üsküdar-

[124] Bkz. BOSTAN İdris; 2003

İstanbul ile Lapseki-Çardak-Gelibolu arasında her türlü malzemeyi ordularıyla birlikte taşımıştır.(Resim 22)

2.1.1.2.10.Taş Gemisi:

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Tersane-i Amire'ye ve diğer büyük inşaatlara kereste ve taş nakliyesinde kullanılan teknelerdir. Bu teknelerde azaplar (Tersane-i Amire'de ve donanmada hizmet eden tüfekli bir askeri sınıftır.) mürettebat olarak görev yapmakta, mîrî esirlerde hizmet vermekteydiler. Her teknede bir bölük azap bulunmaktaydı, bu da yaklaşık olarak 2-8 kişi arasında değişmekteydi.

2.1.1.2.11.Topçeker Gemisi:

Bu gemilerde at ve taş gemileri gibi nakliye amaçlı kullanılan kullanılan gemilerdendi. 1488 yılında Osmanlı donanmasında 10 top gemisi mevcut idi. XVI. Ve XVII. yüzyılda Tersane-i Amire'de top gemileri inşa ve tamir edilmiştir.(Resim 23)

2.1.1.2.12.Borozan Gemisi:

Üç ambarlı olarak inşa edilen bu tekneler, Tuna nehrinde zahire ve odun taşımacılığında kullanılmıştır.

2.1.1.2.13.Geç Gemisi/Kayığı:

XVII. yüzyılda kullanılan iki direkli olup, arka direğinin ön direğinden küçük olan ve dümen çarkı önünde yer alan nakliye amaçlı kullanılan gemilerdi.(Resim 24)

2.1.1.2.14.Tonbaz:

Güvertesiz ve altı düz inşa edilen, nehirlerde kullanılan kayık olarak tarif edilmiş teknelerdendi. Yelkeni ve ikişer demiri bulunmaktaydı. Bunlar savaşlarda küreklerle hareket ettirilmekte ve savaş anında düşmanın üzerine doğru hareket ettirildiğinde ön tarafta toplar yerleştirilerek hücum edilirdi. Aynı zamanda nehirlerde ordunun geçişini sağlayan tekneler olarak bilinirlerdi.

Doğal köprü vazifesini üstlenirlerdi. 1683 yılındaki II. Viyana Kuşatması[125] sırasında böyle bir geçiş görevi almışlardır. (Resim 25)

2.1.1.2.15.Melekse:

XVII. yüzyılın sonlarında Tophane-i Amire'de donanma gemileri ve kalyonlar için dökülecek olan toplara gerekli olan bakır Gümüşhane dolaylarından Trabzon'a, oradan da melekselerle Tersane-i Amire'ye taşınmıştır.

Evliya Çelebi[126], bu gemilerin Çoruh nehri kenarındaki kısa kavak ağaçlarından üç parça ile yapıldığını, etrafına kalın kamış ve hasırların örüldüğünü ve Karadeniz'in engin dalgalarına dayanıklı olduğunu belirtmiştir.

2.1.1.2.16.Ateş Gemisi/Kayığı:

Ateş Kayıkları, Haliç'in Çardak iskelesinde durulardı. Yangın olduğu zamanlarda tulumbacılar tarafından tulumbalarını İstanbul'dan Üsküdar'a nakletmek için kullanılan üç veya dört çifte kayıklara ateş kayığı denilmiştir. Bu kayıklar yangın esnasında süratle tulumbacıları olay yerine taşımışlardır, aynı zamanda XVIII. yüzyılda Boğazkesen'den İstanbul'a insan ve eşya taşımacılığında kullanılmışlardır.

Ateş gemileri ise, hususi olarak inşa edildikleri gibi genel olarak eski gemilerden yararlanılmak suretiyle kullanılmışlardır. Yanıcı ve patlayıcı maddelerle dolu olup, içindeki mürettebat bunları düşman donanmasının üzerine sevk ederek gerekli menzile ulaştıklarında denize atlayarak patlayıcıları ateşlemek suretiyle düşmanı etkisiz hale getirmişlerdir. 1770

[125] II. Viyana Kuşatması; IV. Mehmet döneminde 1683 yılında gerçekleştirilen kuşatmadır. Osmanlı başarısızlığa uğramış, Avrupalıları cesaretlendirmiştir.
[126] Evliya Çelebi; (D.1611-Ö.1682). Türk gezgin ve yazar. Kendi adıyla yayımlanmış seyahatnamesi vardır.

yılındaki Çeşme Deniz Savaşında[127] Rus'lar, bu çeşit gemilerle Osmanlı Donanmasını yakmışlardır.(Resim 26-27)

2.1.1.2.17.Menzil Kayığı:

Donanmada haberleşme amacıyla kullanılan bir kayıktı.

2.1.1.2.18.Dolap Kayığı:

XVIII. yüzyılın ilk yarısında kullanılan dolap kayıkları sütun ve serenin bulunmasından başka bir bilgiye sahip olunmamaktadır. Aynı yüzyılda Rodos limanının temizlenmesi amacıyla kullanılmışlardır.

2.1.1.2.19.Funda Kayığı:

Bir teknenin yapımı sırasında ahşap malzemeyi kurutmak amacıyla yakılan fundalıkları Boğaz'dan karşıdan karşıya taşıyan kayıklara verilen addır.

2.1.1.2.20.Sandal:

Sandallar, limanlarda yolcu taşıyan ve gezmede kullanılan, başı ile kıçı bir olan, genel olarak çift kürekli kayıklar olarak bilinirler. Bunun yanında 7-12 kürekli olanları da bulunmaktadır. Ahşap malzemeden inşa edilen sandallar güvertesiz teknelerdir. Görevleri genelde insan taşımacılığıdır. Bağımsız özel sandallar olduğu gibi, donanmaya ait olan ve personel taşımacılığında kullanılan örnekleri de mevcuttur. Özel sandallar, yakın geçmişe kadar Boğaziçi'nde karşıdan karşıya insan taşımacılığı görevini yerine getirmişlerdir.(Resim 28)

2.1.1.2.21.Filuka:

Genelde kürekle hareket ettirilebilen, bazen de yelken yakılabilen ahşap malzemeden inşa edilmiş olan güvertesiz teknelerdir. Oturak sayılarına göre, üç çifte, beş çifte ve yedi çifte olarak adlandırılmışlardır.

[127] Çeşme Deniz Savaşı; 5-7 Temmuz 1770 yılında Osmanlı ile-Rus donanmaları arasında Çeşme açıklarında olan bir savaştır. Osmanlı Donanması çok ağır bir darbe almıştır.

Filukların yedi çifteden fazla oturak sayısına sahip olan teknelere İşkampavya denilmektedir. Filukaların asıl görevi, büyük gemilerde görevli personelin sahile getirilip götürülmesi işlevini yerine getirmişleridir. Aynı zamanda büyük gemilerin kıyı ile lojistik bağlantılarını sağlamışlardır.(Resim 29)

2.1.1.2.22.Brolik :

İnce donanma gemilerinden olup, kıyılarda ve oldukça sığ sularda rahatlıkla hareket edebilen yedi veya sekiz levendli teknelerdir. İnce donanmadaki görevi kıyı güvenliğini sağlamak ve düşmana saldırı amaçlı kullanılmıştır. Ahşaptan yapılmışlardır ve güvertesi yoktur.[128](Resim 30)

2.1.1.2.23.Akabe :

Mısır bölgesinde üretilen bu kürekli ve yelkenli teknelerin çizimleri Piri Reis'in Kitab-ı Bahriyesi'nde verilmiştir. Ağaç aksamlı ve kürekli, kare yelkenli olan bu teknelerin kıç üstlerinde kapalı güvertesi mevcuttur. Bu tekneler nakliye hizmetinde kullanılmıştır.[129](Resim 31)

2.1.1.2.24.Kıyase:

Nil Kaptanlığının güzergahında kullanılmıştır. Ahşap aksamlı ve yelkenlidir. Bu tekneyle ilgili görüntüler Piri Reis'in Kitap-ı Bahriye'sinde mevcuttur. Oradaki çizimlere bakıldığında kıç tarafının baş tarafına oranla daha yüksekçe olduğu, tek direkli ve yelkenlerinin dörtgen olduğu görülmektedir. Adı Arapça kökenlidir ve genel olarak nakliye amaçlı kullanılmışlardır.[130](Resim 32)

2.1.1.2.25.Cerim/Cerm:

Nil kaptanlığı güzergahında genellikle XVI. Yüzyılda kullanılmış olan bir tekne tipidir. Bu tekne ile ilgili çizimleri yine Piri Reis'in Kitab-ı Bahriyesi'nden öğrenmekteyiz. Çizimlerden anlaşıldığı kadarıyla kıç ve baş

[128] Bkz. İnce Donanma; 2005
[129] Bkz. İnce Donanma; 2005
[130] Bkz. İnce Donanma; 2005

tarafı hafiften içeriye dönüktür ve ahşap aksamlıdır. Bir direk ve Latin adı verilen yelkene sahiptir. Adının kökeni yine Arapça'dan gelmektedir ve Cerm kelimesi bir tür kayık olarak bilinmektedir. Bu tekneler yine nehirlerde nakliyat amacında kullanılmışlardır.[131] (Resim 33)

2.1.1.2.26.Gırab/Gırlaç:

Dicle-Basra-Umman kıyılarında görev yapmıştır. İki direkli ve üçgen yelkenlidirler. Genelde nakliye işlerinde ticarete yönelik kullanılmışlardır. Baş tarafları sivri ve keskin şeklindedir. Yelkenlerinin yanı sıra kürekleri de mevcut olan bu teknelerde, kürekler mazgal deliklerinden geçirildiklerinden hareket kabiliyetleri güverte altından söz konusu olabiliyorlardı. Ticaret amaçlı kullanılan gırabların, askeri amaçlı kullanılanları da vardı. Askeri amaçlı gırabların küpeşteleri (korkulukları) daha yüksek yapılmışlardır.(Resim 34)

2.1.1.2.27.Kırlangıç:

Kırlangıçlar, savaş ve karakol hizmetlerinde kullanılmışlardır. Aynı zamanda tüccarların kullandıkları kırlangıçlarda mevcuttu. Donanmada görev yapan kırlangıçlarda mürettebatla beraber 100'e yakın personel bulunmaktaydı. 10-16 oturaklıdırlar. Çekeleve'den büyük, firkateden küçük olan gemi tipidir. Hem kürekli hem de yelkenli olan kırlangıçlar, Latin yelken tipi yelkenler bulunmaktadır. Yelkenli dönemde, tek ambarlı ve üç direkli olan örnekleri vardır.(Resim 35)

2.1.1.2.28.Uskuna:

Bu gemiler, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kullanılmış olup son makineli döneme kadar kullanılmış olan, yelkenli gemilerin son evresine yetişmiştir. Yaklaşık 20m. uzunluğunda olan uskunalar, askeri amaçlı olduğu kadar ticari amaçlı da kullanılmışlardır. Pruva direğinde kabasorta yelkeni, diğer arkadaki yelken aksamı ise randa yelkeni yer almaktadır. En önemli

[131] Bkz. İnce Donanma; 2005

özelliklerinden birisi iki direğindeki yelken donanımlarının farklı olmasıdır. Ahşaptan inşa edilmiş olan uskunalarda, baş ile kıç şekilleri tam anlamıyla bir bütünlük sağlamadığı görülebilir. Asıl görevleri askeri amaçlı olan bu tip gemilerde sancak ve iskele taraflarında topları bulunur.(Resim 36)

2.1.1.2.29.Şehtiye:

Türkçe kökenden türemiş olan isimiyle, iki direkli brik çeşidine girmektedir. Şehtiyeler uskunadan büyük, ağrıpardan küçüktü. Ahşap malzemeden inşa edilmişlerdir. Osmanlı'da ilk defa XVIII. yüzyılda kullanıldıkları tespit edilmiştir. Şehtiyelerin Venedik ve Rus donanmalarında da kullanıldıkları bilinmektedir. Şehtiye ile firkateynlerin donanımsal olarak eşit düzeyde bir gemi oldukları gözlenmektedir. 1782'de tersanede inşa edilen 27m. uzunluğundaki hızlı hareket eden bir şehtiye çok beğendiği için benzerleri olarak iki şehtiyenin Sinop'ta, iki tane de Bodrum'da yapılması kararlaştırılmıştır. Bir yıl sonra Bodrum'da ki şehtiyelerin tamamlandığı ve denize indirilerek İstanbul'a götürülmesi için her birine kırık kişi tayin edildiği görülmüştür.(Resim 37)

2.1.1.2.30.Çam Gemisi:

Tuna'da işleyen nakliye gemilerinden biridir. Celliyeden büyük ve kütükten küçük olan bu gemiler, XVIII. yüzyılda İstanbul Tersanesinde inşa edilmişlerdir. Çam gemisinin denmesinin sebebi, kereste malzemelerinin çam ağacına dayanmasıydı. Bu nedenle adı Türkçe'den gelmektedir. Donanmanın lojistik, ikmal yönüne yönelik görevi vardır.(Resim 38)

2.1.1.2.31.Şalopa:

Küçük yelkenli ve ambarsız gemilerden olup savaş gemisi sınıfındaydı. İki direkli olup, her direğinde sübye denilen düz yelkeni vardı. Yaklaşık 60 civarında mürettebatı olan bu gemilerde, on iki tane top bulunurdu. Haberleşme amacıyla kullanıldıkları da söylenmiştir. Yine Tuna'da görev almışlardır. Brikten küçük, ateş gemisinden büyük olarak inşa edilmişlerdir.(Resim 39)

2.1.1.2.32.Şahtur:

İnce donanma gemilerinden olan şahtur, her ne kadar Tuna nehrinde kullanıldıkları söylense de genellikle Fırat ve Nil nehirlerinde kullanılmışlardır. Teknenin kıç tarafı oldukça sivri, kürekleri kısa, Nil'de kullanılanlar kare yelkenli, diğer yerlerde kullanılanlar ise Latin yelkenliydi. Bu gemiler genellikle nakliye işlerinde kullanılmışlardır. Nehirlerde karşıdan karşıya insan, hayvan ve eşya taşıma görevini yapmıştır.(Resim 40)

2.1.1.2.33.Brik:

Bu gemiler makineli gemilere geçmeden önceki dönemin en hızlı savaş gemisidir. Brigler ambarsız veya tek ambarlı şekilde inşa edilmişlerdir. 8 top ile 22 top taşıyan örnekleri mevcuttu. Yelkenli brigler, iki direkli ve iki direğinde kabasorta yekeni bulunmaktadır. Bu gemiler içerisinde Mektep-i Bahriye'de eğitim gemisi olarak kullanılan Nüvudu Fütuh isimli olanı da vardı. Bu gemi Sinop faciasını İstanbul'a haber veren gemiydi. Brig sınıfı tekneleri aslında Osmanlı donanmasına kazandıran yabancı mühendislerdir.(Resim 41)

2.1.1.2.34.Bomba Gemisi:

Bu gemiler doğrudan savaş gemisi konumundaydılar. Savaşta asıl vazifeleri savaş pozisyonuna göre değişiklik gösterirdi. Buna göre düşman gemileriyle karşılaşmalarda yüz yüze savaşmak esastı. Yelkenli bir gemi olup, 1784 yılında Tersane-i Amire'de üç bomba gemisi inşa ettirilmiştir. 1788 yılında Karadeniz'e gidecek olan donanmada Berk-i Bahri, Berk-i Hatıf, Şihas-ı Sakıb, Rad-ı Bahri adlarında dört bomba gemisi bulunmaktaydı.(Resim 42)

2.1.1.2.35.Monitör :

Osmanlı İnce Donanmasının tarihinde, monitörler, Tuna nehrinde seyir yapmış olan son savaş gemileri arasında sayılmaktadır. İlk defa Amerikalılar tarafından geliştirilmiştir. Monitör sınıfı tekneler, metal kısım

ağaç aksamlı teknelere göre daha güvenilir bir zırh pozisyonu oluşturuyorlardı. Monitörler, Osmanlı donanmasına girmelerinin sebebi, sığ sularda etkin olmalarından dolayıdır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında etkin rol almışlardır.(Resim 43)

2.1.1.2.36.Navi:

Ahşap olarak inşa edilen navilerde üç direk bulunmaktadır. Navi'ler kabasorta, grandi ve mizana direkleri sübye arma ile donatılmıştır. Navi sınıfı gemilerin biraz daha küçükleri daha vardı. Bunlar da "meze navi" olarak adlandırılmıştır. Meze Navi'lerde ön direkler kabasorta donanımlı, grandi ve mizana direkleri üçgen donanımlıydı.(Resim 44)

2.1.1.2.37.Duba:

Dubalar, ahşap ve metalden yapılmışlardır. Bu teknelerin asıl görevi yük taşımaktır. Dikdörtgen prizma yahut buna yakın şekillerde sağlam yapılı gemilerdi. Genel olarak üstü kapalı olarak inşa edilirlerdi. Baş ve kıç kısımları aynalıklı şekildedir. Dubalar makineli ve makinesiz olarak ikiye ayrılırlar. Makineli olanlar XIX. yüzyıl ortalarının ürünüdür. Dubalar, yaptıkları işlere göre isimlendirilirlerdi. Örneğin, su dubası, top dubası, cephane dubası, köprü dubası ve çamur dubası, tarak dubası, taş dubası vb.(Resim 45)

2.1.1.2.38.Kelek:

Koyun veya keçi derisi göğüs tarafından biraz yarılıp dikkatlice yüzüldükten sonra, dikilerek ayakları bağlanmak suretiyle şişirilmekte, ön tarafta 8, arkada ise 18 tulum eninde birbirlerine bağlanmakta, üzerleri ise yapraklı dal, hasır veya halı yayılarak örtülürdü. Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde kullanılan kelekler, aslına bakıldığında protohistorik Mezopotamya toplumlarının aynı teknikle kullanmış oldukları sallara çok benzemektedirler.

Bugün bile Türkiye ve Musul'da kelekçiliğin yapıldığı görülmektedir. Kelekler, genel olarak zahire, insan, hayvan ve diğer nakliye işleri

yapmışlardır. Yapım malzemeleri bulunduğu bölgelere göre de farklılık göstermektedir. Bir diğer özelliği ise boylarındaki standart olmayan ölçülerindedir. Buna göre birkaç kişi taşıyabilecek büyüklükte olanlarından, çok sayıda insan ve hayvan taşıyabilen örnekleri de mevcuttur.(Resim 46-47)

2.1.1.2.39.Kütük:

Kütük adı verilen bu teknelerin genel inşa merkezi Karadeniz Bölgesi'dir. Bu tekneler sığ sularda nakliye amaçlı kullanılmışlardır. Özellikle Batı Karadeniz Bölgesi'nde odun ve diğer malların taşınmasında önemli pay sahibidir. Kütüklerde kürek olduğu gibi Latin yelken donanımı da mevcuttur. Görünüş itibariyle kancabaşları andırmaktadır. Büyük donanma gemisi mavnaların bir küçüğü olarak görmek de mümkündür.(Resim 48)

2.1.1.2.40.İnebolu Kayığı:

Bu kayıkta Batı Karadeniz Bölgesi gemicilik kültürünün bir başka örneğidir. İnebolu ismini almasıyla kullanım ve oluşum yerinin ipuçlarını bize vermektedir. İnebolu kayığı, kurtuluş savaşı yıllarında lojistik ve ulaşım anlamında dönemin Anadolu şartlarındaki en önemli liman kenti olan İnebolu üzerindeki silah ve insan taşımacılığının en önemli teknesi konumundadır. Baş ve kıç tarafından görüntüsü kütük kayık olarak bilinen tekne tipine benzemektedir. Kürekli ve yelken aksamına sahiptirler.(Resim 49)

2.1.1.2.41.Piyade:

İstanbul ve civarında kullanılan dar ve narin yapılı olan bu tekneler genelde gezinti kayığı olarak kullanılmıştır. Haliç civarında Osmanlı Döneminde çok rastlanan bu kayıklara Saltanat Kayığı, Elçi Kayığı, Balıkçı Kayığı olan isimleri de mevcuttur. Ana fonksiyonları insan taşımacılığıdır. Sadece kürekle hareket eden piyadelerde 2-6 arası kürek bulunmaktadır.(Resim 50)

2.1.1.2.42.İzmir Kayığı:

Ahşaptan inşa edilen kürekli ve yelkenli kayıklardır. Nakliye amaçlı teknelerdir. Yaklaşık 9,5m. uzunluğunda, 1,5m.'yi aşan ene sahip olan bu tekneler tek direklidir. Kare yelkenlidir. Bu tekneler son yüz elli yılda yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.(Resim 51)

2.1.1.2.43.Su Kayığı:

Donanma gemilerinin su ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı kullanılan kayıklardır. Özellikle Akdeniz ve Karadeniz gibi büyük su kütlelerinin oluşturduğu geniş havzalarda kullanılmıştır. Bu neden su kayıkları nehirlerden ziyade denizlerde kullanılmıştır. Daha çok Akdeniz'de kullanıldıkları görülmüştür. Malzeme olarak ahşaptan inşa edilen bu tekneler güvertesizdir.(Resim 52)

2.1.1.2.44.Kotra:

Avrupa kökenli bir tekne tipidir. Ahşaptan yapılan tekneler tek direkli ve ince gövdelidir. Bu tekneler üçgen yelkenlere sahiptirler. Oldukça seri ve hızlı hareket kabiliyeti vardır. Yardımcı sınıf teknelerden olan kotralar aynı zamanda savaş gemisi olarak da hizmet vermişleridir. Nehirlerde kullanıldıkları gibi denizlerde de görev yapmışlardır. Kotralarda genelde on iki top bulunmaktadır.(Resim 53)

2.1.1.2.45.Kik-Gig:

Bu kayıkların en önemli görevi personel taşımacılığında kullanılmalarıdır. Aynı zanda öğrencilerin denize yönelik eğitimlerinde kullanılmışlardır. XIX. yüzyılda Avrupa'dan, modernleşme hareketleriyle denizlerimize gelmiştir. Narin ve ince yapılı olan bu kayıklar güvertesizdir. Kik sınıfı kayıklar, üst düzey subay ve gemi komutanlarına tahsis olmuşlardır. Bu nedenle filukaların daha küçüğü olarak nitelendirilebilirler.(Resim 54)

2.1.1.2.46.Gambot:

Ahşap ve metal aksamı olan, yelken ve makineli gambotlar, savaş sınıfı teknelerin en küçüklerinden birsidir. Genellikle sığ sularda hatta nehirlerde karakol görevi yapmışlardır. Osmanlı Donanmasında XIX. yüzyıldan itibaren etkili olmaya başlamışlardır. XX. Yüzyılın başlarından itibaren ise yelken aksamlarını bırakmaya başlamışlardır. Avrupa kökenli olan bu teknelerin isimleri İngilizce'den gelmektedir.(Resim 55)

2.1.1.2.47.Gulet:

Gulet adı bize Fransızca'dan gelmektedir. İki direkli, yelkenli ahşap aksamlı teknelerdir. Brik sınıfı teknelerden küçük inşa edilirler, ön direği kabasorta donanımlı, uskuna sınıfına yakın tekne sınıfınadırlar. Gulet sınıfı teknelerin silah donanımları yaklaşık olarak korvet tipi teknelerinkine benzemektedir. Baltık ülkeleri donanmalarında ana direğin önüne ağır bir havan topu yerleştirilerek kullanılmışlardır. Aldığı görevler olarak korvet, uskuna ve brik sınıfı teknelerinkiyle yaklaşık olarak aynıdır.(Resim 56)

2.1.1.2.48.Bumbarta:

Batı Karadeniz Bölgesi'nde inşa edilen bu tekneler, çektirme türünde olup yelkenleri olan teknelerdi. Genellikle kıyı ve sahil ticaretinde kullanılmışlardır. Baş kısımları gagaya benzediklerinden dolayı "gagalı" olarak da nitelendirilirler. Karadeniz'de kullanıldıkları için bu teknelerin baş ve kıç bölümleri yüksek , ortaları alçak olarak inşa edilmişlerdir. Bölgesel bir tekne sınıfı olup tam olarak standart bir formu bulunmamaktadır.(Resim 57)

2.1.1.2.49.Korvet:

XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı Donanması tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu tekneler üç direkli olup yelkenliydiler. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte metal aksamlı iki direkli ve bacalı korvetlerde yapılmıştır. Korvetler model olarak Avrupa'dan gelmişse de Tersane-i Amire'de inşa edilmişlerdir. Boyları yaklaşık 30m.'yi bulmaktaydı. Filoların, muharebe

işlerinin yanı sıra, hızlarından dolayı refakat ve karakol görevi de görmüşlerdir. Bahriye Mektebi öğrencileri denizcilik eğitimlerini, yelken kullanmayı korvetlerde öğrenmişlerdir.(Resim 58)

2.1.1.2.50.İstimbot:

Bu teknenin adı İngilizce'den gelmektedir. XIX. yüzyılda batıdan geliştirilerek Osmanlı kıyılarında kullanılmışlardır. Makine aksamlı olan bu tekneler bizim filukaların büyüklüğünde küçük deniz araçlarıdır. Bir rıhtımı ya da limanı ile gemi arasında yolcu ve malzeme taşıyan teknelerdendir.(Resim 59)

2.1.1.2.51.Pereme:

Ticari amaçlı kullanılan bir tekne sınıfıydı. Ağaçtan inşa edilen bu tekneler makine aksamının devreye girmesiyle kürek ve yelken donanımlarını kaybetmiştir. Yük gemisi olarak Ege ve Marmara denizinde kullanılmak üzere 1870'te İzmir'de yapılmaya başlanmıştır. Pereme adı, Bizanslılar devrinde, İstanbul'da Porta Perema adı verilen Mısır Çarşısı önü ile karşı kıyı arasında yük ve yolcu taşıyan kayıklardan gelmektedir. Osmanlılar devrinde ise İstanbul kıyısıyla Anadolu kıyısı arasında faaliyet göstermişlerdir. Geç dönemde gelen batılı gezginler peremeyi Venedik'teki gondollara benzetmişlerdir.(Resim 60)

2.1.1.2.52.Vapur:

Yolcu taşımacılığında makineli aksamların girmesiyle, denizcilik sektöründe özellikle yolcu taşımacılığında büyük bir çığır açılmıştır. Bu gelişimi en iyi gördüğümüz gemi tipleri vapurlardır. Vapurlarla beraber taşınan yolcu sayısındaki artış sayesinde deniz ulaşımına önem artmıştır. Önceleri su buharının esnek gücüyle çalışan vapurlar, yandan çarklı olanları artık tarihe karışmış durumda olup, tasvirleri kartpostallarda ve resimlerde kalmışlardır. Savaş zamanında ise özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Tuna Nehri'nde kullanılmışlardır. Ticaret amaçlı yapılmamış olmalarına karşın savaş dönemlerinde asker sevkiyatı ile hastane vazifeleri

de görmüşlerdir. Kurtuluş Savaşımızın başlangıcını oluşturan Mustafa Kemal ATATÜRK'ün İstanbul'dan Samsun'a Bandırma vapuruyla geçmesi imparatorluktan cumhuriyete atılan adımın ilk en önemli ayağıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında dahi ülkemizde karayolu ulaşımının gelişmediği dönemlerde vapurlar çok sık seyahat aracı olarak kullanılmışlardır. Özellikle Marmara'dan Karadeniz'e seferler düzenlenmiştir.(Resim 61)

2.1.1.2.53.Tuz Kayığı/Gemisi:

Yardımcı sınıf teknelerden olan tuz kayıkları hakkında bir bilgi olmasa da XIX. yüzyılın ortalarına doğru kullanılan Tuz vapurunun varlığı bilinmektedir. Daha çok tuz nakliyesinde kullanılmasından dolayı bu isimle anılmışlardır. Bu vapur iki direkli yelkenli ve makine aksamlıydılar. Ambarlamaya elverişli olan bu gemilerde lumbuzları bulunmamaktaydı.(Resim 62)

2.1.1.2.54.Pink:

Bu teknelerde batı kaynaklıdır. Hollanda ve Kuzey Amerika'da balıkçı gemileri olarak kullanılmışlardır. Yelken olarak gabya, mayistra, mizana, tirinkete, kontra, mizana ve babafingo, halat olarak gomana ve barçine yelkenleri kullanılmıştır. Kıç tarafları Akdeniz şebeklerine benzemektedir.(Resim 63)

2.1.1.2.55.Mistika:

Kıyı taşımacılığında kullanılan, uskuna tipi teknelere benzetilen lumbarsız teknelerdir. Üç direkli ve yelkenli olarak inşa edilmişlerdir. Her ne kadar taşımacılıkta kullanılmışsa da muharebe sınıfı tekneler arasında sayılırdı.(Resim 64)

2.1.1.2.56.Galyot/Kalyot:

Özellikle Hollanda'da geliştirilen altı düz teknelerdendi. Nehirlerde seyir için kullanılan güverteli gemi sınıfındaki galyotların, humbaralı olanları da vardır. Bunlar humbaralı galyot olarak adlandırılmış ve havan topu ve

toplarla donatılmışlardı. İlk dönemlerde kadırga ve filuka arasında hafif ve hızlı giden teknelerdendi. Kıç tarafları dört köşe ve omurgası sağlam bir tekneydi. Grandi direğine, yatık serene açılan bir randa yelkeni ile bunun üzerine bir de gabya sereni ve yelkeni eklenerek faaliyet göstermişlerdir. Bu tür gemiler XIX. yüzyıla kadar bütün devletlerin donanmasında görev almışlardır.(Resim 65)

2.1.1.2.57.Kaza Kayığı:

Dicle nehrine has bir kayık türüdür. Ağaç aksamlı olup oyma tekniğiyle dairesel bir şekilde yapılmışlardır. İnsan taşımacılığına yönelik bu kayık, bir çeşit kürekle yol almışlardır. Bağdat ve yöresinde de çok kullanılmışlardır.(Resim 66)

2.1.1.2.58.Pazar Kayığı:

XVII. yüzyılda İstanbul kıyıları arasındaki ulaşım premelerle yapılmıştır. Çektirmenin ufağı olan premelerde bazen yelkende kullanılmıştır. Sonraları İstanbul'un toplu taşımacılık yapan deniz vasıtaları Pazar kayıkları olmuştur. İskeleler arasında insan ve eşya taşıyan bu kayıkların her biri 50-60 civarında insan taşımaktaydılar. Günde birer, ikişer nöbet sefer yapmışlardır. Pazar kayıkları, üç, dört çifte olup her küreği ayakta olmak üzere birer kişi çekmiştir.[132](Resim 67)

2.1.1.2.59.Karavele:

Karavelelerin doğum yerlerinin Kuzeybatı Afrika olduğu sanılmaktadır. İspanyol, Portekiz ve daha sonraları Fransızlar tarafından çok kullanılmışlardır. Hem yük hem de donanma gemisi olarak hizmet vermişlerdir. Bir, iki ve üç direkli, Latin yelkenli olan karaveleler yakın kıyılarda kullanıldıkları kadar Uzakdoğu'ya kadar okyanus ticaret gemileri olarak da kullanılmışlardır.[133](Resim 100).

[132] Bkz. ŞEHSUVAROĞLU Haluk, 1950
[133] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet, 2004

2.1.2. YELKENLİ GEMİLER

2.1.2.1.Kalyon

Latinceden Türkçeleştirilmiş olup, söyleniş bakımından “galion” kelimesine daha yakındır. Kalyonlar üç direkli savaş gemileri olarak tanımlanmışlardır. XVI. Yüzyılın başlarından XVII. yüzyılın ortalarına kadar daha çok nakliye amaçlı kullanılmışlardır. Kalyonlar savaş gemisi ve ticaret gemisi olarak kullanılmışlarsa da bu çok fazla sürmemiştir. Kalyonların donanmada ne zaman kullanıldıklar konusunda çok fazla bir bilgi olmasa da, savaşta kullanılan kalyonlara 1488 yılında yılında Mustafa Tanburi’ye ait kalyon, 1498 yılında da İskenderiye’ye gitmek üzere İstanbul’da ikmal eden kalyon, Sinop’ta Kemal ve Barak Reisler tarafından inşa edilen İnebahtı, Moton ve Koron Seferlerinde kullanılan kalyon (1499-1500) söylenebilir.

XVII. yüzyılda inşa edilen kalyonların, kadırgalardan pek bir farkı olmadığı gözlenir. Kadırgalar gibi keresteden inşa edilen kalyonlarda geminin modelinden kaynaklanan farklı bir çok kalyon kullanılmıştır. Kadırgalara göre daha yüksek ve uzun olması nedeniyle kereste ihtiyacı fazladır. Kereste ihtiyaçları, Bolu Bölgesi, Sinop ve Samsun’dan karşılanmıştır.Kalyonlardaki ana direğin uzunluğunun geminin boyuna yakın bir uzunlukta olduğu görülmektedir.

Kalyonlarda en önemli malzeme toptu. Normal büyüklükteki bir kalyonda 56 adet top bulunmakta olup, bu sayı büyüklüklerine göre değişmektedir.

Kalyonlar, kadırgalardan büyük olmaları sebebiyle taşıdıkları insan sayıları daha fazlaydı. Normal büyüklükteki bir kadırgada savaşçı ve mürettebat dahil ortalama 330 kişiyken, üç ambarlı bir Kapudane-i Hümayunun personel sayısı 600 ile 1001 arasında değişmekteydi.(Resim 68)

2.1.2.2.Barça:

XVI. yüzyıl başlarına kadar savaş amaçlı, daha sonraki yüzyıllarda nakliye amaçlı kullanıldıkları bilinen altı düz, iki veya üç direkli yelkenli gemilerdir. Rodos seferinde barçaların kullanıldıkları binmektedir.(1524). Galata tersanesinde 1527 yılında sekiz barçanın tamir edilmiş olması, dönem itibariyle Osmanlı'nın elinde oldukça fazla barça gemisinin bulunduğuna işaret etmektedir.(Resim 69)

2.1.2.3.Göke:

Çok sık rastlanmamakla birlikte Akdeniz toplumlarında rastladığımız Göke'ler, kürekle yelkenin birleştiği savaş gemilerindendi. Osmanlı donanmasında yalnız bir kez II. Beyazid döneminde üç adet olarak inşa edilmiş ve Burak Reis Savaşı[134]'nda kullanılmışlardır. Kadırga gibi 23-26 oturak sayısına sahip olan gökelerin her bir küreğini 7 kişi çekmekteydi. Kürek katının üstünde top ambarı bulunmaktadır. Pruva ve grandi direkleri kabasorta mizana ve kontra mizanaları sübye donanımlıdırlar. En uzun direği grandi olup o da 53m. uzunluğundadır. Bu direğin üzerinde bulunan çanaklıkta 30 okçu rahatlıkla yerleşebilmektedir.[135]

Fazla kullanılmayan bu gemilerin aynı zamanda barça olarak adlandırılmaları nedeniyle, Kemal Paşazade'nin, Kemal ve Barak reislerin bindiği gemi hakkında kullandığı bilinmektedir. Matrakçı Nasuh[136]'da bu gemilerden barça olarak bahsetmiştir. Celalzade ise Rodos seferine katılan donanmadan bahsederken barça ve gökeleri ayrı anlatmaktadır.[137](Resim 70)

---

[134] Burak Reis Savaşı; 12 ağustos 1499 tarihinde Osmanlı ile Venedik arasında olmuştur. Burak Reis savaşın gidişatını kötü görerek kendi gemisini ateşe vermek suretiyle bir çok Venedik kadırgasının yanmasını sağlamış ve savaşı Osmanlıların lehine çevirerek burada şehit olmuştur.

[135] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet; 2004

[136] Matrakçı Nasuh; (D.?-Ö.1564) Türk minyatürcü, tarihçi ve matematikçidir. Süleymanname adlı eseri önemlidir.

[137] Bkz. BOSTAN İdris; 2005

2.1.2.4.Ağribar:

Tek direkli yelkenli olan ağribarlar, savaş gemisinden ziyade nakliye amaçlı kullanılan gemi tiplerindedir. Ancak, XV. yüzyılda bir ağribarda bulunan toplar, bu gemilerin en azından o dönemde savaş gemisi olarak kullanıldığını ispatlamaktadır. 1488'de bir ağribarda üç şayka topu, altı baş topu, dört büyük darbzen ve on altı prangı olmak üzere toplam kırk beş top bulunmaktadır. XVI. Yüzyılda tüccar ağribarları, karamürseller gibi zahire ve yük taşımışlardır. 1527-1528 yılında tersanede bir ağribar inşa edilmiştir. Bu ağribar gelirleri Tersane-i Amire'ye aktarılmak üzere nakliye görevinde kullanılmıştır.[138](Resim 71)

[138] Bkz. BOSTAN İdris; 2005

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. OSMANLI SANATINDA GÖRÜLEN DENİZ ULAŞIM TAŞITI TASVİRLERİ

Osmanlı sanatının çok çeşitli yelpazesinde, araştırılan ve ulaşılan yazılı kaynaklardaki görsel malzemede işlenen gemi tasvirleri çok çeşitlilik göstermektedir. Hem ticari hem de donanma gemilerinin, tasvir edilmelerinde, sanatçı farkı olduğu kadar, tasvir edildiği sanat tarzı da farklılaşmada büyük rol oynamaktadır. XVI. yüzyıldan itibaren incelenen Osmanlı sanatındaki gemi tasvirleri, farklı sanatlardaki örnekler üzerinden kronolojik olarak yansıtılmıştır.

3.1 MİNYATÜR

Batı dillerinde bir nesnenin küçük boyutlardaki örneğini belirten "Minyatür" sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Eski Türk kaynakları kitap resmi için "Nakış", "Tasvir"; minyatür ressamı içinde "Nakkaş", "Musavvar" gibi sözcüklere yer vermişlerdir.

Nakkaşların çalışma yöntemleri şöyledir: Önce aharlanmış kağıdın üzerine uhra denilen desen çizilir. Sanatçı desenini önce kırmızı boya ile çizer, sonra üzerinden çini mürekkebi ile gider, ondan sonra ise ayrıntılara ve boyama işine girişir. Kök boyalar susam yağı ve tutkallı macunla krıştırılarak sürülür. Sanatçılar zaman zaman, belirli ayrıntılar için aynı kalıbı kullanmışlardır. Örneğin, aynı tip ağaçlara, aynı biçimde yürüyen atlara, hatta aynı figür tiplemelerine bir çok minyatürde rastlamak mümkündür.[139]

[139] Bkz. RENDA Günsel, 2001

VIII. ve IX. yüzyıla ait olan ve Turfan Bölgesi'nde Hoço, Bezeklik gibi Uygur merkezlerinden günümüze gelmiş Türk resim sanatının örnekleri arasında duvar resmi, figürlü işlemelerin yanında minyatürlerde bulunmaktadır. Türklerin İslamiyet kabul etmelerinden önceki devreye ait yazmalardaki minyatürler, Uygur prens ve prensesleri ile Mani ve Uygur rahiplerini canlandırmışlardır.[140]

İslam dünyasında resim sanatının temsilcisi olan minyatür, süsleyiciliği yanında kuvvetli bir anlatım gücüne sahiptir. Kendine has estetik yapısıyla asırlar boyu değişik ve çok çeşitli üsluplarla gelişimini sürdürmüştür.

Genelde kitap resimleme sanatı olarak kabul edilen minyatürler, metni açıklayıcı ve destekleyici olarak yapılmışlardır. Minyatürün en büyük özelliği konuyu tam olarak göstermesidir. Yapılan eserlerde genellikle derinlik kavramının bulunmaması, minyatür sanatının estetik yapısına uygun olmasındandır.

Minyatür sanatındaki düzenlemelerde kullanılan bakış açısı, tepe ve cephe noktalarının tam orta kısmına rastlar. Bunun gereği olarak da bütün figürler birbirlerini tümü ile kapatmayacak bir şekilde yerleştirilir. Yapılan eserlerde mesafe farkı gözetmeksizin bütün detaylar en ince ayrıntısına kadar işlenir. Renkler çoğu zaman soyutlama aracı olarak, gerçeğe bağlı olmaksızın kullanılır. Atların mavi veya pembeye, dağların, teperin sarı, eflatun, mercan gibi doğa üstü renklerle bezendiği pek çok eser vardır.

Minyatürlerde, doğa düzenlemelerinde genellikle iki ayrı amaç vardır. Birincisi topoğratif tarzda, aslına olduğunca uygun olarak yapılanlardır. Burada ana unsurlar yani ağaç, bitki, dere veya tepelerin tüm detayları ön plana çıkar ve oldukça gerçeği yansıtır.

[140]Bkz. ATASOY Nurhan, 2007

Diğerleri ise kompozisyona yardımcı bir unsur olarak yapılır. Örneğin hükümdar ve çevresindekileri gösteren bir tören sahnesinde doğa ikinci planda olduğu için burada bir iki ağaç veya bitkinin kullanılması ile yetinilmiştir. Konunun asıl unsuru hükümdar ve onun yanında olan kişilerin giyim ve kuşamları olduğu kadar, sahnenin içeriğidir.[141]

Anadolu'da ne yazık ki erken Osmanlılara ait minyatürlü yazma örneği bulunamadığından, XV. yüzyılın ortalarına kadar bir Osmanlı resim okulundan söz etmek mümkün değildir.[142]

Fatih Sultan Mehmed döneminde yapılmış birçok minyatürü eseri gün ışığına çıkarmıştır. Bunlardan biri olan ve 1455'te Edirne'de gerçekleştirilen Dilsuznâme: Gül ve Bülbül (Oxford Bodlein Kütüphanesi) adlı edebi eser, Türkmen minyatürlerinin etkisini göstermektedir.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi, Osmanlı minyatür sanatında pek çok yeniliğin denendiği dönemdir. Bu yenilikler arasında, tarihi olayları saptama anlayışının "şehnamecilik" adıyla resmi bir görev halini alması da vardır. Bu anlayış içinde tarihi olaylar kayda geçirilirken, bir yandan da resmedilmiştir. İmparatorluğun doğu ve batısındaki savaşlar, fetihler ve seferler, tahta geçişler, yabancı elçilerin kabulü, bayram kutlamaları gibi önemli olayların yanı sıra, bazen sultanın yalnızca tek bir seferi de ele alınabilmekteydi.[143]

XVI. yüzyılda yaşamış olan önemli bir nakkaş olan Matrakçı Nasuh'ta ilk defa olarak manzara resminin başka bir konunun yardımcısı olarak kullanılmadığını görürüz. Doğa ön plandadır ve minyatürün ana konusudur.

[141] Bkz. KESKİNER Cahide, 2004
[142] Bkz. RENDA Günsel, 2001
[143] Bkz. ATASOY Nurhan, 2007

Şehirlerin ve doğanın en çarpıcı yanları büyük bir gözlemcilikle belirtilmiştir. Renkler tasvir ettiği manzara ile büyük bir uyum sağlar.[144]

Topografik resim geleneği XVII. yüzyıl başlarında da sürdürülmüştür. Fakat XVII. yüzyılda yapılan minyatürlerde, nakkaşlar daha çok mimari tasvirlerde derinlik etkisini güçlendirmek istemişlerdir.

Bu yüzyılın başlarında etkin bir rol oynayan Nakkaş Nakşî, minyatürlerde zemin olarak kullandığı mimari ayrıntılara, ilkel de olsa perspektif denemelerine girişmiş, zaman zaman gölgelemelere de yer vermiştir. Bu denemeler sanatçının batı resmine yabancı olmadığına işarettir. Bu dönemde saraya Avrupa'dan getirilen bir çok sanatçı, nakkaşhanedeki nakkaşları etkilemişlerdir. Böylelikle İslam minyatür sanatı için yabancı, fakat Batı resminin en önemli ayırıcı özelliği olan üç boyutluluk kavramı Osmanlı minyatürlerine sızmış olmaktadır.

XVIII. yüzyılda, albümlerde toplanan tek yaprak halindeki kır sahneleri, kıyafet ve çiçek resimleri, kadın ve erkek portreleri, tarih konulu minyatürlerin yerini almışlardır.

Bu dönemin ünlü nakkaşı Levni'nin Surname'sindeki minyatürlerde, bütün geleneksel unsurlara karşın doğa kesitleri yeniliklerle dolmuştur. Pembe, turuncu, yeşil kayalıklar, yerini yumuşak kenar çizgili tepelere bırakmış, gökyüzü doğal maviliğine kavuşmuştur.

Lale Devri'nin başka minyatürlerinde de sağlam mekan kuruluşları bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Kitaplığındaki 1728 tarihli Hamse-i Atai'den bir savaş sahnesinde, nakkaşın başarılı bir mekan düzenlemesine gittiği gözlenmektedir. Bu tür yenilikler, kağıt oyma tekniğiyle süslenmiş yazı çekmecelerinde de yer almaktadır. Topkapı Sarayı'nda bulunan Derviş

[144] Bkz. KESKİNER Cahide, 2004

Hasan Eyyubi imzalı bir yazı çekmecesinin kapağındaki Boğaziçi manzarası önemli bir örnektir. Boğaziçi kıyılarına yerleştirilmiş kasırlar, havuzlu, bahçeli pavyonlar, sularda yüzen yelkenliler, saltanat kayıkları bilgelik ve ustalıkla çizilmiştir.

XVIII. yüzyılda manzara giderek yaygınlaşmıştır. Padişah portrelerinde bile manzara görüntülerine rastlamak mümkündür. Özellikle çeşitli kıyafet resimlerini içeren albümlerde, örneğin, türlü ülkelerin kadın ve erkeklerin kıyafetlerini canlandıran Enderuni'nin Hubanname ve Zenanname kopyalarında her ülkeyi temsil eden figür, kendi yöresinin tüm özelliklerini taşıyan bir manzaranın önüne yerleştirilmiştir. Bunlarda teknikte değişmiştir, tutkallı boyalarla yapılan ve üst üste binmeyen yüzeyler halinde boyanan minyatürler, artık ışık-gölgeye yer veren sulu boya resimlere dönüşmüştür.

Kitap resminin son örnekleri Topkapı Sarayı kitaplığında bulunan XIX. yüzyıl başlarında hazırlanmış el yazmasında yer almaktadır. Bunlar suluboya manzaralardır. Batı tekniklerini gerçek anlamıyla uygulayan bir sanatçının fırçasından çıkma gibidir.[145]

[145] Bkz. EROL Turan, RENDA Günsel, 1980

XVI.YÜZYIL							
KATALOG NO	1						
RESİM NO	72						
ESER ADI	Kadırga						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Venedik Albümü[146]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
26	3	3	44

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X				X	X

KOMPOZİSYON	XVI. Yüzyılda genellikle ticari amaçlı kullanılan kadırgalar XVII. yüzyılda donanma gemisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna rağmen XVI. Yüzyılda da donanma gemisi olarak kullanıldığını yazılı kaynaklardan ve tasvirli sanat eserlerinde görülmektedir. Bu örnekte, donanma gemisi olarak tasvir edilmiştir. Üç direkli ve Latin yelkenli gösterilen kadırga tek ambarlıdır. Sancak, iskele, pupa ve pruva kısımlarında toplar yerleştirilmiştir. Genelde büyüklüklerine göre 56 top olan örnekleri de mevcuttur. Ön, ana ve mizana direkleri bulunmaktadır. Kırmızı renk ağırlıkta kullanılmıştır.

[146] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999, sy.18

KATALOG NO	2						
RESİM NO	73						
ESER ADI	Kaptan Paşa'nın Üç Fenerli Kadırgası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Venedik Albümü[147]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
32	2		2		9		
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X				X	X
KOMPOZİSYON	Her bir küreğini 7'şer kürekçinin çektiği 71 kürekten oluşan baştardaların bir örneği olan bu tasvirdeki baştardanın 32 kürekten oluştuğu anlaşılmaktadır. Ön ve ana direkleri mevcuttur.. Yine Latin yelken donanımına sahiptir. XVII. yüzyıldan itibaren karpuz kıçlı olarak inşa edilmiştir. Sefer sırasında genelde paşaların ve kaptan-ı deryaların bulunduğu gemilerdir ve bu özelliğinden dolayı kıçlarına üç adet fener yerleştirilmiştir.							

[147] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.18

KATALOG NO	3					
RESİM NO	74					
ESER ADI	Barça					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Bahriye, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bl. 2612[148]					
ESERİN SANATÇISI	Piri Reis					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Barça					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	3	3

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X		X	

KOMPOZİSYON	XVI. yüzyıldaki tek ambarlı kalyonlara bir başka örnektir. Sancak tarafından tasvir edilmiştir. Kalyonlarda yer alan çok sayıda top burada gösterilmemiştir. İki direkli olması ve kare yelken takımının bulunması nedeniyle farklılık göstermektedir. Kıç tarafı yüksek yapılmıştır. Ana direk ve ön direğin yelkenleri açıktır. Randa yelkeni kapalı olarak gösterilmiştir.

[148] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.17

KATALOG NO	4						
RESİM NO	75						
ESER ADI	Kıbrıs'ın fethi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i Selim Han Topkapı Sarayı Müzesi[149]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
44			

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X			X	X

KOMPOZİSYON	Kadırgaların genel özellikleri itibariyle yelkensiz kürekli veya yelkenli kürekli olarak kullanıldıklarını bilmekteyiz. Bu minyatürde görülen kadırga sadece kürekli tasvir edilmiştir. Kıbrıs'ın fethinin anlatılmaya çalışıldığı eserde, kadırganın üst kısmının branda tarzı bir bezle örtüldüğü gözlenmektedir. Kadırgaların kıç kısımları genelde ön tarafından yüksek yapıldığı gibi bu eserde de aynı şekilde gösterilmiştir. Kürek sayısının fazla olmasından personel sayısının fazlaca olduğu anlaşılabilir.Çünkü her bir küreği en az dört veya beş kişi çekmektedir. Sayılabildiği kadarıyla sancak ve iskele toplamında 44 kürek yer almaktadır.

[149] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.14

KATALOG NO	5					
RESİM NO	76					
ESER ADI	Tunus Serdarı Sinan Paşa'yı bekleyen bir kadırga(Detay)					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tarih-i Fetih-i Yemen,vr.585b[150]					
ESERİN SANATÇISI	Mustafa Rumûzî					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
52	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X			X	

KOMPOZİSYON	Klasik kadırga örneğidir. Yemen'in fethi konusunu işleyen minyatürde ilginç olan, içinde yeniçeri askerlerinin ve marş çalan mehteran takımı görülmektedir. Yine kadırganın kıç kısmı önüne göre yüksekte yapılmıştır. Hem yelkenli hem de kürek takımları mevcuttur.

[150] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.96

KATALOG NO	6				
RESİM NO	77				
ESER ADI	Yemen Serdarı Sinan Paşa'nın Muha'dan kadırga ile Cide'ye gelişi				
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tarih-i Fetih-i Yemen,vr.558b[151]				
ESERİN SANATÇISI	Mustafa Rumûzî				
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl				
ESERİN TÜRÜ	Minyatür				
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl				
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga				
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma				

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
50	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	X

KOMPOZİSYON	Tarih-i Fetih-i Yemen tasvirlerinden bir başka örnekte, paşa kadırgası olarak tanımlayabileceğimiz bir tasvir yer almaktadır. Bu tasvirde de kadırganın içinde yeniçeri askerlerini ve mehteran bölüğünü görmek mümkündür. Tasvirde hareket öğesi bulunmaktadır. Kadırga kıyıya yanaşmak üzere ve mehteran takımı marş çalarken gösterilmişlerdir. Kırmızı rengin ağırlıkta olduğu bu örnekte, kürek sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte elli civarında olduğu düşünülmektedir. Kıç kısmı yine ön tarafına göre yüksek yapılmıştır bu da realist bir örnektir.

[151] Bkz. BOSTAN İdris, 2005, syf.95

KATALOG NO	7						
RESİM NO	78						
ESER ADI	Balıkçıların Geçidi (Detay)						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surname-i Hümayun 137a Topkapı Sarayı Müzesi[152]						
ESERİN SANATÇISI	Nakkaş Osman						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
2	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X				X	
KOMPOZİSYON	Surnama-i Hümayün'de rastladığımız ve tören sırasında balıkçıların geçişini temsil eden minyatürde, bir kayık üzerinde tek Latin yelkenli bir sandal, kürekçisi ve avcısıyla birlikte tasvir edilmiştir. Canlandırma aşamasında atla kendisine eşlik eden süvariye ağ atarak balık tutma sahnesi canlandırılmak istenmiştir.						

[152] Bkz. ATASOY Nurhan, 1997,syf.58

KATALOG NO	8						
RESİM NO	79						
ESER ADI	Çift Sandallı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Venedik Albümü[153]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Piyade ve Sandal						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
6-2			

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X			X	

KOMPOZİSYON	Osmanlı'nın günlük hayatında önemli bir rol oynayan sandal ve piyadenin yan yana gösterildiği güzel bir örnektir. Büyük olasılıkla Boğaziçi'nde turlarken tasvir edilmeye çalışılmıştır. Her iki taşıtta bayanlar görünür. Dikkat çeken öğe sandalı bir kişi, piyadeyi ise 3 kişi kürekle çekmektedir. Piyade de aynı zamanda arkada oturan bir dümenci vardır.

[153] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf. 18

KATALOG NO	9						
RESİM NO	80						
ESER ADI	Nice Seferine Katılan Kadırgalar						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Süleymanname,TSMK,H.1608,vr.24b[154]						
ESERİN SANATÇISI	Matrakçı Nasuh						
ESERİN TARİHİ	1543						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	Nakkaş Matrakçı Nasuh'un, Kanuni Sultan Süleyman döneminde donanmanın yaptığı seferlere katılıp tasvir ettiği kadırgalara örnektir. Matrakçı'nın bu eserleri Süleymanname'de yer almaktadır. Kadırgalarda tek direk bulunmaktadır fakat küreksizdirler. Direklerinin tepesinde donanma kadırgalarını temsil eden kırmızı ve yeşil sancaklar gösterilmiştir. Latin yelken donanımlıdırlar. İnce uzun gösterilmeleri ve kıç kısımlarının ön taraflarına göre yüksekçe yapılmamaları diğer kadırga tasvirlerinden ayıran bir özelliktir.

[154] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.194-195

KATALOG NO	10					
RESİM NO	81					
ESER ADI	Kadırga					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Süleymanname,vr. 20b[155]					
ESERİN SANATÇISI	Matrakçı Nasuh					
ESERİN TARİHİ	1543					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
146	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Matrakçı Nasuh'un bir diğer eseri olan bu kadırga tasvirinde yine diğer örneklere benzer renkler ağırlıkta kullanılmıştır. Yelkenleri kapalı vaziyette sadece kürek gücüyle hareket ettiği şekilde gösterilmeye çalışılmıştır. Tasvirde, kürek sayısı oldukça abartılmıştır. Kadırgalarda bu kadar çok sayıda kürek kullanılmadığı bilinmektedir. İnce uzun gövdesi tipik Matrakçı Nasuh eseri olduğuna işaret etmektedir. Kıç tarafı bu kez ön tarafından biraz yüksekçe gösterilmiştir.

[155] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.30

KATALOG NO	11					
RESİM NO	82					
ESER ADI	Toulon Limanında Osmanlı Donanması					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Süleymanname,vr. 22b-23a[156]					
ESERİN SANATÇISI	Matrakçı Nasuh					
ESERİN TARİHİ	1543					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	1-2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	Toulon Limanında konaklayan Osmanlı donanmasındaki kadırgalar minyatüre konu olmuştur. Kürekleri havada tasvir edildiğinden dolayı hareket öğesi söz konusu değildir. Tasvire bakıldığında kadırgaların alargada bekletildiğinden bahsedilebilir. İnce uzun gövdeleri Matrakçı'nın kadırgalarda kullandığı üslup özelliğidir. Önlerinde siyah renkle gösterilmiş Ceneviz kalyonları da mevcuttur. Arka fonda kentin yer alması bölgenin coğrafi özelliği hakkında da bilgi vermektedir. Kadırgalardaki kürek çizimleri çok ince yapılması nedeniyle sayılabilen örneklerde yine realist bir betimleme anlayışının olmadığı söylenebilir.

[156] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.70-71

KATALOG NO	12					
RESİM NO	83					
ESER ADI	Ceneviz Limanında Osmanlı Kadırgaları					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Süleymanname,vr.33a[157]					
ESERİN SANATÇISI	Matrakçı Nasuh					
ESERİN TARİHİ	1543					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Kadırgalar, Latin yelkenlerini açmış vaziyette hareket halindedirler. Peşi sıra tasvir edilmiş örnekler, yine ince uzun ve kürekleri havada gösterilmişleridir. Bu örnekte dikkati çeken diğer bir husus, arka tarafta limanda demirlemiş olan Ceneviz kalyonlarının da işlenmiş olmasıdır.

[157] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.20

KATALOG NO	13						
RESİM NO	84						
ESER ADI	İstanbul Tasviri						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn,vr.8b-9a[158]						
ESERİN SANATÇISI	Matrakçı Nasuh						
ESERİN TARİHİ	1533-1535						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		3-5				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	
KOMPOZİSYON	Matrakçı'nın İstanbul tasvirinde kadırga, kalyon ve sandalları görmekteyiz. Kalyonlar siyah renkte ve yelkenlerini açmış vaziyette hareket halinde gösterilmiştir. Kadırgalar ise denizin akıntı yönünde küreklerini kaldırmış olarak hareket etmektedirler. En arkada çok küçük olarak siyah renkte sandallar yer almaktadır. Bunlar tek küreklidirler. Kalyonların, ön, ana, ve arka direklerini görmekteyiz. Önde valena yelkenlerinin, ana direklerinde üst ve ana gabya yelkenlerinin ve arkada ise randa yelkenin açık olduğu anlaşılmaktadır. Matrakçı'nın kadırgalardaki kürek sayısı bu kez normal sayıda olabilecek şekildedir. Birinci Divanhane kadırga gözleri burada önemli bir detaydır.[159]							

[158] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.20
[159] Bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2006,syf.56

KATALOG NO	14						
RESİM NO	85						
ESER ADI	Kıbrıs Haritası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Bahriye,Süleymaniye Ktp.,Ayasofya Kitaplığı,2612, vr.388b[160]						
ESERİN SANATÇISI	Piri Reis						
ESERİN TARİHİ	1528						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		3				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X	X		X	
KOMPOZİSYON	Piri Reis'in güney seferinde çizmiş olduğu Kıbrıs haritasının günümüzdeki bilgiler ışığında ne kadar gerçekçi olduğunu göstermesi açısından önemli bir örnek olan bu eserde kalyonlarda tasvir edilmiştir. Birinin yelkenleri açık diğerini ise kapalıdır. Yelkeni açık olan kalyonun rüzgarın esme yönü ve yelkenlerin şişme durumu düşünüldüğünde geriye doğru hareket ettiği görülmektedir.						

[160] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.84-85

KATALOG NO	15						
RESİM NO	86						
ESER ADI	Venedik Şehri						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Bahriye,İstanbul Üniv.Kütüphanesi,Nadir Eserler Kitaplığı,TY.6605,vr.180b-181a[161]						
ESERİN SANATÇISI	Piri Reis						
ESERİN TARİHİ	1535						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
48	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	

KOMPOZİSYON	Piri Reis'in tasvir ettiği Venedik Şehrinde kadırga, su kayığı, Venedik Kayıkları göze çarpmaktadır. Osmanlı'nın kendi gemi tipleriyle Venedik usulü kayıkların farkını göstermesi açısından güzel bir örnektir. Kadırganın kıç kısmı ön tarafına göre yüksekçe yapılmıştır. Latin yelken donanımının bulunduğu kadırga sadece kürekler yardımıyla hareket etmektedir.

[161] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.26-27

KATALOG NO	16					
RESİM NO	87					
ESER ADI	Tersâne-i Âmire					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Bahriye,TSMK,R.1633,vr.434a[162]					
ESERİN SANATÇISI	Piri Reis					
ESERİN TARİHİ	1535					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
28	1-2	1-2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X			X	X

KOMPOZİSYON	İstanbul'da Tersane-i Amire'nin tasvirinin yapıldığı bu minyatürde çeşitli büyüklükte kadırgalar çizilmiştir. Yelkenleri açık ve küreklerle hareket halinde kadırgalar iskele yönünde gösterilmişlerdir.

[162] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.50

KATALOG NO	17					
RESİM NO	88					
ESER ADI	Şarap Yüklü Gemilerin Yakılması					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tarih-i Sultan Süleyman,CBL 413[163]					
ESERİN SANATÇISI	Lokman					
ESERİN TARİHİ	16.Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X		X			

KOMPOZİSYON	Nakkaş Lokman tarafından Kanuni Sultan Süleyman döneminde şarap yüklü gemilerin yakılarak batırılması ve personelinin cezalandırılması tasvir edilmiştir. Tasvirde görülen gemiler tek Latin yelken donanımlı olmaları nedeniyle kadırga olarak nitelendirilebilir.

[163] Bkz. Dragocjenosti Otomanske Umjetnoski,1999,syf.369

KATALOG NO	18					
RESİM NO	89					
ESER ADI	İbrahim Paşa'nın Cenazesinin Topkapı'dan Çıkarılışı					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Hünername II.,TSM,H.1534[164]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	16.Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
12			

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X					X	

KOMPOZİSYON	Hünername'de işlenen cenaze temalarından biri olan İbrahim Paşa'nın cenazesinin Topkapı'dan çıkarılış sahnesinde, cenazenin bir kayığa yüklenme öncesi konu edinilmiştir. Bunu kayıktaki boş küreklerin bulunmasından ve cenazeyi taşıyan ekibin kayıkta görevli kürekçiler olduğu düşüncesiyle yorumlanmıştır.

[164] Bkz. Dragocjenosti Otomanske Umjetnoski,1999,syf.314

KATALOG NO	19					
RESİM NO	90					
ESER ADI	Kılıç Ali Paşa'nın Bindiği Baştarda					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehinşahname,vr.89a[165]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	

KOMPOZİSYON	Kılıç Ali Paşa'nın Faş Kalesini fethi sırasında bindiği baştarda olarak çizilmiş olan bu minyatürde, baştardanın içinde saray erkanı ve kürekçiler görülmektedir. Baştardanın kıç tarafına yerleştirilmiş olan fener bu baştardanın paşa baştardası olduğuna işarettir. Kırmızı ve yeşil sancaklarla süslenmiştir. Baştardanın güverte üstü branda tarzı bir bezle örtülü vaziyette gösterilmiştir.

[165] Bkz. BOSTAN idris, 2005,syf.90

KATALOG NO	20					
RESİM NO	91					
ESER ADI	İskenderiye Limanı					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Selimname, Topkapı Sarayı Müzesi[166]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	1597-1598					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2-3	2-3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	Bu minyatürdeki tasvirlerin birbirlerine oranlarının çok düzensiz olduğu görülmektedir. Büyük kalyonun ana gabya ve ön valena yelkenlerinin açık olduğu görülmektedir. Denizde yüzen balıklarında orantısız olarak betimlendiği görülmektedir.

[166] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf. 36

KATALOG NO	21					
RESİM NO	92					
ESER ADI	Şark Serdarı Özdemiroğlu Osman Paşa ile Kılıç Ali Paşa'yı Bekleyen Kadırga					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şecaâtname,İstanbul Üniversitesi Kütüphanesivr.216b[167]					
ESERİN SANATÇISI	Âsafî					
ESERİN TARİHİ	1584					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	X

KOMPOZİSYON	1584 yılında İslam Giray'ı Kırım Hanlığı'na oturttuktan sonra İstanbul'a dönmek üzere olan Şark Serdarı Özdemiroğlu Osman Paşa ile Kılıç Ali Paşa'yı bekleyen kadırganın tasviri yer almaktadır. Dönem minyatürlerindeki diğer kadırga örneklerine nazaran daha renkli betimlenmiştir. XVII. yüzyılda göreceğimiz minyatürlere renk ve tarz bakımından benzerlik göstermektedir. Kıç tarafında kaptan köşkü bulunmaktadır. Küreksiz olup, Latin yelken donanımına sahiptir. Beyaz borda kısmı ile kırmızı üst kuşak ve yeşil renkli direkleri üzerinde kırmızı renkteki serenleri seyrek de olsa zaman zaman rastlanan renk birleşimini oluşturmuştur.

[167] Bkz. BOSTAN idris, 2005,syf.186

KATALOG NO	22					
RESİM NO	93					
ESER ADI	Azak Kaptanı Mehmet Bey'in Gürcistan seferi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şecaatname İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi,vr.214b[168]					
ESERİN SANATÇISI	Âsafî					
ESERİN TARİHİ	1578-1586					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
10			

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Minyatürdeki bir nehir içindeki savaş sahnesini konu almıştır. Kullanılan kayıkta nehirlerde ulaşımı sağlayan yerel özellikleri olan bir tiptir. Sancak gövde tarafına beyaz renkte çizgiler işlenmiştir. Bu şimdiye kadar gördüğümüz kayık örneklerinden ayrılan bir özelliktir. Yuvarlak serpuşlu olan figürler hem savaşçı hem de kürekçilerdir. Atların suda görünmesi, kayığın sığ sularda kullanılan bir tip olduğuna işarettir. Balık tasvirleri de görülmektedir.

[168] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf. 33

KATALOG NO	23						
RESİM NO	94						
ESER ADI	III.Murat'ın bindiği Feridun Bey'in Kalyatası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehinşahname,v.7a[169]						
ESERİN SANATÇISI	Lokman						
ESERİN TARİHİ	1574						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyata						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X			X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	1		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Pupa tarafından tasvir edilen ender örneklerdendir. Tek ana direkli olan kalyatanın kıç kısmı yüksekçe yapılmıştır. Paşa kalyatası olduğunu arkasındaki fenerden anlamaktayız. Kürekçiler brandanın altında kel olarak betimlenmiştir. Kalyata'nın kıyıya bağlanma aşamasında gösterilmeye çalışımlı, kıyıdaki bir figür bağlamak üzere kalyatanın ipini çekerken tasvir edilmiştir.

[169] Bkz. BOSTAN idris, 2005,syf.225

KATALOG NO	24					
RESİM NO	95					
ESER ADI	Mısır Şehri					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Bahriye,Köprülü Kütüphanesi,II/171,vr.357a[170]					
ESERİN SANATÇISI	Piri Reis					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Cerm-Şahtur-Kıyase					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
1-2	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X				

KOMPOZİSYON	Mısır tasvirinde Piri reis tarafından çizilen bu minyatürde, XVI. Yüzyılda Osmanlı gemilerinin çeşitliliğini göstermesi açısından çok ilginç bir örnektir. Nil nehrinde kullanılan Cerm-Cerim,Şahtur ve Kıyase tasvirlerini ilk kez rastlanmaktadır. Alt tarafta cermleri, onun üstünde kıyaseyi, ve sağ üst tarafta şahturu görmekteyiz. Piri Reis, daha detaylı işlemek amacıyla bu tasvirleri Nil üzerinde değil de, karada betimlemiştir. Kıyasenin yelkeninin duruş pozisyonu ters istikamettedir. Şahturlar, Nil dışında Latin yelken donanımına sahiptir.

[170] Bkz. BOSTAN idris, 2005,syf.256

KATALOG NO	25					
RESİM NO	96					
ESER ADI	Mısır Şehri					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Bahriye,İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi,Nadir Eserler Kitaplığı,TY.6605,vr.302a[171]					
ESERİN SANATÇISI	Piri Reis					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Cerm-Şahtur-Akabe					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
1-2	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	Bir diğer Mısır şehri tasvirinde ise, Akabe ile karşılaşılmaktadır. İlk defa Kitab-ı Bahriye'de rastladığımız bu tipler Mısır bölgesine özgü kullanılan taşıtlardır ve genellikle yük taşımak, nakliye amacıyla kullanılmışlardır.

[171] Bkz. BOSTAN idris, 2005,syf.257

KATALOG NO	26						
RESİM NO	97						
ESER ADI	Kahverengi Gavur Gemisi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şahname-i Selim Han,Topkapı Saray Müzesi[172]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X				X

KOMPOZİSYON	II.Selim zamanında yapılmış olan bu minyatürde yabancılara ait kadırga görülmektedir. Osmanlı paşa kadırgalarında bulunan kıç tarafındaki üç fener burada göze çarpmaktadır. Savaş sahnesinin yer aldığı betimleme de düşman ordularının denize dökülmesi ve kaçması anlatılmıştır. Kadırganın bordası kırmızı renktedir, kürekleri sayılamadığı gibi yeşil renkte gösterilmiştir.

[172] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet, 2004,syf.32/IV-C

KATALOG NO	27					
RESİM NO	98					
ESER ADI	Sinan Paşa'nın Tunus Seferi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tarih-i Fetih-i Yemen,İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi,vr.594b[173]					
ESERİN SANATÇISI	Rumûzî					
ESERİN TARİHİ	1574					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	2	2	1

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X					X	

KOMPOZİSYON	Yabancı ülkelere ait kalyon tasvirinin bulunduğu bir başka minyatürde bu eserdir. Osmanlı kadırgalarının ön tarafında gösterilmiştir. Osmanlı kadırgaları paşa kadırgalarıdır. İkisi de fenerlidir. Serender yelkenleri açıktır. Kadırgaların pruva tarafında topları bulunmaktadır. Eser savaş sahnesi konu edinmiştir. Düşman kalyonu siyah renkte gösterilmiştir ve o da top ateşi etmektedir. Kadırgalar kürek ve yelken yardımıyla gitmektedir. İskele tarafında görüldüğü kadarıyla Osmanlı askerlerinin kalkanları koruma amaçlı sıralanmıştır. Sinan Paşa'nın Tunus seferi sırasında buğday yüklü düşman gemisinin ele geçirilmesi konusu işlenmiştir.[174]

[173] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet, 2004,syf.32/VI-B
[174] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.200

KATALOG NO	28					
RESİM NO	99					
ESER ADI	Paşa Kadırgası					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i selim Han,Topkapı Sarayı Müzesi[175]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	X

KOMPOZİSYON	Kırmızı bordası, yeşil direği ve kırmızı renkteki serenderi ile güzel bir örnektir. Sanatçı perspektif açısından zayıf bir çizim yapmıştır. Kadırganın pruva bölümü görünmemektedir. Yine üç fenerli gösterilmesi açısından paşa veya kaptan-ı derya kadırgası olduğu düşünülmektedir.

[175] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet, 2004,syf.24/VI-C

KATALOG NO	29						
RESİM NO	100						
ESER ADI	Afrika'dan Karavele ile getirilmiş olan yabani bir hayvan						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i selim Han,Topkapı Sarayı Müzesi[176]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Karavele						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X	X		X	
KOMPOZİSYON	Arkada kırmızı renkte tasvir edilmiş olan karavele tipi gemiyi Piri Reis'in çizimlerinden tanımaktayız. İki direkli ve iki Latin yelkenli olan bu karevelede mahmus kısmının uzun ve sivri betimlenmesi dikkat çekicidir. Kıç kasara kısmı yüksektir. Küreksiz olarak gösterilmiştir. Afrika kökenli bir tip olmakla birlikte, Osmanlı'nın buralarda hakimiyet sağlamasıyla birlikte Osmanlı donanmasına katılmışlardır. XVI. Yüzyıl tipik gemi tipidir.						

[176] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet, 2004,syf.48/X-C

KATALOG NO	30						
RESİM NO	101						
ESER ADI	Nuhun Gemisi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kitab-ı Kanun-ud Dünya Nuhun Gemisi,vr.214b[177]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1562						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
				X			
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X						
KOMPOZİSYON	Nuh Tufanı efsanesinin, XVI. Yüzyıldaki Nuh Peygamberin gemisi tasvirlerinden bir örnektir. Tek renk çizilmiştir. En önemli özelliği bu yüzyıldaki Nuh'un Gemisi tasvirlerinde gördüğümüz horoz başı figürleridir. Tek ambarlı olan gemide efsaneye uygun olarak çeşitli türde hayvanlar yer almaktadır. Küreksiz ve tek ana direk üzerindeki serender kare yelkenle gösterilmiştir.						

[177] Bkz. DİYARBEKİR Nejat,1964,syf.34

KATALOG NO	31					
RESİM NO	102					
ESER ADI	Nuhun Gemisi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Zübdet al Tevarih, Nuhun Gemisi,Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kitaplığı No:1973,vr.23b[178]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	1533					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER
				X		

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X		X		X	

KOMPOZİSYON	Nuh Peygamber bu minyatürde başında harelerle ve gemiyi kullanır vaziyette tasvir edilmiştir. Kadırganın, ön ve ana direkleri mevcuttur ve her iki direkte de yelkenleri açıktır. Borda kısmı kahverengi, kıç kasara kısmı kırmızı ve mavi renkte gösterilmiştir. Üç ambarlı olarak çizilmiştir. Her ambarda efsaneye uygun hayvanlar yer almaktadır. Yine karakteristik olarak bu gemi baş figürü horoz başı şeklindedir. Kıç kısmında horozun kuyruğunu temsil eder şeilde güzel bir kıvrım yer almaktadır.

[178] Bkz. DİYARBEKİR Nejat,1964,syf.32

KATALOG NO	32					
RESİM NO	103					
ESER ADI	Nuhun Gemisi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Türk ve İslam Eserleri Müzesi[179]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Karavele					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER
				X		

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X	X		X	

KOMPOZİSYON	Nuh Peygamber, geminin kıç kasara kısmında başında harelerle tasvir edilmiştir. İki ambarlı olan bu örnekte yine ambarlarda çeşitli hayvan figürleri yer almaktadır. Klasik XVI. Yüzyıl horoz başlı Nuh'un Gemisi tasvirlerindendir. Tek ana direği ve Latin yelkeninin olmasından dolayı karavele tipi gemilere benzetilebilir. Borda kısmında tek düz boya bezemeden ziyade, sanki kabartma bezeme varmış gibi süsleme yapılmıştır.

[179] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf. 54

KATALOG NO	33					
RESİM NO	104					
ESER ADI	Nuh Peygamber					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Siyer-i Nebî[180], Topkapı Sarayı Müzesi[181]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	6	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	XVI. yüzyılın sonunda tasvir edildiği anlaşılan minyatürde, bu dönemin "Nuh'un Gemisi" örneklerinde gördüğümüz horoz başı figürü, bunda yer almamaktadır. Diğerlerinde kadırga benzeri geminin betimlenmesine nazaran burada kalyon gösterilmiştir. Mahmuzu olan bu kalyon tasviri, XVII. yüzyıl kalyon özelliklerini taşımaktadır. Yapıldığı dönem itibariyle gemi tasvirlerindeki geçiş evresini göstermesi açısından değerli bir örnektir. Kalyonda hiçbir hayvan tasviri bulunmamaktadır. Nuh Peygamber başında harelerle tasvir edilmiştir.

[180] Siyer-i Nebi,Darir tarafından XIV. Yüzyılın sonunda Mısır'da Memluk Sultanı Berkuk'un isteğiyle Türkçe yazılmıştır. III. Murad, bu eserin resimli nüshasının hazırlanmasını istemiş ve 1595 yılında nakkaşhanede Seyit Lokman ve Nakkaş Osman tarafından 6 cilt olarak hazırlanmıştır.Günümüze 5 cildi ulaşmıştır.

[181] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf. 53

KATALOG NO	34						
RESİM NO	105						
ESER ADI	Yunus Peygamber						
ESERİN BULUNDUĞU YER	İsrail Müzesi[182]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Sandal						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X				

KOMPOZİSYON	XVI. yüzyılda Osmanlı-Bağdat ekolü olarak tanımlanan bu minyatürdeki figürlerin Osmanlı tasvirlerindekilere hem yüz ifadeleri hem de giyim tarzları bakımından benzemediği görülmektedir. Yunus Peygamber, başında harelerle birlikte büyük bir balık tarafından yutulmaktadır. Sandalda kürek bulunmamaktadır, el yardımıyla nehirde ilerletilmektedir. Sandalın içinde figürlerin üzerine oturduğu minderler göze çarpmaktadır.Sandalın koyu bordası üzerinde ince kırmızı bir hat bulunmaktadır.

[182] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf. 56

KATALOG NO	35						
RESİM NO	106						
ESER ADI	Yunanistan Korint Körfezinde Osmanlı Kadırgaları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı Müzesi 17/378 [183]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1571						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
38	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X		X	
KOMPOZİSYON	II. Beyazıd zamanında Korint Körfezi dolaylarında İnebahtı Deniz Savaşını konu edinmiş bir minyatür örneğidir. Korint şehrinin coğrafi yapısı hakkında da bilgi vermektedir. Kadırgalar, siyah renkte gösterilmiştir. Yelkenleri açık vaziyette seyir etmektedirler. Aynı zamanda düşman kalyonlarını da minyatürde bulunmaktadır.						

[183] Bkz. Internetional Cultural Corporation of Australia Limited,27 June-26 August 1990,Syf.71/Resim 56

XVII.YÜZYIL							
KATALOG NO	36						
RESİM NO	107						
ESER ADI	II. Osman'ın Saltanat Kayığı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Taescher Albümü [184]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl Sonu						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
16							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
						X	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X				
KOMPOZİSYON	II. Osman'ın kullandığı saltanat kayığına bir örnek olan bu minyatürde, kayığı çeken 16 adet kürekçi görülmektedir. Kayığın arka tarafında padişahın oturması için bir köşk bulunmaktadır. Üç fener ile saltanat kayığı olduğu işaret edilmiştir. Dikkat çekici diğer bir unsur ise, kayığın baş tarafında bulunan yedi başlı, kuyruklu bir figürün bulunmasıdır. En önde ise saltanat cariyeleri oturmuşlardır.						

[184] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.19

KATALOG NO	37						
RESİM NO	108						
ESER ADI	II. Osman'ın Saltanat Kayığı ile Saraya Gidişi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i Nadirî,vr.74a [185]						
ESERİN SANATÇISI	Ahmed Nakşi						
ESERİN TARİHİ	17.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
52							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
					X		
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X					X	
KOMPOZİSYON	Padişah için inşa edilen bu saltanat kayıkları, boy ve kürek sayıları bakımından diğer kayıklara göre daha büyüktür. Yelkenleri olmadan sadece kürek gücüyle hareket eden bu baştarda da 52 kürek, 26 kürekçi bulunmaktadır. Bu tasvirde de arka tarafta köşk bulunmakta ve II.Osman oturmaktadır. Üç fener unutulmamıştır. Gemi baş figürü olarak 2 tane yırtıcı bir kuşa benzer hayvan konulmuştur.						

[185] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.182-183

KATALOG NO	38						
RESİM NO	109						
ESER ADI	Pazar Kayığı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Taescher Albümü [186]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		3				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X				X	

KOMPOZİSYON	Osmanlı'nın günlük hayatında kullanılan ve günümüzde toplu taşıma araçlarının vazifesini gören Pazar kayığına bir örnek olan bu minyatürde, büyük ihtimal Boğaziçi'nde seyir halinde tasvir edilmişlerdir. Yelkenleri açık olarak ve küreksiz hareket eden Pazar kayıklarında, kare yelken donanımı mevcuttur. Kıç tarafı önüne göre daha yüksektir ve kasaralıdır.

[186] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.20

KATALOG NO	39						
RESİM NO	110						
ESER ADI	Çanakkale Boğazı'ndan Geçen Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Venedik Albümü [187]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	5	1

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	Çanakkale Boğazı'ndan geçmeye çalışan düşman donanmasına ait bir kalyon tasviri bulunmaktadır. Valena, gabya ve randa yelkenleri açıktır. Kıyıdaki burçlardan top atışı yapılmaktadır, kalyon da pruva tarafında bulunan top ile karşılık vermektedir. Minyatür hareketlilik göstermektedir. Mimari öğeler yine orantısız yapılmıştır. Kalyon ise diğer tasvirlere göre küçüktür.

[187] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.20

KATALOG NO	40						
RESİM NO	111						
ESER ADI	Boğazdan Geçen Barça						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Venedik Albümü [188]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Barça						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	4	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
		X				X	

KOMPOZİSYON	İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e açılmak üzere tasvir edilmiş bu minyatürde, valena, gabya ve randa yelkenlerini açmış barça tipi bir gemi görmekteyiz. Küreksiz, yelkenleriyle hareket eden barçanın kıç kasarası yüksek yapılmıştır.

[188] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.20

KATALOG NO	41						
RESİM NO	112						
ESER ADI	Tenedos (Bozacaada) Deniz Savaşı (Detay)[189]						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Taescher Albümü [190]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1657						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
	X						
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	2	2	2-3				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X					X	X
KOMPOZİSYON	XV. yüzyılda gerçekleşmiş olan Bozcaada Deniz Savaşının, XVII. yüzyılda yaşamış bir nakkaşa konu olması açısından önemlidir. Osmanlı donanmasının zayıf olduğu bir dönemde gerçekleşmiş olan bu savaşta yenilen Osmanlı yara almıştır. Minyatürde de görüldüğü gibi Osmanlı kadırgaları batmak üzere betimlenmiştir. Venedik kalyonları ise siyah renkte gösterilmiştir.						

[189] Bozcaada Deniz Savaşı, 29 Mayıs 1416 tarihinde Osmanlılar ile Venedikliler arasında olmuştur. Osmanlı bu savaştan mağlup ayrılmıştır. Amiral Çali Bey şehit olmuştur.
[190] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.22

KATALOG NO	42
RESİM NO	113
ESER ADI	Kırım Kazaklarıyla Karadeniz'de Savaş
ESERİN BULUNDUĞU YER	British Kütüphanesi – Laone S. 3584-78A [191]
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor
ESERİN TARİHİ	1630
ESERİN TÜRÜ	Minyatür
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	DİREK SAYISI	YELKEN SAYISI	TOP SAYISI
48	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X	X			X	X

KOMPOZİSYON	Karadeniz'de Osmanlı kadırgalarını, savaşırken görmekteyiz. Yelkenleri olmasına rağmen kürek gücüyle hareket eden kadırgaların pruva kısımlarında top bulunmaktadır. Kadırgaların arkalarında içlerinde insan figürleri olan sandallarda bulunmaktadır. Büyük ihtimal bu sandaldakiler düşman ordusudur, kadırgalara bağlananlar ise esirleri temsil etmektedir. Kırmızı rengin yine yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

[191] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.23

KATALOG NO	43						
RESİM NO	114						
ESER ADI	Nuh Peygamber						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Falname, Topkapı Sarayı Müzesi,Hazine 1702,vr.45b [192]						
ESERİN SANATÇISI	Kalendar Paşa						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl Başı						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**			**TOP SAYISI**	
1							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X			X			
KOMPOZİSYON	Nuh Peygamber minyatürlerinin XVII. yüzyılda karşımıza çıkan örneğinde, bu kez çok basit bir tek ambarlı gemi tipi olduğunu görmekteyiz. En yakın tanımlayabileceğimiz gemi tipini “üstüaçık” olarak söyleyebiliriz. Gemi baş figürü at şeklindedir. Başında harelerle Nuh peygamber tasvir edilmiştir. Geminin ambar bölümünde çeşitli hayvanlar gözlenmektedir.							

[192] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.24

KATALOG NO	44						
RESİM NO	115						
ESER ADI	II. Beyazıd Dönemi Göke						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tuhfetü'l-kibâr,TSMK,R.1192,vr.16b [193]						
ESERİN SANATÇISI	Kâtib Çelebi						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Göke						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
52	4	6	46

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER
	X					

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X	X		X	

KOMPOZİSYON	XVII. yüzyılda dünyadaki gemi teknolojisindeki büyük değişmelerin ve gelişmelerin Osmanlı'ya yansımasıyla üretilmeye başlanan büyük boylardaki kalyonlara örnek olarak gösterilebilecek gökelere bir örnektir. Osmanlı tarihinde sadece II. Beyazıd döneminde üretilmişlerdir. Her bir küreğini 7 kişi çekmektedir. Bu tasvirdeki kürek sayılarına bakılırsa sadece 364 adet kürekçi görev yapmaktadır. Osmanlı'nın ihtişamını göstermesi açısından oldukça süslü inşa edilmişlerdir. Valena yelkenleri açıktır. Arkasında yer alan fener tasviri ile kaptan-ı deya veya padişah gökesi olduğu anlaşılmaktadır.

[193] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.273

KATALOG NO	45						
RESİM NO	116						
ESER ADI	II. Beyazıd Dönemi Göke						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tuhfetü'l-kibâr, Süleymaniye Kütüphanesi,Mihrişah Sultan,304,vr.13a [194]						
ESERİN SANATÇISI	Kâtib Çelebi						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Göke						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
60	4	6	26

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER
						X

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	

KOMPOZİSYON	II. Beyazıd döneminde inşa edilen gökerin bir başkasına örnek olan bu eseri yine Katib Çelebi çizmiştir. Bir önceki örneğe göre daha basit yansıtılmış olan bu göke de kürek sayısı yine çoktur. Bu örnekte 3 ambarlı olarak gösterilmiştir. Daha çok sarı tonların fazla kullanıldığı bir tasvirdir. Bunda hiçbir yelkenin açık olmadığı görülmüştür.

[194] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.272

KATALOG NO	46						
RESİM NO	117						
ESER ADI	II. Beyazıd Dönemi Göke						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tuhfetü'l-kibâr, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir eserler Kitaplığı,TY.6118vr.17b [195]						
ESERİN SANATÇISI	Kâtib Çelebi						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Göke						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
50	4	9	24

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X	X		X	

KOMPOZİSYON	Katib Çelebi'nin tasvir ettiği bir başka gökede, diğerleri gibi aynı yansıtılma biçimiyle gösterilmiştir. Birbirinin kopyası gibi görünen bu örneklerde, sadece top, kürek sayıları ile yelkenlerin durumu farklılık göstermektedir. Bu örnekte ise ana direkteki üst gabya ile, ön direkteki valena yelkeni açıktır. Arkasında fener tasviri bulunmaktadır. Kaptan-ı Derya veya padişah gökesi olduğuna işarettir. Bu tasvire göre de 350 kürekçi yer almaktadır.

[195] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.270-271

KATALOG NO	47						
RESİM NO	118						
ESER ADI	Paşa Kadırgası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i Nadiri,vr.29a [196]						
ESERİN SANATÇISI	Nadiri						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
38	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X	X		X	X

KOMPOZİSYON	Arkasında üç fenerli paşa kadırgalarına örnek olan bu kadırga, kürek ve açık olan valena yelkeni ile hareket etmektedir. Arkadaki kasarada bulunan köşkte padişah bulunmamaktadır. Latin yelken donanımına sahiptir. Kırmızı bordasının hemen üstünde bir şerit şeklinde ince güzel süslemeler bulunmaktadır. Ana direk yeşil renkte, serender yelkeni ise kırmızı renktedir. XVI. Yüzyıldaki Şehname-i Selim Han'daki paşa kadırgasıyla benzerlik göstermektedir.

[196] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.172

KATALOG NO	48					
RESİM NO	119					
ESER ADI	Güzelce Ali Paşa'nın düşman kalyonlarını ele geçirişi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i Nadiri,vr.28b [197]					
ESERİN SANATÇISI	Nadiri					
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
38	1-2	1-2	7-8

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X			X	X

KOMPOZİSYON	Osmanlı Donanması'nın düşman donanmalarıyla gerçekleştirdikleri deniz savaşını konu edinen bir minyatürdür. Genel kadırga tasvirlerinde görülen kırmızı renk yoğun kullanılmıştır. Kadırgalardan bir tanesi paşa kadırgasıdır ve o kadırganın içinde sandal da yer almaktadır. Kadırgaların sancak ve pruvalarında toplar bulunmaktadır. Kıç kasaraları yüksektir. Yeşil renkli direkleri ve kırmızı renkli serender yelken direkleri yine tipik kadırga örneğini oluşturmaktadır.

[197] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.107

KATALOG NO	49						
RESİM NO	120						
ESER ADI	Güzelce Ali Paşa'nın düşman kalyonlarını ele geçirişi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i Nadiri,vr.29a [198]						
ESERİN SANATÇISI	Nadiri						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
38	1-2		1-2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X			X	X
KOMPOZİSYON	Şehname-i Nadiri'de Güzelçe Ali Paşa'nın düşman kalyonlarını ele geçirişiyle ilgili diğer minyatürde, Osmanlı kadırgalarının düşman kalyonlarını esir aldığı görülmektedir. Kadırgalar yelkenlerini açmış, küreklerle yol almaktadır. Şimdiye kadar hep beyaz renkte gördüğümüz yelkenlerin dışında, beyaz üzerine mavi çizgiyle süslenmiş yelkeni görmekteyiz. Direkler yine yeşil renkte, serender yelkenleri kırmızı renkte yapılmıştır. Bir önceki minyatürde gördüğümüz paşa kadırgasının içindeki sandal bu örnekte yoktur. Düşman kalyonları mavi renkle gösterilmiştir. Hatta bir tanesinin ana direği kırılmış durumdadır.							

[198] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.106

KATALOG NO	50						
RESİM NO	121						
ESER ADI	Malkoçoğlu Ali Paşa'nın İskenderiye Limanına Vali olarak varışı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Ef. 612,syf.24[199]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X				X
KOMPOZİSYON	Tek direkli tasvir edilen kadırgada, yeşil ana direği, kırmızı serender yelken direği alışagelmiş bir geleneğin bir başka temsilcisidir. Kasara kısmında paşa köşkü bulunmakta ve devlet erkanı burada oturmaktadır. Tepesinde bulunan fener ile paşa kadırgası olduğu bellidir. Bu örnekte dikkati çeken ayrıntı kadırga üzerinde cambazların bulunmasıdır. Pruva kısmında marş çalan bir grubu da görmekteyiz. Sancakların ise çift uçlu kılıçla temsil edilmesi de bu kadırganın paşa kadırgası olduğuna kanıt göstermektedir.[200]						

[199] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.38
[200] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet,,2004,syf.79

KATALOG NO	51						
RESİM NO	122						
ESER ADI	Baştarda						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şehname-i Nadiri,vr.40b[201]						
ESERİN SANATÇISI	Nadiri						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Paşa Baştardası						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
58	2	2					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X			X	X
KOMPOZİSYON	Paşa baştardasında görülen üç fenerli kıç kasara kısmı ile gösterilmiştir. Kürekleri ve yelkenleriyle gösterilmiştir. Latin yelken donanımlıdır. Yeşil direkleri ve kırmızı serender direkleri mevcuttur. Mahmusuna sarı renklerle süslemeler yapılmıştır.						

[201] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.176-177

KATALOG NO	52						
RESİM NO	123						
ESER ADI	Venedik Mavnası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tuhfetü'l-kibâr,TSMK,R.1192,vr16b[202]						
ESERİN SANATÇISI	Katib Çelebi						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Mavna						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
52	2	3	38

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X	X			

KOMPOZİSYON	Bir Osmanlı sanatçısının Venedik donanmasına ait bir mavnayı tasvir etmesi açısından ilginç bir örnektir. Kıç kasarasında istavroz görünmektedir. Latin yelken donanımlıdır. Normalde 24 toptan oluştuğunu bildiğimiz mavnaların bu örnekle farklılık gösterdikleri anlaşılmaktadır. Osmanlı'da ilk kez XV. yüzyılda kullanılmaya başlanmışlardır.

[202] Bkz. BOSTAN İdris,2005,syf.222-223

KATALOG NO	53					
RESİM NO	124					
ESER ADI	Kalyon					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Mecmûa-i Mûsıkî,British Library,,O.R.12982,B1[203]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	Oldukça stilize edilerek tasvir edilmiş ve ön direğinde yer alan ve üst,orta ile alt valena yelkenleri açık olarak gösterilmiş bu örnekte sadece kıç kısmı süslenmiştir.

[203] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.23

KATALOG NO	54						
RESİM NO	125						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Mecmûa-i Mûsıkî,British Library,,O.R.12982,B1[204]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	6	14

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X		X	

KOMPOZİSYON	Stilize tasvir edilmiş olan bu tek ambarlı kalyonda, toplar görülmektedir. Valena ve gabya yelkenlerinin açıktır. Kalyonun içi boş gibi gösterilmiştir. Kıç kısmı işlenmiştir.

[204] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.23

KATALOG NO	55						
RESİM NO	126						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Mecmûa-i Mûsıkî,British Library,,O.R.12982,B1[205]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	4	14

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Diğer ilk iki örneğe göre daha iyi işlenmiş olan bu kalyon örneğinde, yine iskele tarafında toplar görülmektedir. Ana gabya, ana trinket ve ön gabya yelkenleri açık olarak gösterilmiştir. İlginç olan hem hem pupa hem de pruva kısmında mahmusu bulunmaktadır. Kıç tarafında yüksek kasara kısmı görülmemektedir.

[205] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.23

KATALOG NO	56					
RESİM NO	127					
ESER ADI	Kalyon					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Mecmûa-i Mûsıkî,British Library,,O.R.12982,B1[206]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	4	8

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Bu kalyon daha çok süslemelidir. Borda kısmı siyah renktedir. Ana babafingo, ana üst gabya, ana trinket yelkenleri ile, ön üst gabya ve alt gabya yelkenlerinin açık olduğunu görmekteyiz. Kıç kasara kısmı süslü tasvir edilmiştir. Kımızı renkteki donanma sancağı dikkat çekmektedir.

[206] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.23

XVIII.YÜZYIL							
KATALOG NO	57						
RESİM NO	128						
ESER ADI	III. Ahmed'in oğlunun sünnet töreni						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surname-i Vehbi,A 3593,vr.10b [207]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	6	20

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X	X		X	

KOMPOZİSYON	III.Ahmed'in çocuğunun sünnet törenindeki eğlenceler konu edilmiş olan bu minyatürde, kıç kasara kısmındaki süslemelerle dikkati çeken bir kalyon yer almaktadır. Etrafında filikalar bulunmaktadır. Ayrıca konu abartılarak, bir karamürsel ile arasına çekilmiş ipler üzerinde cambazlar gösteri yapmaktadır. Hatta bir fayton bu ipler üzerinde giderken gösterilmiştir. Köşkte otururken betimlenmiş padişahın hemen önünden pupa kısmı görünen bir saltanat kayığı görülmektedir.

[207] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet, 2004,syf.64/XI-B

KATALOG NO	58						
RESİM NO	129						
ESER ADI	Şebaz-i Bahri Kalyonu						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya der sal-i 1122,TSMK., H.1627, vr.72a [208]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1793						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		9		42		
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
		X					

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X	X	X		X	X

KOMPOZİSYON	1793 tarihinde Bodrum Tersanesinde inşa edilen Şehbaz-i Bahri kalyonunun[209] bu tasviri oldukça güzel bir örnektir. Üzerindeki boyamalarla döneminin en ihtişamlı kalyonlarından biri olduğunu anlamaktayız. Ön gabya ile üst gabya yelkenleri açık konumdadır. İki ambarlı olarak inşa edilen bu kalyonda sancak ve iskele taraflarında toplar yerleştirilmiştir. Aslan başı şeklinde gemi baş figürü de yer almaktadır. Kıç kasara kısmı oldukça renkli ve süslü olmakla birlikte yüksek yapılmıştır.

[208] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.288-289
[209] Bkz. GÜLEN Nejat, 2001,syf.38

KATALOG NO	59						
RESİM NO	130						
ESER ADI	Kapudâne-i Hümâyun Kalyonu						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya der sal-i TSMA,E. 9403/1[210]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		5		50		
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
		X					

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	1788 tarihinde Özi Kuşatmasına katılan bu kalyonda yine sancak ve iskele taraflarında çok sayıda top bulunmaktadır. Güç simgesi olarak kullanılan aslan gemi baş figürünü de burada görmekteyiz. İki ambarlı olarak yapılan bu kalyonun yelkenleri kapalıdır. Arkasında üç fener tasvirinin olması sebebiyle paşa kalyonu (Kapudâne-i Hümâyun) denmektedir.

[210] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.280

KATALOG NO	60						
RESİM NO	131						
ESER ADI	Tek Ambarlı Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Deniz Müzesi,Demirbaş No:1457[211]						
ESERİN SANATÇISI	Mehmed Said						
ESERİN TARİHİ	1785						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		7		36		
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
	X						
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X			X		X	
KOMPOZİSYON	İnsan başı şeklinde tasvir edilmiş gemi baş figürü ile dikkati çeken bu örnekte, sancak, iskele taraflarına yerleştirilmiş topların bu sefer pupa tarafında da görmek mümkündür. Ön gabya, ana üst gabya ve valena yelkenleri açık olarak belirtilmiştir. Önceki diğer iki kalyon örneğine nazaran renk olarak oldukça sade işlenmiştir.						

[211] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.278

KATALOG NO	61						
RESİM NO	132						
ESER ADI	Baştarda-i Hümayun						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surname-i Vehbi,TSMK, A.3593,vr.98a[212]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
58	1	2	2

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X		X		X	

KOMPOZİSYON	Paşa Baştardasına bir örnek daha bu gösterilebilir. Kürekler arya edilmiş durumda, az örnekte rastladığımız mavi desenli ön Latin yelkeni açık vaziyette yol almaktadır. Pruvasında iki tane küçük top görülmektedir. Kıç kasara kısmı yüksekçe ve süslü yapılmıştır. Kıç kasarasında üç fenere görülmektedir. Kürek sayısı bakımından kadırgalara özgü sayıdadır. Borda kısmı kırmızı renktedir, genellikle yeşil renkte gördüğümüz ana direk ise bu kez kahverengi renkte boyanmıştır.

[212] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.184-185

KATALOG NO	62						
RESİM NO	133						
ESER ADI	Baştarda-i Hümayun						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surname-i Vehbi,TSMK, A.3593,vr.45a[213]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
46	2	2	2

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X		X		X	

KOMPOZİSYON	Kadırga tasvirleri içinde paşalara ait olan bu örnekler gayet çarpıcı güzellikte işlenmişlerdir. Kıç kasara kısımlarında yer alan üç fener bu kadırganın paşaya ait olduğuna işarettir. Yine kürekleri arya edilmiş vaziyette Latin yelkenleriyle yol almaktadır. Levni'nin ustaca betimlediği gemi tasvirleri, Osmanlı sanatında önemli yer tutmaktadır. Yelkenlerinde yine mavi desenler yer almaktadır. Yine ön tarafında iki adet topu görmekteyiz.

[213] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.180-181

KATALOG NO	63						
RESİM NO	134						
ESER ADI	Tek Ambarlı Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surname-i Vehbi,TSMK, A.3594,vr.16b[214]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	7	16

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER
		X				

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X	X		X	

KOMPOZİSYON	XVIII. yüzyıl kalyonların çok kullanıldığı bir dönem olarak sanatta da kendini göstermektedir. Levni'nin tasvir ettiği bu kalyon örneği, yine renkli bir süslemeleriyle dikkati çekmektedir. Aslan başı şeklinde gemi baş figürünü de bu örnekte de görmek mümkündür. Kalyonun içinde borozan çalan bir figür yer almaktadır. Ön üst gabya ile ana üst gabya yelkenleri açık olup bu şekilde yol almaktadır. Sancak ve iskele taraflarında toplar sıralanmıştır. Sancak tarafından gördüğümüz kadarıyla sekiz adet top bulunmaktadır. Bu kalyon tasvirindeki betimlemeler orantısız yapılmıştır.

[214] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.109

KATALOG NO	64						
RESİM NO	135						
ESER ADI	Bir Kadırga ve Direkler Arasındaki Kalyonlar						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surname-i Vehbi,TSMK, A.3593,vr.10b[215]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X	X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**			**TOP SAYISI**	
18	2		2			2	
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X				X	X
KOMPOZİSYON	Levni'nin tasvir ettiği ve aynı kalıptan çıkmış kadar birbirine benzeyen kadırga örneklerinin bir diğeri bu eserdir. Osmanlı'nın otağsının olduğu ve karada gösterilen bu kadırga, konunun geçtiği yer olarak nadir görünen bir tiptedir. Serender yelkenleri kapalı olarak, kürekleri arya edilmiş şekildedir. Pruvasında yine yan yana iki tane topu bulunmaktadır. Bu eserde dikkati çeken, iki direk arasında hareket edermiş gibi abartılarak gösterilmiş kalyon tasvirleridir. Trinket yelkenleri, pruva gabya yelkenleri ve randa yelkenleri açık gösterilmişlerdir.							

[215] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.117

KATALOG NO	65						
RESİM NO	136						
ESER ADI	Osmanlı Fırkate ve Kancabaşları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya,vr.71a[216]						
ESERİN SANATÇISI	el-Hâc Feyzullah						
ESERİN TARİHİ	1737						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Fırkate ve Kancabaş						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük ve İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
18-22	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X			X		X	
KOMPOZİSYON	Osmanlı-Rus Savaşına giderken tasvir edilen Osmanlı donanmasındaki fırkate ve kancabaşların durumlarını göstermektedir. Hepsi yelkenleri açık ve kürekler yardımıyla ilerlemektedir. Kürek sayıları fırkatelerde 9-11 arasında iken, kancabaşlarda 6-8 arasında değişmektedir. Çizimlerdeki renkler hep aynıdır. Borda kısımları kahverengi ile renklendirilmiştir. Tüm sancaklar benzerdir.						

[216] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.142

KATALOG NO	66						
RESİM NO	137						
ESER ADI	Osmanlı Baştarda ve Kadırgaları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya,vr.71b[217]						
ESERİN SANATÇISI	el-Hâc Feyzullah						
ESERİN TARİHİ	1737						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda ve Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
16-20	2	2	2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X			X			X
KOMPOZİSYON	Baştarda ve ortada yer alan paşa baştardası ile alt kısımdaki kadırgaların yer aldığı bu minyatürde, tüm tasvirler birbirine çok yakın benzerlikte gösterilmiştir. Bu minyatürde, Osmanlı donanmasının sefere giderken hangi düzen içerisinde hareket ettiğini görmekteyiz. Ortada yer alan paşa baştardasının diğer baştardalar ile kadırgalar eşlik etmektedir. Bir önceki katalogta yer alan fırkatelerin ve kancabaşların en önde hareket ettiklerini öğrenmekteyiz. Baştardalar ve kadırgalar sadece kürek gücüyle ilerlemektedir. Kırmızı renk yoğun olarak kullanılmıştır. Baştardalardaki renk çeşitliliği, kadırgalara nazaran daha fazladır.							

[217] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.143

KATALOG NO	67						
RESİM NO	138						
ESER ADI	Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya,TSMA,E.9401[218]						
ESERİN SANATÇISI	el-Hâc Feyzullah						
ESERİN TARİHİ	1737						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Fırkate ve Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
48	2		2		1		
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X						X
KOMPOZİSYON	Rus savaşındaki Osmanlı kadırgaları ve fırkateleri Rus kalyonlarına karşı mücadele vermektedir. XVIII. yüzyılda kalyonların üstünlüğünün kanıtlandığı ve donanmada kalyon yapımına ağırlık verildiği halde, yüzyılın başlarında Osmanlı'nın deniz harplerinde mağlup gelmesine neden olan ince donanma gemilerinin durumunu göstermektedir. Bu savaşlarda alınan mağlubiyetler neticesinde Osmanlı, kalyonların inşasına yönelmiştir. Borda kısımları kırmızıya boyanmış kadırga ve baştardalar ile bordaları siyaha boyanmış fırkatelerin top atışları görülmektedir. Hem kıyıdan hem de kalyonlardan karşı top atışlarıyla düşman ordusu cevap vermektedir. Hareket kabiliyetini daha fazla arttırmak amacıyla yelkenler kapatılmış, sadece kürek gücüyle hareket edilmektedir.							

[218] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.138-139

KATALOG NO	68						
RESİM NO	139						
ESER ADI	Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya,vr.72a[219]						
ESERİN SANATÇISI	el-Hâc Feyzullah						
ESERİN TARİHİ	1737						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X	X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
24	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X			X			

KOMPOZİSYON	Osmanlı'nın kullandığı gemiler içinde Şehbaz-i Bahri'nin de yer aldığı bu minyatürde, Rus kıyılarındaki gemiler görülmektedir. Kadırgalar küreklerini arya etmiş pozisyonda, Şehbaz-i Bahri ise pruva gabya yelkeni, grandi gabya yelkeni açık olarak tasvir edilmiştir. Düşman kalyonları tek ambarlı belirtilirken Osmanlı kalyonları üç ambarlıdır ve renk bakımından daha süslüdür. Kıyıda Ruslara ait aktarma tipi gemiler bağlanmıştır.

[219] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.144

KATALOG NO	69						
RESİM NO	140						
ESER ADI	Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya,vr.72b[220]						
ESERİN SANATÇISI	el-Hâc Feyzullah						
ESERİN TARİHİ	1737						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Aktarma						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X			X		X	

KOMPOZİSYON	Osmanlı Rus savaşına katılan bir diğer gemi tipi de aktarmalardır. Hem Osmanlı hem de Rus donanmasında görmekteyiz. Sancaklarında hac tasviri olanların, Osmanlı aktarmalarına göre sayıca daha az olduğu gözlenmektedir. Burada muharebeden ziyade seyir halinde gösterilmişlerdir.

[220] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.145

KATALOG NO	70					
RESİM NO	141					
ESER ADI	Özi Önlerinde Osmanlı Donanması					
ESERİN BULUNDUĞU YER	TSMA, E. 9403/1[221]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	1788					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	7	52

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	X

KOMPOZİSYON	XVIII. yüzyılın sonlarına baktığımızda savaşlarda Osmanlı kalyonlarının daha çok tercih edildiğini de tasvirlerden anlamaktayız. Muharebe sırasında piyade ve sandallarında kıyıya asker taşıdıkları görülmektedir. Top atışlarında topların izledikleri yol izdüşüm olarak verilmeye çalışılmıştır. Ağır bombardıman altında düşman ordusu yıpratılmaya çalışılmaktadır.

[221] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.150-151

KATALOG NO	71						
RESİM NO	142						
ESER ADI	Akdeniz Fırkatesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Keyfiyet-i Rusya,vr.72b [222]						
ESERİN SANATÇISI	el-Hâc Feyzullah						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Fırkate						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
24	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X			X		X	
KOMPOZİSYON	Fırkateler uzun ve dar, kürek ve yelkenle hareket edebilen seri gemilerden olduklarından Akdeniz ülkeleri tarafından tercih edilmişlerdir. Bu gemileri Avrupalıların XVIII. ve XIX. yüzyıllarda kullandıkları 20-25 toplu gemilerle karıştırmamak gerekmektedir. XVIII. yüzyılda Osmanlı fırkatelerinde mayistra ve trinkete yelkenleri kullanılmıştır. XIX. yüzyılda Osmanlı'da sadece üç adet fırkate kalmıştır. Böylece bu gemi tipinin bu yüzyıldan itibaren pek kullanılmadığını anlamaktayız. Bu minyatürde de, kürekleriyle seyrederken tasvir edilmiştir. Trinket ve mayistra yelkenlerinin olduğunu ama açılmadığını görmekteyiz.							

[222] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.229

KATALOG NO	72						
RESİM NO	143						
ESER ADI	Adakule'nin Osmanlı Tarafından Kuşatılması						
ESERİN BULUNDUĞU YER	TSMA, E. 9439 [223]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1738						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Tonbaz ve Çam Gemisi						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
			4

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X	X			

KOMPOZİSYON	Osmanlı'nın tonbaz tipli gemileriyle yoğun top atışına tuttuğu Adakule kuşatması tasvir edilmiştir. Adakule'nin etrafında sırayla dizilmiş sarı renkli çam gemilerini görmekteyiz. Ada önünde tampon bir alan oluşturduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı donanmasında tonbazların hemen arkasında fırkateler yer almaktadır.

[223] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.238-239

KATALOG NO	73						
RESİM NO	144						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surnâme,TSMK, A.3594,vr.142a [224]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	5	8

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X	X	X	X	X	

KOMPOZİSYON	XVIII. yüzyılda Osmanlıların kullandığı ihtişamlı kalyonlar, dönem sanatçılarına büyük derecede ilham kaynağı olmuştur. Pupa tarafından tasvir edilen ender örneklerden biri olan bu minyatürdeki kalyon, tek ambarlı olup, ambar kısmında toplar sıralanmıştır. Pupasından kıyıya bağlantı ipi uzatılmıştır. Randa, grandi gabya, pruva gabya ve trinket yelkenleri kapalı konumdadır. Kıç kasara kısmının oldukça süslü olduğu görülmektedir. Aynı zamanda grandi direğinden başka bir kalyona uzatıldığı düşünülen başka bir ip daha uzanmaktadır.

[224] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.279

KATALOG NO	74						
RESİM NO	145						
ESER ADI	Delibalta Kalyonu						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Surnâme,TSMK, A.3593,vr.93a [225]						
ESERİN SANATÇISI	Levni						
ESERİN TARİHİ	1720						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	6	20

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X	X	X	X	X	

KOMPOZİSYON	İki ambarlı tasvir edilen bu kalyonda, yine topların sıralanmış olduğunu görmekteyiz. Arkada da yer alan ambar bölümünde toplar bulunmaktadır. Grandi direğindeki çanaklığa tırmanmaya çalışan iki kişi tasvir edilmiştir. Bu kalyonda hem pupasından hem de sağ bordasından kıyıya bağlanmak üzere ipler çıkartılmıştır. Randa, grandi, pruva gabya yelkenlerinin hepsi kapalı konumdadır.

[225] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.279

KATALOG NO	75						
RESİM NO	146						
ESER ADI	Cezayir Kalyonu						
ESERİN BULUNDUĞU YER	TSMA, E.9403/1 [226]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1788						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	5	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X	X		X	X

KOMPOZİSYON	Levni'nin yapmış olduğu kalyonlara göre daha sade bir biçimde gösterilmiş olan bu kalyonda, çift ambarlıdır, fakat ambarlarında top yer almamaktadır. Kıç kasara bölümü yine oldukça süslüdür. Pruva gabya, grandi gabya ve randa yelkenleri açıktır.

[226] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.284

KATALOG NO	76						
RESİM NO	147						
ESER ADI	Topal Ahmed Kalyonu						
ESERİN BULUNDUĞU YER	TSMA, E.9403/1 [227]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1788						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
		X		X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		4				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
	X						
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	X
KOMPOZİSYON	Pruva kısmında insan başlı gemi baş figürüyle ayrı bir önem taşıyan bu minyatürdeki kalyonda, sanatçı perspektif açıdan oldukça zayıftır. Pruva gabya ve grandi gabya yelkenleri açıktır. Çift ambarlı olan bu kalyonda da toplar görülmemektedir.						

[227] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.285

KATALOG NO	77						
RESİM NO	148						
ESER ADI	Lori Burnu Muharebesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı Müzesi [228]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1737						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X		X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	7	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X	X		X	

KOMPOZİSYON	Çift ambarlı olan bu kalyon ise, Lori önlerinde kuşatma sırasında tasvir edilmiştir. şehrin kuşatılması sırasına etrafta aktarmalarda göze çarpmaktadır. XVIII. yüzyıl karakteristik kalyon tipinin bir örneğini oluşturan bu kalyonda mizana yelkeninin de Latin yelkenli olması bunun ispatıdır. Ambarlarında toplar bulunmaktadır. Bu yüzyılda büyük ve top sayıları bakımından donanımlı kalyonlar daha çok tercih edilmişlerdir.

[228] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.285

KATALOG NO	78						
RESİM NO	149						
ESER ADI	Anadolu Hisarı Önünden Geçen Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Hamse-i Atayi,Türk ve İslam Eserleri Müzesi, No:1969 [229]						
ESERİN SANATÇISI	Nevizade Atayi						
ESERİN TARİHİ	18. yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		6				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
						X	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	

KOMPOZİSYON	XVIII. yüzyıl kalyonları içinde sade bir biçimde tasvir edilmiş bu kalyon, İstanbul Boğazı'ndan geçerken gösterilmeye çalışılmıştır. Trinket, pruva gabya, grandi gabya ve randa yelkenleri açık pozisyondadır. Çift ambarlı betimlenen bu kalyonda top bulunmamaktadır. Kıç kasara kısmı süslü değildir bu da farkını ortaya koymaktadır.

[229] Bkz. ERKE Ülker,GÖKSOY H.Ali,1999,syf.44

KATALOG NO	79					
RESİM NO	150					
ESER ADI	Aynalıkavak Kasrı Önündeki “Keştî-i Sultânî”					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Mecmû’a-i Eş’âr, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi,Nadir Eserler Kitaplığı [230]					
ESERİN SANATÇISI	Gaznevî					
ESERİN TARİHİ	18. yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Saltanat Kayığı					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER
					X	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	X

KOMPOZİSYON	Osmanlı’nın bu dönemlerinde itibaren padişah için inşa edilmiş olan bu saltanat kayıkları, daha sonraki yüzyılda daha ihtişamlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem kürek sayıları hem de üzerindeki altın yaldız rengindeki süslemeleri ile dönem sanatçılarını etkilemişlerdir. Bu saltanat kayığının baş kısmında kuş baş figürü yer almaktadır. Kıç kasara kısmı yüksekçe ve üstünde üç fenerle gösterilmiştir. Kürekleri görülmemekle birlikte kürekle hareket ettirilmektedir. Konuda Aynalıkavak Kasrı önünde bağlı iken anlatılmak istenmiştir.

[230] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.121

XIX.YÜZYIL							
KATALOG NO	80						
RESİM NO	151						
ESER ADI	XIX. Yüzyıl İstanbul Planı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Deniz Müzesi, Dem.No:2272[231]						
ESERİN SANATÇISI	Mehmed Hulûsî						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Minyatür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Korvet						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	5	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X			

KOMPOZİSYON	XIX. yüzyılda artık minyatür sanatından resim sanatına geçişle birlikte, minyatür eselerde oldukça bir azalma gözlenmektedir. İstanbul Planı olarak işlenen bu minyatürde, artık Osmanlı'da çağın gerekliliği olan buharlı gemilerin İstanbul Boğazı'nda seyrettiklerini gözlemekteyiz. Yelken donanımları hala mevcut durumdadır. Fakat yelkenlerinin kapalı olması nedeniyle makine gücüyle hareket ettikleri görülmektedir. XVIII. yüzyılda karşımıza çıkan pruva, grandi ve mizana direkleri bu yüzyılda da devam etmektedir. Bu yüzyılda kadırgalardan pek söz edilemez.

[231] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.392-393

KATALOG NO	81					
RESİM NO	152					
ESER ADI	Ağa Hüseyin Paşa Gemisi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Saray Müzesi [232]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	III. Selim Devri					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemiler					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	12	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X	X			X	

KOMPOZİSYON	III.Selim'in son dönemlerinde karşımıza çıkan bu minyatürde, tasvir edilmiş olan kalyonda, kntra flok, iç büyük flok, trinket yelkeni, pruva gabya yelkeni, pruva babafingo yelkeni, mayıstra, grandi gabya, grandi babafingo yelkeni,mizana gabya ve mizana babafingo yelkenleri açıktır. Kıç kasara kısmı yine yüksekçe yapılmıştır. Oldukça süslüdür.

[232] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.121

KATALOG NO	82					
RESİM NO	153					
ESER ADI	Çanakkale Boğazı ve Gemiler					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Deniz Müzesi [233]					
ESERİN SANATÇISI	Mehmed Hulûsî					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Minyatür					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Vapur					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2-4	9	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	XIX. yüzyılda artık görmeye alıştığımız buharlı gemilerin olduğu bir başka minyatürdür. Gemiler makine gücüyle ilerlemektedir. Makine donanımı olmayanlarda yelkenlerle hareket etmektedir. Önde solda gördüğümüz yandan çarklı vapurlar Osmanlı'da 19. yüzyılın sonlarında daha çok rastlamaktayız. Yelkenli kalyonlarda yine mizana,grandi ve pruva yelkenleri açık konumdadır.

[233] Bkz. BOSTAN İdris, 2005,syf.121

3.2. TABLOLAR

Osmanlı'nın batılılaşma sürecince bir çok Avrupalı sanatçı Osmanlı gemileri üzerine ve günlük yaşamı hakkındaki konuları tuvallerine yansıtmaya çalışmışlardır.

Saray yaşamında başlayan ve günlük hayattan öğrenime, politikadan ekonomiye, askerlikten hukuka kadar her alanda yeniden yapılanmayı gündeme getiren XVIII. ve XIX. yüzyılda Türk tarihi kadar sanatı içinde büyük değişimlerin yaşandığı dönemler olarak gösterilebilir.

XVIII. ve XIX. yüzyılda yapılmış minyatürlerine bakış başka bir gerçeği ortaya koymuştur. Minyatür geleneğinde III. Ahmet döneminde başlayan çözülme ile yeni bir estetiğe doğru kaçınılmaz bir akışın çeşitli türdeki denemelerini görürüz. Teknik yönden de gözlenen değişiklikler ile bu farklılıklar anlaşılmaktadır. Tutkallı boyalarla yapılan ve üst üste binmeyen yüzeyler halinde boyanan minyatürler, renk tonlaşmalarına yer veren suluboya resimlere dönüşmüştür.

Batı estetiğinin sızıntıları, daha çok iki boyutlu ve yüzeysel bir resim sanatı olan minyatürde bir üçüncü boyutun aranması şeklinde kendini göstermektedir. İşte sanatçılar bu üçüncü boyutu önce minyatürlerde zemin olarak kullandıkları doğa kesitlerinde ve sonra da manzara kompozisyonlarında bulmaya çalışmışlardır.[234]

Resim sanatının, Osmanlı toplum yapısına katılmasını sağlayan etmenler arasında en önemlilerden birisi de, devlet düzeyinde Avrupalılar ile diplomatik ilişkilerin başlamasıdır. Osmanlı'nın Avrupa başkentlerine gönderdi ve Avrupa'dan İstanbul'a gelen elçiler vasıtasıyla bu etkileşim hız kazanmıştır. Saraya elçiler aracılığı ile bir çok ressam tanıtılmıştır.[235]

---

[234] Bkz. RENDA Günsel, 1977
[235] Bkz. GİRAY Kıymet, 2001

Batı etkisinin yoğunlaştığı dönemde, I.Abdülhamit ve III. Selim dönemlerinde yabancı sanatçılara gösterilen ilgi, bir çok Avrupalı sanatçının Osmanlı topraklarında çalışma olanağı bulmasına neden olmuştur.[236]

XVIII. ve XIX. yüzyılda İstanbul'u bir çok batılı sanatçının ilgi merkezi olarak görmek mümkündür. Resimlerin içerdiği konular doğrultusunda, günümüzde "Boğaziçi Ressamları" olarak gösterilen Pierre Désiré Guillement, Aivazovsky, Fausto Zonaro, Stanislavs von Chelebovski Osmanlı padişahlarının övgü ve takdirlerini kazanmayı bilmişlerdir.[237]

Askeri alanda gerçekleşecek olan yeniliklere önder olmaları için açılan okullar bir başka alanda önemli bir gelişmeye de sahne olmuştur. Mühendishane-i Berr-i Hümayun ve Mekteb-i Fünun-ı Harbiye-i Şahane'de resim dersleri önemli yer tutar. Resim sanatı bu okullarda öğrenim gören gençler arasında başlar ve ilk yağlıboya ressamlarımız bunların arasından yetişmiştir.

Abdülaziz[238] devrinde de resme süren ilgi sonucunda başta İstanbul olmak üzere, tüm Osmanlı toprakları ressamlarla tanışmıştır. Aivazovsky, 1845 yılında Osmanlı sarayına kabul edilir ve sık sık bu kenti ziyaret etmiştir. 1873 yılında saraya davet edilerek Dolmabahçe Sarayı için resim yapması istenmiştir. 1874 yılında bu resimler sarayda sergilenmiştir.

İstanbul'da ilk resim sergileri de Abdülaziz zamanında gerçekleşmiştir. 20 Şubat 1863'te düzenlenen Sergi-i Osmani'de yer alan Sanayi-i Nefise köşesinde kitap, levha risale ve ciltler arasında resimlere de yer verilmiştir.[239]

---

[236] Bkz. SÖZEN, Metin-Mete TAPAN; 1973
[237] Bkz.EDHEM, Halil; 1970
[238] Abdülaziz, (D.1861-Ö.1876) Osmanlı Devletinin otuz ikinci padişahıdır.
[239] Bkz. GİRAY Kıymet, 2001

KATALOG NO	83						
RESİM NO	154						
ESER ADI	Pera Önünde Gemiler						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[240]						
ESERİN SANATÇISI	Antoine de Favray[241]						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Suluboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	4	3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X			X		X	

KOMPOZİSYON	Pera önünde önünde gördüğümüz ve sağ taraftan resmedilmiş olan kalyonun top atışı yaptığı görülmektedir. Önünde ise karavele tipi ince donanma gemilerinin seyir halinde oldukları tasvir edilmiştir. Kalyon çift ambarlı olmalıdır.

[240] Bkz. VEEN W. Ernst (Director), 2006, syf.25
[241] Antoine de Favray; (D.1747 – Ö.1821) 1762-1771 yılları arasında İstanbul'da yaşamış olan ressam

KATALOG NO	84						
RESİM NO	155						
ESER ADI	Boğaziçi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	E. Grunberg Koleksiyonu[242]						
ESERİN SANATÇISI	L. Moretti						
ESERİN TARİHİ	1873						
ESERİN TÜRÜ	Suluboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Yandan Çarklı Vapur						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	19. Yüzyıl sanatçılarının realist çalışmalarına örnek teşgil olabilecek bu eserde, bu yüzyılda makine devriminin gerçekleşmesiyle gördüğümüz yandan çarklı vapurlar karakteristik kronolojik tanımlama yapmamıza yardımcı olmaktadır. Dönem itibariyle eski kalyon geleneğinin halen devam ettiğini, yelken gücüyle de ilerlediklerini gözlemlemekteyiz.

[242] Bkz. SONMAN Terry, 2003,syf.19

KATALOG NO	85						
RESİM NO	156						
ESER ADI	Kız Kulesi ve Kayık						
ESERİN BULUNDUĞU YER	E. Grunberg Koleksiyonu[243]						
ESERİN SANATÇISI	Charles Theodere Frere[244]						
ESERİN TARİHİ	1862						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
6							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X						

KOMPOZİSYON	Kız kulesi önünden geçen piyade tasviridir. Ayakta üç kürekçi tarafından çekilen piyadenin arka tarafında oturanlar bulunmaktadır. Tasvire bakıldığında minyatürlerde gördüğümüz kayık veya piyade tipinden farklılık göstermektedir. İnce uzun yapısı ile saltanat kayıklarını andırmaktadır fakat oldukça sadedir.

[243] Bkz. SONMAN Terry, 2003,syf.50
[244] Charles Theodere Frere, (D.1814-Ö.1888), Fransız Oryantalist ressam

KATALOG NO	86						
RESİM NO	157						
ESER ADI	Pereme						
ESERİN BULUNDUĞU YER	E. Grunberg Koleksiyonu[245]						
ESERİN SANATÇISI	Luigi de Brocktroff						
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Pereme						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X			

KOMPOZİSYON	Osmanlı'nın günlük hayatında kullanılan peremelerin, burada balıkçılar tarafından kullanılan örneğini görmekteyiz. Tek direki olan bu tipler sadece yelken donanımlarıyla hareket etmektedir. Sanatçı tarafından ayrıntılı olarak incelenmiş ve tasvir edilmiştir.

[245] Bkz. SONMAN Terry, 2003,syf.57

KATALOG NO	87						
RESİM NO	158						
ESER ADI	Azapkapı ve Unkapanı Arası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Y.Behlil Koleksiyonu[246]						
ESERİN SANATÇISI	Anonymous						
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Cerim/Cerm						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X			X			

KOMPOZİSYON	16. yüzyıldan bu yana karşımıza çıkan bu gemi tipini 19. yüzyıl tablosunda da görmek önem taşımaktadır. Gemi tiplerinin çağlar boyunca bazı değişiklikler göstererek devam etmesi açısından yol göstericidir. Sanatçı pruva kısmından tasvir ettiği cermlerin iki direği ve ana gabya yelkenleri bulunmaktadır.

[246] Bkz. SONMAN Terry, 2003,syf.61

KATALOG NO	88						
RESİM NO	159						
ESER ADI	Boğaziçinde Kayıklar						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Y.Behlil Koleksiyonu[247]						
ESERİN SANATÇISI	Charles Theodore Frere						
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Sandal						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
2							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
				X		X	
KOMPOZİSYON	Bir kişi tarafından çekinle ve genelde kişisel kullanmaya yönelik yapılmış olan kayıklara bir örnektir. 19. yüzyıl kayıklarında gördüğümüz tipik sivri ön ve arka kısımları tüm sanatçılar tarafından realist olarak işlenmektedir. Burada dikkati çeken yine bir cerm tipi teknenin ön kısmının tasvir edilmiş olmasıdır. 16. yüzyılda karşımıza çıktığı gibi ön tarafında içeriye doğru kıvrılan bir omurgası yer almaktadır.						

[247] Bkz. SONMAN Terry, 2003,syf.68

KATALOG NO	89						
RESİM NO	160						
ESER ADI	Tophanedeki Saltanat Kayığı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	E.Grunberg's Arşivi[248]						
ESERİN SANATÇISI	Jacobs Jacobs						
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Saltanat Kayığı						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
3			

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X				

KOMPOZİSYON	Osmanlı'nın kullanmış olduğu saltanat kayıklarına bir başka örnek olan bu eserde, saltanat kayığının abartılı bir şekilde süslü ve gösterişli çizilmediği gözlenmektedir. Saray erkanının, halkın arasında Tophane'de kayığa binmek üzere gösterilmişlerdir. Arka tarafında yine bir pereme tipi gemi çizilmiştir. 19. yüzyılda karşımıza çıkan ve çok kullanılan bu gemi tipi dönem sanatçılarının da dikkatini çekmiştir.

[248] Bkz. SONMAN Terry, 2003,syf.86

KATALOG NO	90					
RESİM NO	161					
ESER ADI	Galata Köprüsü					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Türkiye iş Bankası Koleksiyonu[249]					
ESERİN SANATÇISI	Mustafa Nuri Paşa[250]					
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Yandan Çarklı Vapur					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Galata köprüsü altından geçmek üzere olan kayıkla arkasında tasvir edilmiş olan yandan çarklı vapur, Şirket-i Hayriye'ye ait bir vapur olmalıdır. İskeleye demirlemiş olarak gösterilen vapur, Osmanlı'nın 19. yüzyılda Boğaziçi'nde çok sık kullandığı bir gemi tipidir. Sanayi devrimi teknolojinin ilerlemesi neticesinde günlük hayatta kullanılan gemilerdir.

[249] Bkz. http://www.mkutup.gov.tr/osmanli/37.html

[250] Mustafa Nuri Paşa,(D.1824-Ö.1890)Osmanlı'da 1872 yılında Sadaret Müsteşarlığı yapmış devlet adamı

KATALOG NO	91						
RESİM NO	162						
ESER ADI	Boğaz Kıyısında						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Özel Koleksiyon[251]						
ESERİN SANATÇISI	Fabius Brest[252]						
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Oryantalist ressamlar içinde bildiğimiz Fabius BREST'in eseri olan bu tabloda, günlük yaşamın vazgeçilmez parçası kayığı görmekteyiz. Siyah ve sarı tonların kullanıldığı eserde, arka tarafta yine bir pereme tipi gemiyle karşılaşmaktayız. Kayık sınıfında değerlendirdiğimiz sandal türündeki tekne içindeki insanlarla kıyıda tasvir edilmiştir.

[251] Bkz. http://www.turkforum.gen.tr/vforum/germain-fabius-brest-t155355.html?s=b1f472d5a179813fda9e71b586b21aff&

[252] Fabius BREST,(D.1823-Ö.1900)Osmanlı'da yaşamış önemli Alman ressam

KATALOG NO	92						
RESİM NO	163						
ESER ADI	Boğaz Manzarası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Antik Aş.[253]						
ESERİN SANATÇISI	Fabius Brest						
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							

KOMPOZİSYON	Osmanlının günlük hayatını, zaman ve yer ilişkisi içinde gösteren bu tablolarda, genelde halk tasvirlere yansımıştır. Burada da gördüğümüz piyade ve sandal tasviri o dönemi çarpıcı biçimde anlatmaktadır. Yakın yüzyıllar olması nedeniyle günümüzde de gerçekliğini koruyan günlük İstanbul manzarası olarak değerlendirilebilir.

[253] Bkz. http://www.turkforum.gen.tr/vforum/germain-fabius-brest-t155355.html?s=b1f472d5a179813fda9e71b586b21aff&

KATALOG NO	93					
RESİM NO	164					
ESER ADI	Boğaziçi'nde Balıkçılar					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Antik Aş.[254]					
ESERİN SANATÇISI	Fabius Brest					
ESERİN TARİHİ	19.Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Pereme					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Osmanlı'da balıkçılıkla uğraşan kişilerin genelde pereme tipi gemilerle bu işi yürüttüklerini bu tablodan anlamaktayız. Ressam, realist tasvir anlayışına bağlı kalarak, 19. yüzyılda kullanılan gemi tiplerini ve kullanıcılarını ile ne amaçla kullanıldıkları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Tek ana direği olan bu pereme tipi gemiler yelken donanımlarına sahiptir, burada öndeki pereme yelkeninin bir tanesinin sarı renkte olması açısından farklılık göstermektedir.

[254] Bkz. http://www.turkforum.gen.tr/vforum/germain-fabius-brest-t155355.html?s=b1f472d5a179813fda9e71b586b21aff&

KATALOG NO	94						
RESİM NO	165						
ESER ADI	İstanbul Görünümü						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Koç Holding[255]						
ESERİN SANATÇISI	Fabius Brest						
ESERİN TARİHİ	1873						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X				
KOMPOZİSYON	Arkada Osmanlı mimarisinin güzel örneklerini gördüğümüz ve önünde sandal ile yine muhtemel balıkçılara ait pereme tipi geminin bulunduğu bu tabloda iskelede insanlarıyla birlikte gündelik yaşam konuyu oluşturmuştur. Kayıkçıların dönemin en önemli konusunu oluşturduğu aşikardır. Brest'in incelemiş olduğumuz eserlerinde çoğunlukla kayıklar, peremeler ve kayıkçılar işlenmiştir.						

[255] Bkz. http://www.turkforum.gen.tr/vforum/germain-fabius-brest-t155355.html?s=b1f472d5a179813fda9e71b586b21aff&

KATALOG NO	95						
RESİM NO	166						
ESER ADI	Trabzon Açıklarında Rus ve Türk Gemileri						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sotheby's Londra,lot no:484[256]						
ESERİN SANATÇISI	Ivan Konstantinoviç Ayvazovski[257]						
ESERİN TARİHİ	1888						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	
KOMPOZİSYON	Ayvazovski'nin doğa betimlemelerini yoğun olarak kullandığı fonların önünde, denizi sevmesine paralel olarak gemi tasvirlerine çok rastlamaktayız. Genelde deniz üzerinde seyir halinde veya savaş sahnelerinde konu olarak yakaladığımız gemiler, dönem itibariyle kalyonlardan oluşmaktadır. Burada da karşımıza çıkan kalyonda pruva, grandi ve mizana direklerindeki yelkenlerin açık olduğunu görmekteyiz. İki ambarlı olan bu tabloda insan figürüne yer verilmemiştir. Karadeniz'in hırçın dalgalarına karşı yelkenlerine doldurduğu rüzgar ile mücadele etmektedir.							

[256] Bkz. CAFFIERO Gianni,SAMARINE Ivan,2001,syf.243
[257] Ivan Konstantinoviç Ayvazovski,(D.1817-Ö.1900)Ermeni asıllı Rus ressam

KATALOG NO	96				
RESİM NO	167				
ESER ADI	Türk Donanması				
ESERİN BULUNDUĞU YER	Çadır Köşkü,İstanbul[258]				
ESERİN SANATÇISI	Ivan Konstantinoviç Ayvazovski				
ESERİN TARİHİ	1873				
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya				
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl				
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon				
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi				

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Türk kalyonlarını seyir halindeyken tasvir eden ressam, yelken donanımlarını kullanmadan hareket ettikleri için kalyonların makine gücüyle ilerlediklerini ispat etmektedir. 19. yüzyılda yelken donanımlarından tam anlamıyla vazgeçilmediğini ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren artık yelkenlerin yavaş yavaş yok olmaya başladığını öğrenmekteyiz. Tasvirdeki kalyonlara baktığımızda hepsi aynı tipte betimlenmiştir, hepsi birbirinin kopyası görünümündedir ve yine insan öğesi kullanılmamıştır.

[258] Bkz. CAFFIERO Gianni,SAMARINE Ivan,2001,syf.268

KATALOG NO	97						
RESİM NO	168						
ESER ADI	Sakız Adası'nda Deniz Savaşı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Ivan Konstantinoviç Ayvazovski Müzesi[259]						
ESERİN SANATÇISI	Ivan Konstantinoviç Ayvazovski						
ESERİN TARİHİ	1848						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
	X						
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X				
KOMPOZİSYON	Ressamın işlemiş olduğu bu savaş sahnesinde pupa kısmından tasvir edilmiş ve kıç kasara kısmında fener bulunan bir Osmanlı kalyonu yer almaktadır. Kırmızı savaş sancağından da tanıdığımız Osmanlı Kalyonu düşman donanmasına zarar vermiş durumdadır. Yan yana tasvir edilmiş iki kalyonun savaş sahnesi içerisinde tabloda yer alması açısından önemli bir eserdir. Ağır top atışlarının yapıldığı ve yanan kalyonlardan çıkan boğucu duman görüntüsü gerçekçi bir anlatımla betimlenmiştir.							

[259] Bkz. CAFFIERO Gianni,SAMARINE Ivan,2001,syf.271

KATALOG NO	98					
RESİM NO	169					
ESER ADI	Haliç					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Dolmabahçe Sarayı[260]					
ESERİN SANATÇISI	Adolf Kaufmann[261]					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Pereme					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							

KOMPOZİSYON	Birçok ressamın ana teması 19. yüzyılda Osmanlı günlük hayatıdır. Boğaziçi ve Haliç'in dönem itibariyle tuallerine yansıttıkları halleri, günümüzde büyük ölçüde bir çok kişi açısından önemli sayılmaktadır. Diğer ressamların tablolarında gördüğümüz kayık ve pereme tipi gemileri bu eserde de görmek dönem itibariyle sanatçıların birbirlerinden etkilendiğini ispatlamaktadır. Kaufmann daha koyu renkleri tercih etmiştir. Tek direkli tasvir edilen peremelerin önünden yine bir sandal geçmektedir.

[260] Bkz. ÖZEL Mehmet,,syf.57
[261] Adolf Kaufmann,(D.1848-Ö.1916)Avusturyalı ressam

KATALOG NO	99						
RESİM NO	170						
ESER ADI	İstanbul Manzarası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Dolmabahçe Sarayı[262]						
ESERİN SANATÇISI	Fausto Zonaro[263]						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Karavele						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X			

KOMPOZİSYON	Oryantalist ressamlar içinde çok önemli bir yeri olan ve Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki en büyük ressamlarından sayılan Fausto Zonaro'nun bu tablosunda, 16. yüzyıldan tanıdığımız bir gemi tipi olan karavelenin bu yüzyıldaki tasvirini görmemiz açısından önemli bir eserdir. Buharlı gemilerin arkada dumanlarını görmekteyken, karavele yelken gücüyle hareket etmektedir. Siyah ve koyu tonun ağırlıkta olduğu betimleme de karavele, Boğaz manzarası içinde yer verilmiştir.

[262] Bkz. ÖNDEŞ Osman,2003
[263] Fausto Zonaro,(D.1854-Ö.1929)Oryantalist İtalyan ressam

KATALOG NO	100						
RESİM NO	171						
ESER ADI	Dolmabahçe Rıhtımında Kaiser Willhelm II						
ESERİN BULUNDUĞU YER	TBMM Milli Saraylar Koleksiyonu[264]						
ESERİN SANATÇISI	Fausto Zonaro						
ESERİN TARİHİ	1898						
ESERİN TÜRÜ	Yağlıboya						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Saltanat Kayığı						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
		X					
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
12							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X			X	
KOMPOZİSYON	Padişahların kullanması amaçlı yapılmış olan saltanat kayıkları aynı zamanda yurt dışından gelen misafirler içinde gezinti amaçlı kullanılmıştır. Burada sarayı ziyaret eden yabancı kafilenin Boğaz'da gezdirilmesi için Dolmabahçe Sarayı önünden kayıklara binme anı tasvir edilmiştir. Genelde sarı yaldızlı ve çok kürekli olan saltanat kayıkları halen İstanbul Deniz Müzesinde sergilenmektedir.						

[264] Bkz. ÖNDEŞ Osman, 2003

3.3. GRAVÜRLER

Fransızca “Gravure” sözcüğünden Türkçemize geçmiş olan Gravür, kısaca kazıma resim sanatı olarak adlandırılabilir. Ağaç, metal veya muşamba gibi çeşitli materyaller üzerine kazınarak ya da taş üzerine yağlı kalem ile işlenerek, baskı suretiyle yapılmaktadır.

Gravür sanatı, çinko, bakır, madeni veya tahta ya da linolyum (muşamba) gibi plakalara kazınarak işlenir ve kazınan resimlerin kağıda basılması ve çoğaltılmasıyla elde edilmektedir.

Gravür sanatının XV. Yüzyılda ilk kez Hollanda’da başladığı düşünülmektedir. Daha sonra geniş alanlara yayılmaya başlayan bu sanat dalı, Almanya başta olmak üzere tüm Avrupa ülkelerine sıçramıştır. İlk bilinen gravürler, XV. Yüzyılda Ren kıyılarında ağaç üzerine kazınarak yapılmıştır. İtalya’da Marca Antonio, maden üzerine çelik uçla kazıyarak yaptığı eserleriyle bilinir. Fransa’da gravür sanatının ilk temsilcisi Jean Duvet’tir.

XVIII. yüzyılda gravür sanatının daha da geliştiğini görmekteyiz. Renkli ağaç baskılar dünya üzerinde görülmeye başlanmıştır. Bu snaat Japonya’da da ilerlemiş ve Avrupalıları da etkilemiştir. Türkiye’de II. Abdülhamit devrinde azınlıklar ve daha önceleri Avrupa ülkelerinin elçileri tarafından başlatılan gravür sanatı, saray çevresinde gelişmiştir.

XVII. yüzyıldan beri Anadolu’yu ziyaret eden Avrupalı gezginler tarafından işlenmeye başlanan gravürlerde, o dönem itibariyle Anadolu hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamışlardır. Çoğunlukla İstanbul ve İzmir tasvirlerinin yapıldığı bilinmektedir. Bu eserleri ortaya koyan belli başlı sanatçılar şunlardır; Jean-Baptiste van Mour, Antoine Ignace Melling, Eugene Flandin, Thomas Allom, William Barlett, Gaspare Fossati, Louis-

François Cassas, Joseph Schranz, Germain-Fabius Brest, Amadeo Pireziosi ve Carl Gustaf Löwenhielm söylenebilir.

Osmanlı'da yerli sanatçılar tarafından bilinen en eski gravürler Osman Hamdi Bey tarafından açılan Güzel Sanatlar Akademisi'nde taş baskı yöntemiyle yapılmışlardır.

Gravürlerde kullanılan tekniklere baktığımızda;

1 – Tahta Üzerine Kabartma Gravürler

a – Lifli tahta üzerine kazıma gravür tekniği

b – Uç tahta gravür tekniği

c – Tümsek gravür tekniği

d – Japon gravür tekniği

2 – Metal Üzerine Oyma vb. Gravürler

a – Kazıma gravür tekniği

b – Kalburlama gravür tekniği

c – Kuru uç gravür tekniği

d – Siyah usul veya mezzo tinto tekniği

e – "Ofort" tekniği

f – "Acqutinta" tekniği

g – Kalem tarzı gravür veya ruletli gravür tekniği

h – Yumuşak vernik tekniği

ı – Bakır üzerine silme tekniği[265]

[265] Bkz. ASLAN Cengiz, (Erişim) http://www.mkutup.gov.tr/gravurler/grv-tarihce.html

KATALOG NO	101						
RESİM NO	172						
ESER ADI	Çanakkale						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Milli Kütüphane,Ankara[266]						
ESERİN SANATÇISI	Giovanni Francesco Camocio						
ESERİN TARİHİ	1566-1574						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
26	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
KOMPOZİSYON	16. yüzyılda gravür sanatında karşılaştığımız bu örnekte, kadırga tipi bir gemi tasviri görülmektedir. Yelkeninde bulun ay tasviri ile Osmanlı kadırgası olma ihtimali yüksektir. Latin yelken donanımlı olması ve serender direklerinin bulunması minyatürlerde gördüğümüz kadırga tipini anımsatmaktadır. Sanatçı Çanakkale'yi göstermek isterken boğazdan geçen kadırgayı da ihmal etmemiştir.						

[266] Bkz. SEVİM Mustafa,1997,syf.150

KATALOG NO	102						
RESİM NO	173						
ESER ADI	İstanbul						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Venedik[267]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1566-1574						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	2	3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Bu gravürde İstanbul'un kuşbakışı tasviri yer almaktadır. Boğaziçi'nde çeşitli boylarda kalyon ve kadırga betimlemeleri yapılmıştır. Tasvir ettiği yüzyılın gemi tiplerini yansıttığı görülmektedir. Kalyonlar yüzyıl itibariyle pruva ve grandi direkleri ile tasvir edilmiştir.

[267] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet,2004,syf.8

KATALOG NO	103						
RESİM NO	174						
ESER ADI	Türk Kadırgaları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Schiffe ve Atalanten Koleksiyonu[268]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1565						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X	X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**				**TOP SAYISI**
Bilinmiyor	2		2				Bilinmiyor
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Minyatürlerden de anladığımız kadarıyla gravürlerde de kadırga tasvirlerinin gerçekçi olduğu görülmektedir. Latin yelken donanımlarına sahip bu gemilerde kürek gücünün vazgeçilmez olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı sanatçıların da Osmanlı donanmasına bakış açıları ki yükselme döneminde daha etkileyicidir. Bu eserde de yelkenlerini açmış hareket halindeki kadırgalar işlenmiştir.

[268] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet,2004,syf.13

KATALOG NO	104						
RESİM NO	175						
ESER ADI	Ali Paşa'nın Baştardası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[269]						
ESERİN SANATÇISI	Melchior Lorich						
ESERİN TARİHİ	1571						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
52	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
KOMPOZİSYON	Paşa baştardalarında görmeye alışık olduğumuz kıç kısmındaki üç fener ile tasvir edilmiştir. Kürek sayısı bakımından da baştarda olduğu anlaşılmaktadır. Sanatçı her ne kadar fırkate olarak yazmışsa da yanlış bir tanımlama yaptığı öğrenilmektedir. Minyatürlerdeki örneklerinde direğinin yeşil renkte gösterildiği bilinmektedir. Serender direğindeki Latin yelkeni kapalıdır ve kürek gücüyle hareket halinde betimlenmiştir.							

[269] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet,2004,syf..33

KATALOG NO	105						
RESİM NO	176						
ESER ADI	Çanakkale						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Milli Kütüphane[270]						
ESERİN SANATÇISI	George Sandys						
ESERİN TARİHİ	1610						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	2	3					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
KOMPOZİSYON	Yine Çanakkale tasviri içinde yer verilmiş olan bir kalyon betimlemesidir. 17. yüzyılda da mizana yelkeninin yine Latin yelken donanımlı olduğunu, pruva ve grandi direklerinde bulunan yelkenlerin ise kare yelken olduğunu görmekteyiz. Gemi stil tekniği açısından yüzyıllarda işlenen gemi tasvirlerinin önemi anlaşılmaktadır. Buradaki kalyonun kıç kasara kısmı yüksekçe yapılmıştır ve arkasına bağlı olan bir sandal bulunmaktadır.							

[270] Bkz. SEVİM Mustafa,1997,syf.188

KATALOG NO	106						
RESİM NO	177						
ESER ADI	Osmanlı Baştardası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Witzen[271]						
ESERİN SANATÇISI	Vaartuigen						
ESERİN TARİHİ	1680						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
54	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Sancak ve bayraklarla donanmış bir Osmanlı baştardasını daha 17. yüzyıl gravürlerinde görmekteyiz. Yine yelkenleri kapalı konumda kürek gücüyle hareket etmektedir. Serender direkleri Latin yelken donanımlıdır. Kıç tarafı ön tarafına nazaran biraz daha yüksekçe yapılmıştır ve bu bilinen bir gerçektir.

[271] Bkz. GÜLERYÜZ Ahmet,2004,syf.33

KATALOG NO	107						
RESİM NO	178						
ESER ADI	Çanakkale						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Milli Kütüphane[272]						
ESERİN SANATÇISI	Corneille le Buyn						
ESERİN TARİHİ	1698						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Büyük yelkenli gemilerin daha da önemini arttırdığı bir yüzyıla yaklaşırken 17. yüzyılın sonlarında kalyon kullanımının daha çok olduğu bilinmektedir. Mizana direğinin Latin yelken donanımlı olduğu bu yüzyılda kalyonlar pruva ve grandi direklerindeki kare yelkenleriyle karakteristik özellik taşımaktadırlar. Bu gravürde de Çanakkale önlerindeki iki kalyon aynı özellikleri taşımaktadır.

[272] Bkz. SEVİM Mustafa,1997,syf.179

KATALOG NO	108						
RESİM NO	179						
ESER ADI	Çanakkale						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Milli Kütüphane[273]						
ESERİN SANATÇISI	Corneille le Buyn						
ESERİN TARİHİ	1698						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Karavele						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Bir önceki katalogda ki sanatçını bir başka eserinde, 16. yüzyılda Piri Reis'ten tanıdığımız karavele tipi geminin gravürdeki örneğidir. Yine seyir halinde gösterilen geminin yelkenleri kapalı konumdadır. Latin yelkenli olan karaveleler bu yüzyılda da önemini korumaktadır. Genelde uzak denizlere açılmayan gemiler oldukları için kıyı kentlerindeki tasvirlerde çok karşımıza çıkmaktadır.

[273] Bkz. http://www.turkforum.net/showthread.php?t=519882

KATALOG NO	109						
RESİM NO	180						
ESER ADI	Bozcaada						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Milli Kütüphane[274]						
ESERİN SANATÇISI	P. de Tournefort						
ESERİN TARİHİ	1717						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		6				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Kalyonların teknik açıdan geliştiği bu yüzyılda artık yelkenlerin sayıca fazlalaştığını söylemek mümkündür. Rüzgar gücünden olabildiğince faydalanmak amaçlı inşa edilen kalyonlar, ebat olarak daha da büyümüş ve savaşlarda donanmanın vazgeçilmez öğesi konumuna gelmişlerdir. Bu tasvirde de mizana, grandi ve pruva yelkenlerini açmış durumdaki kalyonu görmekteyiz, mizana direğindeki yelken tam olarak anlaşılamasa da büyük ihtimal kare şeklindedir ve bu bir önceki yüzyıldan farklılık göstermektedir.

[274] Bkz. SEVİM Mustafa,1997,syf.225

KATALOG NO	110						
RESİM NO	181						
ESER ADI	Çanakkale						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Milli Kütüphane[275]						
ESERİN SANATÇISI	J.B. Hilair						
ESERİN TARİHİ	1782-1822						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18-19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X	X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Yelkenleri açık konumda hareket halinde gösterilmiş olan kadırgalar tip olarak Latin yelkenlidir. Serender direklerinin konumu ve tasvirdeki işlenişi gerçekçidir. Etrafında küçük boyutlardaki kayıklarda görülmektedir. Günlük kıyı kentlerinde görünen konuda, insan figürleri de göze çarpmaktadır.

[275] Bkz. SEVİM Mustafa,1997,syf.196

KATALOG NO	111						
RESİM NO	182						
ESER ADI	Salacak'tan Haliç'in Giriş Bölümü						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[276]						
ESERİN SANATÇISI	William Bartlett						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
		X	X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	3	6					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	19. yüzyılda kalyonlarda artık mizana, grandi ve pruva direklerini rahatlıkla görebiliyoruz. Ebat olarak da önceki yüzyıllar açısından mizana direğinin daha uzun olduğu görülmektedir. İki veya üç ambarlı olan kalyonlar ihtişamlı olarak inşa edilmişler ve sanatçıları da etkilemişlerdir. İstanbul gravürlerindeki bu yüzyılda çok sayıda görülmektedir.

[276] Bkz. ÖZEL Mehmet, 1997, syf.23

KATALOG NO	112						
RESİM NO	183						
ESER ADI	Beyoğlu'ndan Sarayburnu ve Çevresi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[277]						
ESERİN SANATÇISI	Antoine Ignace Melling						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		6				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Tipik 19. yüzyıl kalyonu olarak başka bir sanatçının işlediği bu kalyonda yine, bir çok eserde karşımıza çıkan mizana,grandi ve pruva yelken donanımlı durumu bize yüzyıl olarak tarihlemede yardımcı olmaktadır. Yine çeşitli boylarda çeşitli gemi tipleri de gravürde işlenmiştir.

[277] Bkz. ÖZEL Mehmet, 1997, syf.24

KATALOG NO	113						
RESİM NO	184						
ESER ADI	Salacak'tan Kız Kulesi ve Haliç						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[278]						
ESERİN SANATÇISI	Thomas Allom						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Piyade						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
4							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Osmanlı'da günlük hayatta kullanılan piyadeler genelde iki kıyı arasında yolcu taşımacılığında kullanılmışlardır. Bu gravürde de içinde yolcularının bulunduğu ve dört kürekçi tarafından çekilen piyade Kız Kulesi önünden geçmektedir. Eserde aynı zamanda insanlar denize girerken tasvir edilmişlerdir.

[278] Bkz. ÖZEL Mehmet, 1997, syf.26

KATALOG NO	114						
RESİM NO	185						
ESER ADI	Boğaziçi'nde Kuleli Süvari Kışlası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[279]						
ESERİN SANATÇISI	Thomas Allom						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Sandal						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
2							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
KOMPOZİSYON	Özel yolcu taşımacılığında çok tercih edilen sandallar, özellikle oryantalist ressamların da ilgisini çekmiştir. Fausto Zonaro'nun çoğu tablosunda kayıklar ve kayıkçılar konu olmuştur. Thomas Allom'da bu tasvirleri de kendisine konu seçmiştir. Gravürlerin ana konusunu oluşturan boğaz, yapılar ve yalıların konu bütünlüğünü sağlaması amacıyla gemi tasvirleri de işlenmiştir. Bu eserde bir sandal ve yolcuları görülmektedir. Tek kişi tarafından çekilen sandallar genelde özel kiralanan gezinti tekneleridir. Burada ana konuyu Kuleli Askeri Kışlası oluşturmaktadır.							

[279] Bkz. ÖZEL Mehmet, 1997, syf.47

KATALOG NO	115						
RESİM NO	186						
ESER ADI	Beşiktaş Sahil Sarayı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[280]						
ESERİN SANATÇISI	Thomas Allom						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Gravür						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
		X		

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	9	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Burada demirlemiş olarak gördüğümüz kalyon çağının tipik gemisini oluşturmaktadır. Ana konu Beşiktaş Sahil Sarayı olmasına rağmen önünde görünen kalyon ve sandallarla konu bütünleştirilmiştir. İki ambarlı olduğu görülen kalyonun yelken sayılarının da fazlaca olduğu gözlenmektedir. Sarayın önünde aynı zamanda saltanat kayığı ile özel sandallar dolaşmaktadır. Saltanat kayığının ihtişamı ve süsü diğer gemi tiplerinden önce fark edilebilecek düzeydedir.

[280] Bkz. ÖZEL Mehmet, 1997, syf.47

3.4. DUVAR RESİMLERİ

Batı bilim ve kültürünün benimsenmesi önceleri etkisini saray çevresinde göstermiştir. Minyatür giderek Batı resminden etkilenmiş, yeni teknikler kimi yerde kopya yoluyla kimi yerde bilgiyle denenmiştir. Yöneticiler, Batı bilim ve tekniklerinin ülkede yerleşmesi için ülkede çaba sarfetmişlerdir. Örneğin, İstanbul'da matbaanın kurulması, kitapların artık matbaada basılır olması el yazması kitaplara ilgiyi büyük ölçüde azaltmıştır. Bu evrede minyatürden başka resim dallarının gelişmesi gerçekleşmiştir. Nitekim, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından sonra minyatür yerini artık duvar resmine bırakmıştır.[281]

Batılılaşma döneminde Osmanlı mimarisi Avrupa'nın etkisi altında kalmıştır. Ancak barok ve rokoko üsluplarını genelde mimarinin iç dizaynında süsleme amaçlı kullanmışlardır.

XVII. yüzyıldan beri Osmanlı mimarisinde alışık olduğumuz bitkisel motifli duvar resimlerine, batılılaşma döneminde daha fazla hacimli ve gösterişli olarak görmekteyiz. Özellikle III. Ahmet'in yemiş odasını süsleyen duvar resimlerindeki çiçeklerin, hacimli görünüme sahip saksılara, çanaklara yerleştirilerek boyut kazandıkları izlenmektedir.

XVIII. yüzyılın ortalarında ise, iç mimari de yeni bir programın uygulandığı görülmektedir. Duvardaki barok süslemelerin arasına bazen yer yer manzara kompozisyonları yerleştirilmiştir. İç mekanda bir dışa açılma sağlayan bu resimler, dönemine göre ya süslü kartuşların, kvrımlı palmetlerin, akant yapraklarının, korint başlıklı sütunların arasında ya da çok sade dikdörtgen çerçevelerin veya nişlerin içinde yer almaktadır.

[281] Bkz. RENDA Günsel, EROL Turan,1980

Avrupa'da duvar üzerine yapılan bu manzaralı resimler genelde fresko[282] tekniğinde yapılmaktadır. Bu teknikte resim yaş sıva üzerine yapılır, ancak Türkiye'de görülen örneklerde kuru sıva üzerine yapılmıştır. Zemin ahşap da olsa, üzeri ince bir tabaka ya da tutkallı üstübeç[283] ile kaplanmış ve bunun üzerine tutkal veya su ile karıştırılmış boyalarla şekiller çizilmiştir. Aslında bu teknik, Osmanlı süsleme sanatında "kalem işi" denilen nakışların başka biçimdeki uygulamasıdır.[284]

Boyalı süslemeler ister ilk özgün tabakayı oluştursun, isterse yapıların sonradan geçirdiği onarımlarda eklenmiş olsun, yapıların ilk kuruluşu ve sonraki onarımları hakkında önemli bilgiler verebilir. Hiç kuşkusuz, bu nakışlar öncelikle ayrıntıyla incelenmeli ve yapıyla ilişkileri üzerinde durulmalıdır.

Bazı yapıların duvar süslemelerinde rastlanan tarihler, tüm yapıyı tarihleyebilecek ipuçları vermektedir. Özellikle sonradan değişikliğe uğramamış görünen bazı konut mimarisi örneklerini nakışları aracılığı ile tarihlemek mümkün olmaktadır.

Boyalı süslemelerin kesin tarihleri bulunmadığı takdirde, içerik ve üslup özellikleriyle tarihlenebilir. Hiç kuşkusuz, bu yöntem, ayrıntılı bir incelemeyi ve karşılaştırmalı bir çalışmayı gerektirir. Bir duvar resmindeki içerik, görüntü ya da örneğin betimlenen yapılar resmi, dolayısıyla yapının kendisini de tarihlemeye yardımcı olabilir.

---

[282] Fresko Tekniği; aslı İtalyan olan terim. Antikiteden bu yana bilinen taze kireç sıva üzerine yapılan zor bir duvar resmi tekniğidir. Fresko, titiz ve çabuk bir çalışmayı gerektirir. Fresko ressamları, yapılacak resmin boyutlarında deseni hazırlarlar. Sonra fresko yapılacak yüzeye sıvanın bir günde boyanabilecek kadarı sıvanır ve üzerine suluboya tekniğinde çalışılır. Ancak sıvada kullanılacak kireç için yakılan taşın taşkömür değil, odun kömürü olması şarttır. Aksi halde, duvarda oluşacak güherçile, resmim boyasının sıva içine emilmesine engel olur ve duvar kısa zamanda çatlamaya başlar. Fresko yapıldıktan sonra sıva yüzeyine ince emay gibi parlak bir tabaka oluşur. Fresko ilk kez 1300 tarihinde Giotto tarafından kulanılmasına rağmen Mısırlılar ve Etrüskler freskoyu biliyorlardı.

[283] Üstübeç; kurşun karbonatlı bir beyaz boya. Çok zehirli bir boyadır. Resimde ve kapı, pencere boyamada ddış etkilere dayanıklı olduğundan tercih edilmektedir. Resimde, çok güzel parlak aydınlık, kapatıcı bir özelliği olduğundan çok kullanılır.

[284] Bkz. RENDA Günsel, 1977a

Duvar resmi niteliğini taşıyan bu bezemelerin üslup ve içerik açısından ayrıntıyla incelenmesi, değişik ipuçları verebilmektedir.[285]

[285] Bkz. RENDA Günsel,1982

KATALOG NO	116						
RESİM NO	187						
ESER ADI	Kalyon ve Saltanat Kayıkları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sadullah Paşa Yalısı[286] Pembe Oda[287]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Saltanat Kayığı						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	3	6					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Topkapı Sarayı önünden geçerken tasvir edilmiş olan bir kalyon ve saltanat kayıklarının görüldüğü bu duvar boyalısındaki kalyonun XVIII. Yüzyılda karşımıza çıkan tiplerden farklılık gösterdiği söylenebilir. Pruva, grandi ve mizana direklerinin olduğunu ve kare yelken donanımlarının bulunduğunu görmekteyiz. Saltanat kayıkları ise tasvir açısından oldukça zayıf işlenmiştir.

[286] XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında, Çengelköy koyunda Avrupa özentisi ile yapılmış bir yalıdır. Sadullah Paşa Yalısının duvar resimlerinde İslam geleneklerine uygun olarak canlı tasviri bulunmamaktadır.

[287] Bkz. ESİN Emel, 1975,syf.22-26

KATALOG NO	117						
RESİM NO	188						
ESER ADI	Kalyon ve Saltanat Kayıkları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sadullah Paşa Yalısı Pembe Oda[288]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Saltanat Kayığı						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	3	11					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
				X		X	

KOMPOZİSYON	Topkapı Sarayı önünde görülen iki ambarlı kalyonun üç direkli ve tüm yelken donanımlarının mevcut olduğu gözlenmektedir. XVIII. Yüzyıl kalyonlarından farklılık göstermektedir. Mizana direğinde bulunan yelkenlerin bu yüzyılda Latin yelken donanımlı olduğu bilinmesine karşın bu tasvirlerde XIX. Yüzyıl kalyon tasviri özellikleri göstermektedir.

[288] Bkz. ESİN Emel, 1975,syf.22-26

KATALOG NO	118						
RESİM NO	189						
ESER ADI	Kalyon ve Saltanat Kayıkları						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sadullah Paşa Yalısı Sarı Oda[289]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**			**TOP SAYISI**	
	3		9				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
				X		X	

KOMPOZİSYON	Göksu Kasrı önünden geçerken tasvir edilmiş olan bu kalyonda yelkenlerini açmış konumda seyrederken gösterilmiştir. Boğaziçi'nin güzel manzaralarını konu edinen duvar ressamları genelde kalyon ve saltanat kayıklarını da resimlerine eklemişlerdir. Göksu Kasrının 1856 yılında yandığı düşünüldüğünde her ne kadar resimdeki kalyonun XVIII. yüzyıldaki tasvir geleneğine benzemese de XIX. Yüzyılın başlarında yapıldığı düşünülebilir.

[289] Bkz. ESİN Emel, 1975,syf.22-26

KATALOG NO	119					
RESİM NO	190					
ESER ADI	Göksu Nehri ve Kalyon					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sadullah Paşa Yalısı Sarı Oda[290]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	8	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X		X	

KOMPOZİSYON	Göksu nehrinin görüldüğü bu örnekteki kalyonlarda mizana direklerindeki serenderde gördüğümüz Latin yelken donanımı ile dönemin kalyon özelliklerini taşıdığını düşündüğümüz bir tasvirle karşılaşmaktayız. Ayrıca Sadullah Paşa Yalısı'nda karşımıza çıkan duvar boyalılarında sadece bu örnekte kadırgadan söz edebiliriz. Kalyonlar ve kadırga yelkenlerini açmış seyrederken işlenmiştir.

[290] Bkz. ESİN Emel, 1975,syf.22-26

KATALOG NO	120					
RESİM NO	191					
ESER ADI	Yandan Çarklı Vapur					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Yozgat Çapanoğlu Camii[291] Mahfil Orta Tonoz Eteği Doğu Yüzü Doğu Manzarası[292]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl Başı					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İkinci yarısı					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Vapur					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							

KOMPOZİSYON	İstanbul camilerinden birinin yanında aynı zamanda İstanbul'da yaklaşık 1851 yılından sonra görmeye başlayacağımız yandan çarklı bir vapur tasviri görülmektedir. Şirket-i Hayriye'nin kuruluşundan[293] sonra İngiltere'den sipariş edilen yandan çarklı vapurların kullanılmaya başlaması ve Anadolu'daki sanatçıları etkileme süresi düşünüldüğünde bu tasvirin en erken XIX. Yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmesi gerekmektedir.

[291] Çapanoğlu Camii; Yozgat ilinin merkezinde cami, türbe, çifte hamam, mektep, şadırvan, çeşme ve çok sayıda dükkandan oluşan külliye tarzında bir yapıdır. Çok ince minaresi, yüksek kasnaklı kubbesi ve köşe kuleleri ile dikkati çekmektedir. İlk kitabesine göre ilk yapısı H.1193/M.1779'da Kapucubaşı Çapanoğlu Mustafa Bey (?-1782); ikinci yapı ise, H.1208/M.1794'de Çapanoğlu Süleyman Bey(?-1812) tarafından yaptırılmıştır.

[292] Bkz. ACUN Hakkı, 2005, syf.130

[293] Bkz. KORALTÜRK Murat, 2007

KATALOG NO	121					
RESİM NO	192					
ESER ADI	Kadırga ve Kalyon					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Emre Köyü[294] Camii[295]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl Başı					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga ve Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma ve Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2-3	3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Emre Köyündeki caminin harim duvarındaki körfez manzarasında gördüğümüz kadırga ve kalyon tasvirinin realist bir anlayışla yapılmadıkları görülmektedir. Dönem itibariyle Osmanlı'da kalyon kullanımın yok denecek kadar az olması ve kalyonların ise bu örnekteki kadar biçimsiz ve orantısız işlenmiş olan başka bir örnekle karşılaşılmamıştır. Sanatçısının titiz bir çalışma yaptığından söz etmek olanaksızdır.

[294] Emre Köyü Camii; İzmir'in Kula ilçesinde inşa edilmiştir. Köyde hamam ve çeşme ile birlikte külliye meydana getiren bu caminin biri inşa, diğeri süsleme olmak üzere iki kitabesi bulunmaktadır. Harim kapısı üzerinde yer alan inşa kitabesine göre, Cârullah bin Süleyman tarafından H.954/M.1547/48 yıllarında yaptırılmış; inşa kitabesinin yanındaki tarih ve harimin kuzey duvarında yer alan kitabeye göre ise, H.1223-1237, M. 1808/9-1821/22 yılları arasında duvar resimleriyle süslenmiştir.

[295] Bkz. BOZER Rüstem, 1987,syf.49

KATALOG NO	122						
RESİM NO	193						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Tekelioğlu Konağı[296] Misafir Odası[297]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl Başı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		8				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	Antalya Tekelioğlu Konağı'nda karşılaştığımız bu duvar resmindeki kalyon tasvirinin XVIII. Yüzyıl sonu XIX. Yüzyıl başına tarihleyebileceğimiz özellikteki yelken donanımlarını görmekteyiz. Mizana direğinin ve Latin yelkenli serender direğini görüyor olmamız önemlidir. Yelkenlerinin hepsinin açık pozisyonda olduğu kalyon, sanatçı tarafından ustalıkla işlenmiştir.

[296] Tekelioğlu Konağı; Antalya ilinde Kaleiçi semtinde bulunan tarihi konaklardan biridir. XIX. Yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. Antalya'da Tekelioğulları olarak tanınan egemen bir aile tarafından yaptırılmıştır. II. Mahmut Devrinde Osmanlı Devletine karşı eylemlerinden dolayı Selanik'e gönderildikleri bilinmektedir.

[297] Bkz. RENDA Günsel, 1976, syf.20

KATALOG NO	123					
RESİM NO	194					
ESER ADI	Kalyon ve Kadırga					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Çakırağa Konağı[298] Batı Cephesi[299]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İkinci Yarısı					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga ve Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma ve Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	3 ve 8	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							

KOMPOZİSYON	Mimari dış cephe süslemesinde karşımıza çıkan tek örnek olan Çakırağa Konağındaki bu süslemede karşılıklı kadırga ve kalyon görülmektedir. Kalyonun mizana, grandi ve pruva direkleri çok iyi seçilebilmekle birlikte, yelken donanımları açısından artık yüzyılın ortalarında olduğumuzu işaret etmektedir. Kadırgada ise Latin yelken kullanımın devam ettiğini anlamaktayız. Tek renk olarak işlenen tasvirler oldukça iyi korunmuştur.

[298] Çakıroğlu Konağı; İzmir ili Birgi ilçesinde, Birgi Deresine paralel Çakıroğlu Sokağında, Karaoğlu Camii'nin batısındadır. Çakıroğlu Şerif Ali Ağa tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Yapıyı, R.M. Riefstahl III. Ahmet dönemine (1703-1730); S.H. Eldem XVIII. Yüzyılın ortalarına; G. Goodwin I. Abdülhamid Dönemine (1774-1789) ya da III. Selim dönemine (1789-1807); R. Arık ve G. Renda ise XIX. Yüzyılın ilk yarısına tarihlemektedir. G. Renda'ya göre konak, 1837 yılında vefat eden Şerif Ali Ağa tarafından inşa ettirilmiş olmalıdır. İnşaatın, 1818'de vefat eden Abdullah Ağa tarafından başlatıldığı, Şerif Ali Ağa tarafından tamamlandığı tahmin edilmektedir.

[299] Bkz. ÜNAL Hüseyin Rahmi, 2001, syf.152

KATALOG NO	124						
RESİM NO	195						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Çakırağa Konağı Orta Kat[300]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İkinci Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	6	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
				X		X	

KOMPOZİSYON	Orta kat doğu duvarında yer alan bu manzara duvar resminde gördüğümüz kalyon orantısız olarak oldukça küçük yapılmıştır. Bu yüzden direklerinin tamamı seçilmemekle birlikte büyük olasılıkla mizana, grandi ve pruva direklerine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Eser kısmen tahribata uğramıştır. Kalyonun arkasında ise karavele tipi ince donanma gemisini seçebilmekteyiz. Uzakta olmasına rağmen kalyondan daha büyük gösterilmiş olan Latin yelkenlerini fora etmiş gulet tarzı bir gemiyle de karşılaşmaktayız. Bu tamamen beyaz renkte işlenmiştir.

[300] Bkz. ÜNAL Hüseyin Rahmi, 2001, syf.300

KATALOG NO	125						
RESİM NO	196						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Çakırağa Konağı İstanbul Odası[301]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İkinci Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	9	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X		X	

KOMPOZİSYON	Panoramik İstanbul ve boğaz manzarası içinde görmeye alışık olduğumuz kalyon tasvirleri ustasının elinden oldukça güzel bir şekilde işlenmiştir. Bu duvar resminde gördüğümüz kalyon tasvirlerinin XIX. Yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirebileceğimiz iki ambarlı, mizana, grandi ve pruva direklerindeki tüm yelken donanımlarına sahip tipler olduğunu anlamaktayız. Sanatçının döneminin gemi tiplerini iyi incelemiş ve eserine yansıtmış iyi bir usta olduğunun ispatı olarak bu duvar resmi örnek gösterilebilir.

[301] Bkz. ÜNAL Hüseyin Rahmi, 2001, syf.303

KATALOG NO	126						
RESİM NO	197						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Çakırağa Konağı İzmir Odası[302]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İkinci Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	7	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	İzmir manzarası olarak tasvir edilmiş bu eserde gördüğümüz kalyonların İstanbul Odasında gördüklerimizden farklı olduğunu söyleyebiliriz. Büyük olasılıkla iki eserin sanatçıları farklıdır, ayrıca aynı dönemde yapılmadıkları anlaşılmaktadır. İzmir Odasındaki tasvirler daha önce yapılmış olmalıdır. Yapının yapıldığı ilk evre eseri olabilir. Çünkü kalyonlarda mizana direklerinde serender yelkeni bulunmaktadır. İstanbul odasındaki kalyonların daha gelişmiş olduğu gözlenmektedir.

[302] Bkz. ÜNAL Hüseyin Rahmi, 2001, syf.305

KATALOG NO	127						
RESİM NO	198						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sandıkeminoğlu Evi[303] BaşOda[304]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
		X					
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	3	5					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X		X	
KOMPOZİSYON	Burada görülen kalyon pruva kısmından işlenmiştir. Yine ana konu manzara olmasına karşın kalyonun grandi ve mizana direklerinin kırıldığını ve yan yatmış pozisyonda işlendiği dikkati çekmektedir. Kalyon tasviri açısından XIX. Yüzyılın ilk yarısına yerleştirebileceğimiz örnekler arasındadır. Sanatçı perspektif açısından oldukça zayıf olmakla birlikte kullandığı renkler itibariyle Çakıroğlu Konağındaki tasvirlerden farklılık göstermektedir. Diğer kalyonda gördüğümüz mizana direğindeki serender direğindeki Latin yelken tarihlendirme konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca bir kadırga ve kayıklarda esere konu olmuştur.							

[303] Sandıkeminoğlu Evi; İzmir İli Birgi ilçesi Taşpazar Mahallesinde, Ulu Camii'nin güneydoğusunda bulunmaktadır. XIX. Yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir.
[304] Bkz. ÜNAL Hüseyin Rahmi, 2001, syf.309

KATALOG NO	128						
RESİM NO	199						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Madımaklar Evi[305] Topkapı Sarayı Tasviri[306]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		5				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X		X	

KOMPOZİSYON	Pabuçluk kısmındaki dolaplar ile tavan arasında yer alan duvar resminde Topkapı Sarayı işlenmeye çalışılmıştır. Sanatçısının iyi bir çalışma yaptığından söz etmek mümkün değildir. Şöyle ki; gemi tasvirlerindeki yelkenlerin geminin gidiş yönüne doğru şişmediği anlaşılmaktadır. Bir geminin öne doğru hareket edebilmesi için rüzgarın geminin arkasından eserek yelkenlerini şişirmesi gerektiği bilinmektedir. Tasvir açısından kötü olan bu eserin XVIII. Yüzyıl sonu, XIX. Yüzyılın başlarında gördüğümüz kalyon tiplerine benzediği anlaşılmaktadır.

[305] Madımaklar Evi; Tokat ilinde Ali Paşa Hamam Sokak No.10 adresindedir. Ev kalemişi süslemelerine bakılarak XIX. Yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir.
[306] Bkz. ÇAL Halit, 1988, syf.17

KATALOG NO	129						
RESİM NO	200						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bahaddin Ağa Konağı[307] Eyvanda Manzara Tasviri[308]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		7				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							
KOMPOZİSYON	Pruva ve mizana direkleri tasvir edilmiştir. Serender direğinin olması açısından tarihlemede önemlidir. Yapı her ne kadar XIX. Yüzyılın ortalarına tarihlense de bu kalyon tasviri için geç bir dönemdir. Kalyonun içi ve yelkenleri boyanmamış şeffaf olarak işlenmiştir. Bu manzara Rodos Kalesi ve şehrinin görüntüsü olabilir. Nitekim, De Bruyn'in XVIII. Yüzyılda Rodos Kalesini gösteren gravürü ile benzerlik göstermektedir.[309]							

[307] Bahaddin Ağa Konağı; Muğla ilinin Milas ilçesinde, antik Milas'ın Zeus tapınağı olan ve Hisarbaşı Mabedi denen harabenin kuşatma duvarı üstüne yaslanarak manzaraya hakim bir biçimde inşa edilmiştir. Kuruluş ve süslemeleri ile çevredeki söylentiler XIX. Yüzyıl ortalarında yapıldığını düşündürmketedir.

[308] Bkz. ARIK Rüçhan, 1975, syf.18-19

[309] Bkz. RENDA Günsel, 1977. syf.140

KATALOG NO	130						
RESİM NO	201						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şemaki Evi[310] Büyük Oda[311]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl Son Çeyreği						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		6				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X			

KOMPOZİSYON	Manzara tasvirinde işlenen bir başka kalyon betimlemesinde yelkenleri kapalı olarak görülmektedir. Tek ambarlı olduğu anlaşılan kalyonların, mizana, grandi ve pruva direkleri mevcuttur. Arkalarında da bir kayık bağlanmıştır. Yapının XIX. Yüzyılın sonlarında yapıldığı düşünülse de, kalyon tasvirlerinden yüzyılın ortalarına tarihlendirmek daha uygun olacaktır. Ayrıca stilize olarak işlenmiş kayık tasvirleri de yer almaktadır.

[310] Şemaki Evi; Bursa ili Yenişehir ilçesinde bulunmaktadır. Günümüzde müze olarak kullanılmakta olan yapı XIX. Yüzyılın son çeyreğinde yapıldığı düşünülmektedir.
[311] Bkz. ARIK Rüçhan, 1975, syf.12

KATALOG NO	131						
RESİM NO	202						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şemaki Evi Küçük Oda[312]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl Son Çeyreği						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		5				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	
KOMPOZİSYON	Bu örnekte çok kötü durumda görülen kalyon tasvirinin yelken sayısından anlaşıldığı üzere sadece pruva ve mizana direklerinin olduğunu söyleyebiliriz. Yelkenleri açık olarak seyir halinde tasvir edilmiş olan bu tasvire dayanarak da küçük odadaki duvar resminin en geç XIX. Yüzyıl ortalarına yerleştirebiliriz. Ayrıca birkaç tane yelkenli karavele tip gemi ile çok sayıda kayık tasviri de esere konu olmuştur.						

[312] Bkz. ARIK Rüçhan, 1975, syf.15

KATALOG NO	132						
RESİM NO	203						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Mehmet Ali Ağa Konağı[313] Dolap Üstü Duvarındaki İstanbul Manzarası[314]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	9	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	İstanbul manzarasının işlendiği bu duvar resminde gördüğümüz kalyonlar XIX. Yüzyılın başlarında karşımıza çıkan örneklere benzerlik göstermektedir. Orantısız olarak işlenmiş olan kalyonlarda mizana, grandi ve pruva direkleri bulunmakta olup, mizana direğinde Latin yelkenli serender direği yer almaktadır. Ayrıca, en az kalyonlar kadar büyük yapılmış olan ve kıç tarafında köşkü bulunan bir saltanat kayığı güzel bir kompozisyon oluşturmuştur. Gemi tasvirlerinde genellikle siyah, kırmızı ve beyaz tonlar kullanılmıştır.

[313] Mehmet Ali Ağa Konağı; Muğla İlinde Datça ilçesinde Reşadiye'de bulunmaktadır. Konağın baş misafir odasının kapısı üzerinde, çok silik olmakla birlikte "tarih sene 1,2 ve 6" sayılarının okunabilmesi, aradakinin de "0" ya da "1" e yakın bir iz bırakmış olması, bu konağı H.1206/M.1791 ya da H.1216/M.1801 yıllarına tarihleyebilmektedir. Konak, planı ve süslemeleri yönünden de III. Selim döneminde yapılmış başka evlere üslup benzerliği göstermektedir.

KATALOG NO	133						
RESİM NO	204						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii[315] Sekizgen Şadırvan Kubbesi[316]						
ESERİN SANATÇISI	Zileli Emin						
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	H.1292/M.1875						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		Bilinmiyor				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	
KOMPOZİSYON	Şadırvanın sekizgen kubbesinde yer alan bu tasvirlerde buharlı gemi döneminin izlerini bulmaktayız. Kalyon tipi gemilerin tasvirleri bacalarından duman çıkar vaziyette işlenmiştir. 1851 yılında Şirket-i Hayriye'nin kurulmasıyla önemini arttıran bu makine aksamlı gemiler Boğaziçi'nde yolcu taşımak amaçlı kullanılmışlardır. Yayımlanan fermana göre ilk etapta memurlara tahsis edilen bu gemiler daha sonraları halkın kullanımına açılmışlardır. Bu eserde de İstanbul manzarası ayrıntılı olarak gösterilmiştir.							

[314] Bkz. RENDA Günsel, 1974

[315] Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii; Külliye, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Külliye'nin inşasına, ilk tesisindeki cami harim kapısının yukarısına yerleştirilmiş kitabeye istinaden H.1077/M.1666 yılında başlandığı ve Paşa Hamamı kitabesine göre de H.1092/M.1681 yılında tamamlandığı ortaya çıkmaktadır. Bir cami, bir derhâne, bir kütübhâne, bir muvakkithâne, bir şadırvan, bir han, bir bedesten ile bu yapı bloklarından uzakta, Hacı Balı

KATALOG NO	134					
RESİM NO	205					
ESER ADI	Kalyon					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Taşhan[317] Çizi Kalyon Tasviri[318]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl İlk Yarısı					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	7	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
						X	

KOMPOZİSYON	Taş Han'ın ikinci katının doğu, güney revak ve koridor duvarları ile bazı odaların duvarlarında yoğundur. Bu çizimlerin altında 1815,1822,1828 gibi yazılmış tarihler bulunmaktadır. Yapı 17. yüzyılda yapılmasına karşın bu çizimler 19. yüzyılda sonradan kazıma metoduyla yapılmışlardır. Duvar resminde görülen kalyon altında yazılmış olan tarihler açısından paralellik göstermektedir. Mizana direğinde yer alan Latin serender yelkeni bu kalyonun 19. yüzyılın başlarında kullanıldığını ispatlamaktadır.

Mahallesi'ndeki bir hamam ve Sofular Mahallesi'nde yer alan bir su makseminden oluşan büyük bir taşra imâr hareketidir.

[316] Bkz. ÇERKEZ Murat, 2005, syf.46

[317] Taş Han; Merzifonlu Kara Mustafa Paşa camisiyle çağdaş dönemde inşa ettirilmiş olan Taş Han'ın planı, kuzey, güney kenarları birbirine paralel uzanmakla birlikte kuzey kenarı daha uzun, doğu kenarı bunlara dik doğrultulu, batı kenarı ise güneybatı köşede geniş açı ile birleşen ve kuzeye yakın noktadan doğuya doğru hafifçe kıvrılarak devam eden, ana hatlarıyla bir dik yamuk biçimindedir.

KATALOG NO	135					
RESİM NO	206					
ESER ADI	Uskuna					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Yıldız Sarayı[319] Silahane[320]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl Son Çeyreği					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Uskuna					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							

KOMPOZİSYON	Yıldız Sarayı'nda bulunan duvar resimlerinin içinden seçilen bu örnekte Osmanlı'nın son dönemlerinde kullandığı ve makine donanımına sahip bu uskunalar sanatçıları da etkilemiştir. Kalyon geleneğinden gelen pruva, grandi ve mizana direklerinin bulunduğu dikkati çekmektedir. Siyah tonda işlenmiş olan korvet sonraki dönemlerde daha da gelişecektir.

Ayrıca, binanın kuzeybatı köşesine, iki kademeli kütle halinde her iki yöne de taşıntılı bir müştemilat yerleştirilmiştir. Bina, prizmal bir kütle teşkiliyle inşa edilmiş kısmen üç katlı, tek avlulu bir düzenlemeye sahiptir.

[318] Bkz. ÇERKEZ Murat, 2005, syf.115/141-142

[319] Yıldız Sarayı; İstanbul ilinde Beşiktaş Mevkiinde, yaklaşık 500.000 m²'lik yüzölçümüne sahip bahçe içinde yer alan köşkler, kasırlar, servis mekanları ve parklardan oluşan bir komplekstir. Arayın

KATALOG NO	136					
RESİM NO	207					
ESER ADI	Kalyon					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Latifoğlu Köşkü[321] Duvar Resmi[322]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl Son Çeyreği					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	11	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Burada görülen kalyon tasviri, XIX. Yüzyılın sonlarında görebileceğimiz tipteki bir örnektir. Tüm yelken donanımlarına mevcut olan bu kalyon şimdiye kadar gördüğümüz örnekler içinde iyi işlenmiştir. Arka tarafında tek bir fener yerleştirilmiştir. Tek ambarlıdır. Direkleri arasında birbirine bağlanmış süsler bulunmaktadır.

yer aldığı arazinin Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminden itibaren padişahlar tarafından avlanma alanı olarak kullanıldığı bilinir. Burada inşa edilen ilk yapı, I.Ahmet (1603-1617) tarafından yaptırılan ve hakkında hiçbir bilgi bulunmayan bir köşktür. Ancak, XIX. Yüzyılın başına kadar bu alan park görünümünü korumuştur. 1804-1805 tarihlerinde III. Selim'in annesi Mihrişah Valide Sultan için inşa ettirdiği kasır, I.Ahmet döneminde inşa edilen köşkten sonra bilinen ilk yapıdır. Daha sonra II. Mahmud'un (1808-1839) 1834'te bir köşk yaptırdığı ve Boğaza nazır olduğu için "Yıldız" ismini verdiği bilinmektedir.

[320] Bkz. TEKİNALP, Pelin Şahin, 2001, syf.20

KATALOG NO	137						
RESİM NO	208						
ESER ADI	Kalyon ve Yandan Çarklı Vapur						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Yörük Köyü Evindeki[323] Duvar Resmi[324]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl Sonu						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl Son Çeyreği						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Yandan Çarklı Vapur						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	4	10	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	Peşi sıra görülen kalyon ve yandan çarklı vapur tasviri, eserin XIX. Yüzyılın sonlarına tarihlememize yardımcı olmaktadır. Kalyon yelkenleri açık pozisyonda, vapur ise makine gücüyle hareket etmektedir. Her iki geminin arkasına bağlı bir sandal bulunmaktadır. Beyaz zemin üzerine koyu renkle işlenmiş olan bu tasvirler bir köy evi olmasına karşın gayet itinalı bir şekilde betimlenmişlerdir.

---

[321] Latifoğlu Konağı; Tokat ili Osman Paşa Bulvarı üzerinde bulunmaktadır. Konak "L" şeklinde bir plan üzerine iki katlı olarak ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzemesi kullanılarak inşa edilmiştir. Zemin katta tek kubbeli hamam, günlük işlerin yapıldığı aynı zamanda mutfak olarak da kullanılan aşevi-işevi ile idare olarak kullanılan bölüm bu katta bulunmaktadır. İkinci katta ise, selamlık-paşa odası, harem-havuz başı odası, yatak odası ve bir depo odası mevcuttur.

[322] Bkz. KUYULU İnci, 2000, syf.9

[323] Yörük Köyü; Batı Karadeniz'de bulunmakta olup, Karabük ili, Safranbolu İlçesine bağlıdır. Safranbolu'nun doğusunda Kastamonu yol üzerinde 13. km'de yer almaktadır. Doğusunda Aköre ve Yacı, batısında Sat ve Konarı, kuzeyinde Sırçalı Köyleri, güneyinde ise Araç Çayı bulunmaktadır.

[324] Bkz. BİÇİCİ, Hür Kamil, 2003

KATALOG NO	138						
RESİM NO	209						
ESER ADI	Korvet						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Yörük Köyü Evindeki Duvar Resmi[325]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyılın Sonu - 20. Yüzyılın Başları						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyılın Sonu						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Korvet						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	8	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X			X	

KOMPOZİSYON	XIX. yüzyılın sonunda artık görmeye başladığımız ve sonraki yüzyılda da daha fazla sayıda göreceğimiz bu gemi tipi, hem yelken hem de makine gücüyle hareket etme kabiliyetine sahip korvettir. Bir yerleşim yeri önünden geçerken tasvir edilmiş olan bu örnekte sanatçı geminin dümen detayına kadar işlemiştir. Arkasında ay-yıldızlı bayrak dalgalanmaktadır.

[325] Bkz. BİÇİCİ, Hür Kamil, 2003

KATALOG NO	139					
RESİM NO	210					
ESER ADI	Kalyon ve Kadırga					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Hacı Kabakçılar Evi[326] Duvar Resmi[327]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	8	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X				X	X	

KOMPOZİSYON	Burada görmüş olduğumuz kalyon tipinde arka taraftaki Latin yelken donanımıyla XIX. yüzyılın başlarına tarihleyebileceğimiz bir örnektir. Manzara görüntüsünde verilmiş olan bu gemi tasvirleri oldukça iyi korunmuştur. Daha önceki örneklerde rastlamadığımız turuncu rengin kullanılması sanatçının renk ahengini vermesi açısından önemlidir. Kalyonda bir gemi baş figürü de işlenmiştir fakat ne olduğu tam seçilememektedir.

[326] Hacı Kabakçılar Evi; Balıkesir ili Edremit ilçesinde İbrahimce Mahallesinde bulunmaktadır. XIX. Yüzyılın başlarında yapılmıştır.
[327] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan A., 1999, syf. 67

KATALOG NO	140						
RESİM NO	211						
ESER ADI	Kadırga						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Hacı Kabakçılar Evi Duvar Resmi[328]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X		X				X	

KOMPOZİSYON	Perspektif açısından zayıf olan ve bir kanal üzerinde tasvir edilmiş olan bu kadırganın da Latin yelkenleri açık durumdadır. Çift direği bulunan kadırga kanal boyunca gitmek üzere tasvir edilmesine karşın sanatçı bunu tam olarak esere yansıtamamış ve sağ tarafından gösterebilmiştir.

[328] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan A., 1999, syf. 67

KATALOG NO	141						
RESİM NO	212						
ESER ADI	Kalyon						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Kavsa Evi[329] Duvar Resmi[330]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Duvar Resmi						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		13				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
						X	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X				X		X	

KOMPOZİSYON	Üç ambarlı tasvir edilmiş olan bu örneğin en dikkat çekici özelliği gemi baş figürünün bulunmasıdır. Kalyonun işlenişi ve yelken donanımlarına göre XIX. Yüzyılın ortalarına tarihlendirebileceğimiz bu eser Mahmudiye Kalyonu tasvirlerine benzemektedir. Arkasında bir top yer almaktadır. Yelkenler ve ambarlar beyaz renkte gösterilmesine karşın kalyonun bordası siyah renktedir.

[329] Kavsa Evi; Karabük ili Safranbolu ilçesinde bulunmaktadır. XIX. Yüzyılın ilk yarısında ilk tuğla ve kiremit imalatçısı Hacı Ahmet Efendi tarafından kızı Sıdıka Hanım adına Gümüş semtinde yapılmıştır. Sıdıka Hanım, Hacı Mustafa Kavsaoğlu ile evlendikten sonra, Kavsa Evi olarak anılmaya başlanmıştır.

[330] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan A., 1999, syf. 68

3.5 SERAMİK VE ÇİNİ

Seramik, Yunanca Keramos sözcüğü “killi toprak, çömlekçi toprağı ve topraktan yapılmış kap” anlamına gelmektedir. Bu sözcük Almanca’ya “Keramik”, İngilizce’ye “Ceramic”, Fransızca’ya “Céramique” olarak geçmiştir. Türkçe’ye de yerleşmiş olan bu yabancı sözcük, pişmiş topraktan yapılmış kap ve kacaklar için genel bir ifade tarzı olarak arkeoloji ve sanat tarihinde kullanılmaktadır.[331]

Yüzyıllar boyunca çeşitli toplumlar tarafından günümüze kültür mirası olarak gelen seramik eserlerini gemi tasvirlerini görmemiz açısından Çanakkale Seramikleri ile İznik Çinileri üzerine yoğunlaştırmış bulunmaktayız.

Kurşun sırlı Çanakkale çömlekçiliği XVII. Yüzyılın sonlarından XX. yüzyılın ortalarına doğru en az 250 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu çömlekçiliğe dair bilinen, Prof. J.M. COOK’un işaret ettiği, en eski belge 1699 yılında Çanakkale’yi ziyaret etmiş olan Edmund CHISHULL’ın seyahatnamesidir. Sonra 1740 yılında Çanakkale yöresini gezmiş olan Richard POCOCKE gelir. Pococke, boğazda Asya Hisarı kuzeyindeki kasabada geniş ölçüde pamuklu kumaş, yelken bezi imal edildiğini, Deft’e benzer çanak çömlek yapıldığını yazmıştır. XVII. Yüzyılın ikinci yarısında Evliya ÇELEBİ Anadolu Hisarı ve Anadolu Varoşu olarak söz ettiği Çanakkale’de çömlekçiliğe hiç değinmemiştir. Buradan onun yaşadığı tarihlerde Çanakkale’de adı anılacak çömlekçiliğin olmadığını kabul edebiliriz. Çanakkale çömlekçileri, faaliyete geçtiklerinden bir yüzyıl sonra zevklerini yitirmişlerdir. 1790 yılını çöküntü devrinin başlangıç tarihi olarak kabul edebiliriz. Bunun XVIII. Yüzyılın sonlarında Çanakkale’den geçmiş olan iki İngiliz gezgininden bilmekteyiz. 1794 yılında Çanakkale’de dört gün kalan botanist Sibthrop bazı

[331] Bkz. ÖKSE A.Tuba, 1993

çömlekçilerde zarif denebilecek çanak çömlek yapıldığını ve ustaların büyük bir beceri ile bunları boyadıklarını, fakat boyaların fırınlanmadığını yazmıştır. Aynı yılda İngiliz sefaret hekimi James DALAWAY Çanakkale'de zevksizce boyanan ve yaldızlanan kaba çanak çömlek yapıldığından söz etmiştir. Bu iki belge çöküntü devrinin sanıldığından en az 50 yıl önce başladığını kanıtlamaktadır.[332]

Kullanma seramiğinde, XVII. Yüzyıl sonu XVIII. Yüzyıla ait örneklerde en çok, büyük boy (34cm.) çukur çanak, tabak ve küplerin yapıldığını görmekteyiz. Bu erken örneklerde desenler yeşilimsi, renksiz veya kahverengimsi turuncu, kirli sarı veya bej renkli şeffaf bir sır altında boyanmıştır. Sır altındaki boyama renkleri en çok morumsu koyu kahverengi, turuncu, sarı, lacivert ve beyazdır.

XVIII. yüzyıl Çanakkale Seramiklerinde desen, fırça darbeleriyle verilmiştir. Soyut çiçek rozetler, benekler, yelkenliler, kalyonlar, camiler, köşkler, kuşlar, balıklar, hayvanlar ustalıkla özlü ve soyut şekilde işlenmiştir.

XIX. yüzyıl ve XX. Yüzyıl başlarına ait Çanakkale Seramiklerinin kalitesi daha düşüktür. Bu ikinci devir Çanakkale Seramiklerinin küp, ibrik, testi, vazo, şekerlik, saksı, mangal, çanak-çömlek, tabak, matara, şamdan, fincan, lamba, hokka, demlik, hayvan veya insan şeklinde biblo gibi çeşitli kullanım alanlarına sahip olduklarını görmekteyiz.[333]

Çanakkale seramiklerini yapımında üç teknik kullanılmıştır:

a) Çark ; kilin el veya ayakla döndürülen bir çark üzerinde, merkezkaç kuvveti yardımıyla elle çekilerek, seramik hamurunun biçimlendirilmesi (Resim 208[334]).

[332] Bkz. AKARCA Akşidil, 1977
[333] Bkz. ALTUN Ara, CARSWELL John, ÖNEY Gönül, 1991
[334] Bkz. ÖKSE A.Tuba, 1993,syf. 141

b) Sucuk; kil hamurunun çubuk ya da şerit yardımıyla bir kalıp üzerine üst üste gelecek şekilde tutturularak form verilmesi (Resim 209[335]).

c) Kalıp; alçıdan modeli alınacak malzeme üzerinden ilk biçiminin alınması için teksir kalıbının çıkarılması ve döküm kalıplarının hazırlanması[336] (Resim 210[337]).

Şekillendirilen bu seramikler fırından çıktıktan sonra çoğunlukla beyaz astarla astarlanmaktadır. Astar kuruduktan sonra üzerine desen boyanır. Boyalar kuruduktan sonra da renksiz veya renkli şeffaf sırla sırlanarak tekrar fırınlanır. XIX. Yüzyıl ve XX. Yüzyıl başı geç örneklerde ise boyama genellikle sır üstündedir.[338]

XVIII. yüzyılın ortasından XX. Yüzyılın başına kadar önemli bir seramik merkezi olan ve adının da çanak-çömlekten geldiği sanılan Çanakkale'de seramik yapımı hala süregelen bir gelenek olarak devam etmektedir.

Çini sanatına baktığımızda ise; çini süsleme sanatını ilk kez M.Ö. 3000'in ilk yarısında Mısır'ın Sakara pramitlerinde görmekteyiz. Mısırlılar bu anıtsal yapılarını firuze renkli çinilerle süslemişlerdir. Büyük bir boşluktan sonra M.Ö. XII.-VI. yüzyıllar arasında Mezopotamya'da Asurlular renkli sırlı ve kabartmalı çiniler kullanmışlardır. Babillilerin ünlü İştar Kapısı Mezopotamya çini sanatının en görkemli örneklerindendir.

Anadolu'da ise M.Ö. VIII.-VI. yüzyıllar arasında Friglerin hafif kabartmalı, pişmiş topraktan plakaların üzerini çiniye benzer şekilde boyadıklarını ve bunları mimari eleman olarak yapıların cephe duvarlarını süslediklerini bilmekteyiz. Bu tür örnekleri Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frig bölümünde görebiliriz.

---

[335] Bkz. ÖKSE A.Tuba, 1993, syf.140
[336] Bkz. SOYHAN Cihat, 2004
[337] Bkz. ÖKSE A.Tuba, 1993, syf.140
[338] Bkz. ALTUN Ara, CARSWELL John, ÖNEY Gönül, 1991

Osmanlı Devletinde ise, XV. ve XVII. Yüzyıllarda çini, mimarinin bezeyici ana öğesi olmuştur. Çini, cami, mescid, medrese, imaret gibi dini yapılar ile saray, köşk, ev, kütüphane, hamam, şadırvan gibi sivil eserleri de süslemektedir.

Osmanlı çini eserleri,İstanbul, Edirne, Bursa, İznik ve Diyarbakır gibi şehirlerde yoğunlaşmıştır. XV.-XVII. Yüzyıllarda İznik, ana çini ve seramik yapım merkezi olmuştur. Bunlar İznik ve Kütahya'da imal edilen mavi-beyaz grubu olarak anılan örneklerdir. Bunların eski yayımlarda "Kütahyalı İbrahim" (Abraham) çinileri olarak anıldığını görmekteyiz. Bu çini ve seramikler genellikle, beyaz zemin üzerine, sıratlı tekniği ile mavi tonlarda bezenmişlerdir. Bazen firuze ve kobalt mavisi hakim olmuştur. Daha ender olarak koyu mavi zemin üzerinde desen beyaz ile belirir. Sır şeffaf ve renksizdir. Mavi-beyaz çinilerin "Haliç İşi" olarak isimlendirilen bir grubunda bezeme, beyaz zemin üzerine mavi veya siyah renkli incecik helezonlar yapan bir sarmaşıkla doldurulmuştur. Bu sarmaşığın çok ufak kıvrık yaprakları vardır. Son yıllarda yapılan araştırmalar bu çini ve seramiklerin de İznik ve Bursa'da yapıldıklarını kanıtlamıştır. Mavi-beyazların ilk ve ana merkezi İznik'tir, Oktay ASLANAPA'nın kazılarında bunu kesin olarak ortaya koymuştur.

XVII. ve XVIII. Yüzyılda mavi-beyaz çiniler kaliteleri bozularak varlığını sürdürmüşlerdir. Canlı mavi tonlar artık soluk gri-maviye, firuzeye dönüşmüştür. Çini ve sır kalitesi genelinde bozulmuştur. Sırda lekeler, çatlaklar belirmiştir. [339]

[339] Bkz. ÖNEY Gönül, 1987

KATALOG NO	142					
RESİM NO	216					
ESER ADI	Gemi Bezemeli İznik Seramiği					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Louvre Müzesi, İslami Eserler Bölümü,Paris[340]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	1570 - 1575					
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X		X				X	X

KOMPOZİSYON	Borda kısmının siyah boya ile boyandığını, onun üzerinde yeşil bir hat çizildiğini görmekteyiz. Şimdiye kadar işlemiş olduğumuz kadırga tasvirlerinde görmediğimizi mavi yelkenler burada dikkati çekmektedir. Minyatürlerdeki ince uzun kadırga tasvirlerini andırmaktadır. İznik seramiğindeki kadırganın serender Latin yelkeni daha esnek ve arkaya yatık durumda gösterilmiştir. Sanatçı kürekleri işlememiştir.

[340] Bkz. International Cultural Corporation of Australia Limited, 1990, syf.86

KATALOG NO	143						
RESİM NO	217						
ESER ADI	Gemi Bezemeli İznik Vazosu						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Louvre Müzesi, İslami Eserler Bölümü,Paris[341]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1570 - 1575						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X		X				X	X
KOMPOZİSYON	XVI. yüzyılda karşımıza çıkan bu örneklerdeki kadırga tasvirlerinde yine ağırlıklı olarak siyah, yeşil, mavi ve beyaz renkler tercih edilmiştir. Bu örnekteki yelken daha gerçekçi durmaktadır. Kadırganın arka kısmı önüne göre daha yüksekçe yapılmıştır bu da sanatçının gerçeğe yakın tasvir sanatını göstermektedir. Yelkenler yine mavi-beyaz renkte olup, birbirini takip eden ve birbirinin benzeri kadırga tasvirleri ile vazo süslenmiştir. Yeşil renkte sancak taşımaktadır. Kadırgalarda görmeye alışık olduğumuz kürekler bulunmamaktadır.						

[341] Bkz. International Cultural Corporation of Australia Limited, 1990, syf.87

KATALOG NO	144						
RESİM NO	218						
ESER ADI	Gemi Bezemeli İznik Kupası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Freer Gallery of Art, Washington[342]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X					X
KOMPOZİSYON	Yine ince uzun durumda bir kalyon tasviriyle karşılaşmaktayız, bunun diğerlerinden farkı ise ön ve arka kısımlarında kullanılan kırmızı renklerdir. Latin yelken yine abartılı şekilde arkaya yatık vaziyette işlenmiştir. Kadırgalarda kullanılan kürekleri bu seramiklerde görmemekteyiz. Yine karakteristik olarak yelkenler mavi renktedir.						

[342] Bkz. ÖNEY Gönül, 1978

KATALOG NO	145						
RESİM NO	219						
ESER ADI	Gemi Bezemeli İznik Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sadberk Hanım Müzesi[343]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X		X				X	

KOMPOZİSYON	Bu dönem kadırgalarının İznik seramiklerindeki uygulamalarının bir başka örneğidir. Yelkenler abartılı vaziyette arkaya yatık durumdadır. Birbirinin kopyası gibi tabağın muhtelif yerlerine yerleştirilmişlerdir. Ustası, boş kalan kısımlara ise iki tane daha küçük kadırga tasviri yapmıştır. Borda kısımları siyah renkte olup, baş ve kıç taraflarında koyu mavi renk tercih edilmiştir. Kürekler kadırgalara işlenmemiştir.

[343] Bkz. Dragocjenosti Otomanske Umjetnosti, 1999, syf.174

KATALOG NO	146					
RESİM NO	220					
ESER ADI	Gemi Bezemeli İznik Seramiği Amorf Parça					
ESERİN BULUNDUĞU YER	İznik Fırınları Kazısında Bulunmuştur.[344]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	16. Yüzyıl İkinci Yarısı					
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	16. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X		X				X	X

KOMPOZİSYON	Rodos grubundandır. Beyaz hamurlu ve uçuk mavi zeminlidir. Kadırganın kontur çizgileri yeşil renktedir. Şeffaf renksiz sırlıdır. Görüldüğü kadarıyla da diğer örneklere yelkenin arkaya yatık durumda olması sebebiyle benzerlik göstermektedir. Yelkenler bu kez beyaz renktedir. İnce uzun bir kadırga olduğu düşünülmektedir ve kürekleri bulunmamaktadır.

[344] Bkz. ASLANAPA Oktay, YETKİN Şerare, ALTUN Ara, 1989, syf.81

KATALOG NO	147					
RESİM NO	221					
ESER ADI	Gemi Bezemeli İznik Seramiği					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Benaki Müzesi, Atina[345]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	17. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	3	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X	X					X

KOMPOZİSYON	Yelkenleri yine arkaya yatık olarak abartılı vaziyette tasvir edilmiş bu kalyon örneğinde de kadırga da gördüğümüz renkler kullanılmıştır. Yeşil sancaklarıyla betimlenmiş olan kalyon üç direklidir ve tüm Latin yelkenleri açık durumda yol almaktadır. Aynı zamanda dalgalı bir deniz işlenmiş olup içinde stilize balık tasvirleri yer almaktadır. Tabağın etrafı spiral dairelerle süslenmiştir.

[345] Bkz. ÖNDER Mehmet, 1983, syf.69

KATALOG NO	148						
RESİM NO	222						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı,Çinili Köşk, Env. 213[346]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1750-1850						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		8				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X			

KOMPOZİSYON	Çap 27cm. yükseklik 7 cm.'dir.[347] tabağın için ve dışı şeffaf sırlı ve krem renklidir. Ortada şişmiş yelkenleri, satranç tahtasını andıran bir bordası bulunmaktadır. Desen mor kahverengi, kirli sarı ile işlenmiştir. Tabağın kenarını aralıklarla kafes motifi süslemektedir. Pruva, grandi ve mizana direkleri mevcuttur ve mizana direğinde serender yelken bulunmaktadır. Yüzyıl olarak XIX. Yüzyılın başlarına tarihlenebilir. Yanında stilize edilmiş bir kayık motifi de işlenmiştir.

[346] Bkz. AKARCA Akşidil, 1977, syf.18
[347] Bkz. ÖNEY Gönül, 1971, Örnek 27

KATALOG NO	149					
RESİM NO	223					
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı,Çinili Köşk, Env. 199[348]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	1750-1850					
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X			

KOMPOZİSYON	Çap 27cm., yükseklik 7cm.'dir. tabağın içi ve dışı şeffaf sırlıdır ve krem renklidir. Desenler mor-kahverengi ve kirli sarı ile işlenmiştir.[349] Tabağın ortasında yine borda kısmı satranç tahtasına benzetilmiştir. Bu da bize iki ambarlı bir kalyon olduğunu ispatlamaktadır. Kalyon önünden ve arkasından demir atmış durumda gösterilmiştir. Şimdiye kadar gördüğümüz kalyon betimlemelerinden farklı olarak pruva, grandi ve mizana direkleri ile yelkenleri gösterilmemiştir.

[348] Bkz. AKARCA Akşidil, 1977, syf.18
[349] Bkz. ÖNEY Gönül, 1971, Örnek 35

KATALOG NO	150						
RESİM NO	224						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı,Çinili Köşk, Env. 203[350]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1750-1850						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
14							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X			

KOMPOZİSYON	Çap 24,5cm, yükseklik 4,5 cm.'dir. Tabağın içi ve dışı şeffaf sırlı, krem renklidir. Desenler mor-kahverengi ve açık kahverengi ile işlenmiştir. Kayıkta yedişer kürek bulunmaktadır. Arka kısmında büyük bir bayrak dalgalanmaktadır. Tabağın etrafı kafes deseniyle süslenmiştir.

[350] Bkz. ÖNEY Gönül, 1971, Örnek 36

KATALOG NO	151						
RESİM NO	225						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı,Çinili Köşk, Env. 202[351]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1750-1850						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		4				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X			
KOMPOZİSYON	Çap 22,5cm, yükseklik 5cm.'dir. Tabağın içi ve dışı şeffaf sırlı ve krem renklidir. Desenler kirli sarı ve kahverengi ile işlenmiştir. Kalyon oldukça ince çizgilerle ve stilize olarak gösterilmiştir. Kalyonda ana ve mizana direkleri mevcut olup, tip olarak daha erken bir kalyon modelini temsil etmektedir. Yelkenlerini açmış seyir halinde tasvir edilmiştir.						

[351] Bkz. ÖNEY Gönül, 1971, Örnek 34

KATALOG NO	152						
RESİM NO	226						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı,Çinili Köşk, Env. 214[352]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1750-1850						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		4				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X			
KOMPOZİSYON	Çap 30 cm., yükseklik 8 cm.'dir. tabağın içi ve dışı sırlı krem renklidir. Desenler mor-kahverengi ile işlenmiştir. Mizana ve ana direkleri mevcut olup yelkenlerini açmış ve seyir halinde tasvir edilmiştir.[353] Pruva kısmı çok uzun gösterilmiştir. İncelediğimiz diğer kalyon örneklerine nazaran daha basit bir betimleme tarzı görülmektedir.						

[352] Bkz. ALTUN Ara (Ed.), 1995, syf. 269
[353] Bkz. ÖNEY Gönül, 1971, Örnek 32

KATALOG NO	153						
RESİM NO	227						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı,Çinili Köşk, Env. 205[354]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	1750-1850						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2		3				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X	X			
KOMPOZİSYON	Çap 29 cm., yükseklik 7,5 cm.'dir. tabağın içi ve dışı şeffaf sırlı ve krem renklidir. Desenler mor-kahverengi ile işlenmiştir. Yine ana ve mizana direğini gördüğümüz bu örnekte, direklerin arasında süslü halat bezemeleri yer almaktadır. Ana grandi yelkeni mevcut olup yine seyir halinde tasvir edilmiştir. Kalyon tasviri açısından zayıftır.						

[354] Bkz. ÖNEY Gönül, 1971, Örnek 31

KATALOG NO	154						
RESİM NO	228						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şahin Koruyucuoğulları'nın Akşidil Akarca'ya Hediyesi[355]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
18	1	1					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
		X					
KOMPOZİSYON	Çap 30 cm.'dir. Gemi tasvirli tabaklar içinde kavisli profili ve mavi boyası ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Genelde Çanakkale seramikleri taşkın raf kenarlıdır ve bezemeleri iki renkle, patlıcanımsı mor ve kirli sarı ya da açık sütlü kahverengi ile boyanmışlardır. Kadırga belli belirsiz filiziye çalan krem renkli bir astar üzerine donuk mavi boyayla çizilmiştir. Kadırganın kıç kısmında fener bulunması itibariyle bir paşa kadırgası olduğu görülmektedir. Kürekleri ince çizgilerle gösterilmiştir.						

[355] Bkz. AKŞİDİL Akarca, 1977, syf. 1

KATALOG NO	155						
RESİM NO	229						
ESER ADI	Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Sadberk Hanım Müzesi[356]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Boyalı Sırlı Seramik						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
	2	4					
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X						X
KOMPOZİSYON	Çap 25,6 cm., yükseklik 8,3 cm.'dir. Kirli bej renk üzerine ince hatlarla çizilmiş bir kalyon tasviri görülmektedir. Diğer örneklerden farkı kullanılan renklerdir. Burada kırmızı renk bordada, yelkenlerde ve ana direkte görülmektedir. Tabağın ortasına yerleştirilmiş olan bu kalyonun yelkenleri açık pozisyondadır. Yeşil renk, çevresi ile pruva ve mizana yelkenlerinde bulunmaktadır.						

[356] Bkz. Dragocjenosti Otomanske Umjetnosti, 1999, syf.175

3.6 HAT SANATI

İkiden fazla noktanın yan yana gelmesinden “hat” meydana çıkmaktadır. Hat, sözcüklerde “çizgi” anlamına gelmekte, çizgiler şekillenerek yazıy meydana getirmektedir. Yazı elin dilidir. Yazının Mezepotamya toplumlarında ilk Sümerler tarafından M.Ö. 4000’li yıllardan itibaren kullanlmaya başlandığı düşünülürse, yazının tarihi çok eskilere dayanmaktadır.

İslami güzel sanatların “en şerif ve lâtifi” diye adlandırılan yazı (hat) İslam ülkeleri içinde ancak Türklerin elinde en değerli ürünlerini vermiş ve güzel sanatların bir dalı haline gelmiştir. Pek çok çeşidi bulunan “Arap Yazısı” olarak isimlendirilen bu yazının, İslamiyet’in ilk dönemlerinde kullanılan şekli çok basittir. Buna Ma’kili yazı denmiştir. Daha sonraları ise bu yazıdan Kûfî denilen yazı çeşidi ortaya çıkmıştır. İlk ceylan dersine yazılan Kur’an-ı Kerimler bu çeşidin basit şekliyle yazılmışlardır. Daha sonraki yüzyıllara denk gelen ve köşeli, düğümlü, çiçekli gibi başlıca üç ayrı karakter gösteren ve uzun zaman özellikle mimari de, süsleme unsuru olarak kullanılan Kûfî yazının icadında en önemli rolü Hazreti Ali ve öğrencisi Hasan Basri’nin oynadığı söylenmektedir.

X. yüzyılda İbn-i Mukle isminde bir kişi Ma’kilî ve Kûfî yazılardan parçalar alarak Sülüs ve Nesih yazıyı bulmuştur. XI. Yüzyılda İbn-i Bevvap’ta Reyhâni ve Muhakkik tesmiye edilen iki yazı çeşidi daha icat ederek, bunları bir kaideye bağlamış, yazını güzelleşmesinde önemli bir adım atmıştır.

XIII. yüzyılda ise, Amasyalı ve Türk asıllı Yakut’un gelmesiyle yazı sanatından büyük bir değişiklik olmuştur. Kendisine gelinceye kadar düz kesilen kalem uçlarını Yakut, eğri keserek bir devrim gerçekleştirmiştir ve aynı zamanda Tevkii ve Rik’a denilen iki yazı çeşidini de icat etmiştir. Daha sonraki yüzyıllarda bir çok değişikliklerle 160’ı bulan yazı türlerinin kaynağı

Aklâm-ı Side (Altı Çeşit) diye adlandırılan ana çeşitlerdir ki, bunların yaratıcısı da Hattat Yakut'tur.[357]

Çeşitli boyutta Kur'an-ı Kerim'lerin her çeşit yazının en güzel türleriyle ve renk renk tezhiplerle süslenerek yazılmasında, Kur'an-ı Kerim'den sonra, özellikle dini konularda tefsîr-i şerifler, sonra hadîs-i şerifleri fıkıh, kelam, akaid, felsefe, şiir ve inşa, edebiyat, tasavvuf, tarih, teracüm-i ahvâl (biyografi) konularında, hikmet, mantık, tıp, hesap, hendese, astronomi gibi bilim konularında da eşsiz eserler ortaya konmuştur.

Zamanla ve sırayla sülüs, celî, nesih ve tâ'lîk, daha sonra da divanî siyakat, rika', reyhanî, rık'a ve diğer yazı türleri gelişimlerini sürdürmüşlerdir.

Mirza Habib'in eseri olan ve Ebu'zzıya Tevfik tarafından basılan "Hat ve Hattâtân" adlı kitapta ve "Tuhfe-i Hattatîn", "Silsile-i Hattâtin" ve "Mizanü'l Hat" ta hat çeşitleri ile ilgili konulara rastlanmaktadır. Adı geçen ilk eserde Hutûtu Mevzune-i Asliyye" (esas ölçülü hatlar) on iki çeşit olarak gösterilmiştir.

1 – Kalem-i Sicillât	7 – Kalem-i Hurrem
2 – Kalem-i Dibâc	8 – Kalem-i Mütemirat
3 – Kalem-i Tomâr-ı Kebîr	9 –Kalem-i Uhud
4 – Kalem-i Sülüseyn	10 – Kalem-i Kasas
5 – Kalem-i Zenbur	11 – Kalem-i Muammât
6 – Kalem-i Müfettah	12 – Kalem-i Eş'ar

Daha sonrakiler de eklenerek yazı çeşitleri yirmi üçe, sonra da otuz yediye kadar çıkarılmıştır.

[357] Bkz. Topkapı Sarayı Müzesi Uzmanları, 1969

1 – Tomar
2 – Celil
3 – Mecmu
4 – Riyaşî
5 – Sülüseyn
6 – Nısıf
7 – Sülüs
8 – Havlecî
9 – Müselsel
10 – Gubarü'l-hilye
11 – Müamerat
12 – Muhdes
13 – Müdmec
14 – Muhakkak
15 – Rik'a
16 – Reyhan
17 – Tevakî
18 – Nesih
19 – Mensür
20 – Mukterin
21 - Havaşî
22 – Eş'ar
23 – Lü'lüî
24 – Hatif-i Sülüs
25 – Kalem-i Müsahif
26 – Miftâh-ı Nesih
27 - Gubar
28 - Uhud
29 – Mahüve Muhakkak
30 - Muallâk
31 - Muhaffef
32 - Mürsci
33 - Mebsut
34 - Mukavver
35 - Müzevveç
36 - Müfettah
37 - Muammat

Her yazı türü kullanıldıkları yere ve işe uygun olarak bir kural çerçevesinde kullanılmışlardır. Sülüs ve talikle celileri binaların kitabelerinde ve levhalarında, mezar taşlarında; nesih ve nestalik Kur'an-ı Kerim, en'am ve kitaplarda ve bunlara benzeyen eserlerde; divanî yazı fermanlar, beratlar, rüuslar ve menşurlarda ve sıyakat yazısı, kolay okunan ve çok zor taklit edilen bir tür olduğu için, Kuyûdu Hakaniyye, yani devlet kayıtlarında ve maliye işlerinde görev sahiplerine verilen tımar ve zeamet, maaş, berat ve fermanların kayıt işlemlerinde önceleri kullanılmış, sonra ise bırakılmıştır.

Rik'a hızlı yazılabildiği için iyi bir buluş olarak devler dairelerinde, resmi işlerde ve her yerde herkes tarafından uygulanmış, talik yazı ise son dönemlere kadar meşihat dairesinde ve edebi eserlerde şiirle ilgili notlar ve yayınlarda kullanılmıştır. Talik yazı, eski İran'da kullanılan ve "Pehlevî Hattı" denilen yazı türünün düzeltilmesi ve geliştirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Tebriz'li Mîr Ali bu yazıyı ortaya çıkaran kişi olarak ün yapmıştır. Sonra "İmad" bu yazı türünün daha da geliştirerek kendisine "yazının direği" denilmesini sağlayacak bir düzeye ulaşmış, büyük bir hizmette bulunmuştur.

Osmanlılarda hat sanatına çok önem vermişlerdir. Batı Anadolu'da ve Edirne'deki geçiş mimarisi eserlerinde, Yıldırım ve Çelebi'nin eserlerinde görmekteyiz. Çelebi Sultan Mehmed'in oğlu Amasya doğumlu II. Murad devrinde yazılmış olan kitaplar ve Kur'an nüshaları artık yazıya Türk zevkinin egemen olduğunun kanıtıdır.

İstanbul'un alınışından sonra, kendisini çok iyi yetiştirmiş olan Fatih Sultan Mehmet'in zamanında bilim adamlarına, hatta ve müzehhiplere büyük önem verilmiş, devletin saygınlığıyla birlikte bilim ve kültürde çok gelişmiştir. Zamanın hat ustaları Hace Yahya-i Rumî ve Âli İbn-i Yahya Efendilerdir.

II. Beyazid Amasya'da şehzadelik yaptığı dönemde Şeyh Hamdullah ile tanışmış ve ondan hat dersleri almıştır. Şeyh Hamdullah, hemşerisi Yakut gibi yazıda devrim yapmış, kamış kaleminin açılışından başlayarak kendi tarzını ortaya koymuştur. Bu yüzden kendisine Kıbletü'l Küttab (Hattatların yöneldiği tarz sahibi) Hazret-i Şeyh Hamdullah Efendi denilmiştir.[358]

Zamanla güzel sanatların her kademesinde rastladığımız hat eserler her türlü malzemeye uygulanmış durumda günümüze kadar ulaşmıştır.

[358] Bkz. ÜLKER Muammer, 1987

KATALOG NO	156						
RESİM NO	230						
ESER ADI	Yedi Uyurlar Efsanesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Lala İsmail Paşa Camii duvarında, Kütahya[359]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	III. Selim Dönemi (1789 – 1807)						
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18 - 19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	1		1				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X	X			
KOMPOZİSYON	Bir duvar boyalısı olmasına karşın hat sanatının zarif bir örneğini oluşturması açısından bu sanat dalında ele aldığımız bu eserde, Kûfî yazıyla, kadırganın bordasının iç kısmı ile güvertesinde Yedi Uyurlar Efsanesi yazılmıştır. Kadırga tipinde çizilmiş olan tasvir aslına sadık olarak betimlenmemiştir. Arka kısmında kubbeli bir köşk yer almaktadır. Serender yelkenli direği ve sancakları realiteye uygundur.						

[359] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 62

KATALOG NO	157						
RESİM NO	231						
ESER ADI	Nuh Peygamber Efsanesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[360]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	Bilinmiyor						
ESERİN TÜRÜ	Kalyon Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18 - 19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X	X		X	

KOMPOZİSYON	Kalyonun bütünü Kûfî yazıyla Nuh Peygamber Efsanesi yazılmıştır. Üç direkli olması itibariyle kalyon olduğunu düşündüğüm bu eserde hattat yelken biçimi açısından kalyonlarda kullanılan yelkenlere sadık kalmamıştır. Latin yelken çizmiş olan hattat realist değildir. Kalyonun arka kısmı yine yüksekçe yapılmıştır.

[360] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 59

KATALOG NO	157						
RESİM NO	232						
ESER ADI	Yedi Uyurlar Efsanesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı Müzesi[361]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	Bilinmiyor						
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18 - 19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
10	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Kadırga biçiminde yazılmış olan bu efsanede hattat oldukça geçek gemi modeline sadık kalmaya çalışmıştır. Latin yelken donanımları ve kürek çizimlerine kadar tam bir kadırga modelini tasvir etmiştir. Arka kısmında ise fenerin çizilmiş olması da hattattın bu gemi tipini iyi incelediğini ortaya koymaktadır.

[361] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 59

KATALOG NO	158						
RESİM NO	233						
ESER ADI	Yedi Uyurlar Efsanesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Türk ve İslam Eserleri Müzesi[362]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	Bilinmiyor						
ESERİN TÜRÜ	Baştarda Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Baştarda						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
9	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X	X	X				

KOMPOZİSYON	Arka kısmındaki üç fener tasviri ile paşa baştardasına örnek gösterebileceğimiz güzel bir hattır. İki direkli ve iki serender Latin yelkenin bulunduğu baştarda tasvirli hattâ Yedi Uyurlar Efsanesi yazılmıştır. Yelkenleri kapalı kürek gücüyle hareket ediyormuş izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Baştarda çizimi oldukça stilize edilmiş bir örnek olmasına karşın eserdeki önemli detaylar bu gemi tasvirinin baştarda olduğuna işaret etmektedir.

[362] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 60

KATALOG NO	159						
RESİM NO	234						
ESER ADI	Kûfî Yazılı Gemi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[363]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kalyon Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
				X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	4		

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X	X			

KOMPOZİSYON	Kûfî yazıyla yazılmış olan bu hat eser,n XIX. Yüzyılın sonlarına doğru görmeye başladığımız kalyon tipini anımsatan bir gemi tasviri çizilmiştir. Dört direğinin bulunması açısından önemlidir. Hattat direkleri çizmesine karşın yelken donanımlarını çizmemiştir. Genellikle gemi tasvirli hatlarda kullanılan kahverengi ve sarı renk bu örnekte de tercih edilmiştir. Kalyonun arka kısmında üç kubbeli bir köşk yer almaktadır.

[363] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 60

KATALOG NO	160					
RESİM NO	235					
ESER ADI	Köşklü Kadırga					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[364]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Kalyon Biçimli Hat					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	17. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
10	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X				

KOMPOZİSYON	Hattatın oldukça iyi betimlediği nadir kadırga tasvirlerinden biridir. Latin yelkenlerini açmış durumda ve kürekleriyle hareket eder pozisyonda gösterilmiştir. Kadırganın arka kısmında kubbeli bir köşk ve onun önü ile arkasında birer fener yer almaktadır. Bu fenerler aynı zamanda ön ve ana direkte de bulunmaktadır. Ön direkte bulunan fenere silyon feneri adı verilmektedir. Kadırganın borda ve yelkenlerinin içinde yazılar vardır.

[364] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 61

KATALOG NO	161					
RESİM NO	236					
ESER ADI	Köşklü Kadırga					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bilinmiyor[365]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
10	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X				

KOMPOZİSYON	Bu eserde hattat, kadırga tasvirini işlerken kadırganın yazı haricindeki diğer elemanlarını sarı, yazısını ise siyah renkte yapmıştır. İki direkli ve iki Latin yelkeni olan bu kadırgada, yelkenlerin konumu direklerden bağımsız olması itibariyle gerçeklik göstermemektedir. Arka kısmında yer alan köşk betimlemesi kadırga bütünlemesine uygun olarak süsleyici unsur olarak ilave edilmiştir. Bu tür köşk betimlemelerini genelde saltanat kayıklarında rastlamaktayız.

[365] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 61

KATALOG NO	162						
RESİM NO	237						
ESER ADI	Âmentü Kayığı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Robert Anhegger Koleksiyonu[366]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kayık Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**				
6							
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X							

KOMPOZİSYON	Osmanlı'da gördüğümüz saltanat kayıklarına benzer durumda yazılmış olan bu hattâ, Âmentü duası yer almaktadır. Hattat oldukça zarif bir şekilde kayık biçiminde yazmış olduğu eserinde bildiğimiz kadırga formlarına oldukça sadık kalmaya çalışmıştır. Kayığını arka kısmında kullanmış olduğu üç nokta fenerleri temsil etmektedir. Kayığını ön tarafı içeriye doğru kıvrılmıştır.

[366] Bkz. ERKE Ülker A., GÖKSOY Hasan Ali, 1999, syf. 62

3.7. CAMALTI SANATI

Camaltı resimlerinde üç yapım aşaması yer almaktadır. Renklerin ve desenlerin çalışıldığı bu teknikte ilk önce yapılacak olan desenin kontürleri ve sanatçısının imzası cam ardına tersten işlenmektedir. Bunlar kuruduktan sonra ise, desenleri boyama işlemi yapılmaktadır. Boyanan bu yüzeyler kuruduktan sonra, desenin arka fonu boyanarak çalışma tamamlanmaktadır. Bu teknik bu sanatın ana yöntemidir. Desenler camın ardına çalışıldığı için tüm dış etkilerden korunaklı olup, camın şeffaf yapısı sayesinde de parlak bir görünüm kazanmaktadır.

Desenler genelde şablonlar vasıtasıyla ve kalıpların yardımıyla elde edilmektedir. Kalıplarla yapılırken, kalıpların uygun yere basılmasıyla desenler oluşturulmaktadır. Şablonlarla çalışıldığında ise de alta koyulan şablonun döndürülerek kullanılması yoluyla desenler kolaylıkla ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel Türk Camaltı sanatında kullanılan bir diğer malzeme aynalardır. Bu aynalar üzerinde işlenen desenler çeşitli teknikler yardımıyla oluşturulmuştur. Örneğin, cam levhanın bir bölümüne yazı yazılır veya resim yapılmaktadır. Daha sonra arkasına sürülen sır yardımıyla ayna görünümü kazanmaktadır. Diğer bir teknik ise, aynanın üzerine istenilen desenlerin kazınmasıyla yapılmaktadır. Kazılan bu desenler boyanarak, geriye kalan boş bölümler ise ayna görünümünde kalarak güzel örnekler oluşturmaktadır.[367]

[367] Bkz. AKSOY Neveser, 2005

KATALOG NO	163					
RESİM NO	238					
ESER ADI	Ashab-ı Kehf Gemisi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Ömer Bortaçine Koleksiyonu[368]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
10	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X				

KOMPOZİSYON	Altın yaldızlı olan ve Yedi Uyurlar Efsanesi yazan bu kadırga örneğinde, daha önce hat sanatını incelerken de gördüğümüz eserin kopyası durumunda olan bir camaltı eserdir. Arka kısmında yine çift fener ve kubbeli bir köşk yer almaktadır. Latin yelken donanımlı olan kadırga da kürekler yine yazı şeklinde verilmiştir. Ana ve pruva direklerinde fenerler mevcuttur. Kullanılan renkler itibariyle hat sanatındaki örnekten farklılık göstermektedir.

[368] Bkz. ŞENTÜRK Şennur, 1997, syf.68

KATALOG NO	164						
RESİM NO	239						
ESER ADI	Ashab-ı Kehf Gemisi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Ömer Bortaçine Koleksiyonu[369]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
11	1		4				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X				
KOMPOZİSYON	Ashab-ı Kehf'in yazılı olduğu bu örnektede bir kadır tasviri görülmektedir. Hattat eserini yazının biçimsel özelliklerini ve bütünlüğünü sağlamak güdüsü içinde gerçek kadırga tipine sadık kalmadan işlemiştir. Yazı renginde genelde koyu renk tercih edilmiştir. Yelkenlerin duruşu ve tek direkli olması açısından realist bir kadırga tasviri demek doğru değildir.						

[369] Bkz. ŞENTÜRK Şennur, 1997, syf.69

KATALOG NO	165						
RESİM NO	240						
ESER ADI	Ashab-ı Kehf Gemisi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Robert-Mualla Eyüboğlu Anhegger Koleksiyonu[370]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X				
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**			**TOP SAYISI**	
10	2		2				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
	X		X			X	
KOMPOZİSYON	Hattat bu eseri de hat sanatında gördüğümüz başka bir hattan kopya ederek yapmıştır. Yelkenlerin konumu ile direklerin duruş pozisyonu açısından realist değildir. Latin yelkenlerle betimlenmiştir. Arka kısmında yine bir köşk yer almaktadır.						

[370] Bkz. ŞENTÜRK Şennur, 1997, syf.70

KATALOG NO	166					
RESİM NO	241					
ESER ADI	Ashab-ı Kehf Gemisi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Şahin Paksoy Koleksiyonu[371]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Kadırga Biçimli Hat					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
10	2	2	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X		X				

KOMPOZİSYON	Tüm camaltı sanatında gördüğümüz eserlerdeki ortak konu olan Ashab-ı Kehf bu eserde de görülmektedir. Hattatlar genelde yazılı eserlerde gördükleri hat eserlerinden esinlenerek veya kopya ederek camaltı sanatına da uyarlamışlardır. Bu örnekte de hattat gerçeğe uygun bir tasvirde bulunmamıştır. Hattat yazının tasvire uygulanmasında yazısına bağlı kalmış ve kadırga tipinde yelkenlerin duruşunu pek incelememiştir. Eserler genelde kopya olduğu için daha önceki hattatın işleyiş stilini aynen camaltında uygulamışlardır.

[371] Bkz. ŞENTÜRK Şennur, 1997, syf.70

3.8 İŞLEME SANATI

Dokumacılık tekstil alanındaki çeşitli bezeme teknikleri arasında iğne yada tığla, beyaz ve renkli iplik, ipek iplik ve altın, gümüş teller ve iplikler kullanılarak yün, keten, pamuk yada ipekten yapılmış beyaz, renkli kalın ve ince kumaşlar, bazen de deri üzerine yapılan ve çeşitli özellikleri bulunan bir süsleme dalı olarak söylenebilir.

Türklerin eski giyim tarzında, ev eşyalarının süslemesinde yaygın olarak kullanılan işleme örnekleri özel koleksiyonlarda ve müzelerde bulunmaktadır. İlk işleme örnekleri parçaları yurt dışındaki müzelerdedir. Genellikle üstlük, entari, şalvar, gelinlik, paçalık, mendil, peşkir, çevre, yağlık, uçkur, perde, bohça ve örtülerde görülen Türk işleme sanatı günümüz sanatçılarına da ilham kaynağı olmaktadır.

Yüzeyine işleme yapılacak malzeme genelde dokuma bez, keten, ipekli, atlas, kadife, çuha ve deridir.

İşlemede kullanılan teknikler; düz iğne, verev iğne, müşebbek (ajur), susma işleri, kesme, pesent, balık kılçığı, balık sırtı, civan kaşı, mürver iğne, sıra iğne, hasır iğne, kırma tel, örme, renkli sarma, ciğer deldi, antep işi, sarma, çin iğnesi, iğne ardı, kasnak-zincir işi, dival işleri, suzeni, sarma ve gaytan işleri, benaluka-parça işi, aplikasyon-oturtma, pulat (boncuk işi) vb. sayılabilir.

Orta Asya'nın yaşamaya elverişli olmayan tabiat şartlarının zorlaması sonucu sürekli yeni yurtlar aramak zorunda kalan Türk kavimleri, göçebe hayatın en önemli unsuru olan çadır keçeleri ile kilim tarzı ihtiyaç malzemelerini üretmişlerdir. Bu eserler üzerinde hayvan motiflerinin bulunması günlük hayatın anlatılması olarak açıklanabilir. Altay Dağlarında yaşayan Hunların M.Ö. III. Yüzyıla tarihlendirilen Pazırık, Noin-Ula ve öteki kurganların içinde bu tür gömü hediyeleriyle karşılaşılmıştır.

Anadolu'da Selçuklular ve Osmanlı'ların yerleşik hayata geçmeleri ve daha büyük bir şekilde kurumsallaşmaları üretilen kültürün kalitesini ve çeşitliliğini arttırmıştır.

Özellikle Osmanlı'ların taş işçiliğinde, tahta oymacılığında, nakkaşlık ve çini süslemesinde yüksek bir sanat gücü ve bulunmaz derecede kendine has özelliği vardır.

Bursa Sarayı'nda bütün sanat dallarının en güzel eserlerinin bulunduğunu kabul etmek gerekir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde "… Bursa sarayının zenginlik ve ihtişamı bu sarayda yapılan merasim ve düğünlerde de misafirlerin gözünü kamaştırır." demiştir ve Bursa Sarayı'ndan "Kebir Saray" diye söz etmektedir. Bursa Osmanlı'ların eline geçmeden önce de burasının dokumacılık yönünden geliştiği XVI. Ve XVII. Yüzyılda ünlü Lyon kumaş ve kadifeleriyle boy ölçüşebilecek derecede kaliteli olduğunu yazılı kaynaklardan bilmekteyiz.

İstanbul'un alınmasından sonra burada kurulan saray eşyalarını yapan "Kârhâne-i Hâssa"da "… Ehl-i Hıref-i Hâssa" denilen iki bin sanatkar yaşamıştır. Bunlar arasında altın işleme yapanlar, simkeşânlar ve ipekçiler de bulunmaktadır. İşleme örnekleri ise saray nakkaşlarınca düzenlenip ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca saraydaki tüm dikiş işlerini yapan bir "Terziler Kârhânesi" (atölyesi) de bulunmaktadır.[372]

[372] Bkz. SÜRÜR Ayten, 1976

KATALOG NO	167					
RESİM NO	242					
ESER ADI	Kalyon Motifli İşlemeli Havlu					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı Müzesi, 31/1846[373]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	İşlemeli Dokuma					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl Başı					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	2	10	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X				

KOMPOZİSYON	Altın yaldızlı iplikle işlenmiş olan bu kalyon tasviri yelkenleri açık pozisyonda ilerlerken gösterilmiştir. Mizana, gabya ve pruva direkleri mevcut olup, hem altta hem de üstte mevcuttur. Üç ambarlı olduğunu anlamaktayız. Pruva kısmında bir de çapa tasviri yer almaktadır. İki kalyonda bir kalıp yardımıyla işlenmiş olmalıdır, ikisi de birbirinin benzeridir.

[373] Bkz. BARIŞTA Örcün, 1999, syf.114

KATALOG NO	168					
RESİM NO	243					
ESER ADI	Saray ve Bahçesi					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Türk İslam Eserleri Müzesi, 31/96[374]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Sofa Örtüsü Eteği					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kayık					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	İnce Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
			X				

KOMPOZİSYON	Yine altın yaldızlı bir iple işlenmiş olan bu örnekte, saray tasviri önünde saltanat kayıkları görülmektedir. Ön kısımları içe doğru kıvrık olan bu kayıkların arka kısmında ise köşk bulunmaktadır. İnce uzun yapıları karakteristik saltanat kayığı formunda yapılmaları ile realist bir örnektir.

3.9 MEZAR TAŞLARI

[374] Bkz. Dragocjenosti Otomanske Umjetnosti, 1999

Tarih, sanat ve kültür zaviyesinden bakılırsa; eski mezar taşlarımızın, türlü sanatları aksettirip, bir çok sanatçının emeğini taşıyan, milli kültür ve tarihimize ışık tutan çok boyutlu arşiv vesikaları olduğu anlaşılmaktadır. Mezar taşları, bir zamanlar aynı havayı teneffüs edip aynı mekanlarda yaşayan sakinlerin, inançları, dertleri, korkuları, üzüntüleri, nükteleri ve türlü hissiyatını bizlere aktaran belgeler olması itibariyle çok önemlidir.[375]

Mezar taşları, tarihimize ışık tutan hiçbir yerde ulaşamayacağımız bilgileri içermesi bakımından kaynak durumundadır. Bazı coğrafi isimler, mülki bölümler, devlet müesseseleri, meslek, sanat ve zanaatlarımız ile bunları icra edenler, alimler, şairler, devlet ricali ve kahramanlar için belki de sadece mezar taşlarını gösterebiliriz.[376]

Tarihi şöhrete sahip, kişilerin akrabaları, evladı, ahfadı ve etrafı ile ilgili bilgilere mezar taşlarında rastlanmaktadır. Tıp ve tasavvuf tarihi alanlarında da istifade edilen mezar taşları etnoğrafya ve müzeciliğin önemli bir konusu olan tarihi kıyafetler, serpuşlar ve kavuklar mezar taşlarında çok sağlıklı temsil edilmişlerdir. Başlıklar, sarıklar, fesler ve remizler kişinin sosyal sınıfına, vazifesine, mesleğine, sanatına ve tasavvufi meşrebine işaret ettiğinden, kıyafet tarihimiz ve müzeciliğimiz için belgesel değer taşıyan mezar taşları çağlar boyu süre gelen değişiklikleri göz önüne sermektedir.[377]

Mezar taşları yazıları, tezyinatı ve şekilleri itibari ile Türk taş işçiliğinin en önemli dallarındandır. Eski mezarlıklarımız Türk taşçılığının muhtelif sanat devirlerindeki değişim ve farklılıklarını en güzel şekilde yansıtan mekanlardır. Güzel bir mezar taşında hattat, nakkaş bazen şair ve mermer ustasının çok hassas çalıştığı taşlar diğer sanatlar içinde kıymet arz etmektedir.[378]

---

[375] Bkz. EYİCE Semavi, 1955
[376] Bkz. ŞAPOLYO Behnan Enver, 1970
[377] Bkz. SUBAŞI M. Hüsrev, 1994
[378] Bkz. HASEKİ Metin, 1977

İncelediğimiz mezar taşları üzerindeki bir yazıtta aynen şunlar yazmaktadır: (Katalog 169, Resim 244)

1 – Ah minel mevt (Ah ölüm)
2 – Bakıp geçme ricam budur Ey! Muhammed Ümmeti
3 – Meftanın diriden bir Fatiha'dır dileği
4 – Kabrimi ziyaret eden Ey! Resul'ün Ümmeti
5 – Bana bir Fatiha ihsan eden bulur cenneti
6 – Molla (?) Yenişehir Kasabası mat beranından merhum
7 – Sami Efendi Zade Talat Efendi
8 – Ruhu çün el Fatiha

1319 (1901)[379]

[379] Okuyan, Yüksel ÇİÇEKDAL, Gazi Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

KATALOG NO	169					
RESİM NO	244					
ESER ADI	Kadırga Tasvirli Mezar Taşı					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Bursa Yenişehir Mezarlığı[380]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	19. Yüzyıl Sonu - 20. Yüzyıl Başı					
ESERİN TÜRÜ	Mezar Taşı					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	19. Yüzyıl Sonu					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Mezar taşı üzerine işlenmiş olan kadırga tasvirinde tek direkli ve Latin yelkenli olduğu görülmektedir. Oldukça stilize yapılmış olan ve kazıma tekniğiyle işlenmiş olan örnek, Osmanlı mezar taşı geleneğinde çeşitliliğin bir göstergesidir. Genellikle ölen kişinin mesleğiyle ilgili tasvirlerinde yer aldığı bu tür eserlerde, fes veya serpuşun olması önemli birer kaynak konumundadır.

[380] Fotoğraf, Dr. Hür Kamil BİÇİCİ, Gazi Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü

KATALOG NO	170					
RESİM NO	245					
ESER ADI	Kadırga Tasvirli Yeniçeri Mezar Taşı					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Türk ve İslam Eserleri Müzesi[381]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Mezar Taşı					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kadırga					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Büyük Donanma					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
6	1	1	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL

KOMPOZİSYON	Minyatürlerden tanıdığımız bu kadırga tasvirinin mezar taşına aslına uygun olarak işlenmiş olası, gömünün hayattayken denizci bir asker olduğunu göstermektedir. Kıç kasara kısmının yüksekçe ve köşklü yapılmış olması, serender direği ve taş üzerine işleniş biçimi oldukça uyumludur.

[381] Bkz. AKAR Azade, 1974, Resim 17

3.10 KAAT'I SANATI (OYMA)

Tarihimizde kağıt, tahta, taş ve hatta pişmeden önce çiniler üzerine yapılan oymalar önemli birer örnektir. Bu sanatta ahşap üzerine uygulanan oymalar ise en büyük sayıyı teşkil etmektedir. Bunlar arasında Selçuklu oyma eserlerinin seçkin örnekleri olan minberler, rahleler ve bazı sanduka, yazı çekmecesi, kapı ve pencere kanatları örnek gösterilebilir.[382]

Bugün Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunulan oyma ve kabartma tekniğinde süslenmiş dört yazı çekmecesi XVIII. ve XIX. Yüzyıl el sanatlarının önemli örneklerini oluşturmaktadır.

Bu çekmecelerin kapakları ve yan yüzleri manzara resimleri ile süslenmiştir. Çekmecelerin üçünde, bu kompozisyonlar "kaat'ı" tekniğiyle yapılmıştır. Kağıttan oyulan ufak parçalar çeşitli renklere boyanarak yan yana veya üst üstte yapıştırılması suretiyle yapılmaktadır. Bu boyanmış ve tutkalla sertleştirilmiş kağıt parçaları yer yer dikine yerleştirilirse, kompozisyonlarda kabarık yüzeyler de sağlanmış olmaktadır. Kökeni XV. yüzyıla dayanan kaat'ı tekniği ile hazırlanmış bugün itibariyle Topkapı Sarayı müzesini süsleyen bu güzel örnekler o dönem için bir çok sanatta da olduğu gibi gemi tasvirlerini içinde barındırmaktadır.[383]

[382] Bkz. ÜNVER Süheyl A., MESARA Gülbün, 1980
[383] Bkz. RENDA Günsel, 1977b

KATALOG NO	171						
RESİM NO	246						
ESER ADI	Kalyon ve Kadırga Tasvirli Yazı Çekmecesi						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı - C.Y. 463[384]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kaat'ı Sanatı						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1-2	4	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER								
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X	X					X	

KOMPOZİSYON	Yazı çekmecesi olması itibariyle, çalışılan boyut bakımından ufak olan bu örnekte görülen gemi tasvirlerinde kadırga ve kalyonları görmekteyiz. Küçük ebatta yapılmış olan tasvirler titizlikle çalışılmıştır. Yazı çekmecesinin dış kapağını manzara tasviriyle süslemeye çalışan sanatçı Boğaziçi'nden geçen gemileri de işlemiştir.

[384] Bkz. RENDA Günsel, 1977b, syf. 2

KATALOG NO	172						
RESİM NO	247						
ESER ADI	Sarayburnu, Kız Kulesi, Harem						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı - C.Y. 447[385]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kaat'ı Sanatı						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve Büyük Donanma						

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
			X	X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	1-2	2-5	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	Yine bir yazı çekmecesinin dış kapağında gördüğümüz başka manzara resminde bu sefer daha koyu tonlarda yapılmışlardır. Manzaranın orta kısmında ve önden tasvir edilmiş kalyon sancak ve iskele yönlerinde top atışı yapmaktadır. Ön taraftaki kalyonların sadece seyir halinde oldukları ve mizana, gabya ile pruva direklerindeki yelkenlerin açık olduğu gözlenmektedir.

[385] Bkz. RENDA Günsel, 1977b, syf. 4

KATALOG NO	173						
RESİM NO	248						
ESER ADI	Haliç, Tersane, Kaptan Paşa Sarayı						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı - C.Y. 447[386]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kaat'ı Sanatı						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon ve Kadırga						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi ve Büyük Donanma						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
			X	X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	2-3		2-6				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	
KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	
KOMPOZİSYON	Biraz önceki örneğin iç kapak dizaynı olan bu örnekte, yine manzara ana unsuru oluşturmaktadır. Çok iyi seçilmemekle birlikte tersane önünde demirlemiş kalyonlar fark edilmektedir. Konu açısından klasik İstanbul tasvirlerinde gördüğümüz tiptedir. Sanatçı burada da titizlikle çalışmıştır. Önde giden kadırga tasviri iki direklidir.						

[386] Bkz. RENDA Günsel, 1977b, syf. 5

KATALOG NO	174						
RESİM NO	249						
ESER ADI	Boğaz Manzarası						
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı - C.Y. 447[387]						
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor						
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl						
ESERİN TÜRÜ	Kaat'ı Sanatı						
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl						
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon						
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi						
YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)			
				X			
KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**		**YELKEN SAYISI**		**TOP SAYISI**		
	3		6				
GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER	

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X						X	

KOMPOZİSYON	Yine aynı eserin arka yüzünde gördüğümüz bu örnekte sadece Boğaz'da bulunan tek kalyon tasviri yer almaktadır. Yelkenleri açık durumda olan bu kalyon yine yüzyılın gemi tiplerini yansıtmaktadır. Tasvirler oldukça muntazam işlenmiştir. Kalyonda sarı ve kırmızı renkte sancak bulunmaktadır.

[387] Bkz. RENDA Günsel, 1977b, syf. 5

KATALOG NO	175					
RESİM NO	250					
ESER ADI	Sarayburnu Harem Kıyıları					
ESERİN BULUNDUĞU YER	Topkapı Sarayı - C.Y. 455[388]					
ESERİN SANATÇISI	Bilinmiyor					
ESERİN TARİHİ	18. Yüzyıl					
ESERİN TÜRÜ	Kaat'ı Sanatı					
ULAŞIM TAŞITININ TARİHLENDİĞİ YÜZYIL	18. Yüzyıl					
ULAŞIM TAŞITININ TÜRÜ	Kalyon					
ULAŞIM TAŞITININ SINIFI	Yelkenli Gemi					

YANSITILMA BİÇİMİ	PUPA(ARKA)	PRUVA(ÖN)	SANCAK(SAĞ)	İSKELE(SOL)
	X			X

KÜREK SAYISI	**DİREK SAYISI**	**YELKEN SAYISI**	**TOP SAYISI**
	3	6	

GEMİ BAŞ FİGÜRLERİ	İNSAN	ASLAN	KOÇ	HOROZ	KUŞ	DİĞER

KULLANILAN RENKLER							
SİYAH	KIRMIZI	MAVİ	SARI	K.RENGİ	TURUNCU	BEYAZ	YEŞİL
X			X			X	

KOMPOZİSYON	Sarayburnu kıyılarının betimlendiği ve denizdeki kalyonların gösterildiği bu eserde üst pruva, gabya ve mizana direk yelkenlerinin açık olduğu görülmektedir. Perspektif açısından uyumlu olan tasvirler sanatçının ustalığını göstermektedir. Yüzyılın gemilerinde gördüğümüz mizana Latin yelken donanımının olması da önemlidir.

[388] Bkz. RENDA Günsel, 1977b, syf. 6

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Görsel yazılı kaynaklar ışığı altında incelediğimiz minyatürler, tablolar, duvar boyası, mezartaşı, gravür, dokuma türü sanat eserlerinin üzerlerinde tasvir edilmiş olan gemi tasvirlerinin kataloglar yardımıyla oluşturulmuş olan ve sunulan, grafiklerden elde ettiğimiz bilgiler neticesinde sanat tarihi açısından Osmanlı Gemi Tasvirlerinin farklı konularda işlendiği anlaşılmıştır.

XVI. yüzyılda minyatürlere baktığımızda genelde kadırga tipinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Venedik başta olmak üzere diğer Akdeniz medeniyetleri de dahil olmak üzere, gemi inşasında eski tekniklere bağlı kamışlardı. Onlar, kadırganın savaş stratejisi olan cepheden hücum, rampa etme, önün kesme taktiklerinin geçerliliğine inanmışlardır. XVII. Yüzyılda da Venedikliler bu geleneği devam ettirmişleridir.[389] Osmanlı'da karşılaştığımız kadırgaların Venedik donanmasıyla paralel bir gelişim gösterdiği söylenebilir. Kalyon yapımına Venedikliler XVII. yüzyılda başlamış olsalar da genellikle kullanmamışlardır. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğunlukla karşımıza çıkan kalyonlar hem Venedik hem de Osmanlı donanmalarının vazgeçilmezi durumuna gelmiştir. Osmanlılarda savaş gemisi olarak ilk kalyon inşası 1054 (1644) yılında başlamıştır[390]. 1645-1669 yılları arasında yapılan Girit Seferi ile Osmanlı denizciliğinin önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir ve kalyonların şöhreti artmaya başlamıştır. Kalyonların bu yüzyılda önemi daha da artmıştır ve tasvirli sanat eserlerinde de arttığı görülmektedir. Bu yüzyılda özellikle II. Beyazid Döneminde inşa ettirilen Gökeler dönemin en ihtişamlı gemilerindendir. Tasvirlerde insan figürleri de görülebilmektedir. Gemi sınıflarında Büyük Donanma ile Yelkenli Gemilerin aynı eşit sayıda oldukları gözlenmektedir. Yine bu yüzyılda da gemiler

[389] Bkz. BOSTAN İdris, 2005
[390] Bkz. BOSTAN İdris, 2003

çoğunlukla iskele tarafından işlenmiştir. Onu sancak, pruva ve pupa tarafı takip etmektedir. XVII. yüzyılda sanatçıların kullandığı renkler, geçen yüzyılda kullanılan renklerle benzerlik göstermektedir. Çoğunlukla beyaz ve kırmızı rengin hakim olduğu gemi tasvirlerinde sarı rengin geçen yüzyıla oranla biraz daha ön plana çıktığı gözlenmektedir. Toplam yedi rengin mevcut olduğu bu yüzyıl örneklerinde tasvirlerin daha canlı olduğu görülmektedir.

XVIII. yüzyıl minyatürlerine baktığımızda ise, teknolojinin denizcilik faaliyetleri üzerindeki gelişimine paralel olarak kadırgaların yerini kalyonların aldığı ve kadırgaların yavaş yavaş tarihe gömülmeye başladıkları tasvirlere de yansımıştır. Kalyonlar, bu yüzyılda yaşanan yoğun deniz savaşlarına daha dayanıklı olması itibariyle tercih sebebi olmuştur. XVIII. yüzyılda ilk defa tonbaz, aktarma, çam gemisi, kancabaş, firkate gibi gemi tiplerine de rastlanılmaktadır. Aslına bakarsanız firkate XVII. yüzyıldan beri Osmanlı'da kullanılan bir gemi tipi olmasına karşın[391], tasvirlerde XVIII. Yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. Yelkenli gemiler dönemi olarak adlandırabileceğimiz bu yüzyıldaki gemi tasvirlerinin büyük çoğunluğu geçen yüzyılların tersine sancak tarafından işlenmiştir. Onu iskele, pruva ve pupa yönünden işlenen gemi tasvirleri takip etmektedir.

XIX. yüzyılda incelenen üç örnekte gemilerde makine sisteminin kullanılmaya başlanmasıyla buharlı gemi, vapur ve kalyon tasvirleri karşımıza çıkmaktadır. Gemilere makine sisteminin takılmasına dair bilinen ilk uygulama 1788'de Amerikalı John FİTCH'in bir gemiye buhar makinesi yerleştirip, çarkı döndürmesiyle başlamıştır. Ancak, gerçek anlamda ilk buhar makineli gemiyi yapan İskoçyalı William SYMINGTON'dur. Geminin iki yanına konulan çarkların buhar makinesi ile döndürülmesi suretiyle gemi hareketi sağlanmıştır. Böylece ilk makineli gemi yapılmıştır[392]. İnce donanma ve yelkenli gemiler bu yüzyılda tasvir edilmiş olan gemi örnekleridir. Bu

[391] Bkz. BOSTAN İdris, 2003
[392] Bkz. GÜLEN Nejat, 2001

yüzyılda da örnekler çoğunlukla sancak tarafından işlenmiştir. Kullanılan renkler itibariyle siyah ve beyaz rengin hakim olduğu görülmektedir. Minyatürlerde kullanılan gemilerin, çağlara göre uyum gösterdiğini, sanatçıların her ne kadar minyatür tasvir sanatının özellikleri içinde kendi yorumlarını katarak gerçekçilikten az da olsa uzak durduklarını söylemek mümkündür.

Osmanlı resim sanatında minyatürlerden sonra karşımıza çıkan tablolarda rastladığımız gemi tasvirlerine sanatçılar genelde İstanbul manzarası içinde yer vermişlerdir. Boğaziçi'nin sanatçılar üzerindeki etkisini tablolardan da anlamak mümkündür. Osmanlı'nın gündelik yaşamının da konu olduğu eserlerde XIX. yüzyılda kullanılan gemi tiplerini görmekteyiz. Saltanat kayıkları, kayıklar, sandallar, peremeler, kalyonlar, vapurlar sanatçıların asıl işledikleri gemi tiplerindendir. Osmanlı'da oryantalist ressamların eserlerinin ağır bastığı tablolardaki gemi tasvirlerinde, yabancı sanatçıların da Osmanlı'ya bakış açılarını görmekteyiz. Ayvazovski genelde Osmanlı donanmasını ve filolarını açık denizdeki mücadelesini ve savaş sahnelerini incelerken aynı akımın bir başka temsilcisi Zonaro'da saray yaşamını, gündelik yaşamı, kayıkçıları kendisine konu seçmiştir. Realist olarak tasvir ettikleri anlaşılan tablolardaki gemi tasvirleri dönemin gemi teknolojisini bize yansıtmaktadır. XIX. yüzyılın başlarından itibaren görmeye başladığımız yandan çarklı gemilerin Boğaziçi'nde tasvir edilmesi önem arz etmektedir. Tabloların çoğunluğu yağlı boya tekniğiyle yapılmıştır. Gemilerin bordaları genelde koyu renk (siyah, kahverengi vb.), sandallar ise yine aynı koyu renk olmakla birlikte bordanın hemen üstünde ince bir hat şeklinde kırmızı veya sarı renkle süslenmişlerdir. Pereme, sandal ve piyade türü gemileri sanatçılar Osmanlı'nın gündelik yaşamı içinde ya bir iskele de ya da kıyıya yakın seyir halinde betimlemişlerdir. Tablolarda kullanılan gemi tiplerinde, özellikle buharlı yandan çarklı gemilerin, realist çizgide betimlendiklerini görülmektedir. Öyle ki, dönemin fotoğraflarına baktığımızda,

ressamların gerçekçi üslupta Osmanlı gündelik yaşamını bire bir tuallerine yansıttıkları gözden kaçmamıştır. [393]

XVI. Yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Avrupalı gezginler tarafından tüm Anadolu gezilmiştir. Avrupalı gezginlerin ajan olarak Osmanlı topraklarına yaptıkları bu ziyaretler, dönemin betimleme öğelerinden biri olan gravürlerle de desteklenmiştir. Bir çok gezgin gittikleri yerleri ayrıntılarıyla notlarına aktarmıştır. Osmanlı'nın çöküş sürecinde de Anadolu'da bulunan bir çok arkeolojik eserin de yurt dışına kaçırılması veya yönetimsel boşluktan yararlanarak özel izinlerle eserleri ülkelerine götürmeleri bu dönemlere rastlamaktadır.

XVI. yüzyılda Anadolu'ya gelen araştırmacı ve gezginlerden biri olan İtalyan asıllı Giovanni Frencesco Camocio, incelediğimiz ilk esere imzasını atmıştır. Bu eserde görülen kadırga tasviri yelkenleri açık olarak seyir halindeyken gösterilmiştir. Kadırga tasvirlerinde gördüğümüz stil özelliklerine uygun bir betimlemedir. Tablolarda dikkatimizi çeken manzara tasvirleri içinde görmeye alışık olduğumuz gemi tasvirlerini aynı şekilde gravürlerde de rastlamaktayız. XVI. Yüzyılda işlenmiş olan kuşbakışı İstanbul tasvirinde yelkenlileri görmekteyiz. Dönemin İstanbul planı hakkında bilgi veren bu gravürde yer adları da yazmaktadır. Mechior Lorich'in baştardalardan etkilenerek çizmiş olduğu ve kıç tarafındaki üç fenerden tanımladığımız ve Paşa Baştardası olarak adlandırdığımız örnek, serender direkli, Latin yelkenli çizilmiştir.[394] Sancaklarında hilal tasviri bulunmaktadır. Sanatçılar dönemin gemilerini eserlerine realist olarak yansıtmışlardır. Bu da büyük olasılıkla Osmanlı'da gerçeği aramak ve işlemek kaygısına dayandırılmalıdır.

Mimaride de karşımıza çıkan duvar resimlerinde gördüğümüz gemi tasvirleri bir örnek dışında (Birgi – Çakırağa Konağı), hep iç mekan süslemelerinde kullanılmıştır. Tasvirlerde İstanbul manzaraları resmedilmiştir.

[393] Bkz. SARINAY Yusuf, PAKSOY Ahmet, 2007
[394] Bkz. BOSTAN İdris, 2003

Yapılan süslemelerin çoğu bulunduğu mimariyle çağdaş değildir. Mimari eserin iç süslemelerinin sonradan yapıldıkları ve süsleme çağındaki gemi özelliklerini gösterdikleri görülmektedir. Tasvirlerde kalyonlar ve kadırgalar ağırlıkta çizilmiştir. Merzifon'daki Taşhan'da duvara kazıma yöntemiyle yapılan gemi tasviri dışındaki tüm örneklerde boyama tekniği kullanılmıştır. Bu gemi tasvirinin yapıya daha sonra betimlendiği düşünülmektedir.[395] Safranbolu Musa Kavsa evindeki gemi tasvirinde görülen ata benzer bir hayvan tasvirinin gemi baş figürü olarak yapılması önemlidir. Tokat'ta bulunan Madımaklar evindeki kalemişi süslemede görülen kalyon her ne kadar XIX. yüzyılın ortalarına tarihlenmişse de[396], mizana yelkeninin Latin yelken donanımlı olması nedeniyle XVIII. yüzyılın sonu XIX. yüzyılın başına tarihlendirmemiz daha uygun olacaktır. XVIII. yüzyılın sonlarında ve XIX. yüzyılın başlarındaki tasvirlerde diğer sanat dalarlında gördüğümüz makine donanımlı yandan çarklı vapurlar, kıyı bölgelerindeki yapılarda olduğu kadar Yozgat Çapanoğlu Cami'ndeki duvar süslemelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Tasvirler yapıların tavana yakın alınlıklarında ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami'ndeki şadırvanın kubbesine yapılmışlardır. Sanatçıların asıl konusu İstanbul, Boğaz, Haliç ve önemli köşk ve kasırlardır. Bu ana temaları işlerken konuya bütünlük sağlamak adına gemi tasvirlerine yer vermişlerdir.

İznik Çinilerinde Mavi Boyalılar olarak adlandırılan eser grubuna giren seramiklerde karşımıza çıkan gemi tasvirlerinin hepsinde kadırgaları görmekteyiz. Bunlar, yelkenleri serender direklerinden geriye doğru yatık olarak betimlenmiş olan kadırgalardır. Diğer sanat dallarında gördüğümüz beyaz renkli yelken geleneğini bu çinilerde mavi renkte görmekteyiz. Kadırgalarda küreklere yer verilmemiştir. Halbuki kadırgalarda yaklaşık 25 oturak ve 49 kürek bulunmaktadır.[397] Diğer sanat eserlerinde ve genel olarak kadırga tanımlamasında bildiğimiz küreklerin gösterilmemiş olması bu

[395] Bkz. ÇERKEZ Murat, 2005
[396] Bkz. ÇAL Halit, 1988
[397] Bkz, BOSTAN İdris, 2003

eserleri yapan sanatçıların gerçekçiliğe pek uymadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Tabaklarda, tabağın orta kısmına muhtelif büyüklüklerde ve peşi sıra birbirini takip ediyormuşçasına sık çizilmişlerdir. Vazo örneğinde de yine aynı sistemi devam ettirmişleridir. Amorf parçada görülen kadırga tasvirinin de yine aynı şekilde betimlendiği düşünülebilir.

Çanakkale seramiklerine baktığımızda ise, çeşitli gemi tiplerini görürüz. Bunlar arasında kalyon, kadırga ve kayıklar önemli yer tutmaktadır. Kalyonların iki ambarlı, yelkenleri açık pozisyonda oldukları, mizana yelkenlerinin ise Latin yelken donanımlı olması nedeniyle de XVIII. yüzyılın sonlarına kadar tarihleyebileceğimiz bir özellik arz etmektedirler. Kadırgalar ise, İznik çinilerinde görülmeyen kürek aksamlarıyla beraber gösterilmiştir. Paşa kadırgası tasviri olarak tanımlayabileceğimiz ve arkasında fener bulunan tabak örneği oldukça ilgi çekicidir. Kapudan Paşa, XVIII. yüzyılın başlarına kadar donanmanın başında denize çıktığında Paşa Baştardasına binmiştir. 1701-1702 tarihinden itibaren Kapudan Paşaların harb zamanlarında baş kapudane denilen kalyona binmeleri, üç fener ve üç bayrak takmaları ve harbsiz zamanlarda yine baştardaya binmeleri kanun olmuştur.[398] Kayık örneği ise, oldukça stilize tasvir edilmiş kürekçileriyle birlikte bir saltanat kayığıdır. Tasvirde hareket öğesi vardır, sancağın dalgalanması ve küreklerin hepsinin ayını yönde gösterilmesi sanatçının betimlemedeki başarısıdır. Tabağın orta kısmına anafor biçimde büyükçe çizilmiş olan kayığın, tabağının kenarları ise kafes süslemeleriyle bezenmiştir.

İncelenen sekiz eserde hattatların gemi tasvirleri şeklinde işledikleri yazılarda kalyon, kadırga, baştarda ve kayık motiflerini görmekteyiz. Kûfî yazı stiliyle yazılan kalyonların normal gemi formlarına sadık kaldığı söylenebilir ama aynı düşünceyi kadırgalar ve baştardalar için söylemek mümkün

[398] Bkz. BOSTAN İdris, 2003

değildir. Yedi Uyurlar Efsanesi, Nuh Peygamber Efsanesi hattatların en çok sevdiği konulardır.

Camaltı eserlerde gördüğümüz, hat sanatında da karşımıza çıkan Ashab-ı Kehf isimlerinin bulunduğu kadırga tasvirlerine camaltı eserlerde de görmekteyiz.[399] Camaltı sanatçılarının, hattatlardan etkilenerek camaltına taşıdıkları kadırgalar, normal kadırga formlarına uygun olmadan betimlenmişlerdir. Yelkenlerin duruşu, kıç kasara kısımlarında yer alan köşkler ile oldukça süslü gösterilen kadırgaların, çok ince işçilikle işlendiği görülmektedir. Tasvirlerde kadırgalar bir örnek dışında (Katalog 164), genelde köşklü olarak çizilmişlerdir.

İşleme örneklerinde karşımıza çıkan iki örnekte kalyon ve kayık tasvirleri yapılmıştır. Kalyon bir havlu üzerine altın yaldızlı bir iplikle işlenmiştir. XIX. Yüzyıla tarihlenen bu havluda görülen kalyon tasviri, XVIII. Yüzyıl özellikleri göstermektedir. Sanatçı, başka bir eser üzerinden kopya ederek bu gemi modelini işlemiştir. Havlunun her iki kısa kenarına işlenen kalyonun yelkenleri açık konumdadır. Türk ve İslam Eserleri Müzesinde gördüğümüz diğer işleme örneğinde, saray ve bahçesi konu olarak ele alınmıştır. Saray önünde saltanat kayıkları görülmektedir. Yine sarı, altın yaldızlı bir iplikle işlenen bu işleme bir sofa örtüsü eteğidir. Mimari ve manzara tasvirinin olması işçiliğin ne derece ustalıkla yapıldığını ispatlamaktadır.

Mezartaşlarında karşımıza çıkan gemi tasvirleri kadırgadır. Biri Bursa Yenişehir Mezarlığında diğeri ise Türk İslam Eserleri Müzesinde olmak üzere incelediğimiz örnekler, gemi tasvirlerinin ne kadar çok farklı alanda kullanıldığını bize göstermesi açısından önemlidir. Katalog 169'da incelediğimiz mezartaşında karşılaştığımız kadırga oldukça stilize edilmiş, tek direkli bir kadırga tasviridir. Tek yelkenli olan bu kadırga seyir halindeyken

[399] Bkz. ŞENTÜRK Şennur, 1997

betimlenmiştir. Kürekleri yoktur, bu da gerçekçilikten uzak olduğunun göstergesidir. Olasılıkla Osmanlı mezartaşı geleneğine uygun olarak bu mezartaşı denizci birine ait olmalıdır. Üstündeki metinde ölünün mesleğiyle ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde gördüğümüz diğer mezartaşı örneğinde oldukça belirgin bir biçimde işlenmiş kadırga tasviri yer almaktadır. Altı adet küreği ile betimlenmiş olan bu kadırganın yelkeni kapalı konumdadır. Arkasında bulunan fener ile bir paşa kadırgası olmalıdır. Araştırmama göre bir yeniçeri mezartaşı olan bu örnek büyük olasılıkla denizci bir paşaya ait olmalıdır. Çünkü kadırganın arkasında bulunan fener bunu ispatlamaktadır.

Kaat'ı sanatında ise, sanatçılar ahşap malzeme üzerine özellikle yazı çekmecelerine bu sanatı uygulamışlardır. Genellikle Boğaziçi manzaraları konu edinilmiştir. İstanbul ve saray konularının işlendiği örneklerde kalyon, kadırga ve kayık türü gemiler yapılmıştır. Kalyonların XIX. Yüzyıl özellikleri gösterdikleri görülmektedir. Buradan hareketle eserlerinde o dönemde yapıldıkları anlaşılmaktadır. Saltanat kayıklarının oldukça bol kürekli yapılmışlar ve Boğaz'da seyrederken betimlenmişlerdir. Kalyonların yelkenleri açık konumdadır. Kıyı yapılarına baktığımızda sarayları, camileri ve tersaneleri görmekteyiz. (Katalog 173).

SONUÇ

XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar minyatür, tablo, gravür, duvar resmi, seramik, hat, camaltı, işleme, mezartaşı ve kaat'ı sanatlarında, yazılı ve görsel kaynaklar üzerinde bulunan ve ulaşılan örneklerde yürüttüğüm bu tezde, Osmanlı gemilerinin sanatçılar tarafından ne şekilde incelendiği, dönemin gemi tiplerini yansıtıp yansıtmadıkları soruları üzerinde yoğunlaşılmıştır.

XVI. ile XIX. Yüzyıl arasında Osmanlının kullandığı Büyük Donanma gemilerinden 7 adet, İnce Donanma gemilerinden 59 adet, Yelkenli Gemi sınıfından ise 4 adet gemi tipi araştırmamıza konu olmuştur.

Osmanlı gemilerini genellikle her sanat dalında seyir halindeyken tasvir edildiği, tablo, gravür, duvar resmi gibi incelenen tasvir sanatlarında genellikle İstanbul ve Boğaziçi manzaralarının içine kompozit olarak gemilerin yerleştirildikleri anlaşılmıştır. En çok tasvir edilen gemi tipleri kadırga ve kalyondur. Osmanlı'nın çağlar boyu vazgeçemediği gemi tipi olarak söylenebilir. İlk dönemlerde kadırganın kalyona göre daha fazla öneme sahip olduğu sonraki dönemlerde ise kalyonun daha sıklıkla kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu da sanatçıları doğrudan etkilemiş ve bulundukları çağın gemi tiplerini eserlerine yansıtmışlardır.

Osmanlı'nın denizler üzerindeki gücünü sanat eserlerinde de yakaladığımız manidardır. Sanatçılar ve ustalar eserlerini oluştururken dönemin realitesine uymaya özen göstermişlerdir. Minyatür sanatında dahi, gemilerin en ince ayrıntısına kadar işlendikleri gözden kaçmamıştır.

Ticari teknelerin daha az sayıda görüldüğü, nakliye amaçlı gemilerin ise genelde kayık, sandal ve piyade türü gemi tipleriyle anlatıldığı konular, ayrı birer zenginlik oluşturmuştur.

Minyatürlerde XVI. Yüzyılda en belirgin olarak Matrakçı Nasuh'un, Piri Reis'in eserlerini söylemek mümkündür. Bu çağda genellikle Osmanlı gemileri sefer sırasında tasvir edilmişlerdir. Minyatürlerde insan figürü de yer almaktadır. Matrakçı'nın kadırga tasvirleri daha ince ve uzundur. Bazılarını kürekli (Resim 81), bazılarını ise küreksiz (Resim 80) olarak betimlemiştir.

Piri Reis'in Kitab-ı Bahriyesinde ise kalyon, kadırga, su kayığı, akabe, kıyase vb. çeşitli gemi tipleriyle karşılaşılmıştır. Piri Reis'in gittiği coğrafyalardaki gemi türlerini görmemiz açısından önemli olan bu kaynak eser, bize dönemi gerçekçi yansıtmaktadır.

XVI. yüzyıl Nuh'un gemisi tasvirlerinde karşımıza çıkan eserlerde gemi baş figürlerinin horoz başı (Resim 101-102-103) şeklinde gösterilmesi ilginçtir. XVII. yüzyılda Nuh'un Gemisi tasvirlerinde, gemi başı figürü olarak at başı betimlemeleri (Resim 114) görülmektedir.

Minyatürlerde XVII. yüzyılda yapılmış olan göke tarzı gemilerin Osmanlı'nın denizlerdeki ihtişamını ispatlayan en güzel örnekleridir. Bu gemi tasvirlerinin oldukça büyük yapılmaları, kürek sayıları ve taşıdıkları mürettebat, dönem itibariyle Osmanlı'nın gücünün yerinde olduğunu göstermektedir. Sanatçılarda bu dönemde oldukça etkilenmişlerdir. (Resim 115-116). Bu dönemdeki eserlerde de insan figürünün vazgeçilmez unsur olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin Pazar kayığının betimlendiği bir tasvirde insanlar kayık içinde seyir halindeyken gösterilmişlerdir.(Resim 109).

XVIII. yüzyılda gelişen teknolojiyle birlikte kadırgaların yerini almaya başlayan kalyonlar, dönemin sanatçıları tarafından oldukça renkli tasvir edilmişlerdir. İki ambarlı olan bu kalyonlarda top bulunmaktadır. (Resim 129-

130). Kadırgalar yine kürek sayıları bakımından oldukça fazla ve kürekçileriyle birlikte gösterilmiştir. (Resim 132). Şimdiye kadar ele aldığımız minyatür örneklerinde hep denizde seyir halinde betimlenmiş olan kadırgalar, XVIII. Yüzyılda tören sırasında karadan yürütülmesi sahnesiyle karşımıza çıkmaktadır. (Resim 133-135). Bu dönemde aynı zamanda paşa baştadaları da sefere giderken eserlere konu olmuştur. Fırkateyn ve baştardaların birlikte sefere giderken betimlendiği eserde gemilerin kıç taraflarında bulunan fenerler yardımıyla ne tür gemi olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. (Resim 137).

XIX. yüzyılda makinelerin ulaşım araçlarında daha sık kullanılmaya başlanmasıyla birlikte yelkenli gemi döneminin yavaş yavaş terk edilmeye başlandığını görmekteyiz. Bu yüzyıla ait incelenen üç eserde de makineli gemilerin sıklıkla kullanıldığını ve tasvir sanatı açısından minyatürlerin yerini tabloların aldığını söyleyebiliriz.

Osmanlı'da özellikle Lale Devrinden sonra Avrupalılaşma hareketlerinin sonucu olarak batıdan gelen sanatçılar, Osmanlı üzerinde büyük değişimlere neden olmuşlardır. Yapılan reform hareketleri ve sanatta batılılaşma Osmanlı'nın yıkılmasına kadar sürmüştür. Devşirme olarak alınan her yenilik Osmanlı'nın etnoğrafik yapısına uygun olmamakla birlikte hepsi için sağlıklı yenileşme çabaları olarak gösterilemez. XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda minyatürün yerini daha çok alan pentur sanatı ile Avrupa'dan gelen sanatçıların ürettikleri eserlerde Osmanlı'nın sosyo-kültürel yapısını detaylarına kadar incelemişlerdir. Saray sanatı olarak adlandırabileceğimiz ve Osmanlı Saray Teşkilatının da yer aldığı, konu olarak minyatürlerin devamı niteliğindeki tablolarda sanatçılar günlük yaşama kadar gördüklerini tuallerine yansıtmışlardır.

Oryantalist ressamlar, Osmanlı'nın içinde bulunduğu kötü duruma rağmen hayatı farklı bakış açılarıyla vermişlerdir. İstanbul, Boğaziçi, Haliç, Saraylar, Günlük Yaşam, Ordu, Donanma vb. özel konularda çalışan ressamlar, o dönem hakkındaki bilgilerimizi güçlendirmişlerdir.

Genellikle manzara resimlerinde gördüğümüz gemi tasvirlerinde kalyonlar,kadırgalar, saltanat kayıkları, kayıklar, pereme, vapur vb. gemi tiplerine rastlanmıştır. Savaş sahnelerini Aivazovski gerçekçilikle tuallerinde yansıtmıştır. Zonaro ise, Osmanlı'yı bize sunmaktadır.

Osmanlı'da bir başka sanat dalı olarak gördüğümüz gravürlerin, XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar kullanıldığını, eserlerin yabancı sanatçılar tarafından yapıldığını söylemek mümkündür. XIX. yüzyılda Osman Hamdi Bey ile yerli sanatçılar tarafından örnekler yapılmıştır. Avrupalı gezginlerin gittikleri yerleri tasvir etmek amacıyla kullandıkları diğer bir sanat dalı olarak Osmanlı'da gelişen gravür sanatında, Osmanlı'nın eserlerin yapıldığı dönem itibariyle realist betimlemeleri yer almaktadır. Gemi tasvirlerinde de kadırga ve kalyonların yine büyük çoğunluğu oluşturduğu söylenebilir. Yine diğer sanat dallarında gördüğümüz üzere, manzara tasvirlerinin içine yerleştirilmiş olan gemiler, konuya bütünlük sağlaması açısından önemlidir. Gravürlerde gördüğümüz gemi tasvirlerinin realist bir biçimde yansıtılmış olması, sanatçıların eserlerinde gerçeğe ne kadar bağlı kaldıklarının göstergesidir. Neticede, seyahatnamelerinde gerçeğe yakın olmaları, ülkelerine döndüklerinde gezdikleri topraklar hakkında detaylı bilgi aktarımlarına kolaylık sağlamıştır.

Osmanlı mimarisinde, süslemenin ne kadar çok önemli olduğu bilinmektedir. Yapıların genellikle iç mekan süslemelerinde karşılaştığımız duvar boyalılarında genellikle manzara resimlerine yer verilmiştir. Cami ve sivil mimari de karşımıza çıkan bu eserlerde sanatçılar yaptıkları süslemelerle mekana ayrı bir renk katmışlardır. Floral bezemelerinde yoğun olduğu örnekler dışında özellikle İstanbul manzaralarında konu bütünlüğünü sağlamak adına gemilerde bulunmaktadır. Anadolu'nun iç kısımlarına kadar bir çok sanatçı bu süsleme geleneğini sürdürmüştür. Yozgat Çapanoğlu Camii'nde gördüğümüz ve XIX. Yüzyılın ortalarına doğru tarihlendirebileceğimiz örnekte yandan çarklı bir vapur yine İstanbul

manzarası içinde verilmiştir.(Resim 191). Sivil mimaride de genellikle tavan ile duvar arasındaki alınlıkta işlenmiş olan süslemelerdeki gemi tasvirlerinde karşımıza en çok kalyon, kadırga ve kayıklar çıkmaktadır. Diğer sanat dalarlında gördüğümüz üzere seyir halinde tasvir edilmişlerdir. Kalyonların mizana yelkenlerinden hareketle, eserlerin en erken ne zaman yapıldıkları konusunda da bilgi aldığımız örneklere burada da rastlanılmaktadır.

Merzifon Taşhan'da karşılaştığımız bir örnek, Osmanlı gemi tasvirlerinde karşımıza çıkan ünik bir eserdir. Kazıma metoduyla duvara işlenmiş olan kalyonun yaklaşık olarak XIX. Yüzyılın başlarında çizildiği düşünülmektedir. Yapının tarihsel geçmişi daha eskiye dayanmasına rağmen, duvardaki çizimler sonradan yapılmıştır. Mizana yelkeninin Latin yelkenli olması bu yelken tipinin XIX. Yüzyıl başlarına kadar kullanıldığını da bize ispatlamaktadır. (Resim 205).

İznik seramiklerinde bir kalyon örneği dışında (Resim 221), genellikle kadırga tasvirleri işlenmiştir. Kadırgaların serender direkli Latin yelkenleri bulunmaktadır ve abartılı vaziyette geriye yatık durumdadır. Daha önceki sanat dalarlında dikkatimizi çekmeyen mavi-beyaz çizgili yelken renkleri sıklıkla kullanılmıştır. Tabak veya vazoların uygun yerlerine çeşitli boylarda yerleştirilmişleridir. Beyaz zemin üzerine yapılan örneklerin yanlarına genellikle floral ve geometrik bezemeler yapılmıştır. Tabakların kenarların da spiral motifler yer almaktadır.

Çanakkale seramiklerinde ise durum farklıdır. Burada genellikle karşımıza kalyon tasvirleri çıkmaktadır. Bir veya iki ambarlı olan bu kalyonlar tabağın ortasına büyükçe çizilmiştir. Bunun yanında kadırga ve kayık tasvirlerine de rastlamak mümkündür. Gemi tipleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Tabakların kenarları ise kafes örgü motifi dediğimiz bezemelerle süslenmiştir. Kullanılan renkler İznik seramikleri kadar canlı değildir. Tabakların zemin rengi krem astar olup, gemilerde kırmızı, yeşil, kahverengi renkler kullanılmıştır.

Hat sanatına baktığımızda ise, genellikle hattalar kalyon, kadırga, kayık ve başta rda tarzı gemi tiplerini eserlerine yansıtmaya çalışmışlardır. Yazı tipinin gemi şeklinde uyarlanmasından kaynaklanan, gemilerde bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Yedi Uyurlar Efsanesi, Amentü, eserlere konu oluşturmuştur. Kadırgaların yelkenleri açıktır ve kürekleri de unutulmamıştır. Arkasında Paşa Baştardası olarak tanımlamamıza yardımcı olan üç fener ile tasvir edilmiş olan örnekte çift yelken direği kapalı konumdaki Latin yelkenleriyle betimlenmiştir. Kadırgaların genellikle arka kısımlarında köşk bulunmaktadır. Yelkenlerin direklerde tam olarak uyum göstermeden tasvir edilmesi sanatçının gerçekçiliğe bağlı kalmaktansa, işlediği hattın karakterine göre yansıtması örneklere ayrı bir özellik katmaktadır.

Camaltı eserlerin hat eserlerin birer kopyası olduğu görülmektedir. Sanatçılar hattatların işlemiş oldukları hatları kopya ederek cam eserlere uygulamışlardır. Konu olarak da bir farklılık bulunmamakla birlikte genellikle kadırga tipi gemiler tercih edilmiştir.

Osmanlı'nın dokuma eserlerdeki özgün teknikleri ve konuları ile çeşitli örneklerin oluşmasını sağlamıştır. Dokumacılıkta ileri olan Anadolu insanına konu olarak her şey seçilebilmiştir. Gemilerde bunlar içinde ayrı bir grubu oluşturmaktadır. İncelenen iki eser de kalyon ve saltanat kayıkları görülmektedir. Kalyon tasviri, bir havlunun iki kısa kenarına ustaca işlenmiştir. Altın yaldızlı bir iplikle dokunan kalyonun yelkenleri açık durumdadır ve her iki kenardaki kalyon birbirinin kopyasıdır. Mizana yelkenin Latin yelkenli olması, kalyonu XIX. yüzyılın başlarına tarihlendirmemize yardımcı olmaktadır. Diğer örnekte bir sarayın önünden geçen saltanat kayıkları işlenmiştir. Osmanlı'da padişahlar ve eşleri tarafından kullanılan bu saltanat kayıkları oldukça süslü ve gösterişlidir. Arkalarında köşkleri bulunan bu kayıklar bir çok sanatçı tarafından ilham alınarak eserlerinde işlenmiştir. Yine altın yaldızlı bir iplikle sofa örtüsü eteğinde işlenen dokuma hem mimari

hem manzara hem de kayıkların bulunması açısından oldukça güzel bir örnektir.

Osmanlı mezartaşı geleneğinde genellikle ölen kişinin mesleğiyle ilgili tasvirlerin yer aldığı mezartaşlarında karşılaştığımız iki örnekte kadırga tasvirleri ölenlerin askeri kişiliği olan şahsiyetlere ait olduğunu göstermektedir. Büyük ihtimalle denizci olan kişilere ait olan bu mezartaşlarındaki kadırgalarda tek direk ve serender yelkenine bağlı Latin yelken bulunmaktadır. Türk İslam Eserleri Müzesindeki örnek, Bursa Yenişehir Mezarlığındaki örneğe göre daha belirgin tasvirlidir. Taş ustası kadırga tipi gemileri iyi gözlemlemiştir. Bu da ustalığının bir göstergesidir. Antik çağlardan bu yana taş ustalarının taşlara verdiği ruh, Osmanlı'da mezartaşlarında daha belirgindir.

Osmanlı sanatında son dönem örneklerinde daha sık rastladığımız kaat'ı örneklerde karşımıza çıkan gemi tipleri kadırga, kalyonlardır. Kalyonlar dönem itibariyle daha fazla işlenmiştir. Yelkenleri açık konumda olan bu kalyonlar yine İstanbul manzarası içinde tasvir edilmişlerdir. Kalyonların en az iki ambarlı oldukları, yelkenlerinin beyaz renkte yapıldığı, borda kısımlarının ise genellikle koyu renklerden tercih edildiği görülmektedir. Mizana direklerindeki yelken donanımlarının yardımıyla gemi tiplerinin ve eserlerin yaklaşık olarak tarihlendirilebileceği dönem XIX. yüzyılın sonlarıdır.

XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar incelenen örneklerde gördüğümüz gemi tiplerinin yoğunluğunu kadırga ve kalyonlar oluşturmaktadır. Sanatçılar en çok bu iki gemi tipinden etkilenmişler ve eserlerine yansıtmışlardır. Genel olarak realist kalmaya özen göstermişlerdir. Duvar boyalılarının yapılarla çağdaş olmadıkları, sonradan mimariye eklendikleri anlaşılmıştır.

Osmanlı'nın denizlerdeki gücünün geçmişten günümüze ne şekilde değişim gösterdiğini, sanatçıların gözüyle eselere ne şekilde yansıdığını ve

bu örneklerle tarihsel süreçte bilgilerimizi ne şekilde desteklediğini söylemek artık mümkündür.

KAYNAKÇA:

ACUN, Hakkı; Tüm Yönleri ile Çapanoğulları ve Eserleri, Ankara, 2005

AKAR, Azade; “Eski Türk Mezar Taşları Süslerine Dair”, **Sanat Dünyamız**, Sayı 2, İstanbul, Eylül 1974

AKARCA, Akşidil; “Gemi Tasvirli Bir Çanakkale Tabağı ve Ressamı”, **Sanat Tarihi Yıllığı VII**,1976-1977, İstanbul, 1977, s.1-11

AKSOY, Neveser; Camaltında Devr-i Alem, Pera Müzesi Sergi kataloğu, İstanbul, 2005

ALTUN Ara, CARSWELL John, ÖNEY Gönül; “Sadberk Hanım Müzesi Türk Çini ve Seramikleri, İstanbul, 1991

ALTUN Ara, ARLI Hakan, DEMİRİZ Yıldız, DEMİRSAR-ARLI Belgin, ÖNEY Gönül, SÖNMEZ Zeki; (edt. ALTUN Ara); Osmanlı’da Çini ve Seramik Öyküsü, İstanbul, 1995

AND, Metin; “Kayıklar Gemiler” **Skylife Dergisi**, İstanbul, Ağustos 2003, s.1-6

ARIK, Rüçhan; “Resimli Türk Evlerinden İki Örnek”, **Sanat Dünyamız**, Sayı 4, İstanbul, Mayıs 1975, s.11-19

ASLAN Cengiz, Gravür, (Erişim), http://www.mkutup.gov.tr/gravurler/grv-tarihce.html

ASLANAPA Oktay, YETKİN Şerare, ALTUN Ara; İznik Çini Fırınları Kazısı II. Dönem 1981-1988, İstanbul, 1989

ATASOY, Nurhan; 1582 Surname-i Hümayun Düğün Kitabı, İstanbul, 1997

ATASOY, Nurhan; "Minyatür Sanatı Nedir?"
(Erişim) http://gurgenburanlar.blogcu.com/1710867

AYDINGÜN, Şengül; "Sicilya'da Villa Roma Romana Del Casale Balıkçı Erosların Tekneleri", **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, 2002, s.18-21

AYDÜZ, Salim; "Minyatürlerde Osmanlı Tekneleri", **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, 2002, s.90-101

BADDELEY, Jon; 18. ve 19. Yüzyıla Özgü Bir Resim Geleneği Gemi Portreleri, **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, 2002, s.33-51

BARIŞTA, Örcün; Türk El Sanatları, Ankara, 1998

BARIŞTA, Örcün; Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk işlemeleri, Ankara, 1999

BELGE, Murat; Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür, İstanbul, 2005

BİÇİCİ, H. Kamil; "Yörük Köyü'nde Bulunan Kalem İşi Süslemeler", Prof. Dr. Kazım Yaşar KOPARMAN'a Armağan, Ankara, 2003, s.164-173

BOSTAN, İdris; Osmanlı Bahriye Teşkilatı, XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003

BOSTAN, İdris; "Osmanlı'nın Denizlerdeki Gücü Neydi?", **Popüler Tarih Dergisi**, İstanbul, Mayıs 2005, s.54-61

BOSTAN, İdris; “Osmanlı’nın Denizlerdeki Gücü Neydi?”, **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, Ağustos 2005, s.54-62

BOSTAN, İdris; Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri, İstanbul, 2005

BOSTAN, İdris; Osmanlı Denizciliği, İstanbul, 2006

BOSTAN, İdris; “Araştırma Merkezi Kurmalıyız”, **Deniz Ticaret Odası Dergisi**, İstanbul, Ocak 2007

BOZER, Rüstem; A Painted Mosque in The Village of Emre in Kula, **Türkiyemiz**, Sayı 53, İstanbul, 1987, s.49-53

CASSON, Lionel; “Eski Çağlarda Denizcilik ve Gemiler, Çev. ERGİN, G., **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, 2002, s.7-17

ÇAL, Halit; Tokat Evleri, Ankara, 1988

ÇERKEZ, Murat; Merzifon’daki Türk Devri Mimari Eserleri, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2005

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; Bahriye’nin Haliç Serüveni, Ankara, 2006

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; İnce Donanma, İstanbul, Ekim 2005

DİYARBEKİR, Nejat; “Minyatürde Nuh’un Gemisi Efsanesi”, **Akademi Mimarlık ve Sanat Dergisi,** Sayı 2, İstanbul, Temmuz 1964, s. 29-34

DURAN, Tülay; “Orta Asya’dan Anadolu’ya Türklerde Su Kültürü”, **Deniz Ticaret Odası Dergisi**, İstanbul, 2004

EDHEM, Halil; Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu, Çev. Gültekin Elibol, İstanbul, 1970

ERKE, Ülker – Hasan Ali GÖKSOY; Minyatürlerde Gemiler, Ankara, 1999

ERÜRETEN, Metin; Osmanlı Madalyaları ve Nişanları Belgelerle Tarihi, İstanbul, 2001

ESİN, Emel; "Sadullah Paşa Yalısı" **Türkiyemiz**, Sayı 17, İstanbul, Ekim 1975, s.22-26

EYİCE, Semavi; "Mezarlıklarımız", **Türk Yurdu**, Sayı 242, İstanbul 1955

GERMANER, Semra; "Ayın Sanatçısı, Abdülmecid Dönemi İstabul'un Ressamı Germain Fabius Brest", **Antik Dekor Dergisi**, Sayı 100, İstanbul,s.125

GİRAY, Kıymet; "Son Halife Veliaht Abdülmecid Efendi'nin Yaşamı ve Sanatı", **EJOS IV (Electronic Journal of Oriental Studies)**, (M. Kiel, N. Landman & H. Theunissen (eds.), Prococdings of the 11th. International Congrees of Turkish Art, Utrecht – The Netherlands, August 23-28, 1999) No:47, s.1-31

GIANNI Caffiero, SAMARINE Ivan; Denizler, Şehirler ve Düşler, Ivan Ayvazovski'nin Resimleri, Alexandria Pres Londra ve Kültür yayınları İş Türk Ltd. Şti., İstanbul, 2001

GÜLERYÜZ, Ahmet; Osmanlı'da Yelken Mikyas-ı Sefain, İstanbul, 2004

HASEKİ, Metin; Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları", İstanbul, 1977

http:///www.mkutup.gov.tr/osmanli/37.html

http:// www.turkforum.net/showthread.php?t=519882

HOMEROS; **Odysseia**, Çev. ERHAT A., KADİR A., V. Bölüm 245-260, İstanbul, 1996

International Cultural Corporation of Australia Limited, Ministry of Culture Republic of Turkey, The Age of Sultan Suleyman the Magnificent, Art Gallery of New South Wales 27 June-26 Agust 1990, National Gallery of Victoria 7 September-23 November 1990, Austraia, 1990, s.71

İNEL, Berke; "Osmanlı'da Minyatür Sanatına Bir Bakış ve Resim Sanatının Öncüleri-2", Türkiye'de Sanat, Sayı 42, İstanbul, Ocak-Şubat 2000. s.12-19

İŞİPEK, A. Rıza, AYDEMİR, Oğuz; 1770 Çeşme Deniz Savaşı, İstanbul, 2006

KAFADAR Cemal, BAĞCI Serpil, CANGÖKÇE Hediye; Dragocjenosti Otomanske Umjetnosti 15-19. St./ The Threasures of Otoman Art 15th-19th Century (Galerija Klovicevi Dvori Zagrep 1999) [Sergi Kataloğu], İstanbul, 1999

KESKİNER, Cahide; Minyatür Sanatında Doğa Çizim ve Boyama Teknikleri, Ankara 2004

KORALTÜRK, Murat; Şirket-i Hayriye 1851-1945, İstanbul, 2007

KUYULU, İnci; “Anatolian Wall Paintings and Cultural Traditions”, **EJOS (Electronic Journal of Oriental Studies)**, V.III No:2, 2000,s.1-27 (Erişim) http:www2.hum.uu.nl/Solis/anpt/ejos/Ejos-III.2.html

ÖKSE, Tuba; Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri, İstanbul, 1993

ÖNDER, Mehmet; Yurtdışı Müzelerinde Türk Eserleri, Ankara, 1983

ÖNDEŞ, Osman; Osmanlı Saray Ressamı, Fausto Zonaro, İstanbul, 2003

ÖNEY, Gönül; Türk Devri Çanakkale Seramikleri, Ankara, 1971

ÖNEY, Gönül; Türk Çini Sanatı, İstanbul, 1978

ÖNEY, Gönül; İslam Mimarisinde Çini, İstanbul, 1987

ÖNIZ, Hakan; “Gemiler Neden Batar?” **Vira Dergisi**, Sayı 10,İstanbul, Ağustos-Eylül 2006

ÖZEL, Mehmet; Ressamalrın Fırçasından İstanbul, From The Paintbrush of The Artist, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997

PASİNLİ, Alpay – Saliha BALAMAN; Çinili Köşk, İstanbul, 1991

RENDA, Günsel; “Datça’da Eski Bir Türk Evi”, **Sanat Dünyamız**, Sayı 2, İstanbul, Eylül 1974

RENDA, Günsel; “Büyük Bürüngüz’de Eski Bir Ev”, **Türkiyemiz,** Sayı 20, İstanbul, Ekim 1976, s.14-20

RENDA, Günsel; Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı, 1700-1850, Ankara, 1977a

RENDA, Günsel, "Topkapı Sarayı Müzesindeki Dört Manzaralı Yazı Çekmecesi, **Sanat Dünyamız**, Sayı 9, İstanbul, 1977b, s.2-7

RENDA, Günsel; "Restorasyon Çalışmalarında Kalem İşleri ve Duvar Resimlerinin Yeri", **Rölöve ve Restorasyon Dergisi**, (II. Restorasyon Semineri Özel Sayısı), 6-7 Mayıs 1982, Sayı 4, İstanbul, 1982, s.79-90

RENDA, Günsel; Osmanlı'da Minyatür Sanatı, Anadolu'da Tarih ve Kültür, İstanbul, 2001

RIFAT Samih; "Gemiler ve Aslanları", **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, 2002, s.118-123

SARINAY Yusuf, PAKSOY Ahmet; Boğaziçin'de Asırlık Seyahat, Şirket-i Hayriye, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İDO, s.114, İstanbul 2007

SAKAOĞLU, Necdet; "Saltanat Kayıkları", **P Dergisi**, Sayı 26, İstanbul, 2002, s.102-117

SEVİM, Mustafa; Gravürlerle Türkiye, In Gravures IV, Anatolia I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997

STRABON; **Antik Anadolu Coğrafyası**, Çev. A. Pekman, İstanbul, 1993

SOYHAN, Cihat; "Toprağın Teri Çanakkale Seramikleri, **Skylife Dergisi**, İstanbul, Ekim 2004, s.53-59

SÖZEN Metin – Mete TEPEN; 50 Yılı Türk Mimarisi, İstanbul, 1973, s.54

SUBAŞI, M. Hüsrev; "Mezartaşları Üzerine", **Bülten**, Sayı 5, İstanbul, 1994

SÜRÜR, Ayten; Türk işleme Sanatı, İstanbul, 1976

ŞAHSUVAROĞLU, Haluk; Asırlar Boyunca İstanbul, İstanbul, 1950

ŞAPOLYO, B. Enver; "Türk Mezar Taşları", Önasya, Sayı 57, İstanbul, 1970

ŞENTÜRK, Şennur; Camaltında Yirmi bin Fersah, Sergi Kataloğu, İstanbul, 1997, s.68-70

TEKİNALP, P. Şahin; "Osmanlı'nın Son Sarayı Yıldız'ın Duvar Resimleri", EJOS IV, No:40, (M. Kiel, N. Landman & H. Theunissen (eds.), Proceeding of the 11.th International Congrees of Turkish Art, Utrecht – The Netherlands, August 23-28, 1999) 2001, s.1-29

Tokyo Büyükelçiliği; http://www.turkey.jp/tr/kronoloji.htm

Topkapı Sarayı Müzesi Uzmanları; Türk El Sanatları, Yapı Kredi Bankası A.Ş., İstanbul, 1969

TUNCEL, Gül; "Ürgüp Alaca Camii Haziresindeki Şahideler", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, c.22, Sayı 1; Ankara, 2005, s.215-236

TURAN, Erol – Günsel RENDA; Geçmişten Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi, İstanbul, 1980, s.78-83

TURANİ Adnan, BERK Nurullah; Başlangıçtan Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi, Cilt I, İstanbul, 1981, s.49-79

TURANİ, Adnan; Sanat Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1995

ÜLKER, Muammer; Başlangıçtan Günümüze Türk Hat Sanatı, Ankara, 1987

ÜNAL, H. Rahmi; Birgi, Tarihi, Tarihi Coğrafyası ve Türk Dönemi anıtları, Ankara, 2001

ÜNVER Süheyl, MESERA Gülbün; Türk İnce Oyma Sanatı “Kaat’ı”, Ankara, 1980

VEEN W., Ernst, (Director), İstanbul, The City and the Sultan, Amsterdam, 2006

EKLER

TABLOLAR

TABLO 3 XVI. YY MİNYATÜRLER

TABLO 4 XVII YY MİNYATÜRLER

TABLO 5 XVIII. YY MİNYATÜRLER

TABLO 6 XIX YY MİNYATÜRLER

TABLO 7 XVIII-XIX YY TABLOLAR

TABLO 8 XVI YY GRAVÜRLER

TABLO 9 XVII. GRAVÜRLER

TABLO 10 XVIII. YY GRAVÜRLER

TABLO 11 XIX YY GRAVÜRLER

TABLO 12 XVIII YY DUVAR RESMİ

TABLO 13 XIX. YY DUVAR RESMİ

TABLO 14 XVI XVII YY İZNİK SERAMİKLERİ

TABLO 15 XVIII.- XIX YY ÇANAKKALE SERAMİKLERİ

TABLO 16 – HAT ESERLER

TABLO 17 – CAMALTI ESERLER

TABLO 18 MEZARTAŞI ESERLER

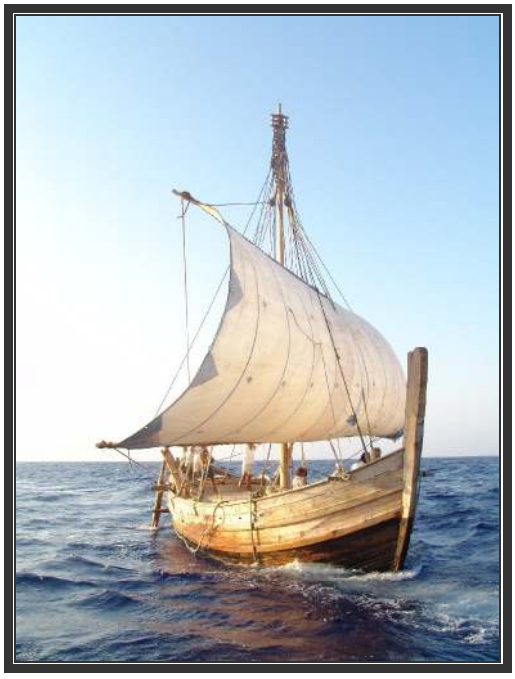
TABLO 19 – İŞLEMELİ DOKUMA ESERLER

TABLO 20 KAAT'I ESERLER

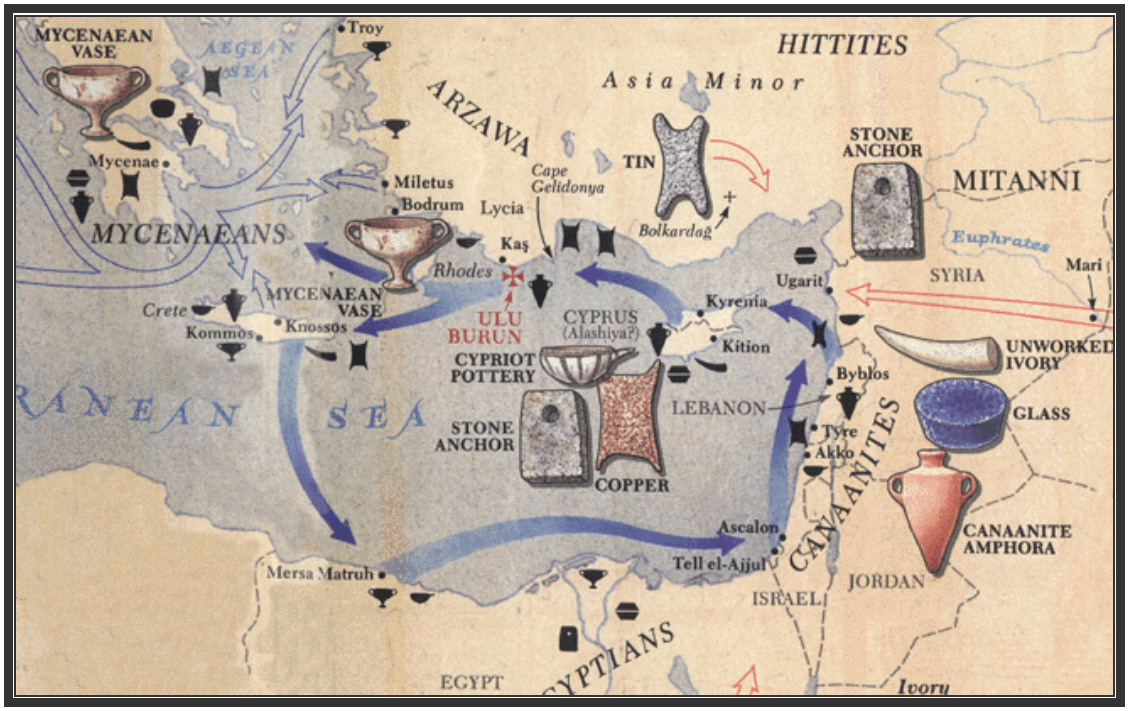
RESİMLER DİZİNİ

Resim 1 – Antik Mısır Kayığı

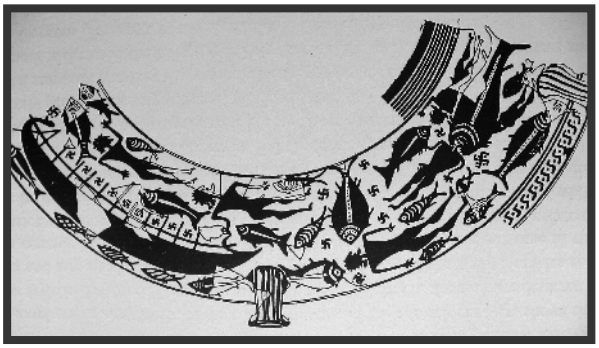
Resim 2 – Antik Uluburun Gemisi

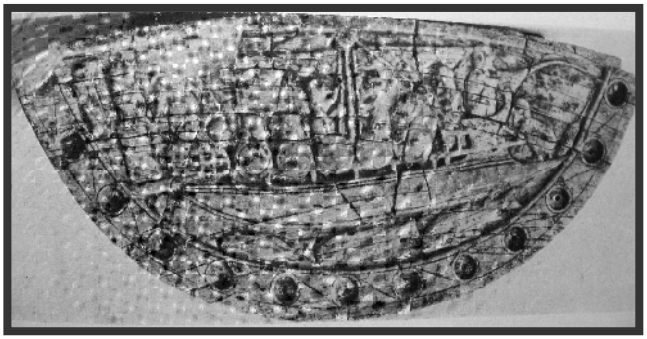

Resim 3 – Geç Tunç Çağı Deniz Ticaret Rotası

Resim 4 – Antik Yunan Trirem Tipi Gemi

Resim 5-6 – Myken Dönemi Fildişi Plakalar

Resim 7 – Bkz. Sayfa 38

Resim 8 – Bkz. Sayfa 40

Resim 9 – Fırkate

Resim 10 – Perkende

Resim 11 – Kalyata

Resim 12 – Kadırga

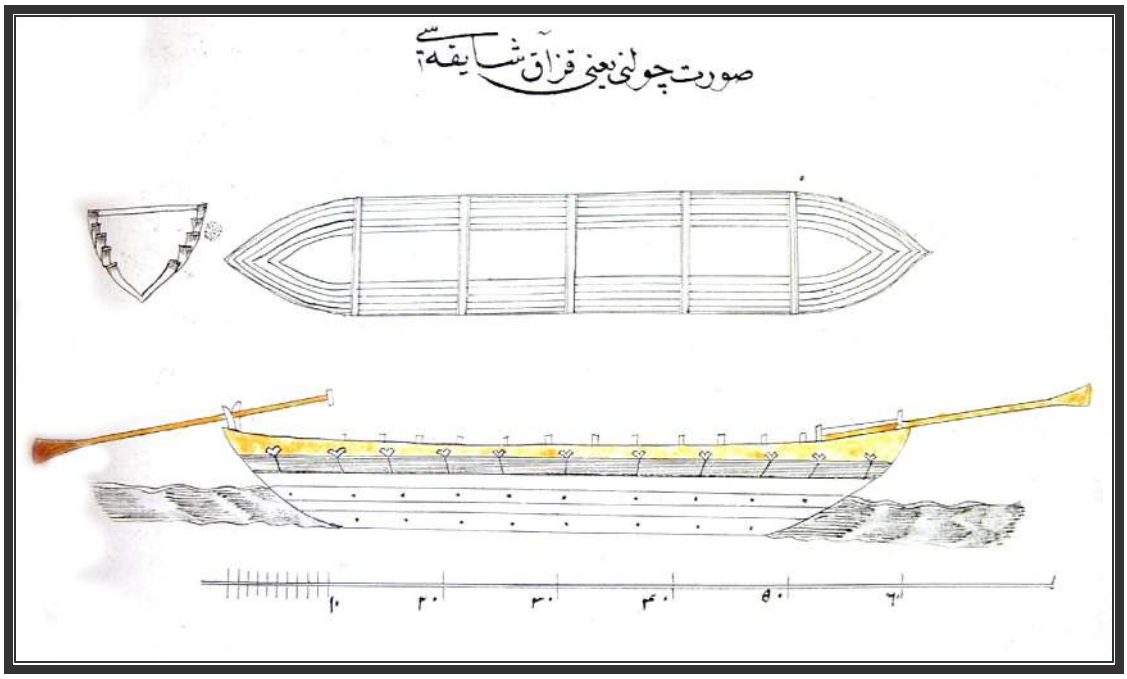
Resim 13 – Baştarda

Resim 14 – Mavna

Resim 15 – Karamürsel

Resim 16 – Şayka

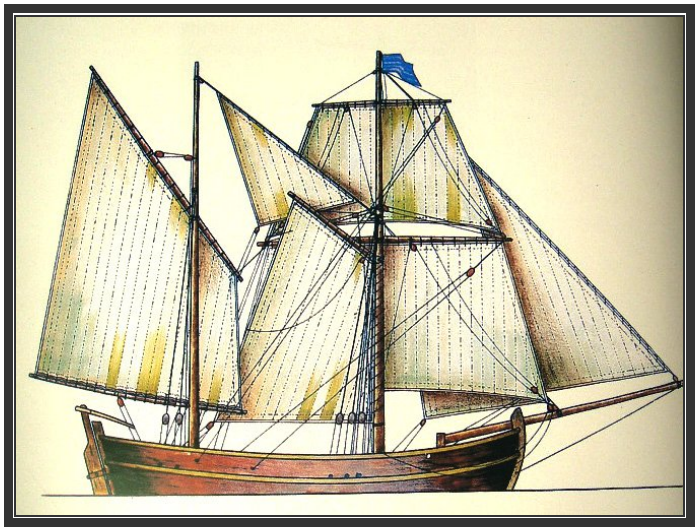
Resim 17 – İşkampoye

Resim 18 – Üstüaçık

Resim 19 – Aktarma

Resim 20 – Çekeleve

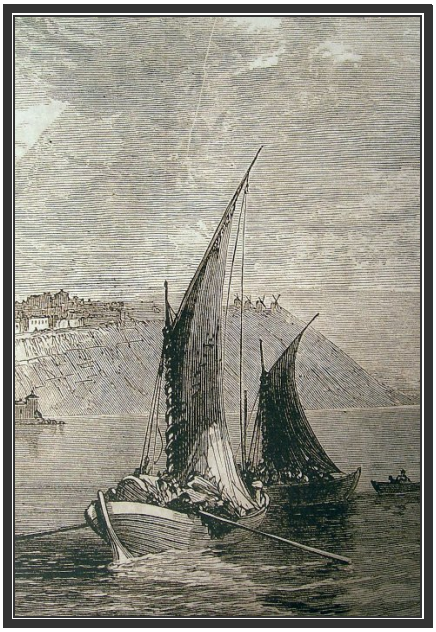
Resim 21 – Kancabaş

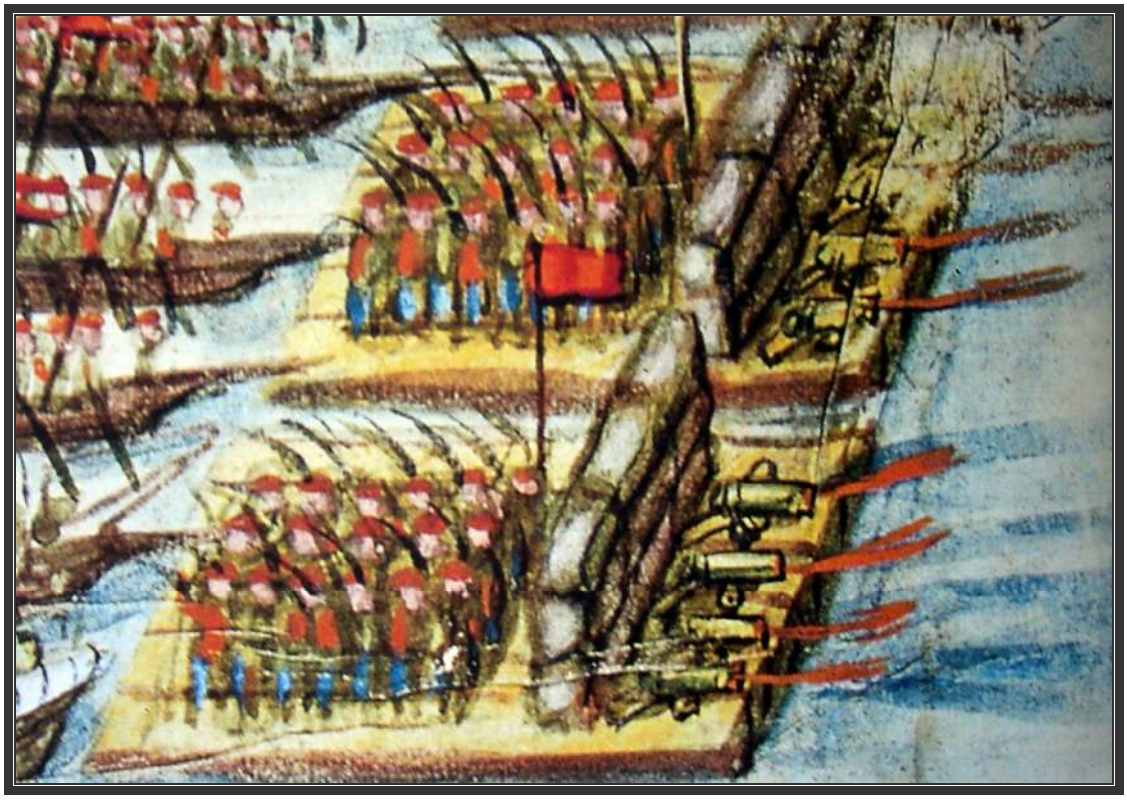
Resim 22 – At Gemisi

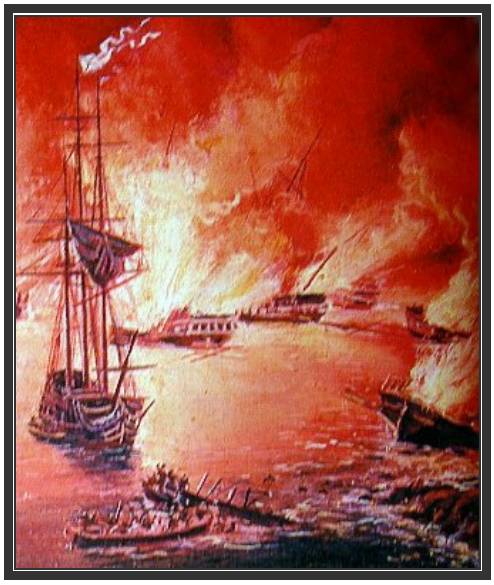
Resim 23 – Topçeker Gemisi

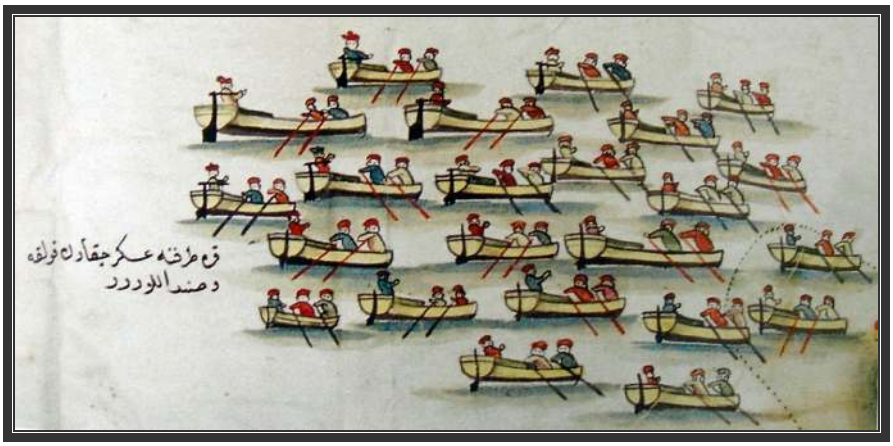
Resim 24 – Geç Kayığı

Resim 25 – Tonbaz

Resim 26-27 – Ateş Gemisi/ Kayığı

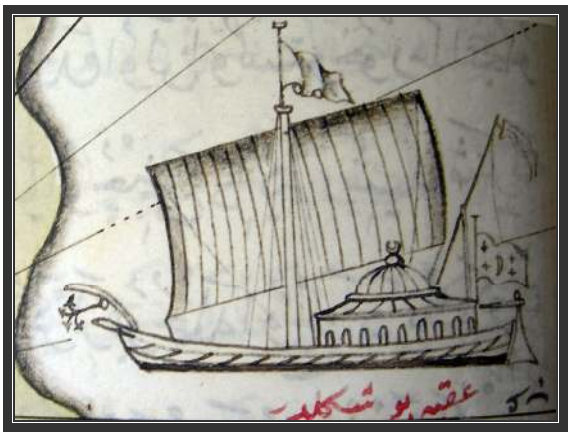
Resim 28 – Sandal

Resim 29 – Filuka

Resim 30 – Brolik

Resim 31 – Akabe

Resim 32 – Kıyase

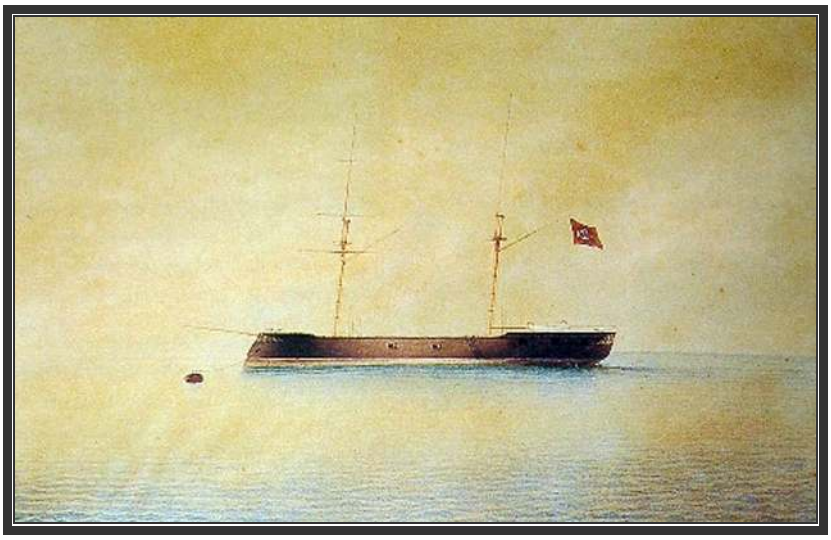
Resim 33 – Cerim/Cerm

Resim 34 – Gırab/ Gırlaç

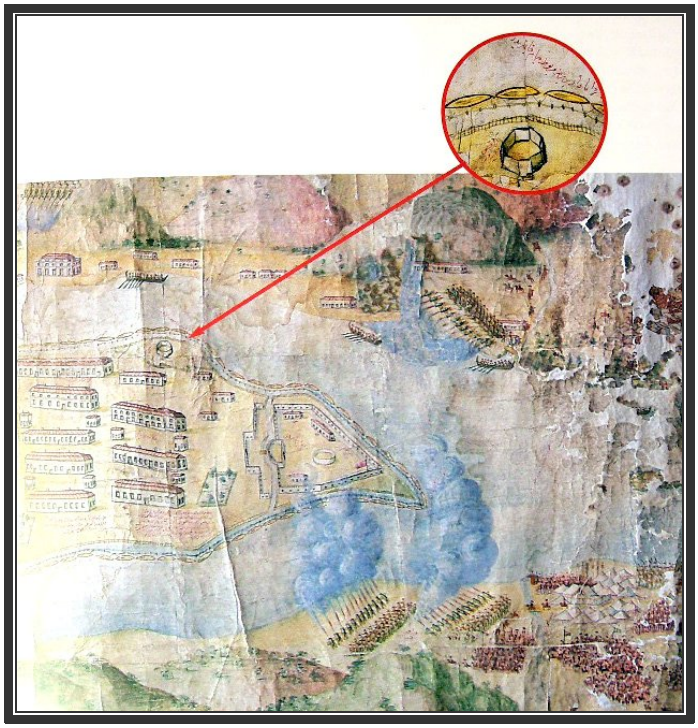
Resim 35 – Kırlangıç

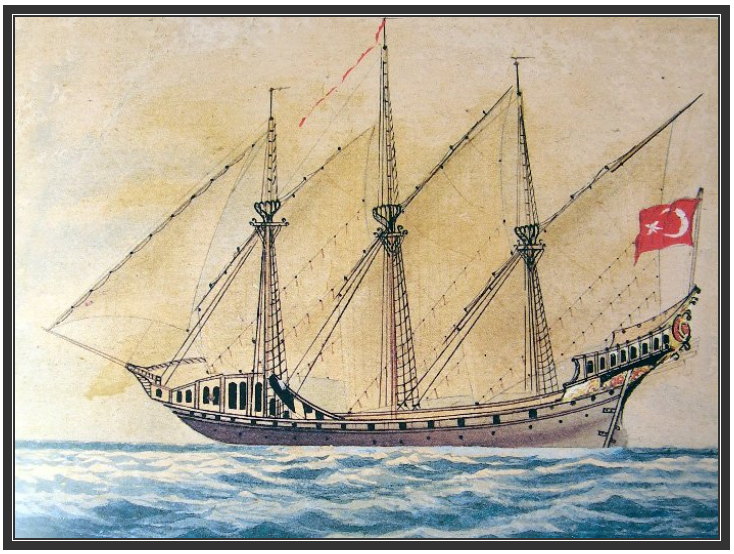
Resim 36 – Uskuna

Resim 37- Şehtiye

Resim 38 – Çam Gemisi

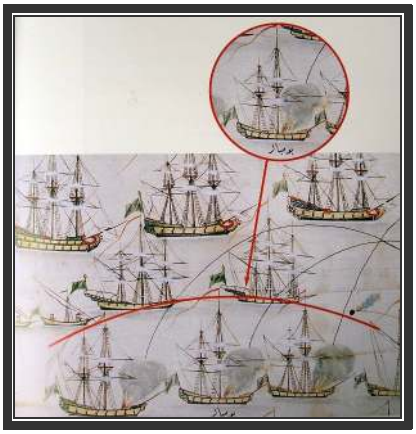
Resim 39 – Şalopa

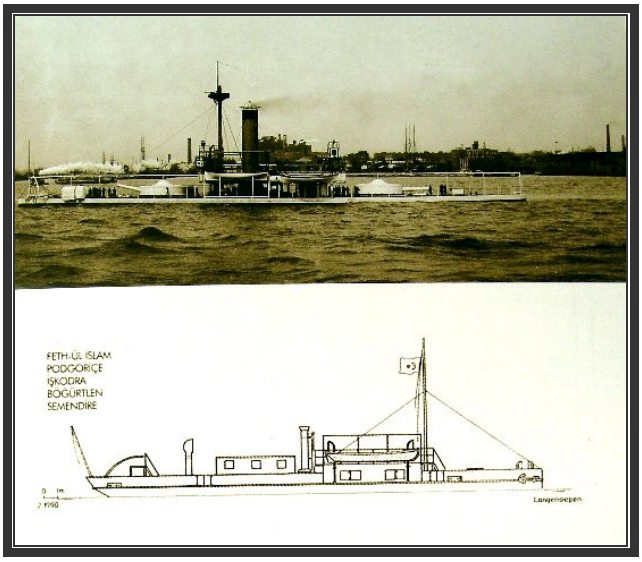
Resim 40 – Şahtur

Resim 41 – Brig

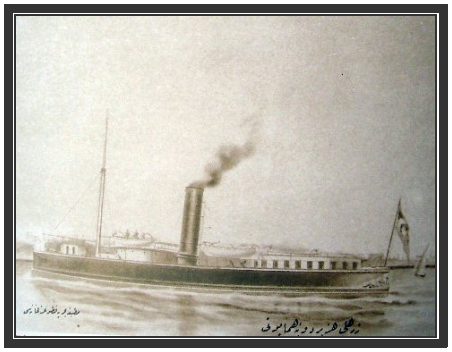
Resim 42 – Bomba Gemisi

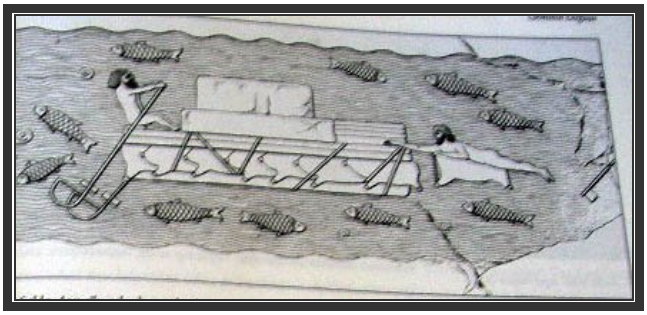
Resim 43 – Monitör

Resim 44 – Navi

Resim 45 – Duba

Resim 46 – Kelek / Mezopotamya

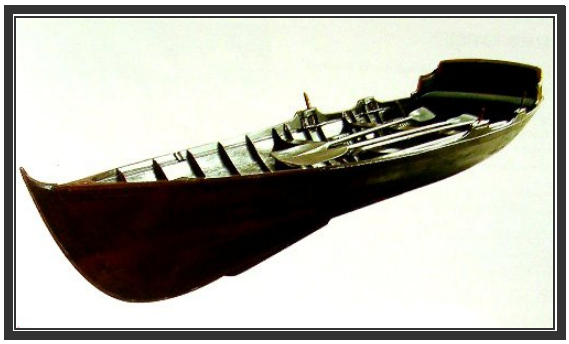
Resim 47 – Kelek

Resim 48 – Kütük

Resim 49 – İnebolu Kayığı

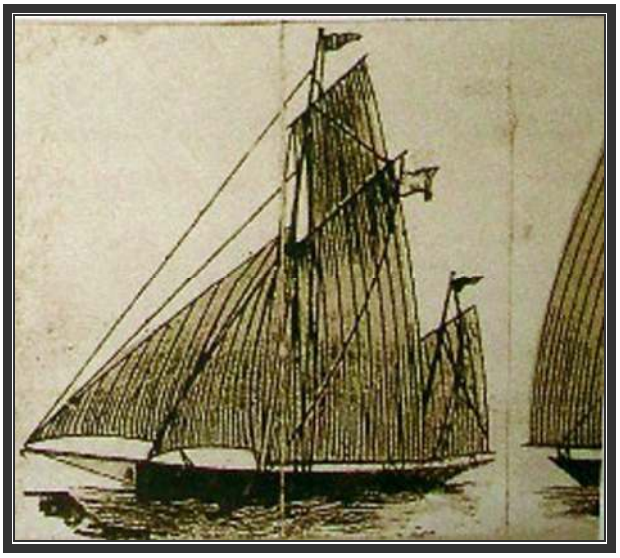
Resim 50 – Piyade

Resim 51 – İzmir Kayığı

Resim 52 – Su Kayığı

Resim 53 – Kotra

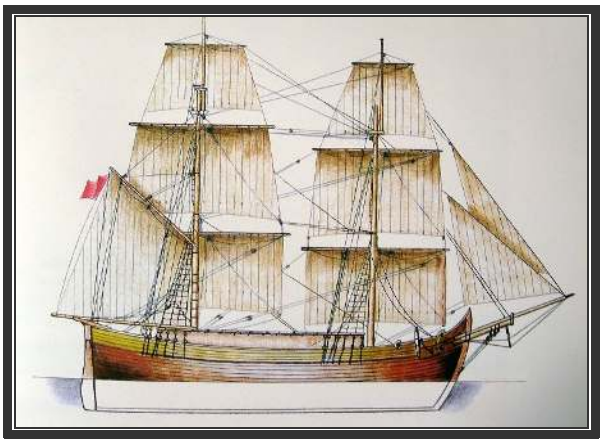
Resim 54 – Kik

Resim 55 – Gambot

Resim 56 – Gulet

Resim 57 – Bumbarta

Resim 58 – Korvet

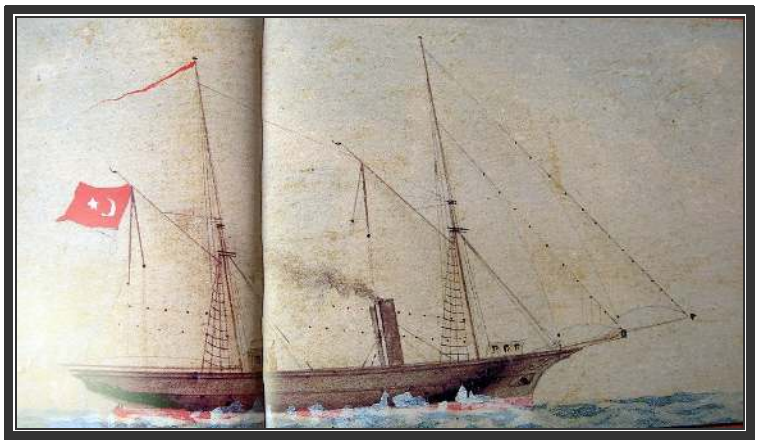
Resim 59 – İstimbot

Resim 60 – Pereme

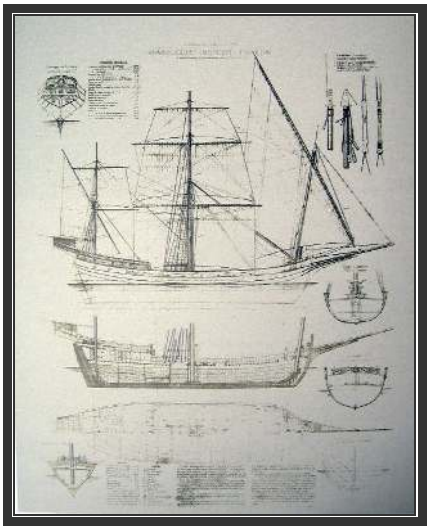
Resim 61 – Yandan Çarklı Vapur

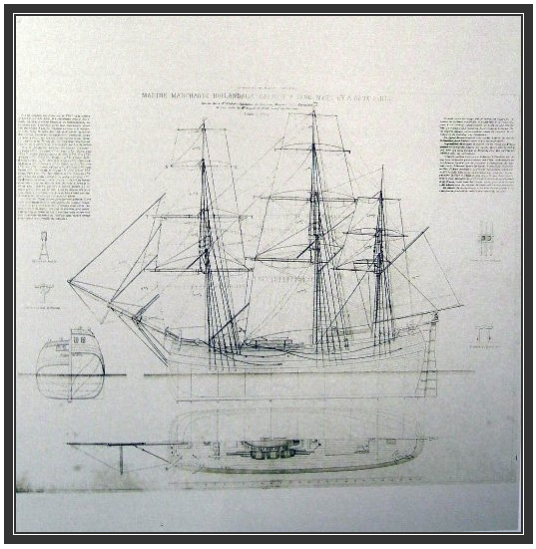
Resim 62 – Tuz Gemisi

Resim 63 – Pink

Resim 64 – Mistika

Resim 65 – Galyot

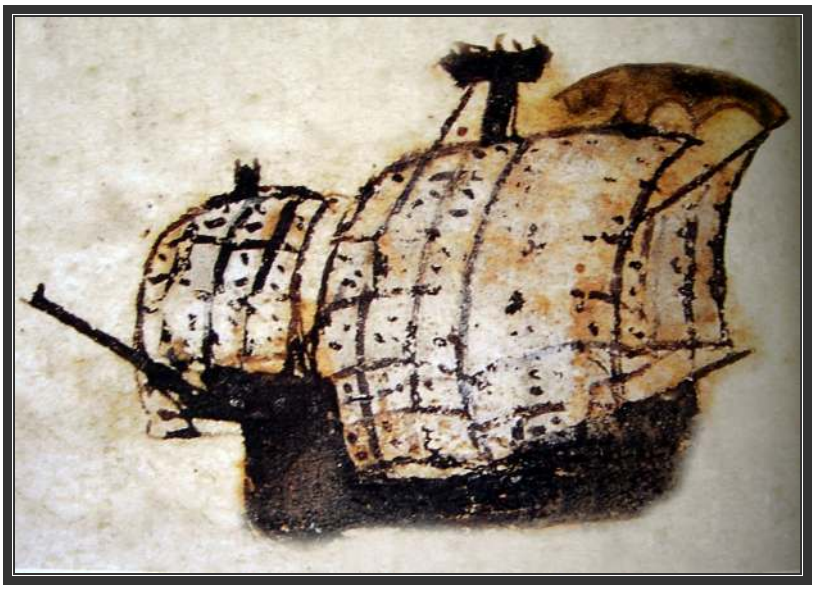
Resim 66 – Kaza Kayığı

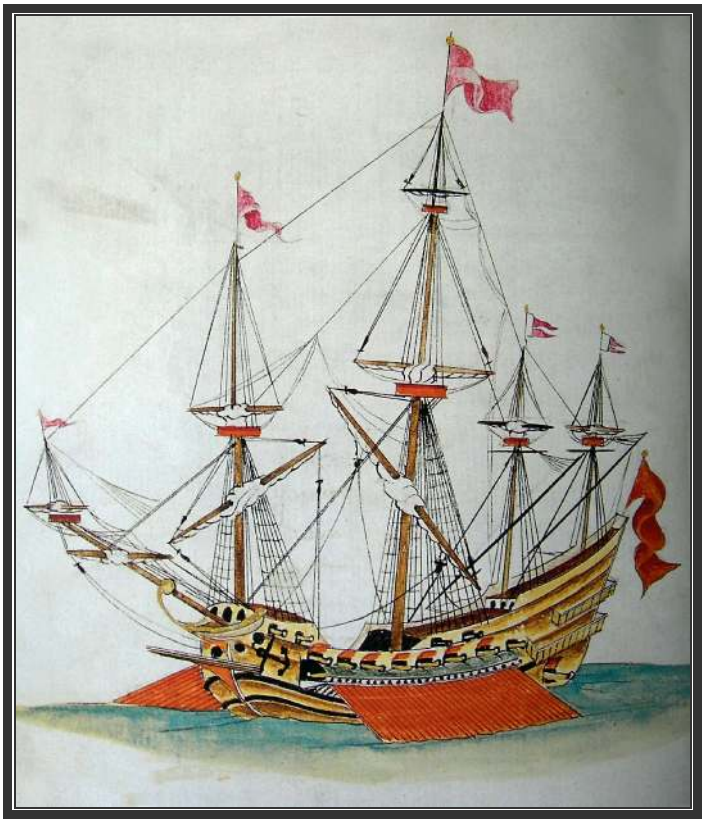
Resim 67 – Pazar Kayığı

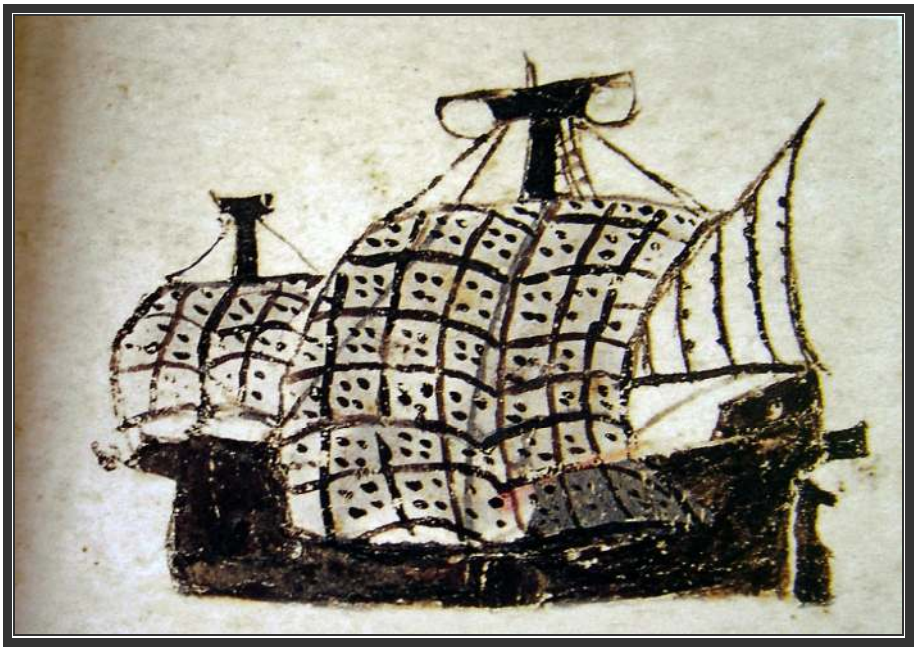
Resim 68 – Kalyon

Resim 69 – Barça

Resim 70 – Göke

Resim 71 – Ağribar

Resim 72 – Kadırga / XVI. Yüzyıl

Resim 73 – Kaptan Paşa'nın Üç Fenerli Kadırgası/ XVI. Yüzyıl

Resim 74 – Barça/ XVI. Yüzyıl

Resim 75 – Kadırga/ XVI. Yüzyıl

Resim 76 – Tunus Serdarı Sinan Paşa'yı Bekleyen Kadırga/ XVI. Yüzyıl

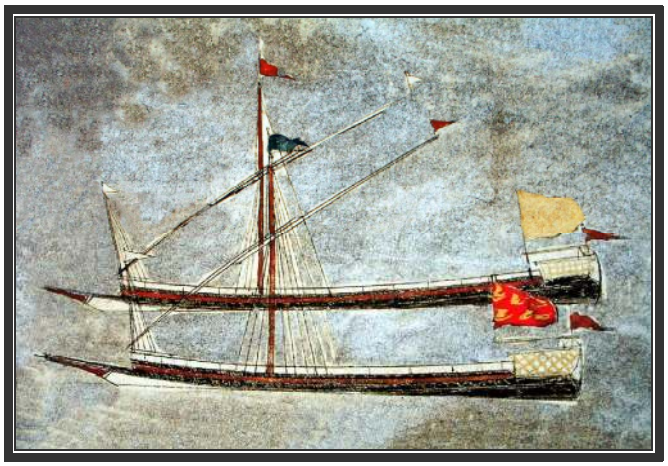
Resim 77 – Yemen Serdarı Sinan Paşa'nın Muha'dan Kadırga ile Cide'ye Gelişi/ XVI. Yüzyıl

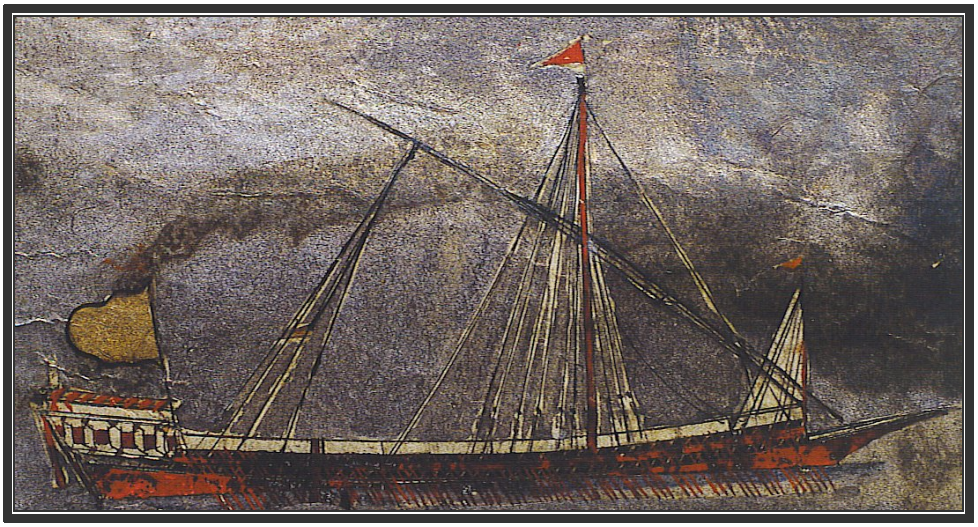
Resim 78 – Balıkçıların Geçidi/ XVI. Yüzyıl

Resim 79 – Çift Sandallı / XVI. Yüzyıl

Resim 80 – Nice Seferine Katılan Kadırgalar/ XVI. Yüzyıl

Resim 81 – Kadırga/ XVI. Yüzyıl

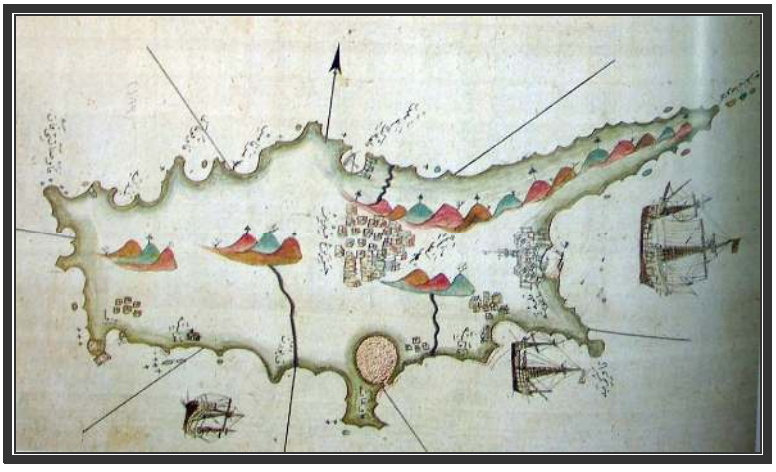
Resim 82 – Toulon Limanına Osmanlı Donanması/ XVI. Yüzyıl

Resim 83 – Ceneviz Limanında Osmanlı Kadırgaları/ XVI. Yüzyıl

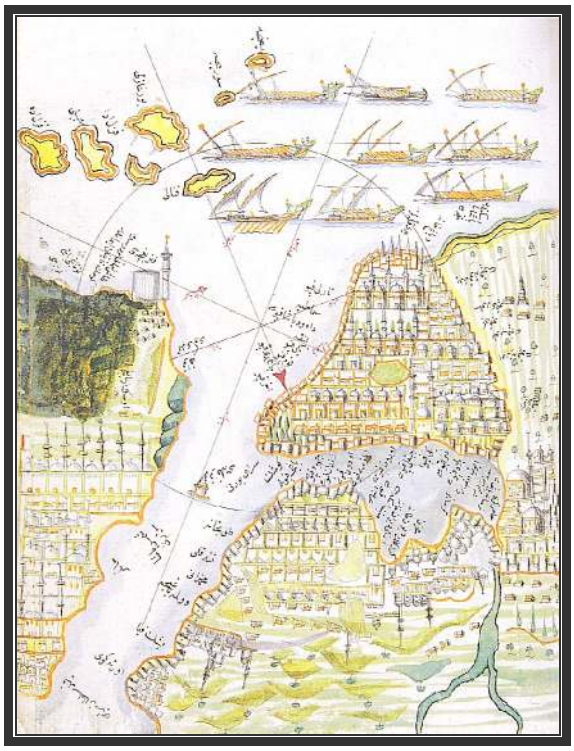
Resim 84 – İstanbul Tasviri/ XVI. Yüzyıl

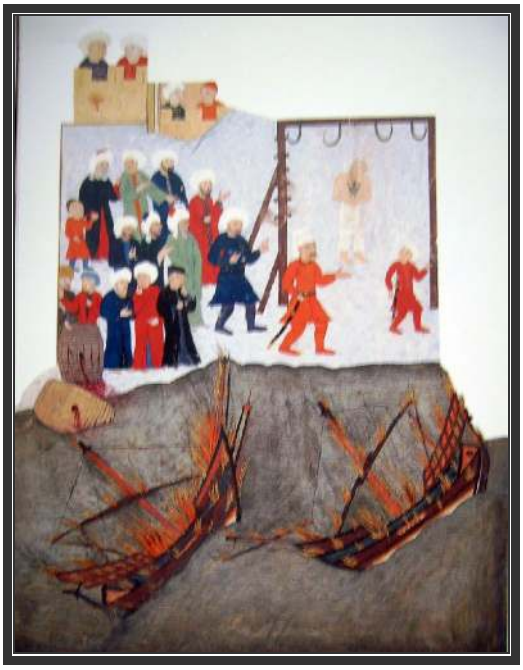
Resim 85 – Kıbrıs Haritası/ XVI. Yüzyıl

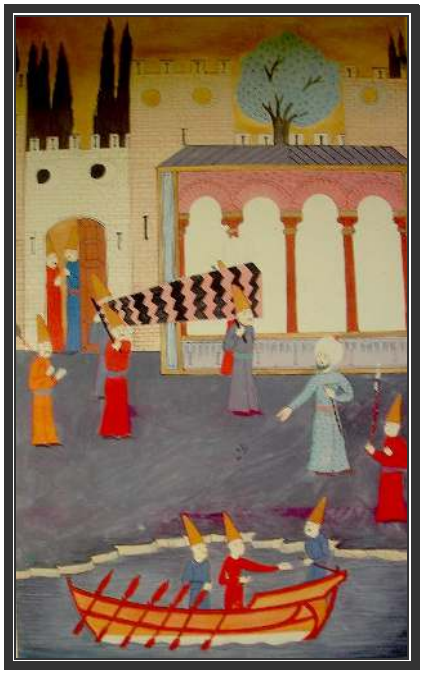
Resim 86 – Venedik Şehri/ XVI. Yüzyıl

Resim 87 – Tersane-i Amire/ XVI. Yüzyıl

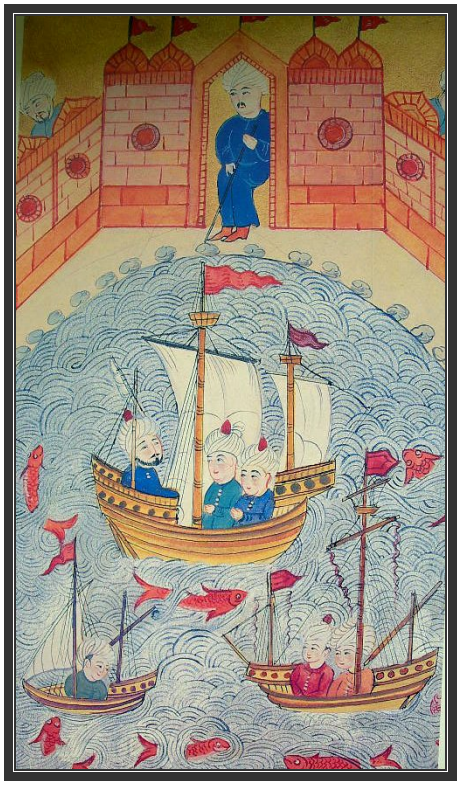
Resim 88 – Şarap Yüklü Gemilerin Yakılması/ XVI. Yüzyıl

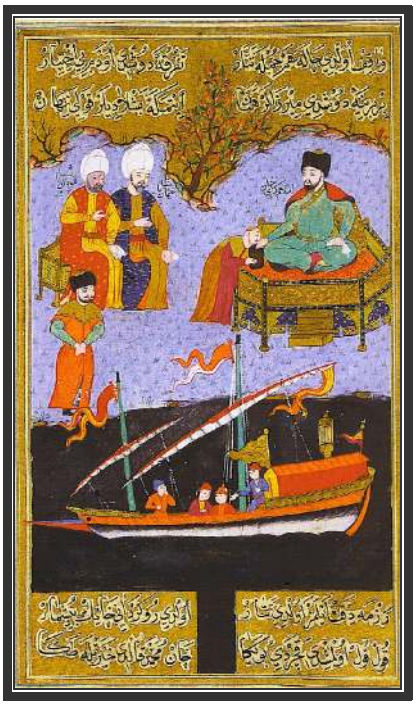
Resim 89 – İbrahim Paşa'nın Cenazesinin Topkapı Sarayından Çıkarılışı/ XVI. Yüzyıl

Resim 90 – Kılıç Ali Paşa'nın Bindiği Baştarda/ XVI. Yüzyıl

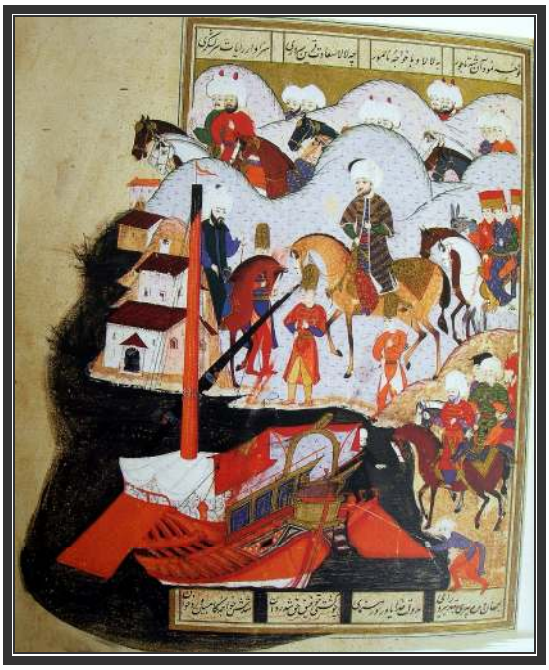
Resim 91 – İskenderiye Limanı/ XVI. Yüzyıl

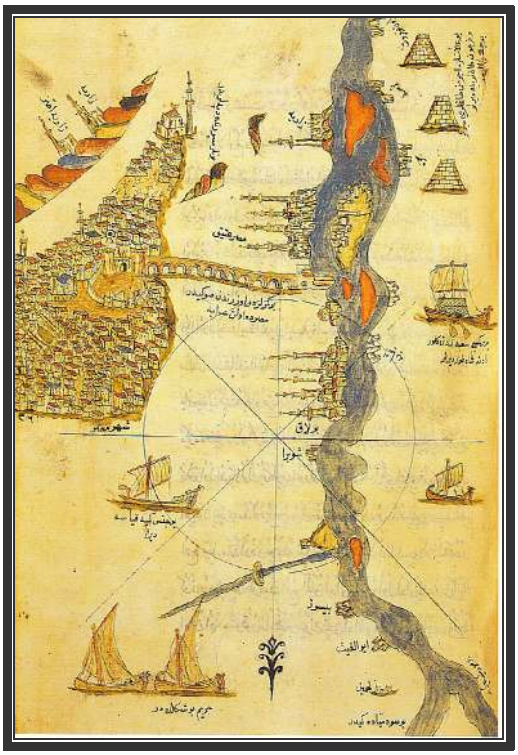
Resim 92 – Şark Serdarı Özdemiroğlu Osman Paşa ile Kılıç Ali Paşa'yı Bekleyen Kadırga/ XVI. Yüzyıl

Resim 93 – Azak Kaptanı Mehmet Bey'in Gürcistan Seferi/ XVI. Yüzyıl

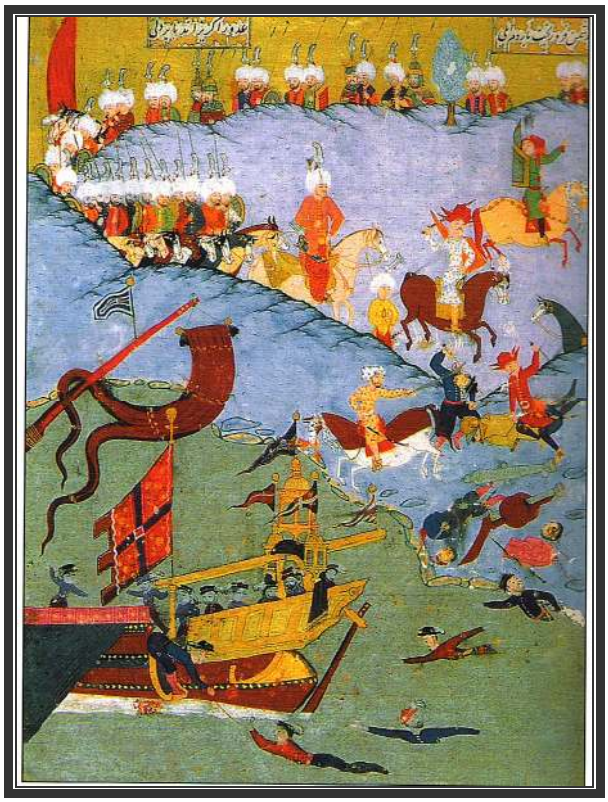
Resim 94 – III. Murat'ın Bindiği Feridun Bey'in Kalyatası/ XVI. Yüzyıl

Resim 95 – Mısır Şehri – XVI. Yüzyıl

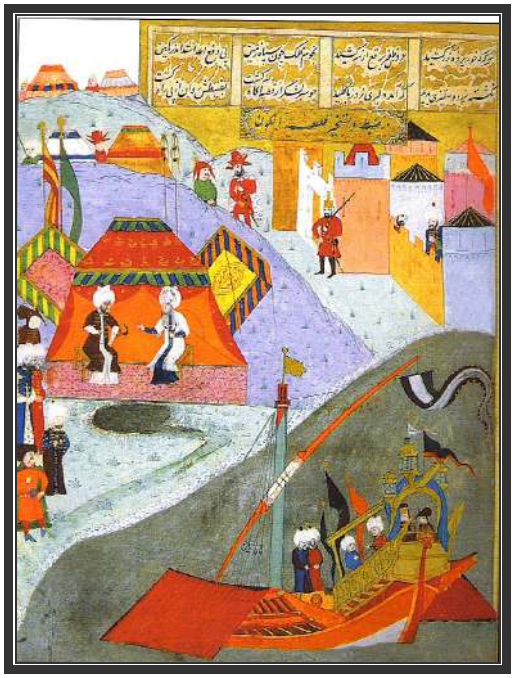
Resim 96 – Mısır Şehri/ XVI. Yüzyıl

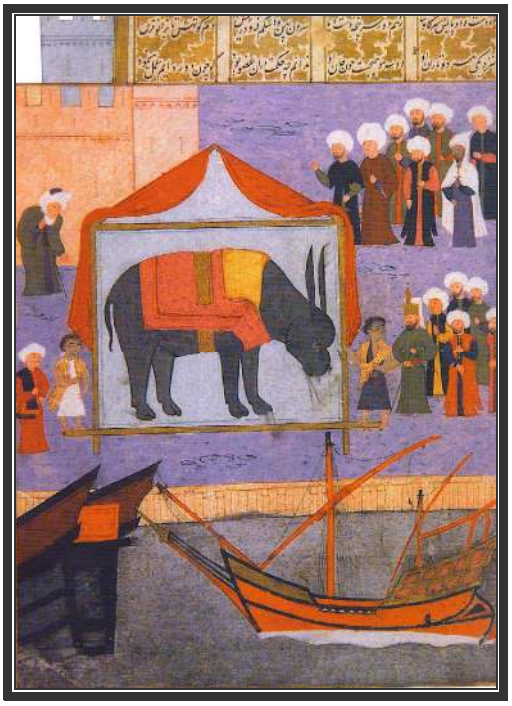
Resim 97 – Kahverengi Gavur Gemisi/ XVI. Yüzyıl

Resim 98 - Sinan Paşa'nın Tunus Seferi/ XVI. Yüzyıl

Resim 99 – Paşa Kadırgası/ XVI. Yüzyıl

Resim 100 – Afrika'dan Karavele İle Getirilmiş Olan Yabani Bir Hayvan/ XVI. Yüzyıl

Resim 101 – Nuh'un Gemisi/ XVI. Yüzyıl

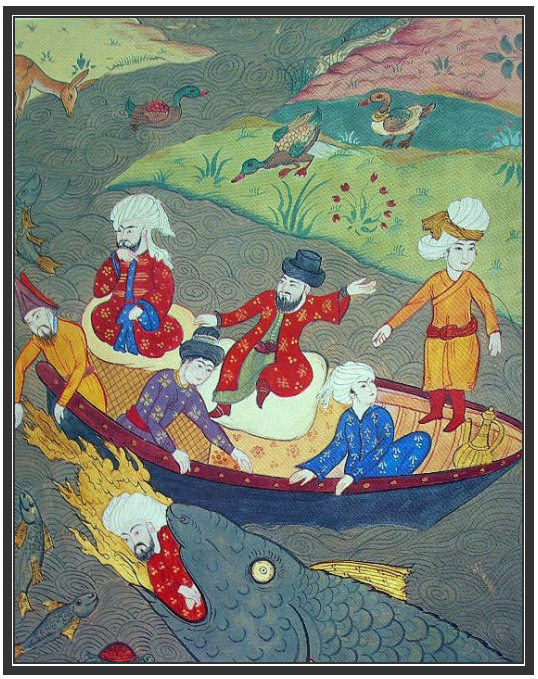
Resim 102 – Nuh'un Gemisi/ XVI. Yüzyıl

Resim 103 – Nuh'un Gemisi/ XVI. Yüzyıl

Resim 104 – Nuh Peygamber/ XVI. Yüzyıl

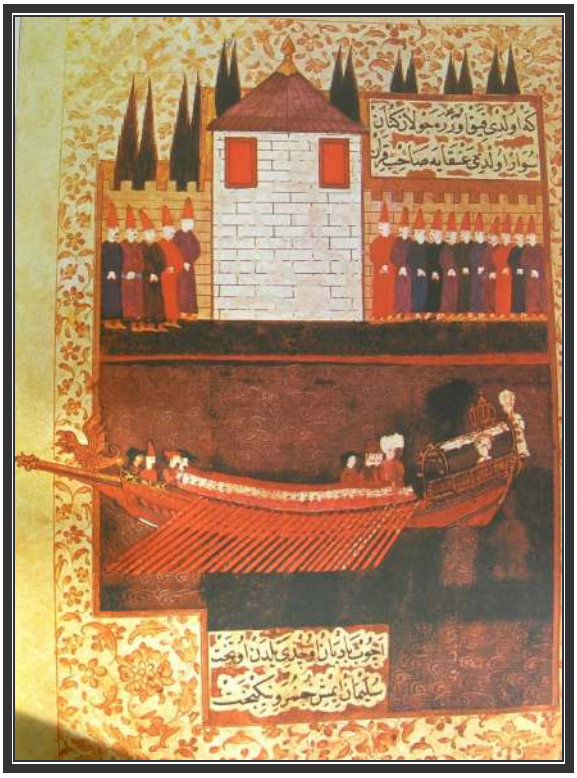
Resim 105 – Yunus Peygamber/ XVI. Yüzyıl

Resim 106 – Yunanistan Korint Körfezi'nde Osmanlı Kadırgaları/ XVI. Yüzyıl

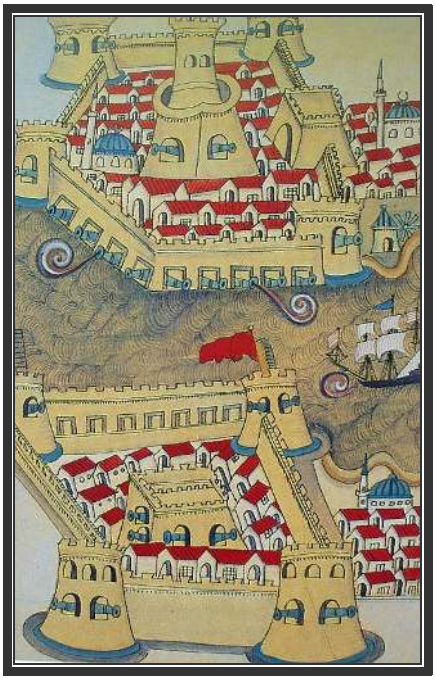
Resim 107 – II. Osman'ın Saltanat Kayığı/ XVII. Yüzyıl

Resim 108 – II. Osman'ın Saltanat Kayığı ile Saraya Gelişi/ XVII. Yüzyıl

Resim 109 – Pazar Kayığı/ XVII. Yüzyıl

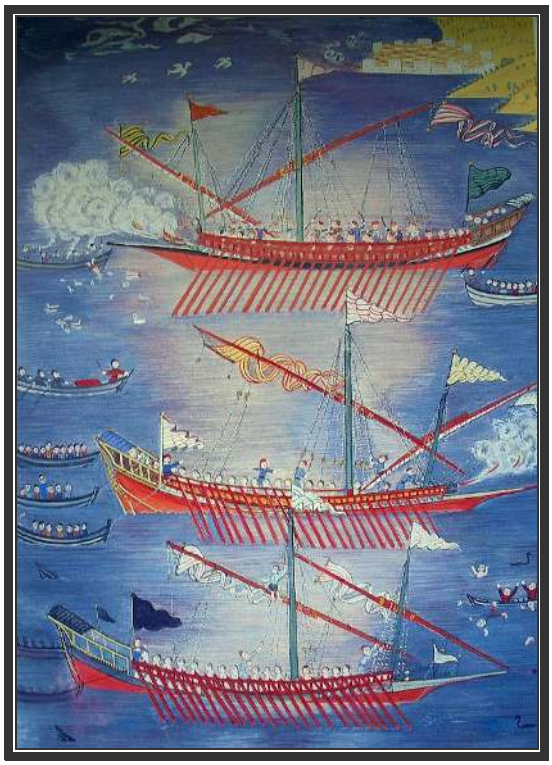
Resim 110 – Çanakkale Boğazı'ndan Geçen Kalyon/ XVII. Yüzyıl

Resim 111 – Boğaz'dan Geçen Barça/ XVII. Yüzyıl

Resim 112 – Tenedos (Bozcaada) Deniz Savaşı/ XVII. Yüzyıl

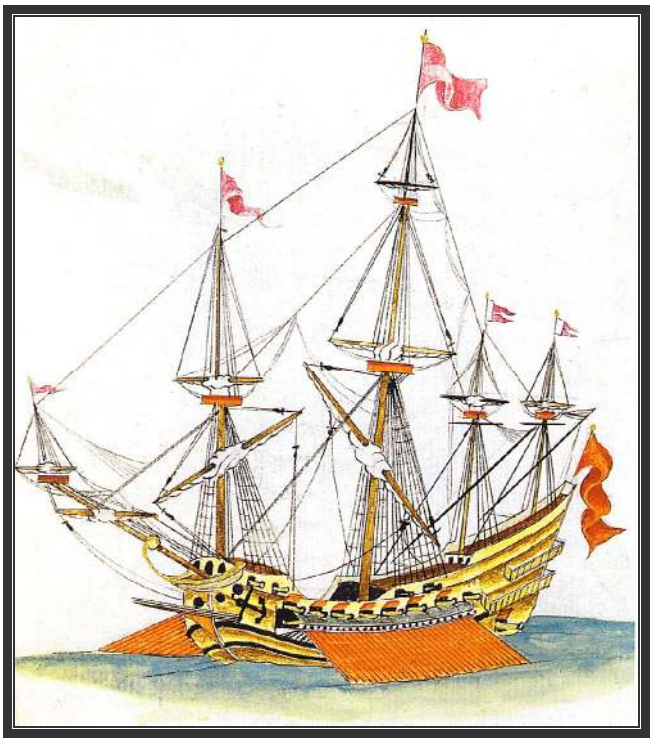
Resim 113 – Kırım Kazalarıyla Karadeniz'de Savaş/ XVII. Yüzyıl

Resim 114 – Nuh Peygamber/ XVII. Yüzyıl

Resim 115 – II. Beyazıd Dönemi Göke/ XVII. Yüzyıl

Resim 116 – II. Beyazıd Dönemi Göke/ XVII. Yüzyıl

Resim 117 – II. Beyazıd Dönemi Göke/ XVII. Yüzyıl

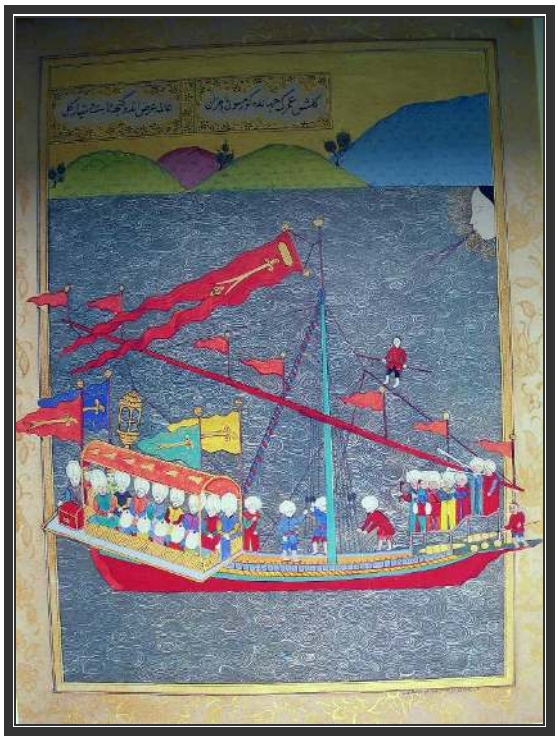
Resim 118 – Paşa Kadırgası/ XVII. Yüzyıl

Resim 119 – Güzelce Ali Paşa'nın Düşman Kalyonlarını Ele Geçirişi/ XVII. Yüzyıl

Resim 120 – Güzelce Ali Paşa'nın Düşman Kalyonlarını Ele Geçirişi/ XVII. Yüzyıl

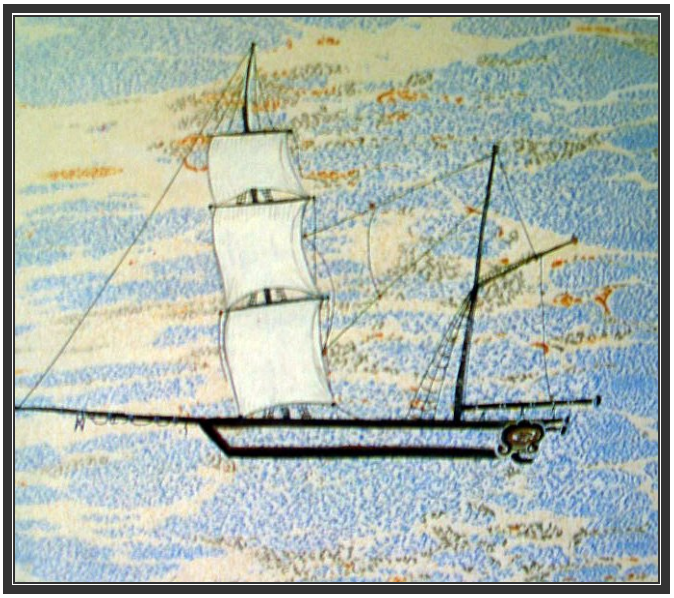
Resim 121 – Malkoçoğlu Ali Paşa'nın İskenderiye Limanına Vali Olarak Varışı/ XVII. Yüzyıl

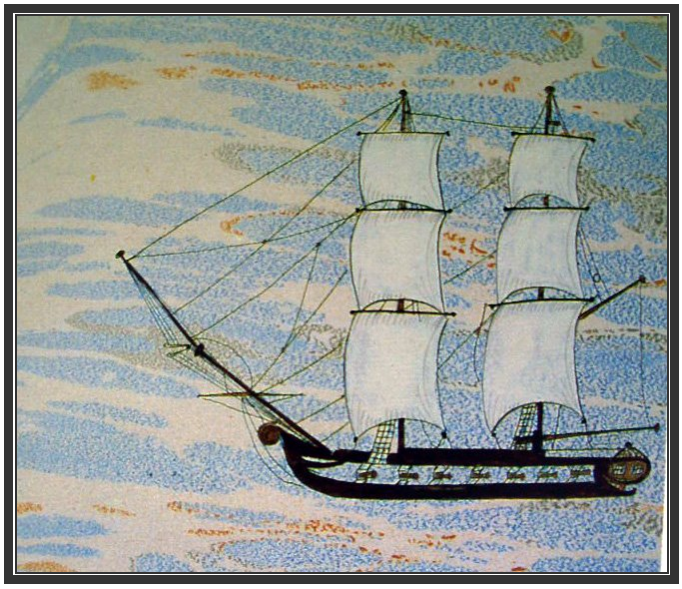
Resim 122 – Baştarda/ XVII. Yüzyıl

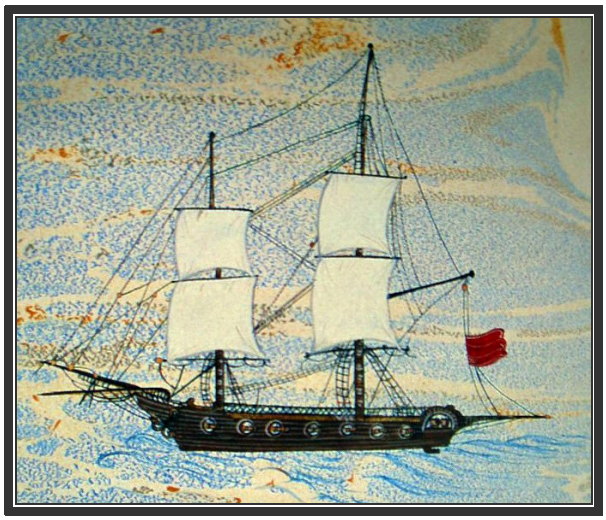
Resim 123 – Venedik Mavnası/ XVII. Yüzyıl

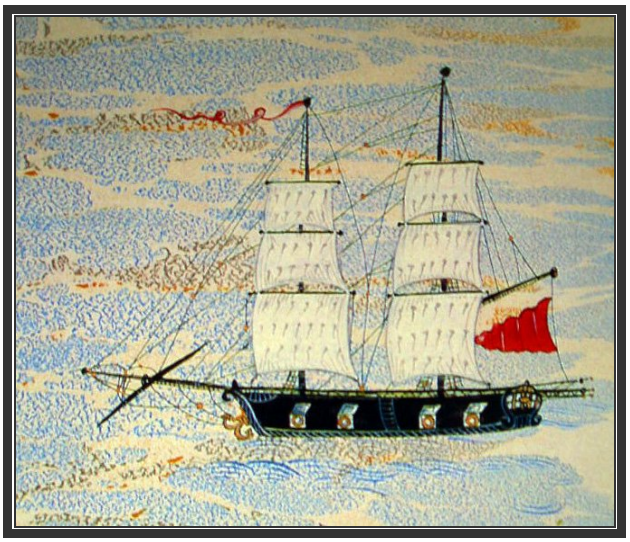
Resim 124 – Kalyon/ XVII. Yüzyıl

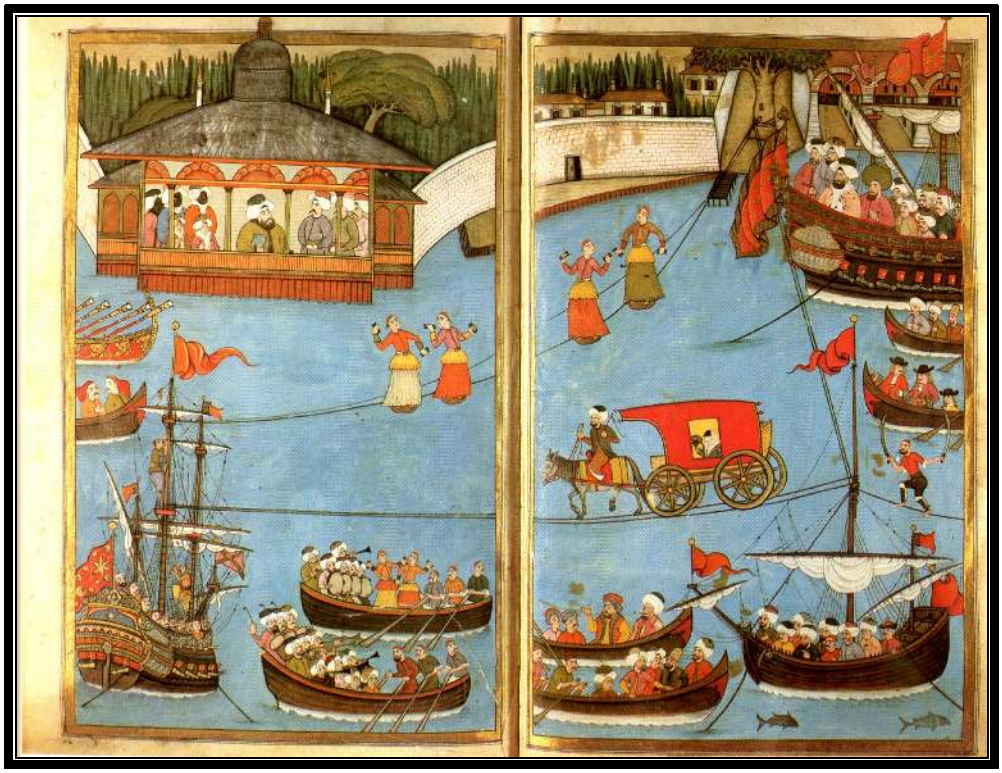
Resim 125 – Kalyon/ XVII. Yüzyıl

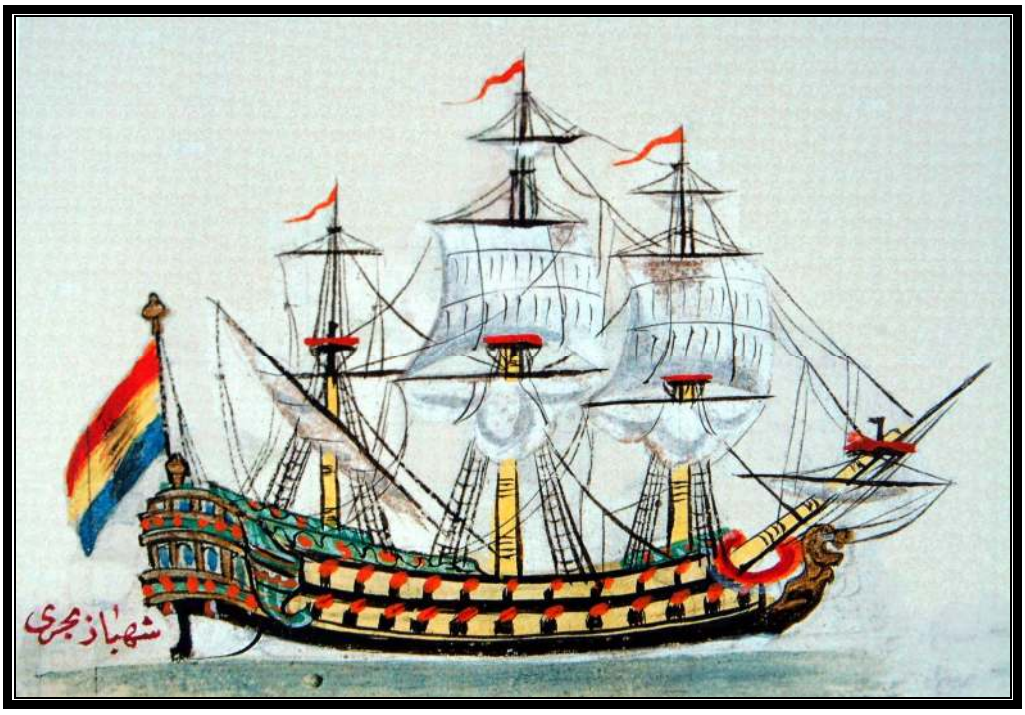
Resim 126 – Kalyon/ XVII. Yüzyıl

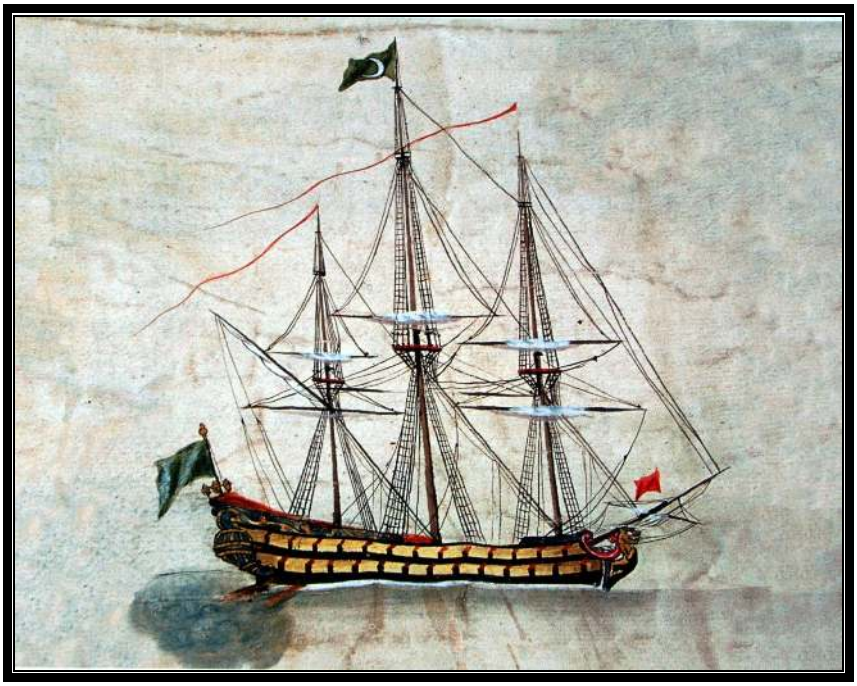
Resim 127 – Kalyon/ XVII. Yüzyıl

Resim 128 – III. Ahmed'in Oğlunun Sünnet Töreni/ XVIII. Yüzyıl

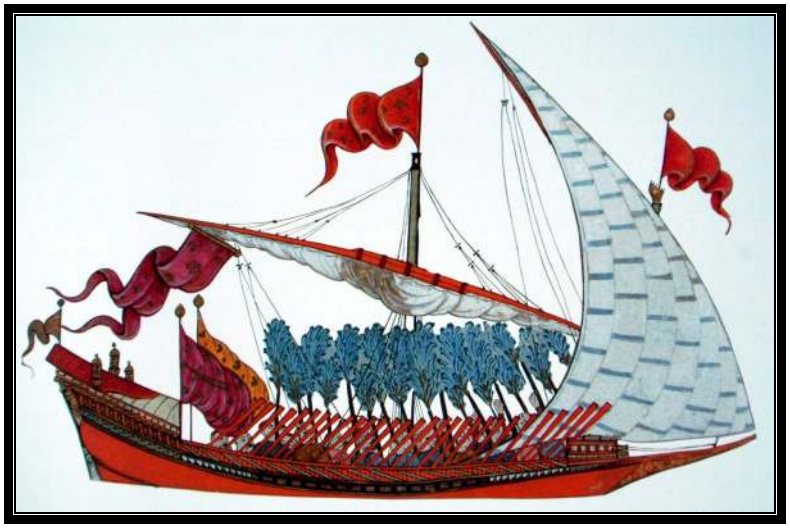
Resim 129 – Şehbazı-ı Bahri Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl

Resim 130 – Kapudane-i Humayün Kalyonu – XVIII. Yüzyıl

Resim 131 – Tek Ambarlı Kalyon/ XVIII. Yüzyıl

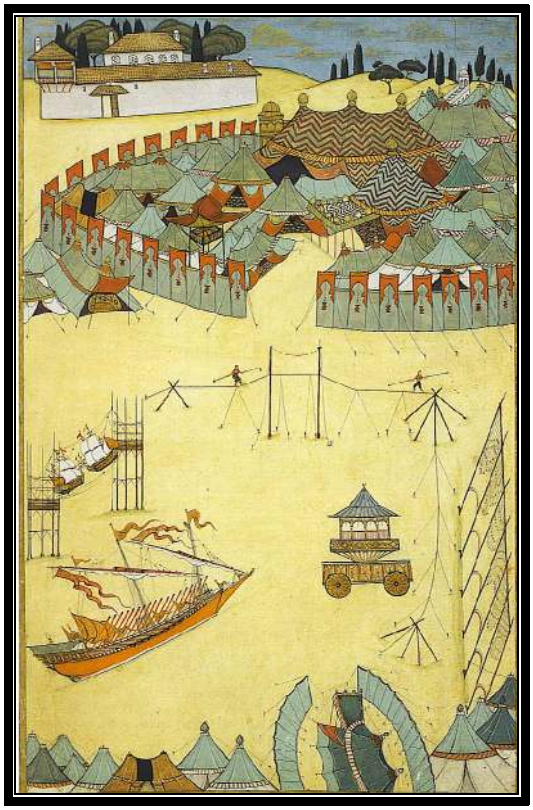
Resim 132 – Baştarda-i Hümayun/ XVIII. Yüzyıl

Resim 133 – Baştarda-i Hümayun/ XVIII. Yüzyıl

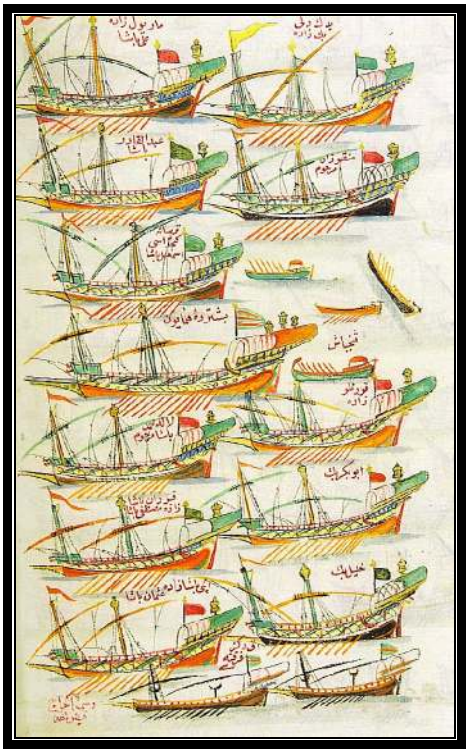
Resim 134 – Tek Ambarlı Kalyon/ XVIII. Yüzyıl

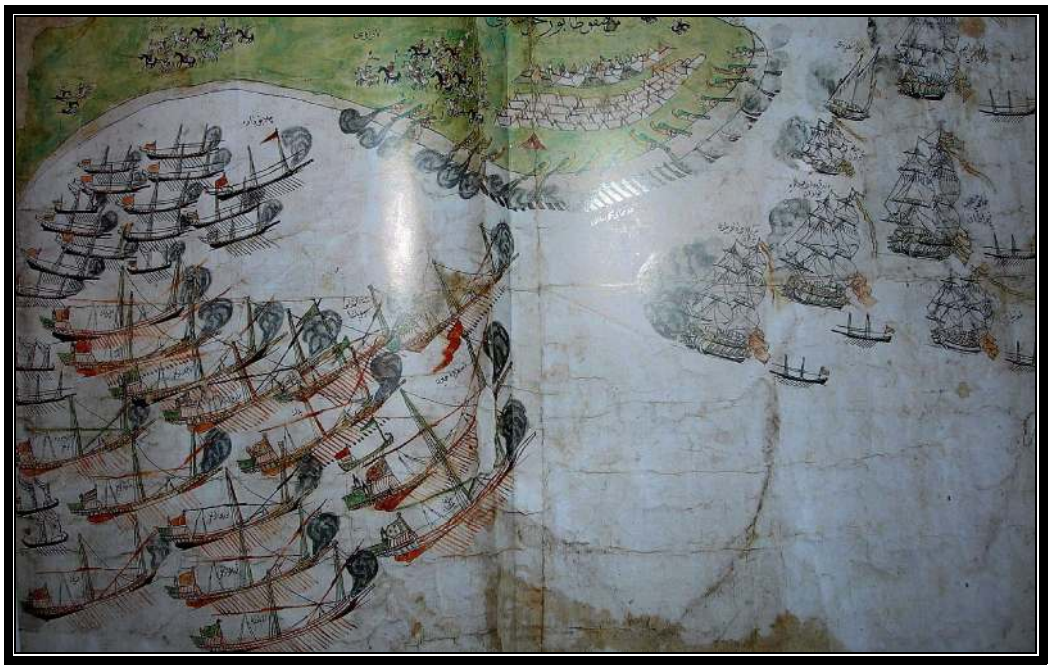
Resim 135 – Bir Kadırga ve Direkler Arasındaki Kalyonlar/ XVIII. Yüzyıl

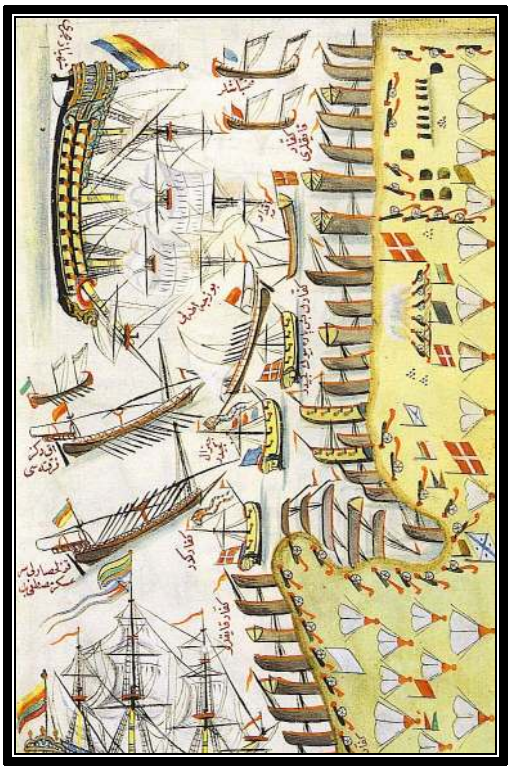
Resim 136 – Osmanlı Fırkate ve Kancabaşlar/ XVIII. Yüzyıl

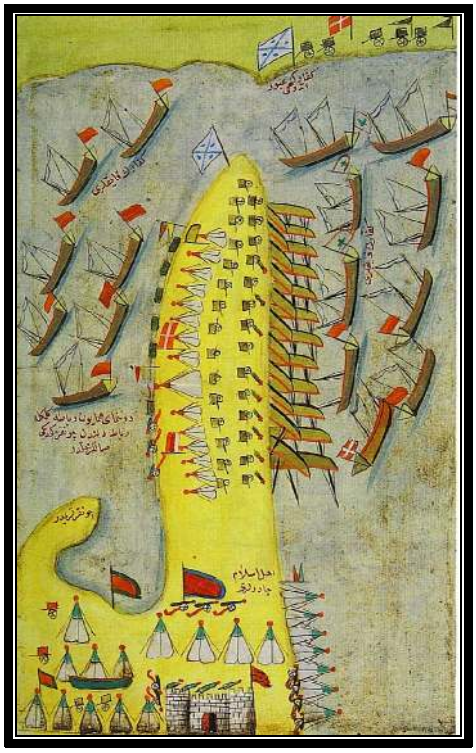
Resim 137 – Osmanlı Baştarda ve Kadırgaları/ XVIII. Yüzyıl

Resim 138 – Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl

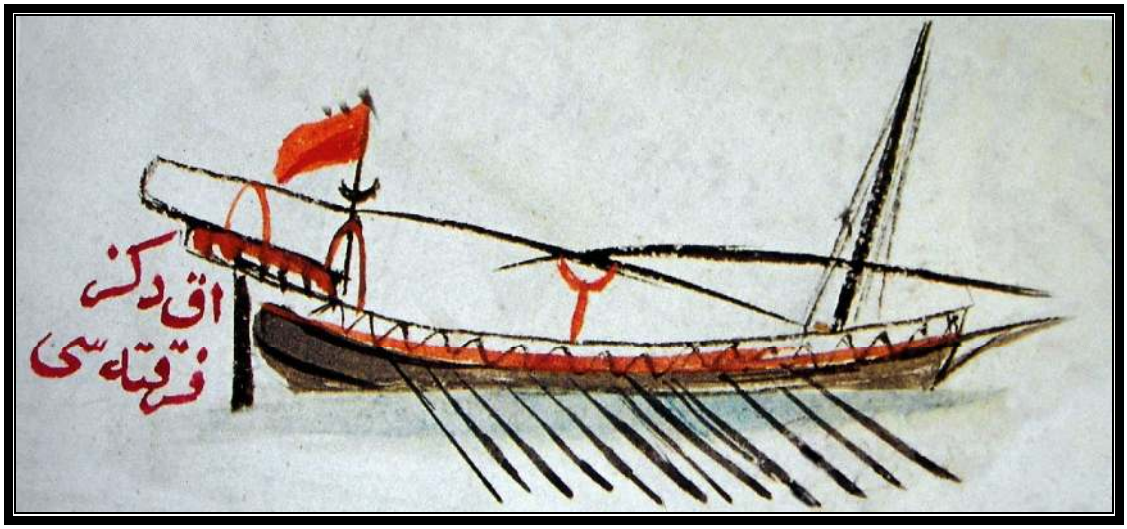
Resim 139 – Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl

Resim 140 – Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl

Resim 141 – Özi Önlerinde Osmanlı Donanması/ XVIII. Yüzyıl

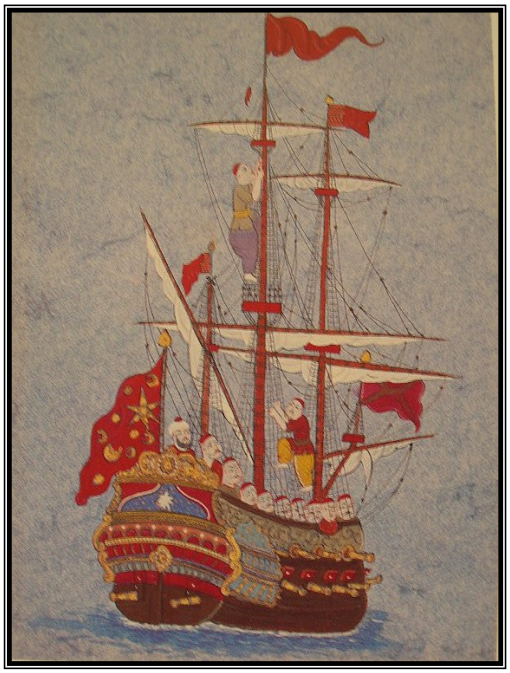
Resim 142 – Akdeniz Fırkatesi/ XVIII. Yüzyıl

Resim 143 – Adakule'nin Osmanlı Tarafından Kuşatılması/ XVIII. Yüzyıl

Resim 144 – Kalyon/ XVIII. Yüzyıl

Resim 145 – Delibalta Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl

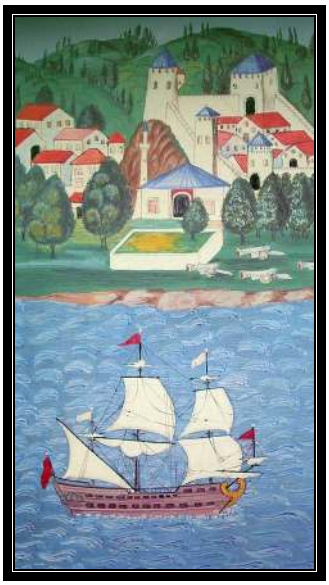
Resim 146 – Cezayir Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl

Resim 147 – Topal Ahmed Kalyonu/ XVIII. Yüzyıl

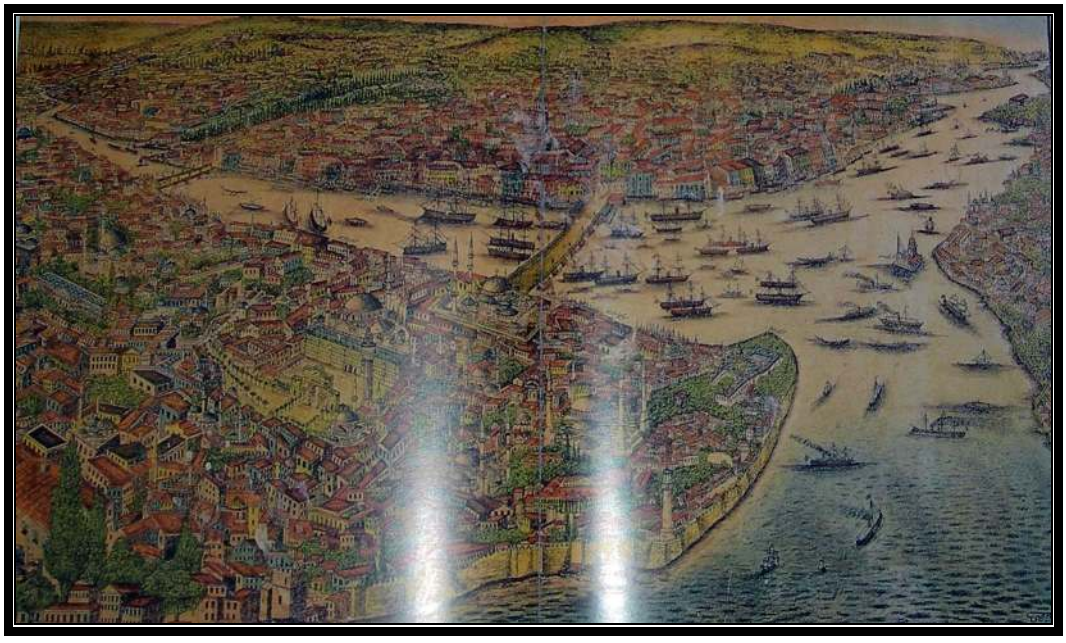
Resim 148 – Lori Burnu Muharebesi/ XVIII. Yüzyıl

Resim 149 – Anadolu Hisarı Önünden Geçen Kalyon/ XVIII. Yüzyıl

Resim 150 – Aynalıkavak Kasrı Önündeki “Keşti-i Sultani”/ XVIII. Yüzyıl

Resim 151 – XIX. Yüzyıl İstanbul Planı/ XIX. Yüzyıl

Resim 152 – Ağa Hüseyin Paşa Gemisi/ XIX. Yüzyıl

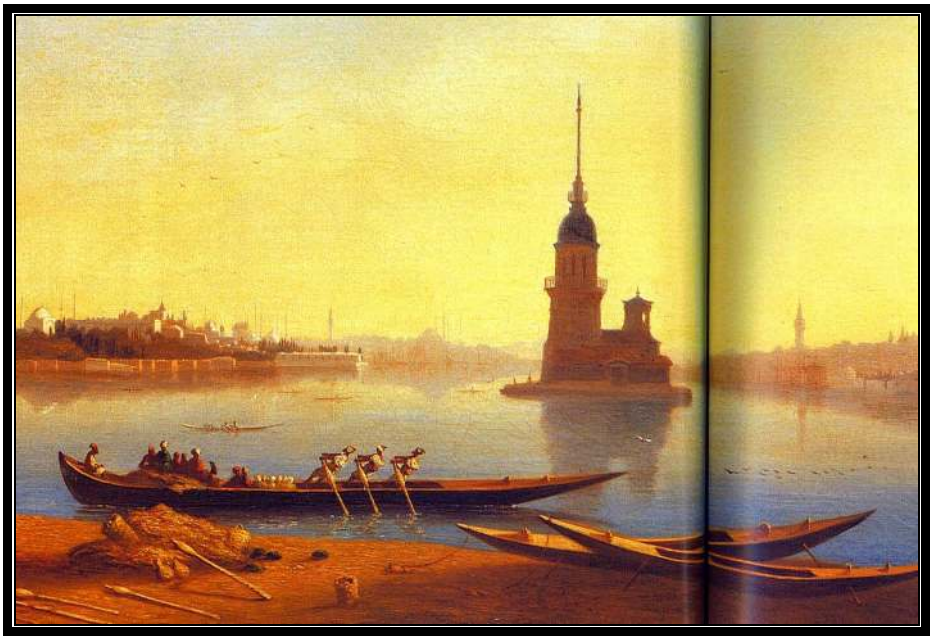
Resim 153 – Çanakkale Boğazı ve Gemiler/ XIX. Yüzyıl

Resim 154 – Pera Önündeki Gemiler/ XVIII. Yüzyıl

Resim 155 – Boğaziçi/ XIX. Yüzyıl

Resim 156 – Kız Kulesi ve Kayık/ XIX. Yüzyıl

Resim 157 – Pereme/ XIX. Yüzyıl

Resim 158 – Azapkapı ve Unkapanı Arası/ XIX. Yüzyıl

Resim 159 – Boğaziçi'nde Kayıklar/ XIX. Yüzyıl

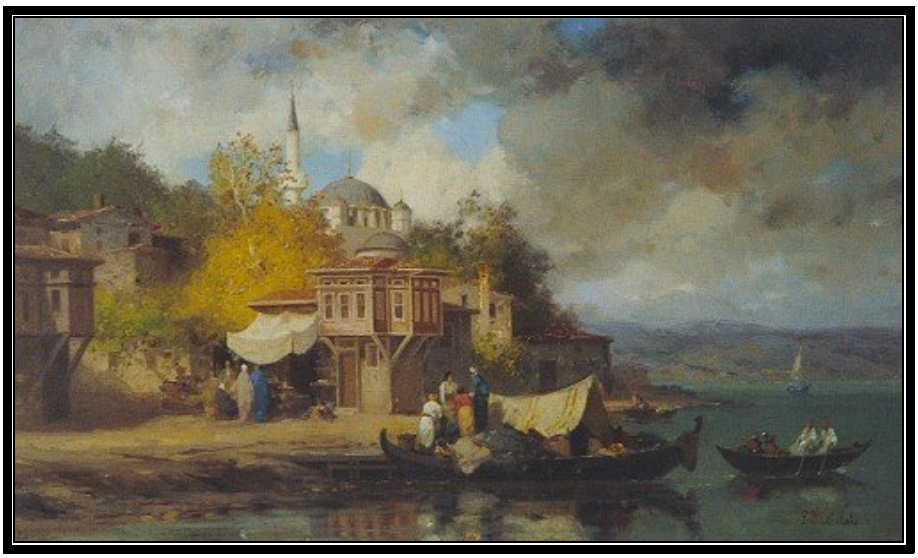
Resim 160 – Tophane'deki Saltanat Kayığı/ XIX. Yüzyıl

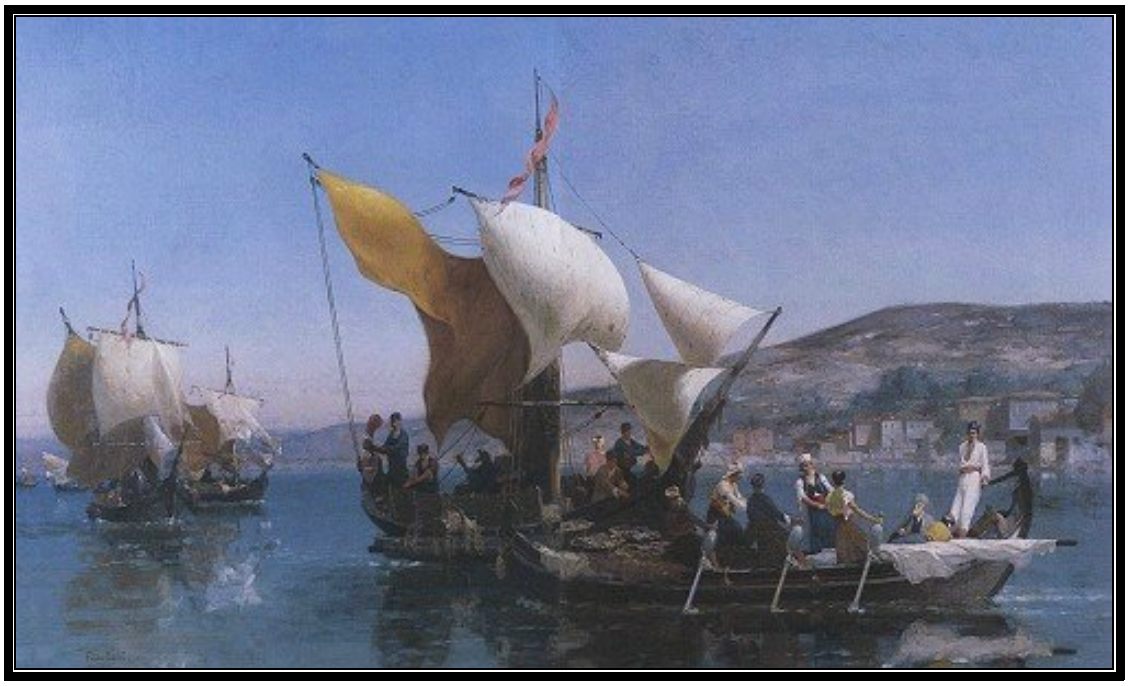
Resim 161 – Galata Köprüsü/ XIX. Yüzyıl

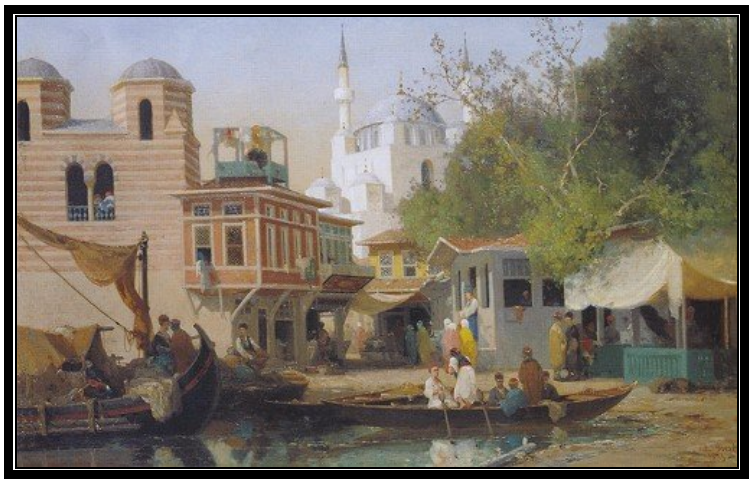
Resim 162 – Boğaz Kıyısında/ XIX. Yüzyıl

Resim 163 – Boğaz Manzarası – XIX. Yüzyıl

Resim 164 – Boğaziçi'nde Balıkçılar/ XIX. Yüzyıl

Resim 165 – İstanbul Görünümü/ XIX. Yüzyıl

Resim 166 – Trabzon Açıklarında Rus ve Türk Gemileri/ XIX. Yüzyıl

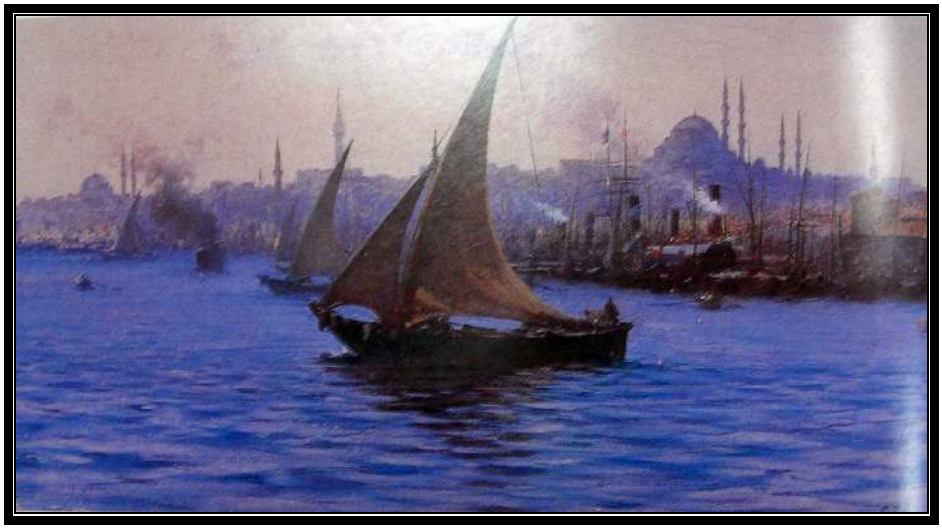
Resim 167 – Türk Donanması/ XIX. Yüzyıl

Resim 168 – Sakız Adası'nda Deniz Savaşı/ XIX. Yüzyıl

Resim 169 – Haliç/ XIX. Yüzyıl

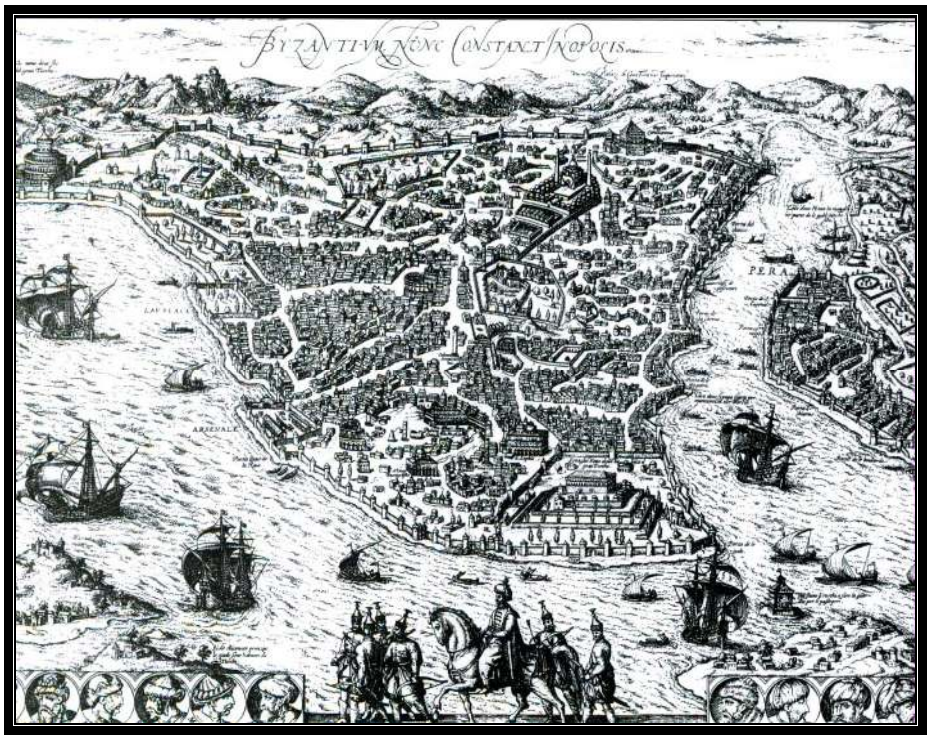
Resim 170 – İstanbul Manzarası/ XIX. Yüzyıl

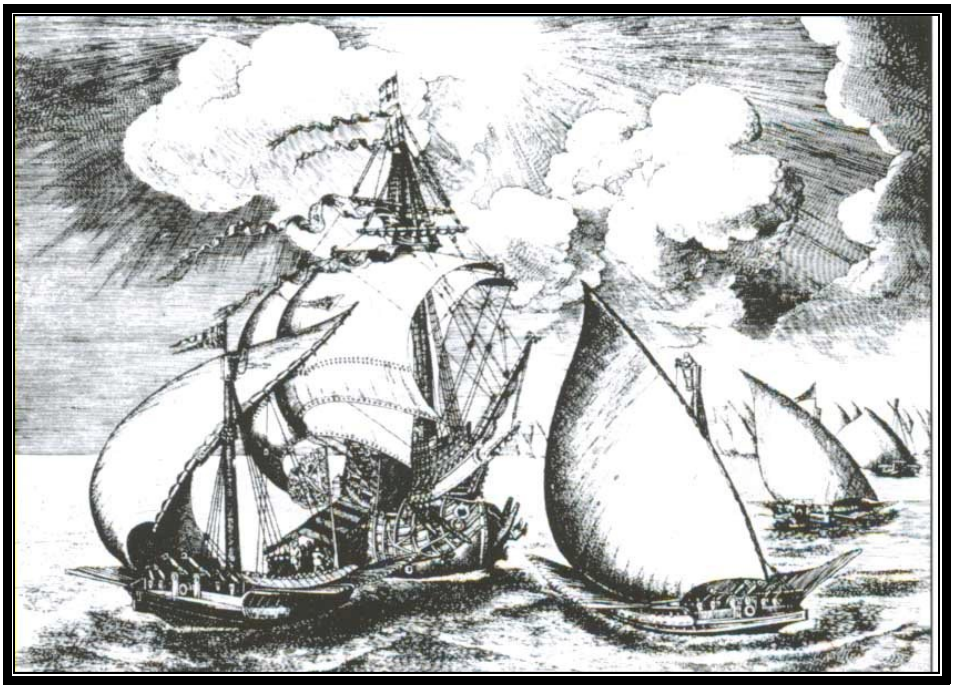
Resim 171 – Dolmabahçe Rıhtımında Kaiser Willhelm II/ XIX. Yüzyıl

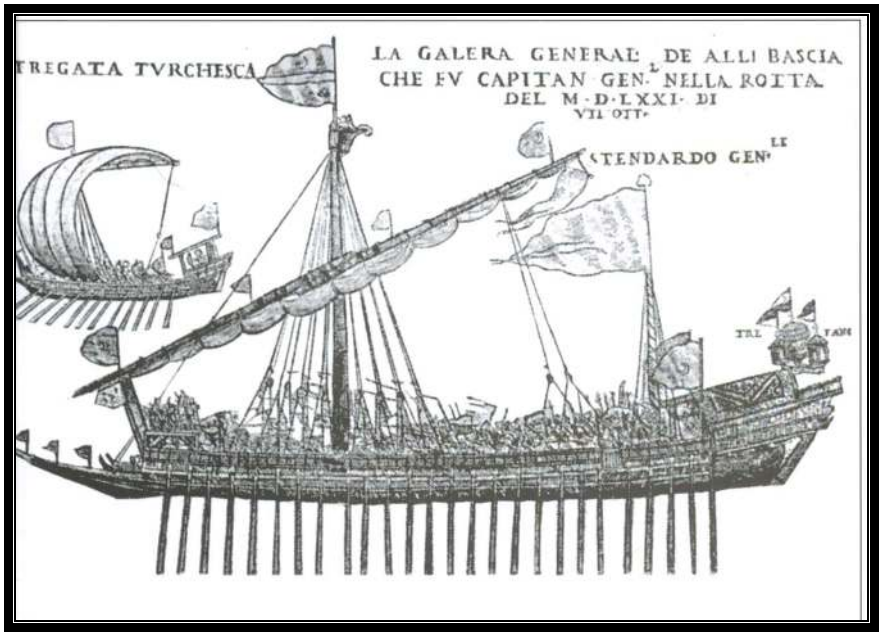
Resim 172 – Çanakkale/ XVI. Yüzyıl

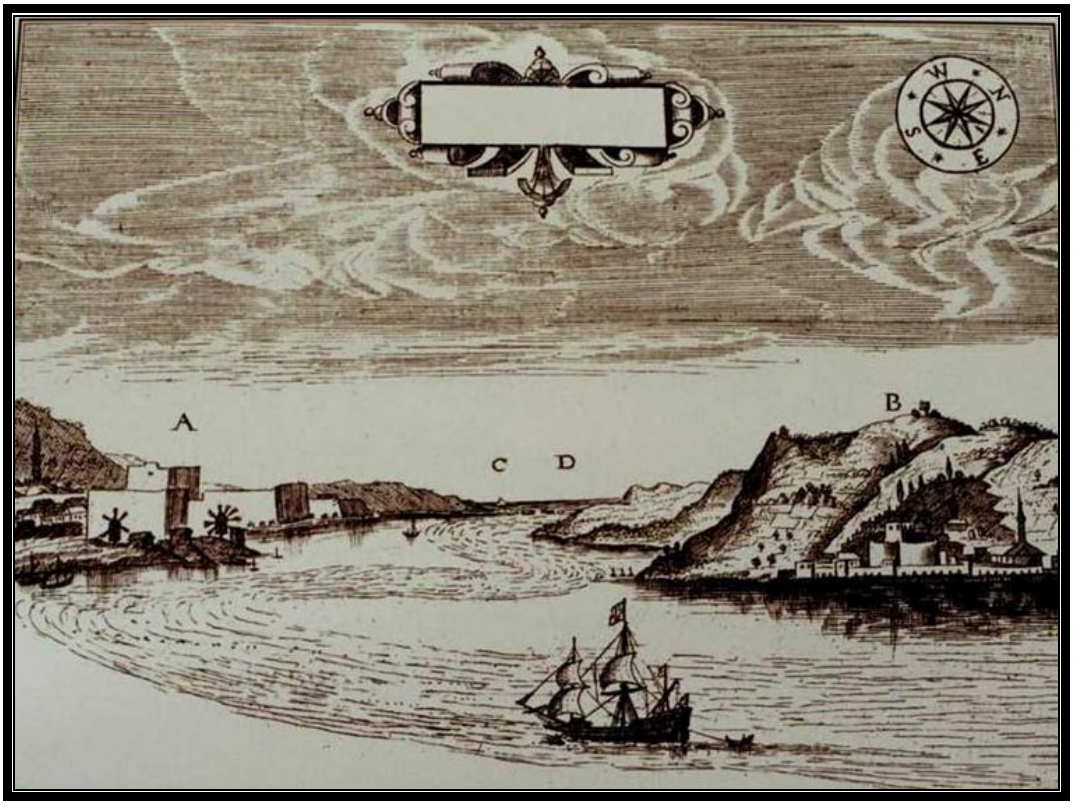
Resim 173 – İstanbul/ XVI. Yüzyıl

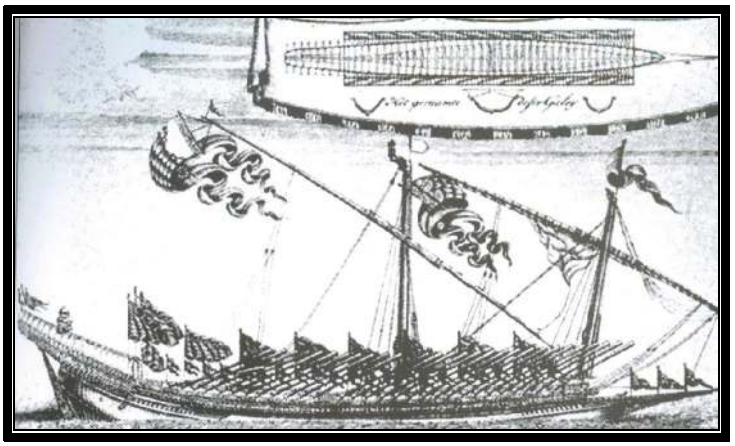
Resim 174 – Türk Kadırgaları/ XVI. Yüzyıl

Resim 175 – Ali Paşa'nın Baştardası/ XVI. Yüzyıl

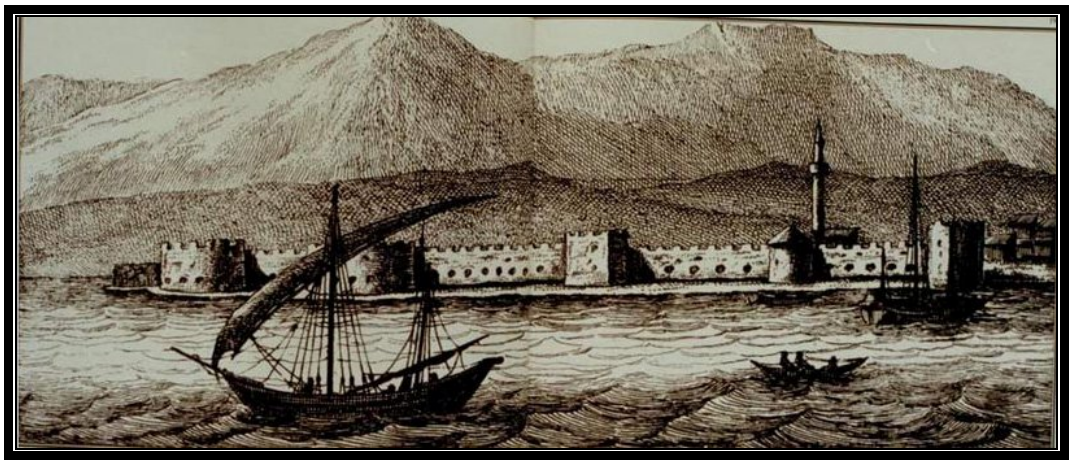
Resim 176 – Çanakkale/ XVII. Yüzyıl

Resim 177 – Osmanlı Baştardası/ XVII. Yüzyıl

Resim 178 – Çanakkale/ XVII. Yüzyıl

Resim 179 – Çanakkale/ XVII. Yüzyıl

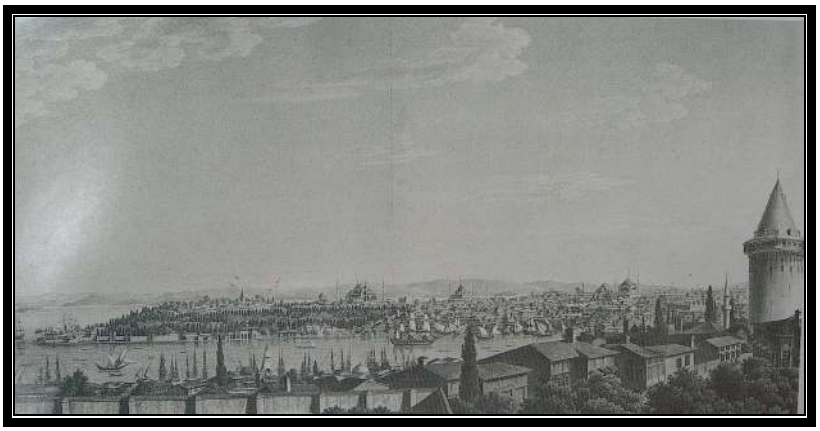
Resim 180 – Bozcaada/ XVIII. Yüzyıl

Resim 181 – Çanakkale/ XVIII-XIX. Yüzyıl

Resim 182 – Salacak'tan Haliç Girişi Bölümü/ XIX. Yüzyıl

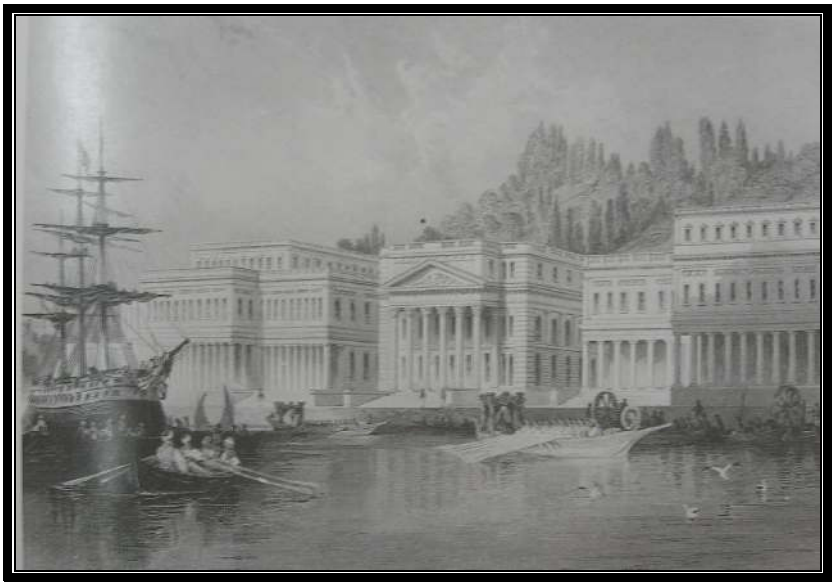
Resim 183 – Beyoğlu'ndan Sarayburnu ve Çevresi/ XIX. Yüzyıl

Resim 184 – Salacak'tan Kız Kulesi ve Haliç/ XIX. Yüzyıl

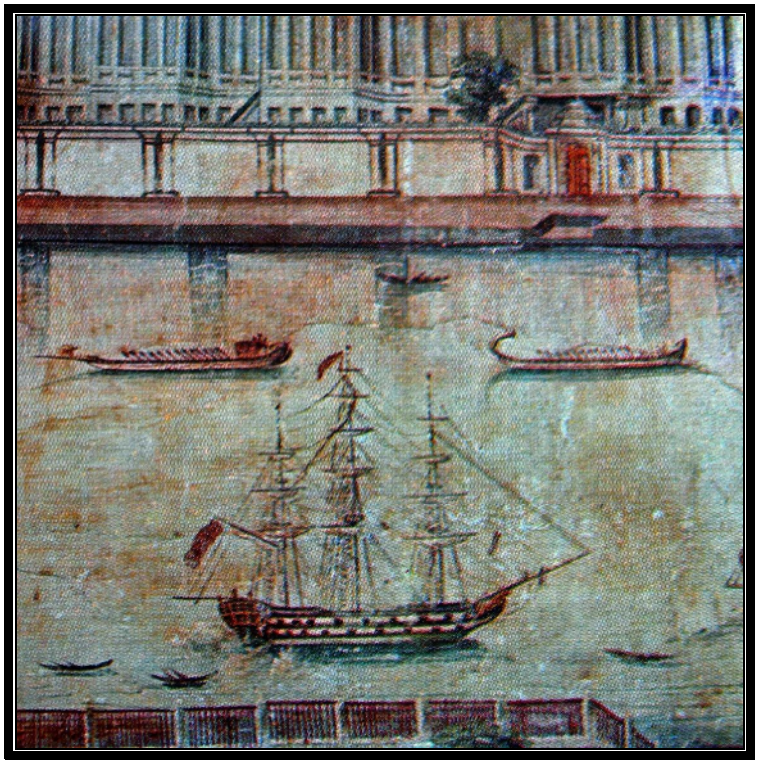
Resim 185 – Boğaziçi'nde Kuleli Askeri Kuşlası/ XIX. Yüzyıl

Resim 186 – Beşiktaş Sahil Sarayı/ XIX. Yüzyıl

Resim 187 – Kalyon ve Saltanat Kayıkları/ XVIII. Yüzyıl

Resim 188 – Kalyon ve Saltanat Kayıkları/ XVIII. Yüzyıl

Resim 189 – Kalyon ve Saltanat Kayıkları/ XVIII. Yüzyıl

Resim 190 – Göksu Nehri ve Kalyon/ XVIII. Yüzyıl

Resim 191 – Yandan Çarklı Vapur/ XIX.Yüzyıl

Resim 192 – Kadırga ve Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 193 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 194 – Kalyon ve Kadırga (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 195 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 196 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 197 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 198 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 199 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 200 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 201 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 202 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

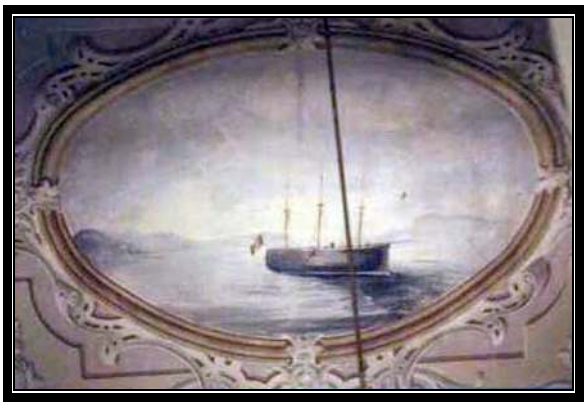
Resim 203 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

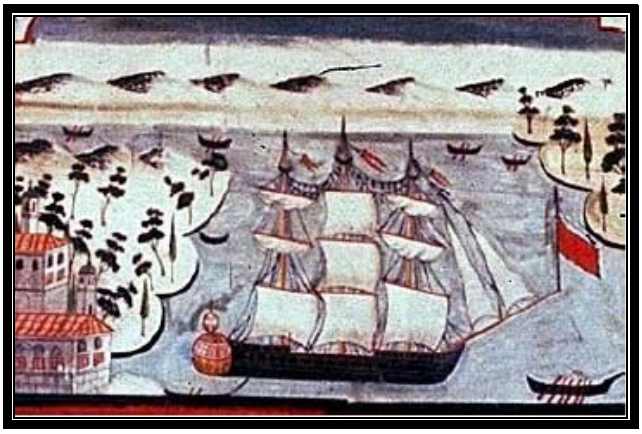
Resim 204 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 205 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 206 – Uskuna/ XIX. Yüzyıl

Resim 207 – Kalyon (Detay)/ XIX. Yüzyıl

Resim 208 – Kalyon ve Yandan Çarklı Vapur/ XIX. Yüzyıl

Resim 209 – Korvet/ XIX. Yüzyıl

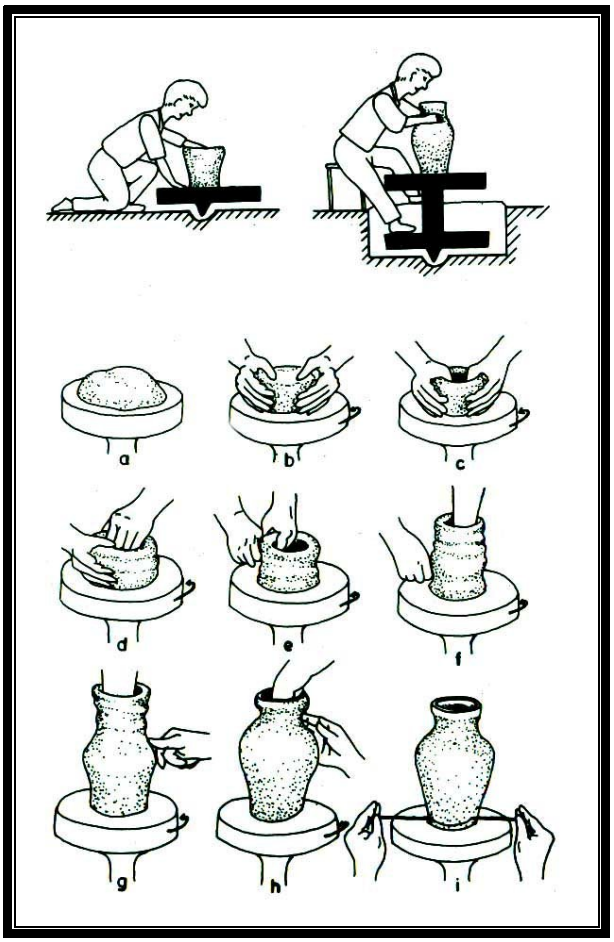
Resim 210 – Kalyon ve Kadırga/ XIX. Yüzyıl

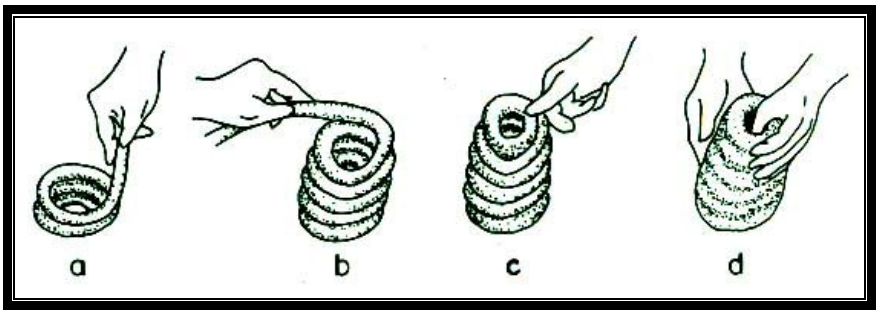
Resim 211 – Kadırga/ XIX. Yüzyıl

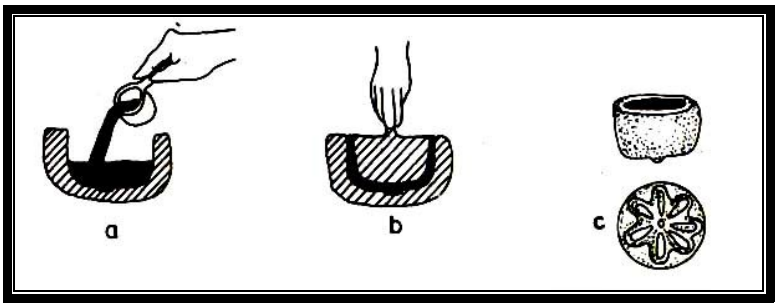
Resim 212 – Kalyon/ XIX. Yüzyıl

Resim 213 – Çark Sistemi

Resim 214 – Sucuk Tekniğiyle Seramik Hamuru Şekillendirme

Resim 215 – Kalıp Tekniğiyle Seramik Yapma

Resim 216 – Gemi Bezemeli İznik Seramiği/ XVI. Yüzyıl

Resim 217 – Gemi Bezemeli İznik Vazosu/ XVI. Yüzyıl

Resim 218 – Gemi Bezemeli İznik Kupası/ XVI. Yüzyıl

Resim 219 – Gemi Bezemeli İznik Seramiği/ XVI. Yüzyıl

Resim 220 – Gemi Bezemeli Amorf İznik Seramiği/ XVI. Yüzyıl

Resim 221 – Gemi Bezemeli İznik Seramiği/ XVII. Yüzyıl

Resim 222 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

Resim 223 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

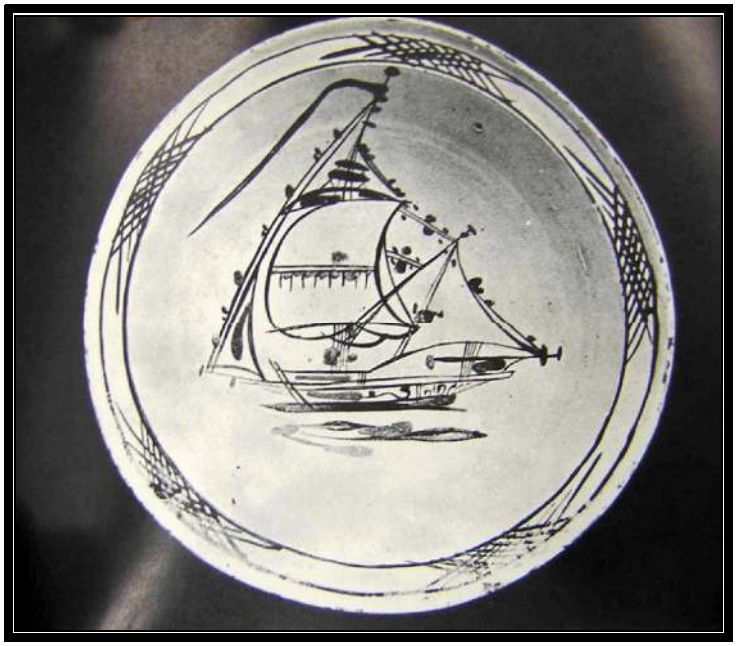
Resim 224 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

Resim 225 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

Resim 226 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

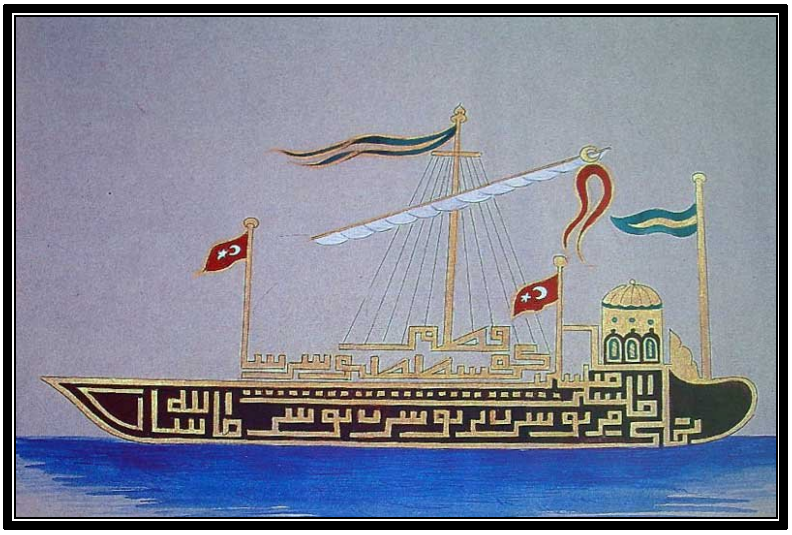
Resim 227 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

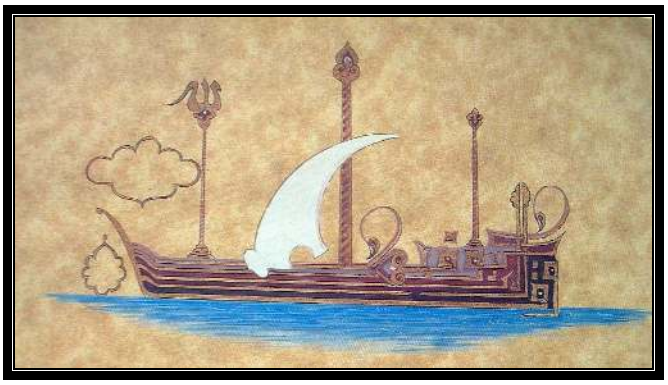
Resim 228 – Gemi Tasvirli Çanakkale Seramiği/ XIX. Yüzyıl

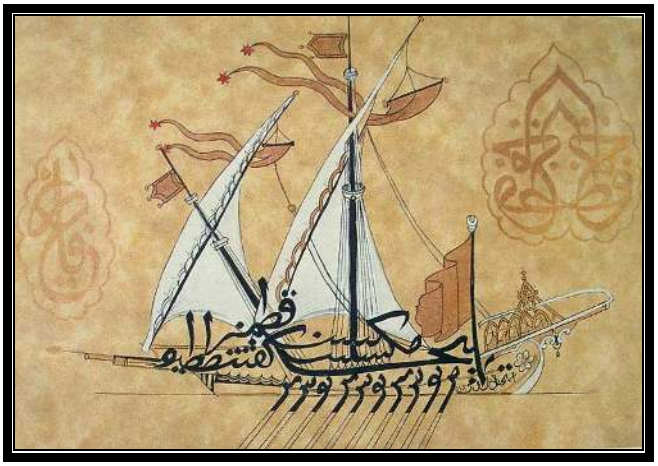
Resim 229 – Gemi tasvirli Çanakkale Seramiği/ XVIII. Yüzyıl

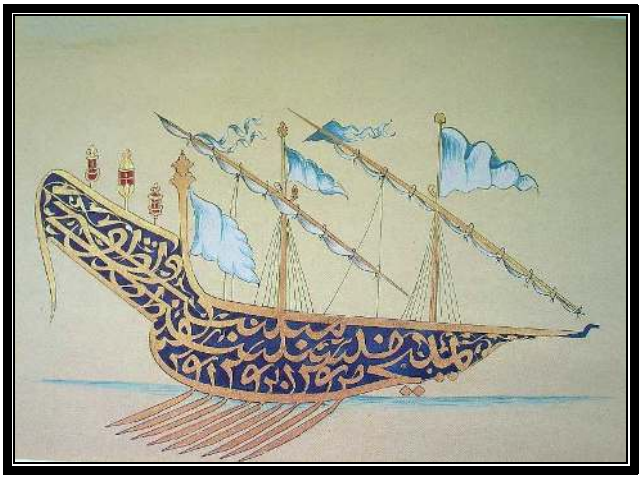
Resim 230 – Yedi Uyurlar Efsanesi/ XVIII. Yüzyıl

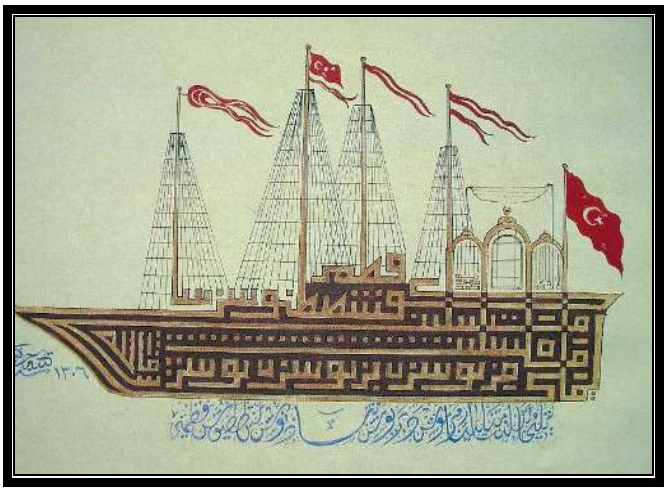
Resim 231 – Nuh Peygamber Efsanesi/ XVIII. Yüzyıl

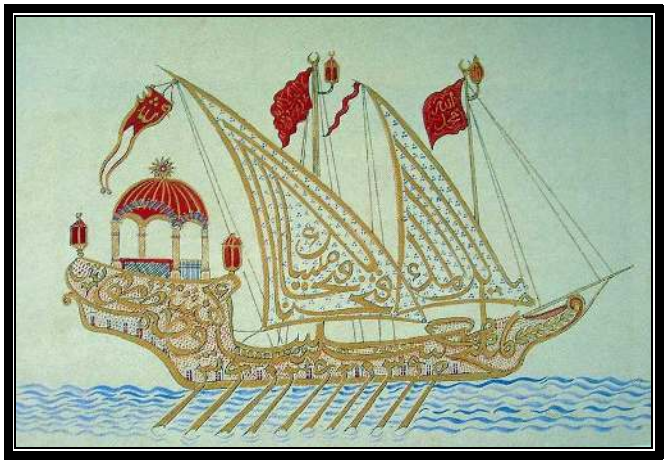
Resim 232 – Yedi Uyurlar Efsanesi/ XVIII. Yüzyıl

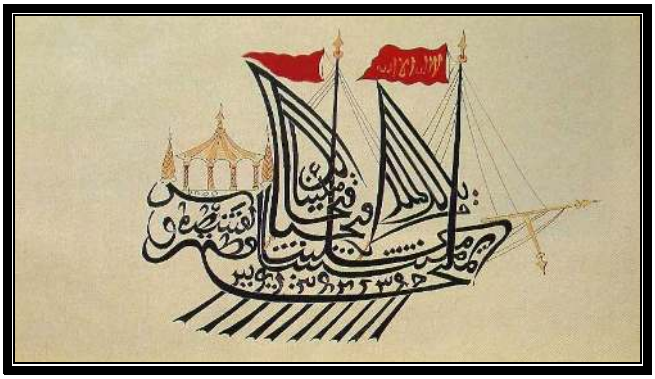
Resim 233 – Yedi Uyurlar Efsanesi/ XVIII. Yüzyıl

Resim 234 – Kufi Yazılı Gemi/ XIX. Yüzyıl

Resim 235 – Köşklü Kadırga/ XIX. Yüzyıl

Resim 236 – Köşklü Kadırga/ XIX. Yüzyıl

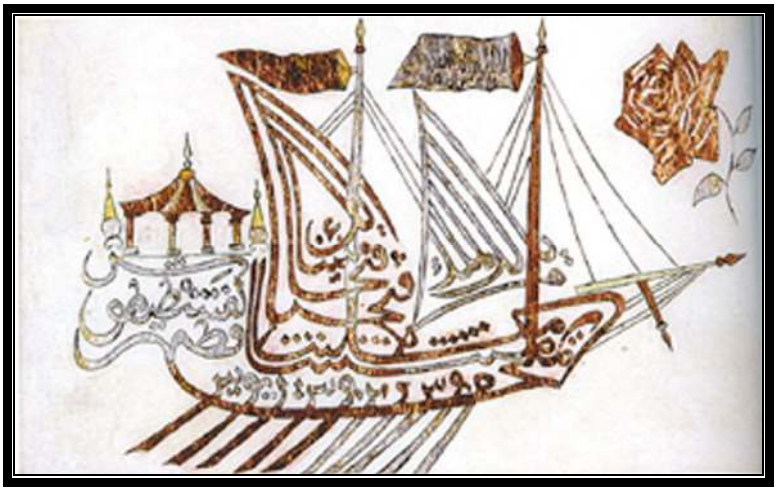
Resim 237 – Amentü Kayığı/ XIX. Yüzyıl

Resim 238 – Ashab-ı Kehf Gemisi/ XIX. Yüzyıl

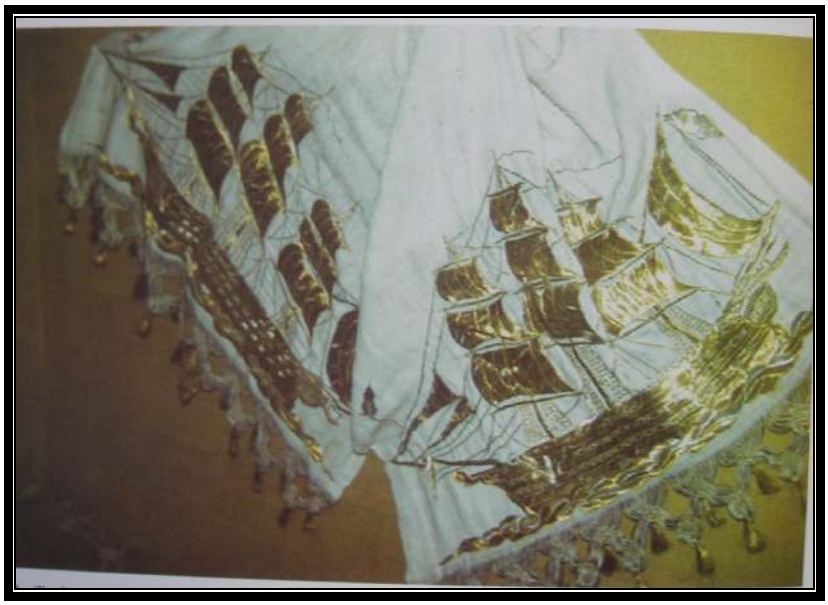
Resim 239 – Ashab-ı Kehf Gemisi/ XIX. Yüzyıl

Resim 240 – Ashab-ı Kehf Gemisi/ XIX. Yüzyıl

Resim 241 – Ashab-ı Kehf Gemisi/ XXI. Yüzyıl

Resim 242 – Kalyon Motifli İşlemeli Havlu/ XIX. Yüzyıl

Resim 243 – Saray Bahçesi/ XIX. Yüzyıl

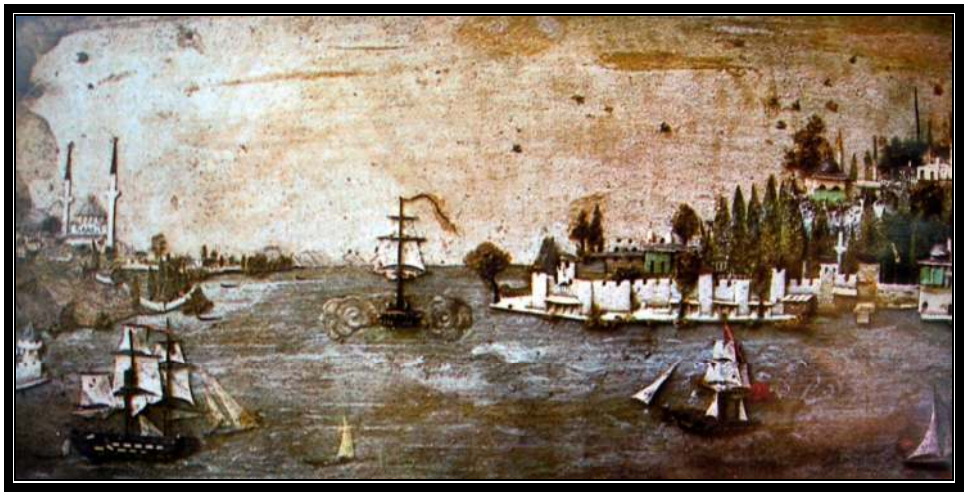
Resim 244 – Kadırga Tasvirli Mezartaşı/ XIX. Yüzyıl

Resim 245 – Kadırga Tasvirli Yeniçeri Mezartaşı/ XVIII. Yüzyıl

Resim 246 – Kalyon ve Kadırga Tasvirli Yazı Çekmecesi/ XVIII. Yüzyıl

Resim 247 – Sarayburnu, Kız Kulesi, Harem/ XVIII. Yüzyıl

Resim 248 – Haliç, Tersane, Kaptan Paşa Sarayı/ XVIII. Yüzyıl

Resim 249 – Boğaz Manzarası/ XVIII. Yüzyıl

Resim 250 – Sarayburnu Harem Kıyıları/ XVIII. Yüzyıl

ÖZET

BEYDİZ Mustafa Gürbüz, XVI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Osmanlı Gemi Tasvirleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008

Osmanlı'nın XVI. Yüzyıldan itibaren XIX. yüzyıla kadar yazılı görsel kaynaklardaki gemi tasvirleri üzerine yapılan bu tez çalışması tarihsel denizcilik literatüründe, denizciliğin ve gemiciliğin sanat perspektifinde incelenmesi açısından farklı bir gözle yorumlanmıştır.

Antik Çağdan günümüze uzanan denizcilik kültürünün günden güne geliştirdiği gemiler, Osmanlı'nın büyümesinde ve imparatorluk haline gelmesinde büyük öneme sahiptir.

Kuruluş yıllarından itibaren denizciliğe olan ilgisini geliştiren ve dönemin tüm teknik alt yapısını gemilerine uygulayan Osmanlı İmparatorluğu, denizlerde kazanılan zaferlerle denizler üzerinde de ne kadar güçlü olduklarını düşmanlarına ispatlamışlardır.

Osmanlının yükseliş dönemlerinden itibaren Tersane-i Amire'de görkemli inşa edilen donanma gemileri, dönemin sanatçılarına da ilham kaynağı oluşturmuştur. Bir çok sanat dalında tasvirlerine rastladığımız gemi tasvirlerinin Osmanlı'nın denizler üzerindeki ihtişamını bugün de görmemizi sağlamıştır.

Minyatürlerden, mezartaşlarına kadar bir çok alanda kendini gösteren, zengin ve çeşitli tasvirlerin yüzyıllar boyu bir çok sanatçıyı etkilediği anlaşılmıştır.

Osmanlının Lale Devrinden sonra yoğun olarak kendini hissetirmeye başlayan Batılılaşma çabaları neticesinde Avrupa'dan gelen bir çok sanatçı

Nefise-i Sanayi-i Hümayunda, kendi üsluplarını yansıtmışlardır. Minyatürlerde rastladığımız bir çok gemi tasvirinin pentur tekniğiyle tablolara taşınması, günümüzde Osmanlı'nın gemicilik üzerindeki başarısını gözler önüne sermiştir. Öyle ki yabancı sanatçıların gözüyle betimlenen gemiler, genellikle savaş sahneleriyle ve Boğaziçi'nin günlük hayatında kullanılan kayıklar ile o günleri günümüze çok çarpıcı taşımışlardır.

Kütüphane çalışmalarından yararlanılarak görsel kaynaklardan edinilen bilgiler ışığında, her sanat dalının içinde yer alan gemi tasvirleri, gemi tiplerine göre gruplandırılarak ele alınmış, tümevarım metodu ile sonuca ulaşılmıştır.

Gemi tasvirlerinin her sanat dalında yerli ve yabancı sanatçıların tasvirsel anlatımlarındaki renklerin kullanılışı, gemi tasvirlerinin doğal görünüşleri ile Osmanlı denizciliği ve sanatı üzerinde zengin çeşitlilik oluşturdukları görülmüştür. Aynı sınıfa ait gemi türlerinin farklı açılarla betimlenmeleri, dönemin sanatçılarının da denizlere olan bakış açısını nasıl yansıttıkları konusunda bilgi vermektedir.

Görsel kaynaklar, tarihsel süreçte aydınlatıcı ve bilgilendirici özellikleri nedeniyle, yüzyıllar boyu geleceğe taşınacak en büyük miraslardır.

Anahtar Sözcükler

1 – Osmanlı
2 – Denizcilik
3 – Gemi
4 – Sanat
5 - Tasvir

ABSTRACT

BEYDİZ Mustafa Gürbüz, Ottoman Ship Figures Between 16. Century - 19. Century , Master's Degree Thesis, Ankara, 2008

The ships developed gradually through the navigation culture from Antiquity to this date have a major role in the growth of the Ottoman and its becoming an empire.

Improving its interest on navigation from the years of incorporation and applying all the technical infrastructure of the era on its ships, the Ottoman Empire proved their enemies that they also had a power on the seas by triumphing over the seas.

The naval ships built in Tersane-i Amire (Head Shipyard) from the ascending eras of the Ottoman in a glorious way became an inspiration for the artists of the era. The ship figures that are encountered in many fields of art today provide us to see the magnificence of the Ottoman over seas.

It is understood that the various figures wealthy in content that appear in many fields from miniatures to grave stones had influenced many artists for ages.

In consequent with the Westernizing efforts of the Ottoman that became more intense after the Tulip Era, many artists projected their own styles at Nefise-i Sanayi-i Hümayun (School of Fine Arts). Reflection of many ship figures encountered in miniatures to paintings with the painture technique reveals the success of the Ottoman over navigation today. It is such that, the ships depicted from the view of the foreign artists reflected those days to this date in a very striking way generally with war scenes and boats used in the daily life of the Bosporus.

In the light of the library studies and the data obtained from visual sources, the ship figures embedded in every field of art were grouped and handled according to the types of ships, and the result was reached with induction method.

It was seen that the ship figures formed a rich variety over the navigation and art of the Ottoman in every field of art with the use of colors by the local and foreign artists in their depictions and the natural appearances of the ship figures. Depiction of the types of ships of the same class from different aspects gives us information about how the artists of that era reflect their point of view about seas.

Visual sources are the greatest heritage to be moved to the future for ages due to their enlightening and informative features in the historical process.

Key Words

1 – Ottoman
2 – Navigation
3 – Ship
4 – Art
5 – Figure

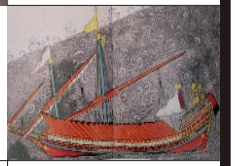
7. EKLER

7.1 TABLOLAR

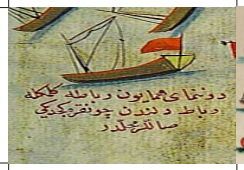
Tablo 3 - XVI. YÜZYIL MİNYATÜRLERİ

GEMİ TİPLERİ Ve RESİMLİ YAZMALAR	Kadırga	Kalyon	Kayık	Piyade	Sandal	Baştarda	Kalyata	Cerm	Kıyase	Akabe	Karavele
Venedik Albümü											
Kitab-ı Bahriye											
Şehname-i Selim Han											
Tarih-i Fetih-i Yemen											
Surname-i Humayün											
Süleymanname											
Beyan-ı Menzil-i Seferi-i Irakeyn											
Tarih-i Sultan Süleyman											
Hünername											
Şehinşahname											
Şecaatname											
Kitab-ı Kanun-ud Dünya											
Zübdet al Tevarih											
Siyer-i Nebi											
Selimname											

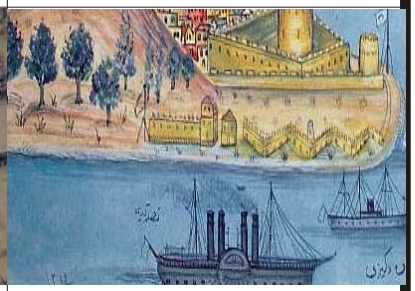
Tablo 4 - XVII. YÜZYIL MİNYATÜRLERİ

GEMİ TİPLERİ Ve RESİMLİ YAZMALAR	Kadırga	Kalyon	Kayık	Barça	Göke	Mavna	Paşa Baştardası
Taescher Albümü							
Venedik Albümü							
Falname							
Tuhfetü'l Kibar							
Şehname-i Nadiri							
Mecmua-i Musuki							

Tablo 5 - XVIII. YÜZYIL MİNYATÜRLERİ

TİPLER Ve RESİMLİ YAZMALAR	Kadırga	Kalyon	Saltanat Kayığı	Aktarma	Fırkate	Kancabaş	Baştarda
Surname-i Vehbi							
Keyfiyet-i Rusya							
Surname							
Hamse-i Atayi							
Mecmü'a-i Eş'ar							

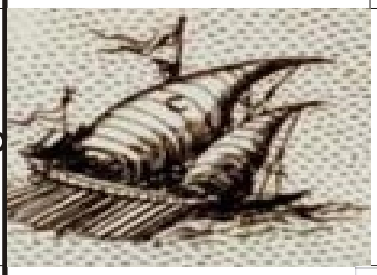
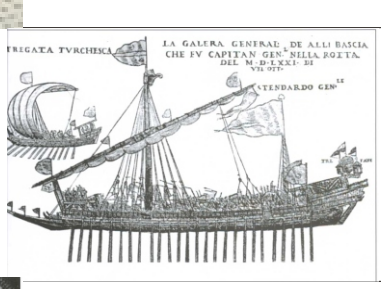
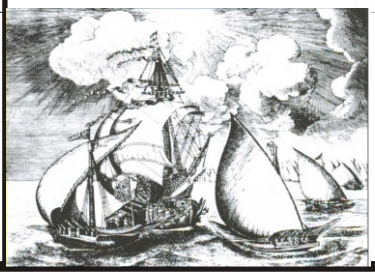
Tablo 6 - XIX. YÜZYIL MİNYATÜRLERİ

TİPLER Ve SANATÇILAR	Kalyon	Korvet	Vapur
Mehmet Hulusi			
Topkapı Sarayı			

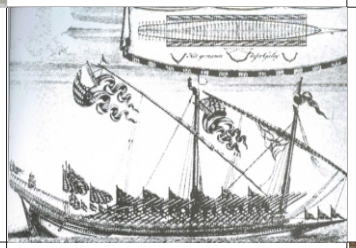
Tablo 7 - XVIII - XIX. YÜZYIL TABLOLAR

TİPLER Ve SANATÇILAR	Kalyon	Yandan Çarklı Vapur	Kayık	Pereme	Cerm	Sandal	Saltanat Kayığı	Karavele
Antoine de Favray								
L. Moretti								
Charles Theodere Frere								
Luigi de Brocktroff								
Anonymous								
Jacobs Jacobs								
Mustafa Nuri Paşa								
Fabius Brest								
Ayvazovski								
Adolf Kaufmann								
Fausto Zonaro								

Tablo 8 - XVI. YÜZYIL GRAVÜRLER

TİPLER Ve SANATÇILAR	Kadırga	Baştarda
Giovanni Francesco Comocio		
Melchior Lorich		
Bilinmiyor		

Tablo 9 - XVII. YÜZYIL GRAVÜRLER

TİPLER Ve SANATÇILAR	Kadırga	Baştarda	Kalyon	Karavele
George Sandys				
Vaartuigen				
Cornelle le Buyn				

Tablo 10 - XVIII. YÜZYIL GRAVÜRLER

TİPLER Ve SANATÇILAR	Kalyon	Kadırga
P. De Tournefort		
J.B. Hilair		

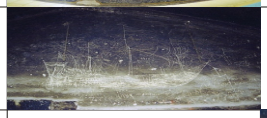
Tablo 11 - XIX. YÜZYIL GRAVÜRLER

TİPLER Ve SANATÇILAR	Kalyon	Piyade	Sandal
William Barlett			
Antoine Ignace Melling			
Thomas Allom			

Tablo 12 - XVIII. YÜZYIL DUVAR RESİMLERİ

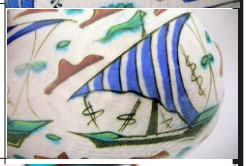
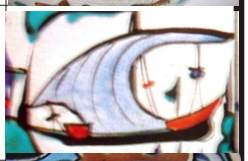
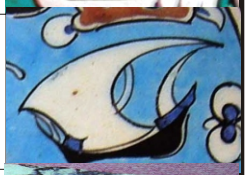
TİPLER Ve YAPILAR	Kalyon	Kadırga	Saltanat Kayığı
Sadullah Paşa Yalısı			

Tablo 13 - XIX. YÜZYIL DUVAR RESİMLERİ

TİPLER Ve YAPILAR	Kadırga	Kalyon	Uskuna	Vapur
Çapanoğlu Camii				
Emre Köyü Camii				
Tekelioğlu Konağı				
Çakıroğlu Konağı				
Sandıkeminoğlu Evi				
Madımaklar Evi				
Bahaddin Ağa Konağı				
Şemaki Evi				
Mehmet Ali Ağa Konağı				
Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii				
Taşhan				
Yıldız Sarayı				
Latifoğlu Köşkü				
Yörükköyü Evi				
Hacı Kabakçılar Evi				
Kavsa Evi				

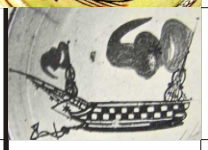
Tablo 14

XVI- XVII. YÜZYIL İZNİK SERAMİKLERİ

İZNİK SERAMİKLERİ	Kalyon	Kadırga
XVI. YÜZYIL		
XVI. YÜZYIL		
XVI. YÜZYIL		
XVI. YÜZYIL		
XVI. YÜZYIL		
XVII. YÜZYIL		

Tablo 15

XVIII.-XIX. YÜZYIL ÇANAKKALE SERAMİKLERİ

TİPLER VE YÜZYIL	Kalyon	Kadırga	Kayık
XVIII. YÜZYIL			
XVIII. YÜZYIL			
XIX. YÜZYIL			
XIX. YÜZYIL			
XIX. YÜZYIL			
XIX. YÜZYIL			
XIX. YÜZYIL			
XIX. YÜZYIL			

Tablo 16 - HAT ESERLERİ

TİPLER VE ESERİN BULUNDUĞU YER	Kalyon	Kadırga	Baştarda	Kayık
Lala İsmail Paşa Camii				
Bilinmiyor				
Topkapı Sarayı Müzesi				
Türk-İslam Eserleri Müzesi				
Bilinmiyor				
Bilinmiyor				
Bilinmiyor				
Robert Anhagger Koleksiyonu				

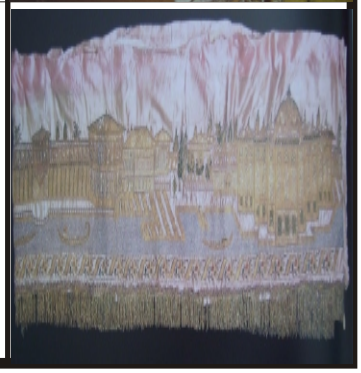
Tablo 17 - CAMALTI ESERLER

TİPLER VE ESERİN BULUNDUĞU YER	Kadırga
Ömer Bortacine Koleksiyonu	
Anhagger Koleksiyonu	
Şahin Paksoy Koleksiyonu	

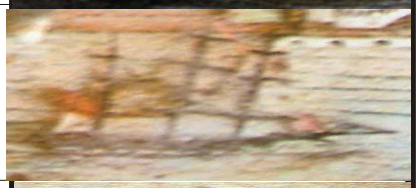
Tablo 18 - MEZARTAŞI ESERLER

TİPLER VE ESERİN BULUNDUĞU YER	Kadırga
Bursa Yenişehir Mezarlığı	
Türk İslam Eserleri Müzesi	

Tablo 19 - İŞLEMELİ DOKUMA ESERLER

TİPLER VE ESERİN BULUNDUĞU YER	Kadırga
Topkapı Sarayı Müzesi	
Türk İslam Eserleri Müzesi	

Tablo 20 - KAAT'I ESERLER

TİPLER VE ESERİN BULUNDUĞU YER	Kalyon
Topkapı Sarayı Müzesi	
Topkapı Sarayı Müzesi	
Topkapı Sarayı Müzesi	
Topkapı Sarayı Müzesi	
Topkapı Sarayı Müzesi	